

Hodnocení politik životního prostředí OECD

ČESKÁ REPUBLIKA

2018

Překlad

Ministry of the Environment
of the Czech Republic

Hodnocení politik životního prostředí OECD Česká republika 2018

Tento překlad je publikován po dohodě s OECD. Není to oficiální překlad OECD. Kvalita překladu a jeho soulad s původním jazykovým textem nesou výhradní odpovědnost autoři překladu. V případě nesrovnalostí mezi původním dílem a překladem se považuje za platné pouze text původního díla.

Překlad

Ministry of the Environment
of the Czech Republic

Za vydání přehledu je odpovědný generální tajemník OECD. Vyjádřené názory a argumenty zde používané nemusí nutně odrážet oficiální názory členských zemí OECD.

Touto publikací ani žádnou mapou zde obsaženou není dotčen status jakéhokoliv území ani svrchovanost nad ním, vyznačení mezinárodních hranic, ani název jakéhokoliv území, města nebo oblasti.

Originální verze byla v anglickém jazyce publikována Organizací pro ekonomickou spolupráci a rozvoj pod názvem:

OECD Environmental Performance Reviews: Czech Republic 2018 © 2018 OECD

© 2018 Ministerstvo životního prostředí České republiky pro edici českého překladu

Tento překlad byl zpracován Ministerstvem životního prostředí České republiky a vydává jej OECD. V případě nesrovnalostí mezi původním dílem a překladem se považuje za platné pouze text původního díla. Překlad neprošel jazykovou korekturou.

Statistická data pro Izrael jsou dodávána příslušnými izraelskými úřady, které za ně nesou odpovědnost. Použitím těchto údajů OECD není dotčen status Golanských výšin, Východního Jeruzaléma a izraelských osad na Západním břehu Jordánu v souladu s mezinárodním právem.

Autor fotografie: obálka © Ondřej Prosický/Shutterstock.com; © Rastos/Shutterstock.com.

Korigenda OECD publikací lze nalézt na: www.oecd.org/about/publishing/corrigenda.htm.

Předmluva

Toto třetí *Hodnocení politik životního prostředí* České republiky ukazuje, že přesto, že má Česká republika relativně málo přírodních zdrojů a dosahuje růstu nad průměrem OECD, dokázala Česká republika v mnohém zmenšit závislost ekologické zátěže na hospodářském růstu a zlepšit infrastrukturu ochrany prostředí.

Země obnovila svůj závazek k udržitelnému rozvoji tím, že přijala na úrovni celé vlády postoj, jehož cílem je stanovit priority pro zavádění Agendy 2030. Ve vztahu k průměru OECD plní Česká republika dobře Cíle udržitelného rozvoje, které se týkají boje s chudobou, nakládání s vodními zdroji a ochranou biodiverzity. Chráněné oblasti zahrnovaly v roce 2016 22 % území, což překračuje cíl strategického plánu Aichi pro rok 2020 stanovený na 17 %. Nicméně, z důvodu silné průmyslové základny země a její závislosti na uhlí, patří země mezi ekonomiky s největší energetickou náročností a s vysokými emisemi uhlíku v OECD a znečištění ovzduší je závažným zdravotním problémem.

Hlavní prioritou je posílení politického závazku směřovat k nízkoemisní ekonomice a sladit Státní energetickou politiku s cíli Pařížské dohody. Jaderná energie postupně nahrazuje uhlí v rámci všech zdrojů elektřiny. Ve skladbě zdrojů elektrické energie je postupně nahrazováno uhlí jadernou energetikou. Česká republika překročila svůj cíl z Kjóta snížit v období 2008-2012 emise skleníkových plynů o 8 %, a dosáhla 30% snížení pod úroveň roku 1990. Cíle pro rok 2020 by mohly být splněny. Dosažení střednědobých a dlouhodobých cílů však bude vyžadovat další pokrok, zejména pokud jde o zpoplatnění emisí uhlíku.

Hodnocení se podrobně zabývá nakládáním s odpady, oběhovým hospodářstvím a udržitelným rozvojem měst. Česká republika pokročila ve využívání odpadů, nadále však zůstává hlavní metodou zpracování odpadů skládkování, částečně kvůli nedostatku cenových signálů. Pokrok by mohl být dosažen pomocí současných plánů a programů pro nakládání s odpady a předcházení vzniku odpadů, pro druhotné suroviny, ekologické inovace a čistší produkci. Urychlené přijetí projednávaného nového zákona o odpadech pomůže zajistit lepší motivaci k využívání potenciálu odpadu jako suroviny.

Česká republika je dotčena procesem suburbanizace. Zastavěné oblasti ve vnější zóně Prahy se rozrůstají a s nimi roste i objem automobilové dopravy, čímž se zhoršuje znečištění ovzduší a hluková zátěž. *Hodnocení* uvádí několik opatření, která by mohla napomoci k udržitelnější urbanizaci. Patří mezi ně posílení systému městské správy, přijetí zásad kompaktního města, přezkoumání systému plánování využití území, podpora využití brownfieldů a pokračování v propagaci místní Agendy 21, dobrovolného nástroje pro udržitelný rozvoj na místní úrovni.

Toto *Hodnocení* je výsledkem konstruktivního politického dialogu mezi Českou republikou a ostatními členy a pozorovateli Pracovní skupiny pro hodnocení politik životního prostředí. Předkládá 46 doporučení s cílem pomoci zemi ozelenit ekonomiku a zlepšit správu a řízení politiky životního prostředí.

Jsem přesvědčen, že toto společné úsilí podpoří pokrok v plnění národních a mezinárodních environmentálních závazků a bude propagovat lepší postupy v oblasti životního prostředí pro lepší život v České republice i za jejími hranicemi / i mimo ni.

Angel Gurría

Generální tajemník Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

Úvodní slovo

Hlavním cílem programu Hodnocení politik životního prostředí OECD je pomoci členským a vybraným partnerským zemím zlepšit jejich individuální i kolektivní výkonnost při řízení životního prostředí tím, že:

- pomůže jednotlivým vládám posoudit pokrok v dosahování svých cílů v oblasti životního prostředí
- podpoří kontinuální politický dialog a nezávislé učení
- bude stimulovat větší odpovědnost ze strany vlád vůči sobě navzájem a veřejnému mínění.

Tato zpráva hodnotí politiku životního prostředí České republiky od posledního hodnocení v roce 2005. Pokrok při dosahování domácích cílů a mezinárodních závazků je základem pro posouzení environmentální výkonnosti země. Tyto cíle a závazky mohou znamenat širší cíle, kvalitativní cíle nebo kvantitativní cíle. Přitom se rozlišuje mezi záměry, opatřeními a výsledky. Posouzení environmentální výkonnosti je také zasazeno do kontextu historických záznamů o životním prostředí České republiky, současného stavu životního prostředí, fyzických dotacích do přírodních zdrojů, ekonomických podmínek a demografických trendů.

OECD je zavázána vládě České republiky za její spolupráci při poskytování informací, za organizaci hodnotící mise do Prahy a Litoměřic (12. - 16. června 2017), a za usnadnění kontaktů uvnitř i vně vládních institucí.

Díky patří také zástupcům obou hodnotících zemí, panu Hermanu Huismanovi (Nizozemí) a panu Björnu Svensbymu (Švédsko).

Tuto zprávu vypracovali Oscar Huerta Melchor, Myriam Linster, Alexa Piccolo, Sarah Sentier a Frédérique Zegel ze sekretariátu OECD. Nathalie Girouard a Frédérique Zegel poskytly dohled a vedení. Sarah Sentier a Carla Bertuzzi poskytly statistickou podporu, Mika Hosokawa a Natasha Cline-Thomas poskytly administrativní podporu a Rebecca Brite zajistila sepsání a editaci zprávy. Při přípravě této zprávy byly také použity vstupy a komentáře několika členů sekretariátu OECD, kterými jsou Rüdiger Ahrend, Peter Börkey, Kurt Van Dender, Luisa Dressler, Jane Ellis, Guillaume Gruère, Alvaro Pereira, Soňa Perglerová a Mikaela Rambali, a také Sylvia Beyer z Mezinárodní energetické agentury.

Pracovní skupina pro hodnocení politik životního prostředí projednala návrh Hodnocení politik životního prostředí České republiky na svém zasedání dne 14. února 2018 v Paříži, a schválila Hodnocení a Doporučení.

Obsah

Předmluva	3
Úvodní slovo	4
Průvodce čtenáře	9
Znaky	9
Souhrny zemí	9
Měna	9
Termín uzávěrky	9
Odmítnutí odpovědnosti	9
Základní statistické údaje České republiky	13
Manažerské shrnutí.....	15
Pokrok v oblasti Cílů udržitelného rozvoje, ovšem přetrvávající vysoká intenzita uhlíkové ekonomiky	15
Posílení spolupráce v rámci samospráv s cílem poskytovat efektivní služby v oblasti životního prostředí	15
Cesta k zelenému růstu vyžaduje zvýšení zpoplatnění emisí uhlíku	16
Pokrok ve využití odpadů, avšak přetrvávající závislost na skládkování	16
Politika kompaktního města může přispět k udržitelnému rozvoji.....	16
Hodnocení a doporučení	19
1.1. Environmentální výkonnost: trendy a aktuální vývoj	21
1.2. Správa a řízení životního prostředí	26
1.3. Směřování k zelenému růstu	29
1.4. Nakládání s odpady, materiály a oběhové hospodářství	36
1.5. Udržitelný rozvoj měst	41
Poznámky.....	47
Zdroje.....	47
Kapitola1. Environmentální výkonnost: Trendy a nejnovější vývoj	61
1.1. Úvod.....	62
1.2. Hlavní ekonomický a sociální rozvoj	63
1.3. Přechod k ekonomice efektivně využívající zdroje a nízkouhlíkové ekonomice	66
1.4. Přechod k ekonomice efektivně využívající zdroje	76
1.5. Správa přírodního bohatství.....	82
Poznámky.....	90
Zdroje.....	91
Kapitola2. Správa a řízení politik životního prostředí.....	95
2.1. Úvod.....	96
2.2. Institucionální rámec pro řízení životního prostředí	96

2.3. Regulační rámec	97
2.4. Zajištění dodržování předpisů.....	102
2.5. Propagace environmentální demokracie	107
Poznámky.....	112
Zdroje.....	112
Kapitola3. Směřování k zelenému růstu	115
3.1. Ekonomika a životní prostředí.....	116
3.2. Rámec pro udržitelný rozvoj a zelený růst.....	116
3.3. Ekologizace systému daní a poplatků.....	117
3.4. Investice do životního prostředí na podporu zeleného růstu.....	123
3.5. Rozvoj trhů a zaměstnávání související se životním prostředím	130
3.6. Podpora ekologických inovací.....	131
3.7. Začlenění otázky životního prostředí do spolupráce na vývoji.....	134
Poznámky.....	137
Zdroje.....	138
Kapitola4. Nakládání s odpady, materiály a oběhové hospodářství.....	145
4.1. Úvod.....	146
4.2. Trendy v odpadovém hospodářství a spotřebě materiálů.....	146
4.3. Cíle a politiky pro nakládání s odpady a surovinami.....	149
4.4. Informační a politické nástroje pro nakládání s odpady a řízení materiálů	155
4.5. Podpora recyklace a snižování odpadu	160
4.6. Podpora prevence vzniku odpadů	166
4.7. Směřování k oběhovému hospodářství?	168
4.8. Zlepšování účinnosti nakládání s odpady a odstraňování	172
Poznámky.....	176
Zdroje.....	178
Kapitola5. Udržitelný rozvoj měst v České republice	181
5.1. Přehled českých měst.....	183
5.2. Městská správa.....	192
5.3. Politický rámec pro udržitelný rozvoj měst	195
5.4. Nástroje politiky	198
5.5. Financování a investice.....	207
Poznámky.....	213
Zdroje.....	214

Tabulky

Tabulka 3.1. V průběhu let 2017-20 je zapotřebí větší úsilí pro dosažení úspor energií	127
Tabulka 4.1. Zvýšení daně ze skládkování je plánováno, ale schválení bylo odloženo.....	175
Tabulka 5.1. Česká města mají nízkou hustotu obyvatelstva	185

Obrázky

Obrázek 1. Vybrané ukazatele environmentální výkonnosti.....	22
Obrázek 2. Nižší a diferencované daně na silniční paliva podpořily spotřebu nafty.....	30
Obrázek 3: Vznik odpadů: dva zdroje údajů, dvě sdělení	37

Obrázek 4. Objem automobilové dopravy ve vnějším pásmu Prahy roste.....	42
Obrázek 1.1. Česká republika dobře plní cíle v oblasti ochrany vody, boje s chudobou a biologické rozmanitosti, ale má nedostatky v mnoha dalších SDG.....	63
Obrázek 1.2. Česká ekonomika rostla rychleji, než ekonomika OECD jako celek.....	64
Obrázek 1.3. Hustota provozu a kvalita povrchových vod jsou hlavními otázkami životního prostředí.....	66
Obrázek 1.4. I když jsou na ústupu, fosilní paliva nadále převládají.....	67
Obrázek 1.5. Doprava je rostoucím zdrojem spotřeby energie.....	68
Obrázek 1.6. Silniční doprava roste.....	70
Obrázek 1.7. Dosažení střednědobých a dlouhodobých cílů v oblasti klimatu bude vyžadovat další úsilí.....	72
Obrázek 1.8. Česká republika je stále jednou z ekonomik s nejvyššími emisemi uhlíku v OECD.....	73
Obrázek 1.9. Emise znečišťujících látek v ovzduší klesají.....	75
Obrázek 1.10. Česká populace patří mezi ty nejvíce ohrožené znečištěním ovzduší v OECD.....	76
Obrázek 1.11. Materiálová produktivita roste.....	77
Obrázek 1.12. Skládkování zůstává hlavním způsobem zpracování odpadu.....	78
Obrázek 1.13. Zatímco spotřeba chemických látek se zdvojnásobila, emise hlavních znečišťujících látek poklesly.....	80
Obrázek 1.14. Česká republika již dosáhla Aichi cíle pro územně chráněné oblasti pro rok 2020.....	83
Obrázek 1.15. Úroveň odběru vody je relativně nízká.....	87
Obrázek 2.1. Kontroly jsou lépe zacíleny na riziková zařízení.....	103
Obrázek 2.2. Počet podniků, které přijaly systémy environmentálního řízení, výrazně poklesl.....	107
Obrázek 3.1. Od roku 2011 nižší a diferencované daně na silniční paliva snížily příjmy a podpořily spotřebu nafty.....	118
Obrázek 3.2. Daňové náklady na fosilní paliva snižují motivaci k úsporám energie.....	119
Obrázek 3.3. Přebytek povolenek v EU ETS oslabil motivaci ke snižování emisí.....	121
Obrázek 3.4. Investice do nakládání s odpadními vodami a ochrany ovzduší a klimatu výrazně vzrostly.....	124
Obrázek 3.5. Co nejlepší využití fondů EU vyžaduje vylepšené strategické plánování a postupy zadávání veřejných zakázek.....	125
Obrázek 3.6. Od roku 2012 změny v podpůrných opatření zastavily rozšiřování obnovitelných zdrojů elektřiny.....	129
Obrázek 3.7. Investice do dopravy byly nestálé a většinou věnované silnicím.....	130
Obrázek 3.8. Sektor environmentálního zboží a služeb by mohl být lépe monitorován.....	131
Obrázek 3.9. Veřejný rozpočet a patentové žádosti se přesunuly od environmentálního managementu k technologiím souvisejícím s klimatem a energiemi.....	132
Obrázek 3.10. Veřejný rozpočet pro výzkum a vývoj v energetice je zaměřen na jadernou energii ..	133
Obrázek 3.11. Podpora ve prospěch životního prostředí zůstává skromná.....	135
Obrázek 4.1. Produkce odpadů a spotřeba materiálů byly od hospodářského růstu odděleny.....	147
Obrázek 4.2. Úroveň vyprodukovaného odpadu se liší podle použitého zdroje dat.....	148
Obrázek 4.3. Komunální odpad narůstal, recyklace se zvýšila a skládkování se mírně změnilo.....	149
Obrázek 4.4. Skládkování komunálního odpadu je podporováno nízkými daněmi za skládkování ...	174
Obrázek 5.1. Česká republika patří mezi nejméně urbanizované země OECD.....	183
Obrázek 5.2. Zvyšující se podíl městského obyvatelstva žije mimo městská centra.....	184
Obrázek 5.3. Česká republika má 16 funkčních městských oblastí.....	186
Obrázek 5.4. Metropolitní oblasti jsou hnací silou ekonomického růstu.....	186
Obrázek 5.5. Míra nezaměstnanosti v některých velkých městech je nadále vysoká.....	187
Obrázek 5.6. Veřejná doprava je hlavním způsobem používaným v Praze.....	189
Obrázek 5.7. Objem automobilové dopravy ve vnějším pásmu Prahy roste.....	190
Obrázek 5.8. Znečištění ovzduší je vyšší v městských, příměstských a průmyslových lokalitách.....	191

Obrázek 5.9. Vládní výdaje na nižší úrovni jsou v některých oblastech významné.....	208
Obrázek 5.10. Environmentální rozpočet Prahy výrazně klesl.....	209

Boxy

Box 1.Doporučení týkající se změny klimatu, ovzduší, chemikálií, vody a biodiverzity	25
Box 2.Doporučení ke správě a řízení politik životního prostředí.....	28
Box 3.Doporučení týkající se zeleného růstu	35
Box 4.Doporučení k nakládání s odpady, materiály a oběhovému hospodářství.....	39
Box 5.Doporučení pro udržitelný rozvoj měst	45
Box 1.Doporučení týkající se změny klimatu, ovzduší, chemikálií, vody a biodiverzity	89
Box 2.1. Česká republika měla potíže s dodržováním Směrnice EIA.....	100
Box 2.2. Osvědčené postupy v oblasti environmentální výchovy a osvěty.....	110
Box 2.Doporučení ke správě a řízení politik životního prostředí.....	111
Box 3.Doporučení týkající se zeleného růstu	135
Box 4.1. Český informační systém o odpadech: informace o řízení a oficiální statistiky.....	157
Box 4.2. Recyklace a oběhové hospodářství.....	169
Box 4.Doporučení k nakládání s odpady, materiály a oběhovému hospodářství.....	175
Box 5.1. Zásady urbánní politiky v České republice.....	196
Box 5.2. Zlepšení veřejné dopravy v Praze	203
Box 5.3. Protipovodňová opatření v Praze	205
Box 5.Doporučení pro udržitelný rozvoj měst	210

Průvodce čtenáře

Znaky

Následující znaky jsou použity v obrázcích a tabulkách:

- .. : není dostupný
- : nulový nebo zanedbatelný
- . : desetinná čárka

Souhrny zemí

OECD Evropa: Tato zóna zahrnuje všechny evropské členské země OECD, tedy Rakousko, Belgie, Českou republiku, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francii, Německo, Řecko, Maďarsko, Island, Irsko, Itálii, Lotyšsko, Lucembursko, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portugalsko, Slovenskou republiku, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko a Velkou Británii.

OECD: Tato zóna zahrnuje všechny členské země OECD, tedy země OECD Evropy a navíc Austrálii, Kanadu, Chile, Izrael *, Japonsko, Koreu, Mexiko, Nový Zéland a Spojené státy.

Souhrny zemí mohou obsahovat odhady sekretariátu.

Měna

Měnová jednotka: Česká koruna (Kč)

V roce 2016, 1 USD = 24,44 Kč

V roce 2015, 1 USD = 24,59 Kč

Termín uzávěrky

Tato zpráva je založena na informacích a údajích dostupných k začátku prosince 2017.

Odmítnutí odpovědnosti

* Statistické údaje za Izrael jsou poskytovány v rámci odpovědnosti příslušných izraelských orgánů. Použití těchto údajů ze strany OECD nijak nezasahuje do statutu Golanských výšin, východního Jeruzaléma a izraelského osídlení na západním břehu Jordánu v souladu s podmínkami mezinárodního práva.

Tento dokument a všechny mapy v něm uvedené nijak nezasahují do statutu či svrchovanosti nad jakýmkoli územím, do vymezení mezinárodních hranic a do názvu jakéhokoli území, města nebo oblasti.

Zkratky a akronymy

BSK	Biochemická spotřeba kyslíku
SZP	Společná zemědělská politika
ANP	Analýza nákladů a přínosů
SDO	Stavební a demoliční odpad
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
CENIA	Česká informační agentura životního prostředí
ČMKBK	Českomoravská komoditní burza Kladno
Ekvivalent CO ₂	Ekvivalent oxidu uhličitého
CHSK	Chemická spotřeba kyslíku
ČSÚ	Český statistický úřad
DMS	Domácí materiálová spotřeba
EK	Evropská komise
EEA	Evropská agentura pro životní prostředí
SEZS	Sektor environmentálního zboží a služeb
EIA	Posouzení vlivů na životní prostředí
EKO-KOM	Organizace odpovědnosti výrobců
ELD	Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí
EVL	Evropsky významná lokalita
VKŽ	Vozidlo s ukončenou životností
EMAS	Systém ekologického řízení a auditu
EMS	Systémy environmentálního managementu
EPR	Hodnocení politik životního prostředí
ETS	Systému obchodování s emisemi
EU	Evropská unie
FMO	Funkční městská oblast
HDP	Hrubý domácí produkt
GHG	Skleníkové plyny
GPP	Udržitelné zadávání veřejných zakázek
IEA	Mezinárodní energetická agentura
IMPEL	Evropská síť pro zavádění a provádění environmentálních právních předpisů
IPPC	Integrovaná prevence a omezování znečištění
ISO	Mezinárodní organizace pro normalizaci
IUCN	Mezinárodní svaz ochrany přírody
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZ	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
MD	Ministerstvo dopravy
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
Mtoe	Milion tun ropného ekvivalentu
SOBR	Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR
NNO	Nevládní nezisková organizace
NH ₃	Amoniak
NO _x	Oxidy dusíku
PAYT	Zaplat', kolik vyhodíš
PM ₁₀	Částice menší než 10 mikronů v průměru
PM _{2,5}	Částice menší než 2,5 mikronů v průměru
PPP	Parita kupní síly
PO	Ptačí oblast
V&V	Výzkum a vývoj
PŘP	Plán řízení povodí
RIA	Hodnocení dopadů regulace

NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
SDG	Cíl udržitelného rozvoje
SEA	Strategické posuzování vlivů na životní prostředí
SFŽP	Státní fond životního prostředí
SEP	Státní energetická politika
MSP	Malé a střední podniky
SMO CR	Svaz měst a obcí České republiky
SMS CR	Sdružení místních samospráv
SO _x	Oxidy síry
TAČR	Technologická agentura České republiky
TPES	Celková dodávka primární energie
USD	Dolar Spojených států amerických
OEEZ	Směrnice o odpadních elektrických a elektronických zařízeních
WFD	Rámcová směrnice o vodě
ISOH	Informační systém odpadového hospodářství
POH	Plán odpadového hospodářství
PPVO	Program předcházení vzniku odpadů

Follow OECD Publications on:

http://twitter.com/OECD_Pubs

<http://www.facebook.com/OECDPublications>

<http://www.linkedin.com/groups/OECD-Publications-4645871>

<http://www.youtube.com/oecdlibrary>

<http://www.oecd.org/oeccdirect/>

This book has...

StatLinks

A service that delivers Excel® files from the printed page!

Look for the *StatLinks* at the bottom of the tables or graphs in this book. To download the matching Excel® spreadsheet, just type the link into your Internet browser, starting with the *http://dx.doi.org* prefix, or click on the link from the e-book edition.

Základní statistické údaje České republiky

z roku 2016 nebo za poslední dostupný rok (celková hodnota OECD v závorkách)^a

LIDÉ A SPOLEČNOST					
Počet obyvatel (v milionech)	10,6	(1 286)	Hustota obyvatel na km ²	134,5	(35,4)
Podíl obyvatel podle typu regionu:			Míra souhrnného ročního růstu populace za posledních 5 let (%)	0,1	(0,6)
Převážně městský (%)	24,6	(47,5)	Nerovnost příjmů (Giniho koeficient)	0,26	(0,32)
Přechodný (%)	54,2	(27,4)	Míra chudoby (% populace s méně než 50% mediánu příjmu)	5,3	(11,3)
Venkovská (%)	21,2	(25,1)	Průměrná délka života	78,7	
EKONOMIKA A ZAHRANIČNÍ BILANCE					
HDP celkem (v mld. Kč)	4 715		Dovoz zboží a služeb (% z HDP)	76,8	(28,5)
HDP celkem (mld. USD aktuálního PPP)	367	(53 867)	Hlavní vývoz (% z celkového vývozu zboží)		
Míra souhrnného ročního reálného růstu HDP, za posledních 5 let (%)	1,7	(1,8)	Elektrické stroje a zařízení a jejich díly	20,0	
HDP na obyvatele (1 000 USD aktuálního PPP)	34,7	(41,9)	Vozidla jiná než železniční nebo tramvajové kolejové vozy a jejich díly a příslušenství	18,7	
Podíl přidané hodnoty (%)			Jaderné reaktory, kotle, stroje a mechanická zařízení; jejich díly	17,0	
Zemědělství	2,5	(1,8)	Hlavní dovoz (% z celkového dovozu zboží)		
Průmysl vč. stavebnictví	37,8	(24,8)	Nerosná paliva, minerální oleje a produkty jejich destilace; živičné látky; minerální vosky	18,5	
Služby	59,7	(73,4)	Elektrické stroje a zařízení a jejich díly	17,7	
Vývoz zboží a služeb (% z HDP)	83,0	(28,9)	Jaderné reaktory, kotle, stroje a mechanická zařízení; jejich díly	9,9	
CENTRÁLNÍ VLÁDA jako procento z HDP					
Výdaje	39,9	(40,9)	Výdaje na vzdělávání	4,9	(5,2)
Příjmy	40,5	(38,1)	Výdaje na zdravotnictví	7,6	(7,8)
Hrubý dluh	49,7	(112,0)	Výdaje na ochranu životního prostředí	1,1	(0,5)
Daňová bilance	0,6	-(2,8)	Ekologické daně: (% HDP)	2,6	(1,6)
			(% z celkových příjmů z daní)	7,9	(5,2)
TRH PRÁCE, SCHOPNOSTI A INOVACE					
Míra nezaměstnanosti (% pracovní síly občanů)	4,0	(6,3)	Patentové přihlášky technologií souvisejících s životním prostředím (% ze všech technologií, průměr za posledních 3 roky) ^b	10,7	(10,9)
Dosažený třetí stupeň vzdělání u osob ve věku 25 - 64 let (%)	23,0	(35,7)	Environmentálního management	6,3	(4,3)
Hrubé výdaje na V&V (% HDP)	1,9	(2,4)	Technologie úpravy vody	0,8	(0,5)
			Technologie na zmírnění dopadu změny klimatu	6,8	(8,6)
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ					
Energetická náročnost: TPES na obyvatele (tuna rop.ekv./obyv.)	3,9	(4,1)	Silniční vozidla (vozů/100 obyvatel)	61,3	
TPES na HDP (trop.ekv./1 000 USD, PPP za rok 2010)	0,13	(0,11)	Riziko nedostatku vody (odběr vody v % z dostupných zdrojů)	10,0	(9,7)
Obnovitelné zdroje (% TPES)	10,5	(9,7)	Odběr vody na obyvatele (m ³ /obyv./rok)	152	(812)
Uhlíková náročnost (energie související s CO ₂):			Komunální odpad v přepočtu na obyvatele (kg/obyv.)	317	(520)
na obyvatele (t/obyv.)	9,4	(9,2)	Materiálová produktivita (USD, PPP/DMS, kg za 2010)	2,0	
na HDP (t/1 000 USD, PPP za 2010)	0,32	(0,24)	Rozloha půdy (1 000 km ²)	77	(34 404)
Intenzita skleníkových plynů ^c			% Orné půdy a trvalých porostů	41,7	(12,2)
na obyvatele (t/obyv.)	12,0	(12,0)	% trvalých luk a pastvin	12,9	(23,4)
na HDP (t/1 000 USD, PPP za 2010)	0,41	(0,32)	% plochy lesa	34,5	(31,3)
Průměrná expozice populace znečištění ovzduší (PM _{2.5}), g/m ³	20,3	(14,5)	% ostatní půdy (zastavěná a jiná půda)	10,9	(33,1)

* Hodnoty před rokem 2011 nejsou brány v úvahu.

a) hodnota OECD = tam, kde není v databázi uvedena souhrnná hodnota za OECD, vypočítá se prostý průměr OECD z posledních dostupných údajů tam, kde existují údaje o značném počtu zemí.

b) Vyšší hodnota vynálezů, které usilují o patentovou ochranu v nejméně dvou jurisdikcích. Průměr posledních tří let.

c) Bez emisí/odebrání z využívání půdy, změny ve využívání půdy a lesnictví.

Zdroj: Výpočty na základě údajů získaných z databází OECD, IEA, Eurostat.

Manažerské shrnutí

Pokrok v oblasti Cílů udržitelného rozvoje, ovšem přetrvávající vysoká intenzita uhlíkové ekonomiky

Česká republika má malou, velmi otevřenou ekonomiku, která po většinu období po roce 2000 dosahovala rychlejšího růstu, než byl průměr OECD. Země dosáhla pokroku při oddělování environmentální zátěže na hospodářské činnosti. V roce 2017 stanovil Strategický rámec Česká republika 2030 priority pro provádění Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030. Ve vztahu k průměru OECD si země vede dobře v oblasti Cílů udržitelného rozvoje, které se týkají boje s chudobou, nakládání s vodními zdroji a ochranou biodiverzity. Nicméně, její ekonomika nadále patří mezi nejvíce energeticky a uhlíkově náročné ekonomiky v rámci OECD v důsledku silné průmyslové základny a závislosti na uhlí. Populace je také vystavena vysoké úrovni znečištění ovzduší.

Hlavními prioritami jsou posílení politického závazku dosáhnout nízkouhlíkové ekonomiky a dosažení toho, aby dlouhodobé cíle Státní energetické politiky byly v souladu s cíli Pařížské dohody. Jaderná energie postupně nahrazuje uhlí v rámci všech zdrojů elektřiny. Podíl obnovitelných zdrojů energie také výrazně vzrostl, i když je stále nižší, než je průměr OECD. Česká republika překonala svůj cíl z Kjóta pro léta 2008-12 pro snížení emisí skleníkových plynů, a zdá se být na dobré cestě k dosažení svých cílů pro rok 2020. Nicméně dosažení střednědobých a dlouhodobých cílů bude vyžadovat další pokrok v oblasti úspor energie v souvislosti s výrazným nárůstem emisí ze silniční dopravy.

Posílení spolupráce v rámci samospráv s cílem poskytovat efektivní služby v oblasti životního prostředí

Vstup do Evropské unie v roce 2004 přispěl k posílení environmentální agendy, ale státní i regionální úřady nebyly v oblasti politiky životního prostředí proaktivní. Ačkoli administrativní kapacita je obecně dostačující, vysoká fluktuace zaměstnanců a ministrů životního prostředí způsobila mezery v realizaci opatření. České obce a regiony patří mezi nejmenší v rámci OECD, což přispívá k roztržitosti v řízení. Posílení jejich spolupráce je nezbytným krokem ke zvýšení efektivity při poskytování environmentálních služeb.

Od Hodnocení politik životního prostředí OECD z roku 2005 došlo k pokroku v posílení hodnocení vlivů na životní prostředí, hodnocení dopadů regulace a strategického posuzování vlivů na životní prostředí. Nadále by však měla Česká republika rozšířit využití analýzy nákladů a přínosů politik v oblasti životního prostředí a navýšit *ex post* (zpětně) hodnocení jejich realizace. Účast veřejnosti na environmentálním rozhodování a přístup k informacím o životním prostředí se zlepšily. Navzdory pokroku v mapování a sanaci kontaminovaných lokalit, jejich velké množství nadále představuje riziko pro životní prostředí a zdraví obyvatel. Výjimky z nákladů na sanaci udělované znečišťovatelům, kteří dodržují povolení v oblasti životního prostředí, by měly být v souladu s osvědčenou praxí OECD odstraněny.

Cesta k zelenému růstu vyžaduje zvýšení zpoplatnění emisí uhlíku

Výzvou nadále zůstává zajištění soudržnosti mezi životním prostředím a energetickou politikou. Zpoplatnění emisí uhlíku pomůže hospodárným způsobem v boji proti změně klimatu a znečištění ovzduší. Mohlo by přispět ke zlepšení dostupnosti energie. Vláda již několik let zvažuje zavedení uhlíkové daně, ale zatím tak neučinila. Přestože byly zavedeny daně na zemní plyn, pevná paliva a elektřinu, sazby byly stanoveny na relativně nízké úrovni a nebyly upraveny o inflaci. Některá osvobození od daně snižují motivaci pro úsporu energie nebo přechod na čistší paliva. Pro podporu investic do nízkouhlíkových technologií by měla Česká republika také zvýšit podíl povolenek dražených v energetickém sektoru v rámci systému EU pro obchodování s emisemi a nastavit stabilní rámec podpory pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie.

Nižší a diferencované daně z pohonných hmot podpořily spotřebu nafty. Zatímco průměrná stáří osobních automobilů je přibližně 15 let, zpřísnění ekologických kritérií daní z motorových vozidel by podpořilo obnovu vozového parku směrem k ekologičtějším vozidlům. Rozšíření zpoplatnění na základě ujeté vzdálenosti by pomohlo při řešení znečištění ovzduší a dopravních zácp a také financovat dopravní infrastrukturu, která je ve špatném stavu. Politika soudržnosti EU byla hlavním zdrojem financování dopravní a environmentální infrastruktury. To pomohlo zvýšit míru napojení na veřejné čistíčky odpadních vod v souladu s průměrem OECD. Co nejlepší využití fondů EU bude vyžadovat vylepšené strategické plánování a postupy zadávání veřejných zakázek.

Pokrok ve využití odpadů, avšak přetrvávající závislost na skládkování

Skládkování, i když došlo k jeho snížení, nadále zůstává nejběžnějším způsobem nakládání s odpadem. Sledování pokroku narušuje existence dvou konkurenčních informačních systémů, které poskytují rozdílné údaje. Česká republika má poměrně komplexní rámec postupů pro nakládání s odpady a materiály a vypracovaný systém rozšířené odpovědnosti výrobců obalového odpadu, a je již dlouhou dobu aktivní v oblasti čistší výroby. Pokročila ve využívání a recyklaci a v třídění komunálního odpadu. Nicméně zatím neuspěla ve využívání surovinového potenciálu svého odpadu. Došlo k drobnému zlepšení ohledně ekonomické analýzy odpadového hospodářství či předcházení vzniku odpadů v průmyslu a v hodnotovém řetězci ve směru od dodavatelů, přes nákupčí, k výrobcům (fáze návrhu a výroby).

Je nutné provést zásadní kroky, aby byla dodržena hierarchie odpadů, nedocházelo k ukládání odpadu na skládkách, je nutné investovat do recyklační infrastruktury, rozvíjet trhy pro druhotné suroviny a zlepšit nákladovou efektivnost a transparentnost systému rozšířené odpovědnosti výrobců za odpadní elektrická a elektronická zařízení. Současné plány a programy týkající se nakládání s odpady a prevence, druhotných surovin, ekoinovaci a výroby bez znečištění by měly pomoci dalšímu posunu vpřed. Je velmi důležité zlepšit informovanost o odpadech a materiálech, což povede k urychlení přijetí nového zákona o odpadech, jehož schválení trvá již dva roky.

Politika kompaktního města může přispět k udržitelnému rozvoji

Česká republika patří mezi nejméně urbanizované země OECD. V posledních desetiletích zažívá proces suburbanizace. Dostupnost bydlení se stala velkým problémem, částečně v důsledku zdoluhavého procesu stavebního povolení. Zatímco česká města nadále investují do veřejné dopravy, efekt zlepšení vymazává zvýšené používání automobilů, které

znovu zhoršuje znečištění ovzduší. Na investice do infrastruktury udržitelných způsobů dopravy se čeká. Územní roztržitost a vysoce centralizovaný systém veřejných financí omezují efektivní koordinaci investic do městských oblastí.

Opatření, která povedou k udržitelnější urbanizaci, zahrnují posílení systému městské správy; přijetí kompaktního, koordinovaného, propojeného modelu rozvoje s holistickým přístupem k rozvoji měst; přezkoumání systému plánování využití území; podpora rozvoje zastavěných, avšak nevyužívaných lokalit; lepšího využívání ekologických poplatků a daní na úrovni měst za účelem boje se znečištěním ovzduší a přetížením dopravy; a pokračující podporu místní Agendy 21.

Hodnocení a doporučení

Posouzení a doporučení představují hlavní závěry z Hodnocení politik životního prostředí OECD České republiky a uvádějí 46 doporučení, která mají pomoci České republice učinit další pokrok směrem k plnění jejich cílů politiky životního prostředí a mezinárodních závazků. Pracovní skupina pro hodnocení politik životního prostředí přezkoumala a schválila Hodnocení a doporučení na svém zasedání dne 14. února 2018. Opatření přijatá k realizaci vybraných doporučení z Hodnocení politik životního prostředí z roku 2005 jsou shrnuta v Příloze.

Statistické údaje za Izrael jsou poskytovány v rámci odpovědnosti příslušných izraelských orgánů. Použití těchto údajů ze strany OECD nijak nezasahuje do statutu Golanských výšin, východního Jeruzaléma a izraelského osídlení na západním břehu Jordánu v souladu s podmínkami mezinárodního práva.

1.1. Environmentální výkonnost: trendy a aktuální vývoj

Po vstupu do Evropské unie (EU) v roce 2004 rostla česká ekonomika rychlejším tempem, než byl průměr zemí OECD, až do chvíle, než ji díky závislosti na vývozu - většinou v oblasti strojírenství a automobilovém průmyslu, zasáhla globální recese. Konvergence úrovně příjmů vůči průměru zemí OECD se od krize zastavila, což odráží nízký růst produktivity (OECD, 2016). Nicméně míra nezaměstnanosti od roku 2010 neustále klesá a je jednou z nejnižších mezi zeměmi OECD. Míra chudoby v České republice je druhá nejnižší mezi zeměmi OECD. Růst HDP se zvyšoval až do roku 2015, s čerpáním končících EU fondů, a následně zpomalil v roce 2016. Očekává se, že zůstane nad 3 % v letech 2017-18 (OECD, 2017a).

Česká republika dosáhla pokroku při oddělování environmentální zátěže od hospodářské činnosti (Obrázek1). Nicméně, z důvodu silné průmyslové základny země a její závislosti na uhlí, patří země mezi nejvíce energeticky a uhlíkově náročné ekonomiky v OECD a populace je vystavena silné úrovni znečištění ovzduší. Zvýšené využívání silniční dopravy, změny ve využívání území, rozvoj infrastruktury a intenzivní zemědělství ohrožují odolnost ekosystémů. Strategický rámec Česká republika 2030, který byl schválen v roce 2017, je zastřešující dokument, který definuje dlouhodobé priority pro realizaci Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030. V porovnání s průměrem OECD si země vede dobře v oblasti cílů týkající se chudoby, nakládání s vodními zdroji a ochranou biologické rozmanitosti, ale je pozadu v oblasti rovnosti mužů a žen a v otázkách klimatu a energetiky (OECD, 2017b). Pokrok směrem k udržitelnému rozvoji bude vyžadovat posílení politického závazku k nízkouhlíkové ekonomice a k zavádění nákladově efektivnější environmentální politiky.

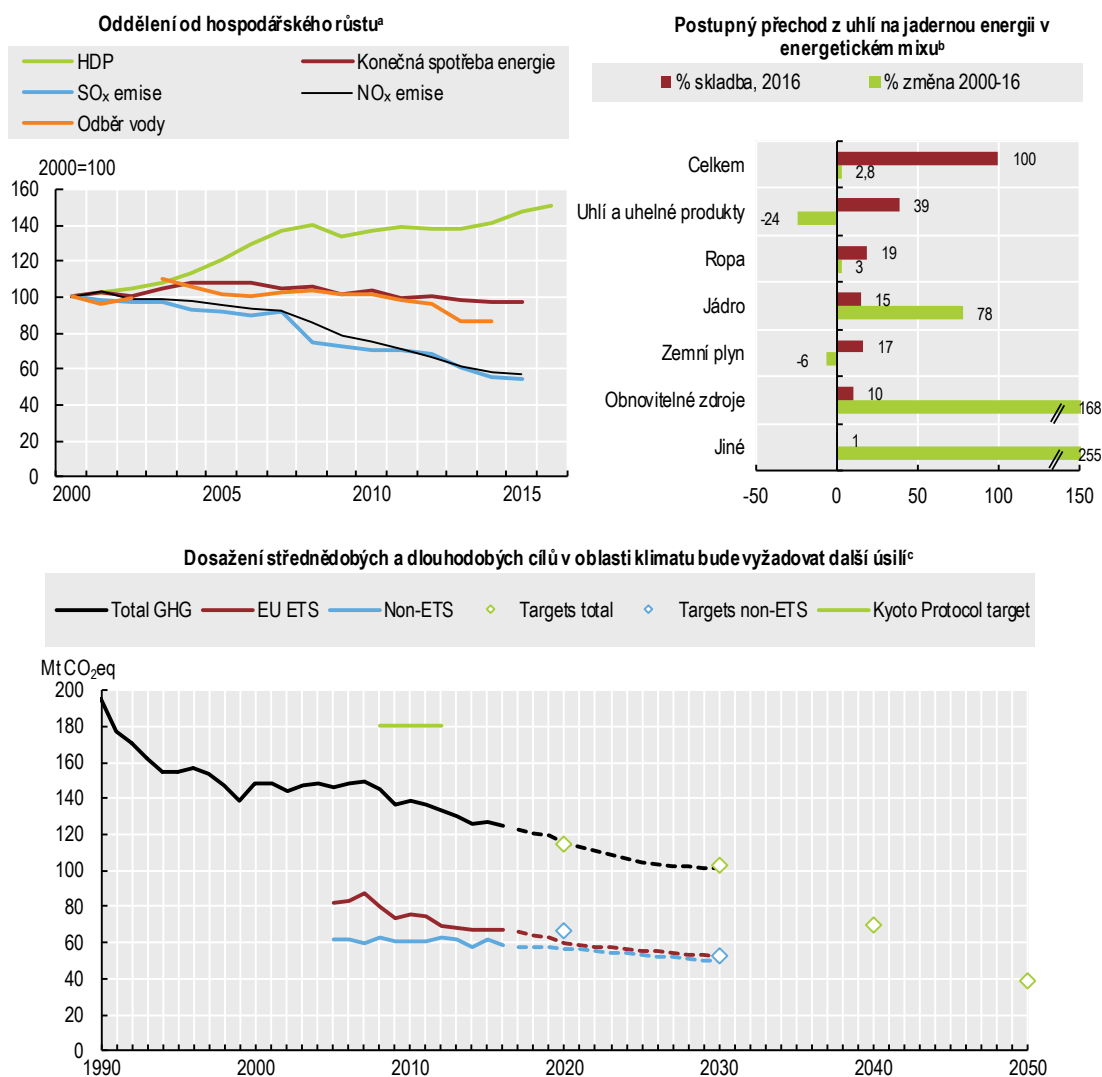
1.1.1. Přechod k nízkouhlíkové ekonomice a ekonomice efektivně využívající zdroje

České republice se podařilo oddělit emise skleníkových plynů od hospodářského růstu. Po téměř deseti letech poměrně stabilní úrovně emisí skleníkových plynů začaly emise klesat v důsledku hospodářské krize a poklesu využívání fosilních paliv. Česká republika překonala v letech 2008-12 svůj závazek podle Kjótského protokolu snížení emisí skleníkových plynů o 8 % a dosáhla tak snížení o 30 % oproti úrovni roku 1990 (Obrázek1). Podle národních odhadů je země na dobré cestě ke splnění svých cílů pro rok 2020 a 2030. To však bude vyžadovat další pokrok v oblasti úspor energie a rozvoje obnovitelných zdrojů energie v souvislosti s hospodářským oživením a výrazným nárůstem emisí skleníkových plynů ze silniční dopravy.

Politický rámec se zlepšil díky přijetí Politiky ochrany klimatu v roce 2017 a Strategie přizpůsobení se změně klimatu v roce 2015, spolu s akčním plánem z roku 2017 (MŽP, 2017a, 2017b, 2015). Politika ochrany klimatu stanovuje cíle pro rok 2020 a 2030 v oblasti snižování emisí a orientační dlouhodobý cíl pro rok 2050, v souladu se závazky EU. Příští aktualizace Státní energetické politiky (SEP) z roku 2015 bude muset být v souladu s cíli EU v oblasti energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie pro rok 2030 a bude muset zajistit, aby dlouhodobé cíle byly v souladu s cíli Pařížské dohody. Česká republika byla posledním členem EU, který ratifikoval Pařížskou dohodu v říjnu 2017, a to kvůli zdoluhavým parlamentním debatám. Stejně jako ostatní členové EU, musí vypracovat národní integrovaný energeticko-klimatický plán do začátku roku 2019, aby zajistila plnění cílů v oblasti klimatu a energetiky pro rok 2030.

Jaderná energie postupně nahrazuje uhlí v rámci všech zdrojů elektřiny (Obrázek1). Nicméně, fosilní paliva (z nichž uhlí představuje asi polovinu) tvoří tři čtvrtiny dodávky energie. Česká republika se spoléhá na domácí zdroje uhlí, aby zajistila energetickou bezpečnost, což je ovšem škodlivé pro životní prostředí. Kromě toho, že spalování uhlí je největším zdrojem emisí skleníkových plynů, je i hlavním zdrojem místního znečištění ovzduší. SEP si klade za cíl dále změnit skladbu zdrojů energie z uhlí směrem k jaderné energii, která má silnou podporu veřejnosti. Nicméně rozsah cílů je tak široký, že vytváří nejistotu pro investory (IEA, 2016, MPO, 2014).

Obrázek1. Vybrané ukazatele environmentální výkonnosti

a) Hrubý domácí produkt vyjádřený v běžných cenách a paritě kupní síly k roku 2010.

b) Celková dodávka primární energie podle zdroje. Breakdown excludes electricity trade.

c) Celkové emise skleníkových plynů kromě využití půdy, změny ve využívání půdy a lesnictví. Čárkované linie odkazují na projekce se stávajícími opatřeními týkajícími se emisí, na které se jak vztahuje, tak i ty, na které se nevztahuje systém EU ETS.

Zdroje: OECD (2017), "Aggregate National Accounts: Gross Domestic Product". OECD National Accounts statistics (database); IEA (2017), IEA World Energy Statistics and Balances (database); OECD (2017), OECD Environment Statistics (database); MOE (2017), Climate Protection Policy; EEA (2017), "Approximated European Union greenhouse gas inventory: proxy GHG emissions for 2016".

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723663>

SEP má také za cíl podporu rozvoje obnovitelných zdrojů energie až na 22 % z celkové dodávky energie a na 25 % výroby elektrické energie do roku 2040. Od roku 2000 se podíl energie z obnovitelných zdrojů v dodávkách energie téměř ztrojnásobil a navýšil čtyřnásobně ve výrobě elektřiny. V roce 2015 Česká republika překonala své cíle stanovené pro rok 2020 v souladu se Směrnicí EU o obnovitelných zdrojích energie, s výjimkou dopravy. Nicméně, podíl obnovitelných zdrojů energie prozatím zůstává pod průměrem OECD a je nepravděpodobné, že by došlo ke zvýšení ve střednědobém horizontu po zrušení mechanismů podpory elektřiny z obnovitelných zdrojů (IEA, 2016). Rozvoj obnovitelných zdrojů a větší integrace do evropských sítí představují alternativy pro zajištění energetické bezpečnosti.

Od roku 2000 se České republice podařilo oddělit spotřebu energie od hospodářského růstu, ale energetická náročnost zůstává vysoká vzhledem k významu těžkého průmyslu. Spotřeba energie v dopravě výrazně rostla do roku 2008, pak zpomalila v průběhu krize a od roku 2014 opět roste. Česká republika nesměruje k dosažení svých cílů pro úspory energie vyplývajících ze Směrnice o energetické účinnosti a opatření ke snížení spotřeby energie v dopravě by mohla být v Národním akčním plánu energetické účinnosti (NEEAP) lépe zdůrazněna.

Emise hlavních látek znečišťujících ovzduší byly dále odděleny od ekonomického růstu prostřednictvím přísnější regulace. Česká republika splnila své cíle pro rok 2010 v souladu se Směrnicí o národních emisních stopech EU a zdá se být na dobré cestě k dosažení cílů pro rok 2020, s výjimkou NH_3 (EEA, 2017). Bude však zapotřebí dalšího značného úsilí pro splnění cílů pro rok 2030. Míra úmrtnosti v důsledku znečištění vnějšího ovzduší je ve srovnání s průměrem OECD téměř dvojnásobná. Odhaduje se, že náklady s tím spojené odpovídaly v roce 2015 hodnotě 7 % HDP (Roy a Braathen, 2017). I když klesá, průměrná roční expozice koncentracím $\text{PM}_{2.5}$ zůstává nad průměrem OECD. Koncentrace PM_{10} , $\text{PM}_{2.5}$, benzo(a)pyrenu a ozónu opakovaně překračovaly mezní hodnoty EU. Hlavními zdroji lokálního znečištění ovzduší představuje silniční doprava a spalování fosilních paliv při vytápění obytných budov. Moravskoslezský kraj je také postižen znečišťováním z průmyslových zdrojů a přeshraničním znečištěním ovzduší na polské hranici.

1.1.2. Přechod na efektivní řízení zdrojů

Materiálová náročnost české ekonomiky je vyšší než průměr v rámci EU vzhledem k vysoké spotřebě uhlí a stavebních materiálů, ale nepatří k nejnáročnějším z ekonomik OECD. Od roku 2000, domácí materiálová spotřeba klesla, zatímco HDP vzrostl, což naznačuje zlepšení v materiálové produktivitě. Tento trend lze vysvětlit snížením podílu tuhých paliv v celkové dodávce energie a poklesem stavební činnosti během hospodářské krize. Nicméně, pokrok se od roku 2012 zpomalil a materiálová spotřeba začala spolu s hospodářským oživením narůstat. Česká republika je silně závislá na dovozu ropy, zemního plynu, kovových nerostů a některých užitkových nerostů, ale je soběstačná v oblasti biomasy a stavebních surovin.

V posledním desetiletí byla celková produkce odpadů relativně stabilní, avšak v roce 2015 došlo k navýšení v důsledku stavební činnosti. Podle Českého statistického úřadu se vyvíjel objem komunálního odpadu zhruba v souladu s konečnou soukromou spotřebou. Skládání klesá, ale stále se tímto způsobem nakládání zpracovává přibližně polovina komunálního odpadu. Koexistence dvou informačních systémů o odpadech brání posouzení výkonnosti v této oblasti (Oddíl 1.4).

Spotřeba chemických látek se v posledních deseti letech s nárůstem výroby i dovozu zdvojnásobila. (Eurostat, 2017). Snaha dodržet mezinárodními a evropské požadavky vedla

k celkovému poklesu a následné stabilizaci emisí hlavních znečišťujících látek a hladin některých chemických látek sledovaných ve studiích humánního biomonitoringu. Přesto se v posledních letech počet mimořádných událostí týkajících se úniku nebezpečných chemických látek, které vyžadují zásah jednotek požární ochrany, výrazně zvýšil a monitorovací studie identifikovaly oblasti pro zlepšení (ČSÚ, 2016). Environmentální a biomonitorovací programy by měly nadále pokračovat a pomáhat ke zjištění oblastí, kde je zapotřebí další řízení chemických rizik. Kromě toho bude mít zajištění dostatečných zdrojů pro vymáhání a dalších zajišťujících aktivit v souladu s evropskou legislativou o chemikáliích (REACH a CLP) zásadní význam pro prevenci a kontrolu chemického znečištění.

Více než 40 % území je pokryto ornou a obdělávanou půdou. Od roku 2000 došlo k mírnému posunu k trvalým travním porostům a loukám, a to z důvodu zavádění Společné zemědělské politiky EU a mléčné krize v EU. Zemědělská výroba zůstala víceméně stabilní, klesající živočišnou výrobu kompenzuje mírné navýšení produkce plodin. Zároveň však prudce vzrostla spotřeba dusíkatých hnojiv na hektar zemědělské půdy, což klade důraz na nutnost oddělit zemědělské vstupy od výroby. Celkově také vzrostlo používání pesticidů, i když začalo klesat v roce 2012 se zavedením Národního akčního plánu ke snížení používání pesticidů. Přijímání a zavádění měřitelných cílů by pomohlo při sledování pokroku ve snižování rizik spojených s používáním pesticidů a jeho vlivu na lidské zdraví a životní prostředí (ES, 2017a). Intenzivní zemědělské postupy zůstávají hlavním zdrojem znečištění vody, změn přírodních stanovišť a ztráty biologické rozmanitosti. Česká republika zavedla tři po sobě jdoucí akční plány týkající se ekologického zemědělství. Od roku 2000 se podíl zemědělské půdy obdělávané v rámci ekologického zemědělství ztrojnásobil, v roce 2015 dosáhl 12 %, což je 15 % pod národním cílem, ale jeden z nejvyšších podílů v rámci OECD.

1.1.3. Správa přírodního bohatství

Podstatný pokrok nastal v rozšiřování chráněných oblastí, které v roce 2016 zaujímaly 22 % území, než kolik stanoví cíl Aichi pro rok 2020 (17 %). Nicméně podíl území, na něž se vztahuje nejvyšší stupeň ochrany přírody (většinou jde o národní parky) je nízký a zřízení pátého národního parku se projednává již od roku 2010 (CENIA, 2016). Je zde prostor pro dokončení seznamu lokalit vyhlášených v rámci evropské soustavy Natura 2000 a pro zajištění jejich účinné ochrany (ES, 2017b). I přes zlepšení, pouze 16 % přírodních stanovišť a 27 % evropsky významných druhů dosáhlo příznivého stavu z hlediska ochrany. Rozpínání měst a rozvoj silniční infrastruktury vedou k fragmentaci krajiny a přírodních stanovišť. Za období let 2000-15 narostla zastavěná plocha o 4 %, zejména v důsledku zaboru zemědělské půdy pro silniční infrastrukturu. Strategie ochrany biologické rozmanitosti pro období 2016-25 se snaží řešit nedostatky předchozí strategie, a to zejména zvyšováním povědomí o ekonomických důsledcích ztráty biologické rozmanitosti za účelem lepšího začleňování biologické rozmanitosti do sektorových politik (MŽP, 2016a).

Sladkovodní zdroje jsou omezené ve srovnání s ostatními zeměmi OECD. Avšak riziko nedostatku vody zůstává na nízké úrovni díky podprůměrným a klesajícím úrovním odběru (Obrázek1). Očekává se, že změna klimatu povede ke zvýšené proměnlivosti srážek, častějším záplavám a obdobím sucha, s nepříznivými účinky na biologickou rozmanitost, erozi půdy a kvalitu vody.

Finanční prostředky EU přispěly ke zvýšení podílu obyvatel připojených na veřejnou kanalizaci odpadních vod na úroveň 81 % v roce 2015, což je průměr zemí OECD. Česká

republika sice splnila požadavky Směrnice o čištění městských odpadních vod EU v roce 2010, pokud jde o napojení domácností na čistírny odpadních vod, ale nedosáhla cílů v oblasti sekundárního a vyššího stupně čištění. Lepší přístup k nakládání s odpadními vodami přispěl ke zlepšení kvality vody. Nicméně, stav vodních útvarů z velké části zůstává neuspokojivý. V roce 2012, pouze 19 % útvarů povrchových vod dosáhlo dobrého ekologického stavu, zatímco 61 % útvarů povrchových vod a 27 % útvarů podzemních vod dosáhlo dobrého chemického stavu. Mezi hlavní vlivy patří regulace průtoku a hydro-morfologické změny, které ovlivňují dvě třetiny útvarů povrchových vod. Difúzní znečištění je znepokojivé u více než poloviny vodních útvarů.

Doporučení týkající se změny klimatu, ovzduší, chemikálií, vody a biodiverzity

Změna klimatu, ovzduší a nakládání s chemickými látkami

- Posilovat politické odhodlání k přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku: vypracovat integrovaný energeticko-klimatický plán pro dosažení cílů v oblasti snižování emisí skleníkových plynů pro léta 2030 a 2050, v souladu s politikou EU v oblasti klimatu a Pařížskou dohodou; vypracovat analýzu ekonomického, environmentálního a sociálního dopadu souvisejících scénářů; zvážit obnovu těžebních limitů.
- Provádět Národní strategii přizpůsobení se změně klimatu a dokončit místní strategie v Praze, Brně a Plzni jako pilotní strategie pro další města. Začlenit přizpůsobení se změně klimatu do vládních politik.
- Realizovat Národní program snižování emisí v souladu s normami pro ochranu lidského zdraví. Zvyšovat povědomí o vlivu místního znečištění ovzduší na zdraví.
- Pokračovat v úsilí ke sledování chemických látek v životním prostředí a u lidí s cílem stanovit, kde je nutné řízení rizik. Přidělit dostatečné zdroje pro vymáhání a další zajišťující aktivity v souladu s evropskou legislativou o chemikáliích (REACH a CLP) pro účely prevence a kontroly chemického znečištění. Přijmout a realizovat Národní akční plán ke snižování používání pesticidů v období 2018-22 a hodnotit postup směrem k daným cílům.

Voda a biologická rozmanitost

- Řešit difúzní znečištění ze zemědělství omezováním používání hnojiv a pesticidů a urychlením realizace opatření, jako jsou poskytování informací, vzdělávání, výzkum a financování zemědělských postupů šetrných k životnímu prostředí. Zlepšit systém monitoringu kvality vody pro lepší zjišťování účinnosti opatření vedoucích ke snižování znečištění. Rozvíjet tržní příležitosti k rychlému dosažení cíle 15 % podílu zemědělské půdy v režimu ekologického zemědělství.
- Nadále zlepšovat informace o biologické rozmanitosti na základě posouzení rozsahu a hodnot ekosystémových služeb a podporovat využití těchto hodnocení v politických rozhodnutích. Dokončit vyhlásování chráněných území v rámci evropské soustavy Natura 2000 a zajistit jejich účinnou ochranu (např. jasným definováním cílů a opatření ochrany a zajištěním dostatečných zdrojů pro jejich realizaci). Zvážit rozšíření sítě národních parků za účelem

ochrany nejcenějších druhů a přírodních stanovišť. Zabránit fragmentaci přírodních stanovišť, která souvisí s rozvojem infrastruktury, a rozvíjet ekologické sítě pro zajištění migrace volně žijících živočichů.

1.2. Správa a řízení životního prostředí

1.2.1. Institucionální rámec

Česká republika je unitárním státem s třemi úrovněmi státní správy: ústřední, regionální a obecní. Ministerstvo životního prostředí (MŽP) je hlavním orgánem pro politiku životního prostředí, monitorování a vymáhání dodržování norem a pro monitorování kvality životního prostředí. Ačkoli administrativní kapacita je obecně dostačující, vysoká fluktuace zaměstnanců a ministrů způsobila mezery v realizaci opatření. Rada vlády pro udržitelný rozvoj sdružuje zástupce všech ministerstev, parlamentu, obcí, nevládních organizací (NNO), odborů, průmyslu a akademické sféry. Kromě toho meziresortní připomínkový řízení k návrhům politik a právních předpisů přispívá k horizontální koordinaci, a to shromažďováním vstupů z krajů, obcí a NNO.

Česká republika má jedny z nejmenších obcí a krajů v rámci OECD (14 krajů a 6 258 obcí), což vede k roztržitosti správy. Užší spolupráce mezi obcemi by mohla zvýšit efektivitu tím, že sníží duplicitu a zefektivní poskytování některých služeb. Komunální a regionální spolupráce probíhá prostřednictvím Svazu měst a obcí České republiky (SMO ČR), Svazu místních samospráv (SMS ČR) a Asociace krajů. Regionální orgány mají svá oddělení pro životní prostředí, která se zabývají dopravou, biologickou rozmanitostí, územním plánováním, zdravím a cestovním ruchem. Místní úřady mají na starosti místní dopravu, nakládání s odpady, zpracování odpadních vod, místního plánování a bydlení.

Devět regionálních oddělení MŽP dohlíží na orgány nižší úrovně, ačkoli ministerstvo dosud nevypracovalo prováděcí pokyny. Česká informační agentura životního prostředí (CENIA) podporuje regionální orgány při vydávání integrovaných povolení. Vertikální koordinace probíhá také prostřednictvím SMO ČR, SMS ČR a Asociace krajů. Oba svazy obcí se podílejí na přípravě legislativních návrhů k tématům týkajících se povinností obcí a měst. Asociace krajů zastupuje regionální zájmy před parlamentem a vládou.

1.2.2. Regulační rámec

Vstup do Evropské unie v roce 2004 přispěl k posílení environmentální agendy, ale v posledním desetiletí nebyly státní ani regionální úřady v oblasti politiky životního prostředí proaktivní. Během let vznikly nedostatky v transpozici směrnic EU v oblasti vodohospodářství, posuzování vlivů na životní prostředí (EIA) a kvality ovzduší.

Od Hodnocení politik životního prostředí OECD z roku 2005 (EPR) dosáhla Česká republika pokroku v *ex ante* evaluaci tím, že zavedla hodnocení dopadů regulace (RIA) a rozšířila používání posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí (SEA) na regionální plány a programy. Přestože je RIA založena na analýze nákladů a přínosů, obvykle se tato analýza provádí spíše z kvalitativního, než kvantitativního hlediska, a je zřídka aplikována na politiky a strategie. Nejsou nastavena jasná kritéria, jak analýzu nákladů a přínosů provádět, včetně pravidel pro zahrnutí emisí skleníkových plynů do hodnocení (OECD, 2017c). *Ex post* hodnocení je prováděno na ad hoc základě. Česká republika pracuje na návrhu pro vypracování metodických pokynů pro *ex post* hodnocení.

Česká republika měla problémy v oblasti začleňování evropské směrnice EIA do národního práva. Závěry EIA se staly závazné pro územní rozhodnutí a stavební povolení a povolení k provozu v souladu s doporučením posledního EPR ohledně posílení využití EIA (Tomoszkova, 2015). V souladu s nejlepší praxí OECD by měla být posouzení projektových alternativ začleněna do procesu EIA. V České republice se takové posouzení provádí zřídka, kromě „nulové alternativy“, která znamená, že se projekt nerealizuje. U hospodářských činností s vysokým rizikem pro životní prostředí byla zavedena povolení založená na integrované prevenci a omezování znečištění (IPPC), podmínky těchto povolení jsou založeny na nejlepších dostupných technikách.

1.2.3. Dodržování právních předpisů

Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP) je zodpovědná za sledování a prosazování dodržování právních předpisů o životním prostředí. Existují binární ukazatele výkonnosti, které sledují výsledky neshodnosti zařízení, ale země by mohla zvážit zavedení smysluplnějších ukazatelů, aby účinněji vyhodnocovala zajišťování shody s předpisy. Kontroly vycházejí z přístupu založeného na posouzení rizik pro zařízení s IPPC, ale ne pro všechna zařízení.

ČIŽP může uložit správní pokuty až do výše 50 milionů korun (přibližně 1,8 milionů EUR), což je vysoká částka ve srovnání s ostatními zeměmi OECD. Trestní postihy za porušení ochrany životního prostředí byly zavedeny v Trestním zákoníku v roce 2009, naposledy pozměněném v roce 2011, který stanovuje trest odnětí svobody až na pět let za nejzávažnější trestné činy v souvislosti se životním prostředím a stanovuje také pokuty (ČIŽP, 2015; Zicha, 2012). Nejsou k dispozici žádné informace o efektivním využívání trestních sankcí.

Režim odpovědnosti je založen spíše na pochybení než na přísném dodržování, což znamená, že znečišťovatel je osvobozen od úhrady nákladů na sanaci, pokud ke škodě došlo i přesto, že provozovatel přijal veškerá nezbytná opatření, aby k ní nedošlo. Tímto dodržování podmínek povolení z hlediska životního prostředí zbavuje znečišťovatele odpovědnosti. Provozovatelé, jejichž činnost může způsobit značné škody, musí uzavřít pojistku pokrývající náklady na nápravu případných škod. V souladu se zásadou znečišťovatel platí, odpovědnost za vyčištění znečištění z minulosti nese znečišťovatel, pokud jej lze identifikovat a je finančně solventní. V opačném případě se sanace ujme stát (Rovenský a Sequens, 2015). Ačkoli bylo dosaženo pokroku při mapování a sanaci, mnohé kontaminované lokality i nadále představují nebezpečí pro životní prostředí a lidské zdraví (CENIA, 2016).

MŽP nevypracovalo žádné informační nástroje k posílení propagace dodržování předpisů zaměřené na malé a střední podniky. Takové nástroje by mohly zahrnovat semináře a workshopy, přímé poradenství během kontrol, a písemné pokyny pro regulované subjekty.

1.2.4. Environmentální demokracie

Jak vyplývá z doporučení EPR z roku 2005, došlo k pokroku ve zlepšení přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a v účasti na rozhodování. Novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí z roku 2015 významně přispěla k dosažení tohoto cíle tím, že rozšířila občanům a organizacím přístup k rozhodování o životním prostředí, k informacím a spravedlnosti.

Listina základních práv a svobod, která je součástí Ústavy, zakotvuje právo podílet se na správě věcí veřejných a právo na informace. EIA, SEA, povolovací řízení a vývoj

bezpečnostních programů a havarijních plánů jsou otevřené komukoli z veřejnosti. Kdokoli může připomínky předložit ústně (zejména při veřejném projednávání) nebo písemně (i elektronicky). Proces EIA vyžaduje veřejné projednávání, pokud budou ke zprávě EIA předloženy nesouhlasné připomínky. Příslušný orgán má povinnost zvážit všechny přijaté připomínky a poskytnout zdůvodnění u těch, které nebyly zohledněny, což je dobrou praxí, kterou se ne všechny země OECD řídí. Nedávná novela stavebního zákona by mohla omezit účast veřejnosti v povolovacích řízeních projektů, které nejsou předmětem EIA.

Široká škála nástrojů pro šíření informací o životním prostředí zahrnuje i výroční zprávy MŽP o stavu životního prostředí a Statistickou ročenku životního prostředí, obojí k dispozici online. Dokumenty předložené k nebo vyplývající z procesu EIA jsou také k dispozici on-line. Záznamy o plnění předpisů jednotlivých zařízení jsou veřejně k dispozici na vyžádání.

Novela zákona o posuzování vlivů na životního prostředí z roku 2015 zlepšila přístup k právní ochraně v oblasti EIA a povolování realizace záměrů. V povolovacích řízeních u projektů, které podléhají procesu EIA, mají zúčastněné strany a nevládní organizace, které fungovaly nejméně tři roky před tím, než bylo vydáno povolení, nebo které jsou podporovány alespoň 200 osobami, právní postavení v povolovacím řízení a mohou napadnout procedurální a materiální zákonnost povolení. Listina základních práv a svobod umožňuje občanům a nevládním organizacím požádat příslušný orgán, aby přijal opatření nebo uložil nápravná opatření. Kromě toho by Česká republika měla zajistit, aby mohla veřejnost uplatnit své právo obrátit se na soud, pokud nějaký orgán nebude jednat v reakci na porušování předpisů.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta jsou dobře rozvinuté a jejich význam zdůrazněn ve Státní politice životního prostředí. Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a jeho akční plán obsahují jasně definované cíle a ukazatele, kterými hodnotí výsledky. Environmentální vzdělávání je součástí obecných osnov na všech úrovních vzdělávání, od primárního k postsekundárnímu. Přibližně 80 % základních škol má koordinátora pro environmentální vzdělávání, jehož úloha je rozvíjet environmentální cíle školy a organizovat aktivity (MŽP, 2016b).

Doporučení ke správě a řízení politik životního prostředí

Institucionální rámec

- Posílit spolupráci mezi obcemi ke zvýšení jejich efektivity v poskytování environmentálních služeb (např. stanovením minimální velikosti nebo standardů pro poskytování služeb, zřízení specializované jednotky na centrální úrovni, která by usnadňovala spolupráci a monitorovala ji). Zlepšit vertikální koordinaci posílením vedení ze strany MŽP směrem k regionálním a místním orgánům.

Regulatorní rámec

- Zajistit v procesu EIA posuzování i dalších variant řešení nad rámec „nulové alternativy“.
- Zvýšit využívání analýzy nákladů a přínosů k posouzení environmentálních politik, zajistit k tomu kapacitu lidských zdrojů, a rozšířit *ex post* hodnocení jejich provádění.

Dodržování právních předpisů

- Zlepšit plánování, na základě rizika, inspekce životního prostředí za použití kritérií pro rizika pro všechny regulované činnosti, včetně těch s nízkým rizikem.
- Zvážit zavedení dalších ukazatelů výkonnosti při hodnocení efektivity zajišťování dodržování předpisů, jako jsou například míra dodržování předpisů podle závažnosti přestupku.
- Zřídit a prosazovat přísnou (nezávisle na zavinění) odpovědnost za škody na životním prostředí tím, že se odstraní výjimky při vystavování povolení vydávaných pro oblast životního prostředí. Pokračovat v aktualizaci registru kontaminovaných lokalit a rozvíjet finanční mechanismus pro jejich postupnou sanaci.
- Posílit propagaci dodržování předpisů zaměřenou na malé a střední podniky, prostřednictvím online informačních nástrojů a pokynů pro regulované subjekty.

Environmentální demokracie

- Pokračovat v rozšíření přístupu občanů a organizací k soudní ochraně ve věcech životního prostředí za účelem zajištění širší environmentální demokracie a to tím, že veřejnost a nevládní organizace budou mít právo obrátit se na soud v případě nečinnosti příslušného orgánu při porušení předpisů.
- Zajistit, aby nedávné novely stavebního zákona neomezovaly účast veřejnosti na povolovacím řízení.

1.3. Směřování k zelenému růstu**1.3.1. Rámec pro udržitelný rozvoj a zelený růst**

Česká republika zlepšila svůj institucionální rámec pro udržitelný rozvoj. V roce 2014 byla Rada vlády pro udržitelný rozvoj přesunuta z MŽP na Úřad vlády, kde podporovala horizontální přístup zaměřený na rozvoj Strategického rámce udržitelného rozvoje Česká republika 2017 napříč vládními orgány. Výzvou nadále zůstává zajištění soudržnosti mezi životním prostředím a energetickou politikou. Závazek vlády k nízkouhlíkové ekonomice zdá se vycházet především ze závazků v rámci EU, přičemž rozhodnutí o zrušení omezení těžby hnědého uhlí z roku 2015 vyslalo rozporuplný signál. Ačkoli SEP předpokládá přechod od fosilních paliv k jaderné energii a obnovitelným zdrojům, přetrvává nejistota ohledně financování rozšíření počtu jaderných elektráren a ohledně zvyšování energetické účinnosti a podílu obnovitelných zdrojů energie.

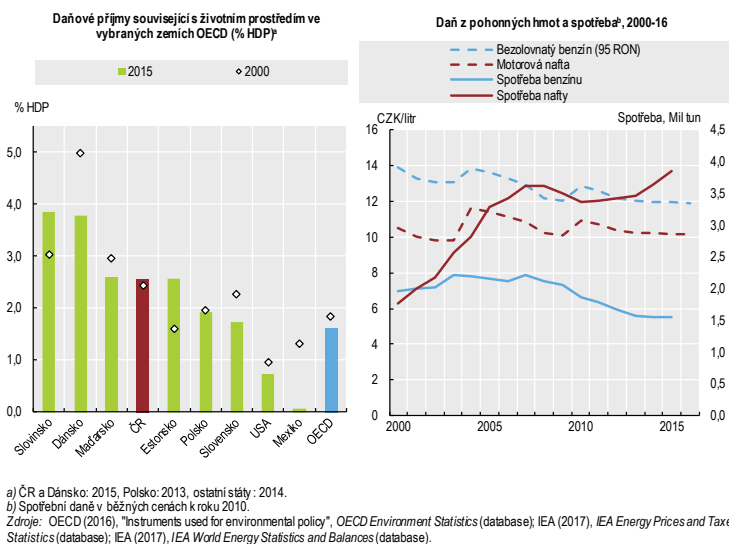
Neexistuje žádná vládní strategie zeleného růstu, ačkoli Česká republika přijala monitorovací rámec OECD pro vypracování souhrnu ukazatelů zeleného růstu. Existuje nicméně jen málo důkazů o jejich využití při tvorbě politiky. Zatímco SEP podporuje konvenční zdroje energie jako hlavní příležitost růstu a zaměstnanosti, posouzení společenských nákladů uvíznutí v uhlíkově náročných technologiích a posouzení výhod nízkouhlíkové ekonomiky by pomohlo přispět k přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku a větší společenské přijatelnosti zpoplatnění emisí uhlíku.

1.3.2. Ekologizace daní a dotací

I když je státní dluh nízký a rozpočet je víceméně vyrovnaný, budoucí výdaje na důchody mohou představovat pro veřejné finance velkou výzvu (OECD, 2016). Zvyšování ekologických daní může pomoci financovat sociální výdaje a snížit daňové zatížení práce, které je v České republice vysoké. „Zdanění špatného“, jako je znečištění, může zvýšit výnosy při nižších ekonomických nákladech, než „zdanění dobrého“, jako je zdanění příjmu z práce (OECD, 2017d). Příjem z daní souvisejících s životním prostředím vzrostl z 2,4 % HDP v roce 2000 na 2,9 % v roce 2011, a poté klesl na 2,6 % v roce 2015, což je výrazně nad průměrem OECD, který dosahuje 1,6 % (Obrázek 2).

Daně z energetických produktů tvoří největší část těchto příjmů (78 % ve srovnání se 70 % průměru OECD). Související výnosy reálně vzrostly v období 2000-08, zejména díky zvýšené spotřebě paliva v dopravě. Po dosažení vrcholu v roce 2011 v důsledku zvýšení zdanění pohonných hmot výnosy klesly kvůli zpomalení spotřeby, nižší sazbě daně a přechodu od benzínových vozidel k méně zdaněným diesellovým vozidlům. Stejně jako většina zemí OECD i Česká republika poskytuje zvýhodněné zdanění pro motorovou naftu, i přes její vyšší emise oxidu uhličitého a látek znečišťujících ovzduší. Podíl nafty na spotřebě pohonných hmot vzrostl ze 46 % v roce 2000 na 66 % v roce 2015. Přestože daně na zemní plyn, tuhá paliva a elektřinu byly v roce 2008 zavedeny v souladu s evropskou směrnicí o zdanění energie, sazby byly stanoveny na relativně nízké úrovni, která neodráží odhadované náklady v oblasti životního prostředí vzniklé používáním paliv, a znečišťovatelé tak nemají žádnou motivaci brát tyto náklady v úvahu. Taktéž nejsou upravovány o inflaci. Nedávno zavedené výjimky u energetických daní neposkytují konzistentní cenový signál o ceně uhlíku napříč spotřebou paliv a energie, což je nezbytné pro maximalizaci nákladově efektivního omezení emisí uhlíku.

Obrázek 2. Nižší a diferencované daně na silniční paliva podpořily spotřebu nafty.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723682>

Stejně jako ostatní země střední a východní Evropy, i Česká republika udržela nízké daňové sazby pro energii z důvodu obav o její dostupnost: asi 14 % domácností čelí riziku finanční nedostupnosti energie¹ (Flues a Van Dender, 2017). Poskytování přímé podpory ohroženým domácnostem, odpojené od spotřeby energie, a stanovení daňové sazby

na úrovních, které budou lépe odrážet environmentální náklady spotřeby energie, by mohlo být účinnější při dosahování jak efektivity, tak spravedlivosti. Simulace OECD ukázaly, že by využití třetiny z dodatečných výnosů z vyšších daní na topná paliva a elektřinu na příspěvek domácnostem podle výše příjmu snížilo podíl českých domácností čelících riziku nedostupnosti energie o 15 %. Tím by se také mělo zlepšit zdraví obyvatel díky snížení znečištění ovzduší.

Některá osvobození od daně aplikované na použití různých paliv snižují ceny konečné spotřeby a snižují tak motivaci energií šetřit či přejít na čistější paliva. Například se uplatňují výjimky pro zemní plyn používaný k vytápění domácností a pro uhlí a zemní plyn používaný v zařízeních na kombinovanou výrobu elektřiny a tepla, a část spotřební daně z motorové nafty používané v zemědělství se vrací zpět. Odhaduje se, že v roce 2014 tato ustanovení mají za následek ztrátu příjmů, která se rovná 5 % příjmů z energetických daní. V České republice neexistuje žádná komplexní informace o dotacích a daňových výdajích, které jsou pro životní prostředí potenciálně škodlivé. Výroční zpráva nové Národní rozpočtové Rady by mohla být prostředkem pro kontrolu programů veřejné podpory a jejich možného dopadu na životní prostředí. Bylo by to užitečné pro reformu dotací a zvláštních forem daňového zacházení, které nejsou podloženy ekonomickými, sociálními a ekologickými důvody.

Více než 75 % emisí CO₂ z využívání energií je cenově ohodnoceno energetickými daněmi a evropským systémem obchodování s emisemi (EU-ETS). Nicméně, při posuzování kombinovaného cenového signálu ze zdanění energií a povolenek, mělo v roce 2012 pouze 16 % emisí cenu vyšší než 30 EUR za tunu CO₂ (což je konzervativní odhad ceny poškození klimatu z jedné tuny emisí CO₂), a emise s touto cenovou úrovní pocházely zejména ze silniční dopravy. Nástroje zpoplatnění emisí uhlíku tedy neposkytují odpovídající cenový signál, který by odpovídal externím nákladům spotřeby paliv, zejména mimo odvětví silniční dopravy. EU ETS neposkytl dostatečně silný cenový signál, aby došlo k investicím do snižování emisí uhlíku. Zařízení v celém období 2005-12 dostávala nadbytek povolenek bezplatně. I když rostoucí podíl emisních povolenek musí být v třetím období (2013-20) dražen, nejvíce energeticky náročná průmyslová zařízení nadále dostávala v roce 2016 povolenky bezplatně, jejichž množství v některých odvětvích překračovalo skutečné emise (například v železárenském a ocelářském průmyslu). Stejně jako ostatní evropské země s nižšími příjmy, dostala Česká republika výjimku svému energetickému sektoru přidělit bezplatně povolenky v hodnotě přes 1,9 miliardy EUR pro období 2013-19, která je podmíněna investicemi ve stejné výši do modernizace výroby elektřiny a diverzifikace celkové dodávky energií. Ovšem v průběhu let 2013-15 byly investice většinou alokovány do modernizace hnědo- a černouhelných elektráren (EEA, 2016). Ve srovnání s aukcemi, oslabují povolenky přidělované bezplatně motivaci ke snižování emisí a vedou k velkým nákladům pro vládu v důsledku ušlých příjmů (OECD, 2017e).

Od roku 2000 se příjmy ze zdanění motorových vozidel reálně zdvojnásobily, především v důsledku výraznému nárůstu silniční nákladní dopravy a zavedení mýtného. I nadále však tvoří relativně malý podíl na příjmech z daní souvisejících s životním prostředím (16 % ve srovnání s 26 % průměru zemí OECD), a je tak ponechán prostor k přezkoumání sazeb tak, aby lépe odpovídaly environmentálním externalitám. V roce 2007 zavedla Česká republika poplatek pro nákladní vozidla a autobusy na dálnicích a rychlostních silnicích podle ujeté vzdálenosti. Sazba se liší podle třídy emisí, počtu náprav, typu silnice, dne a času. Opatření se ukázalo jako účinné pro omezení provozu ve špičce. Tento systém by mohl být rozšířen. Jednorázová registrace a roční pravidelné daně z motorových vozidel neberou v environmentální parametry v úvahu. Průměrné stáří vozového parku je přibližně

15 let. V roce 2009 byla kromě registrační daně zavedena ekologická daň pro ojetá a silně znečišťující vozidla. Ovšem emisní kritéria nebyla upravena podle vývoje trhu s automobily a registrace starých osobních automobilů trvale vzrostly. Podle doporučení EPR z roku 2005 je zde prostor k dalšímu rozvoji řízení dopravy v městských oblastech, kde roste podíl vozidel v osobní dopravě.

Vláda vytyčila zásady ekologické daňové reformy v roce 2007. V plánu bylo její postupné zavádění v průběhu deseti let, a očekávalo se, že bude fiskálně neutrální. Prvním krokem bylo zavedení evropské směrnice o zdanění energií v roce 2008, spojené se zavedením jednotné sazby daně z příjmů fyzických osob a snížením zdanění příjmů právnických osob. Druhá fáze měla zahrnovat uhlíkovou daň, ale její zavedení bylo odloženo. V rozporu s principem reformy, implicitní daňové sazby z energií² od roku 2011 klesaly, zatímco implicitní daňové sazby zdanění práce vzrostly. Sazby poplatků za znečištění ovzduší vzrostly, přesto jsou příliš nízké, aby motivovaly ke snižování emisí. Ačkoliv je pro Českou republiku racionální zaměřit se na CO₂ a lokální emise látek znečišťujících ovzduší, je zde prostor pro revizi environmentálních daní a poplatků na základě jiných environmentálních parametrů. Například jsou zde možnosti lépe odrážet náklady na životní prostředí a zdroje v poplatcích za vodu a řešit difúzní znečištění, které postihuje většinu českých vodních útvarů.

1.3.3. Investice do životního prostředí na podporu zeleného růstu

Veřejné a soukromé výdaje v oblasti životního prostředí³ vzrostly z 1,2 % HDP v roce 2005 na 1,5 %⁴ v roce 2015, za podpory veřejných investic do nakládání s odpadními vodami a díky vyšším soukromým investicím do ochrany ovzduší a klimatu. Zvýšené provozní výdaje na nakládání s odpady nevedly k ekvivalentnímu zlepšení výkonnosti, což zdůrazňuje potřebu lépe řídit náklady na poskytování služeb (Oddíl 1.4). V roce 2016 výdaje na životní prostředí klesly na 1,2 % s přechodem na nové programové období EU.

Politika soudržnosti EU byla hlavním zdrojem financování environmentální infrastruktury. Za období 2007-13, fondy EU⁵ přidělené České republice, představovaly v průměru 2 % HDP za rok (ES, 2016a). Doprava byla na prvním místě, směřovalo do ní 35 % prostředků, pak následovalo životní prostředí (18 %), většinou financované prostřednictvím operačního programu pro životní prostředí. Nicméně, realizace projektů spolufinancovaných EU v oblasti infrastruktury životního prostředí měla zpoždění a došlo ke ztrátě některých finančních prostředků v důsledku nesrovnalostí v procesu zadávání veřejných zakázek a nedostatečné veřejné kontroly. Ačkoli přijatá opatření významně zvýšila rychlost čerpání prostředků v období let 2007-13 na konci programového období, využití fondů EU v období let 2014-20 je pomalé a nedostatky přetrvávají (ES, 2017c).

Nadprůměrné veřejné výdaje v oblasti nakládání s odpadními vodami pomohly České republice splnit míru připojení obyvatel, kterou stanovuje směrnice o čištění městských odpadních vod EU. V roce 2015 bylo 81 % populace připojeno k veřejným čistírnám odpadních vod, což je v souladu s průměrem OECD. Avšak cíle úrovně zpracování nebyly dosaženy. Dosažení úplné shody bude vyžadovat další a lépe plánované investice, aby nedocházelo k budování nadměrné infrastruktury, k čemuž občas docházelo během let 2007-13. Odbor dozoru a regulace vodárenství, založený v roce 2015, je vítaným krokem k zefektivnění roztržitého sektoru a ke zlepšení nákladové efektivity poskytování služeb. Přestože je infrastruktura v dobrém technickém stavu, stárnutí materiálového vybavení bude brzy problémem, protože mnohá zařízení byla postavena v 70. a 80. letech minulého století (Světová banka, 2015). Navzdory významnému nárůstu v posledních deseti letech, zůstávají sazby příliš nízké na to, aby pokryly obnovu a náklady na nové investice

do vodohospodářské infrastruktury. I když by Česká republika měla vzít v úvahu náklady na zpětnou distribuci při stanovování cen vodohospodářských služeb, některé studie uvádějí, že by zajištění úplné návratnosti nákladů nemělo vést ke vzniku zásadních problémů z hlediska dostupnosti (Reynaud, 2016).

Přestože Česká republika dosáhla dobrého pokroku směrem ke splnění svého cíle v oblasti klimatu pro rok 2020, dosažení ambicióznějších cílů pro léta 2030 a 2050 bude vyžadovat značné investice do infrastruktury čisté energie. Řada regulačních opatření a investičních programů podporuje energetickou účinnost. Například program Zelená úsporám, který podporoval úsporu energie v oblasti bydlení z výnosů prodeje emisních povolenek v rámci flexibilního mechanismu Kjótského protokolu, pomohl při plnění cíle na úsporu energie pro rok 2010. Nicméně, řada realizovaných programů se roztříštila a nebyla ekonomicky efektivní, a některé (např. výměny kotlů) vedly k prodloužení využívání uhlí (IEA, 2016). Jelikož Národní akční plán energetické účinnosti zaostává za plánovanými cíli, zavedení povinného schématu pro plnění závazků nových úspor energie na straně dodavatelů energie, jako bylo provedeno v mnoha evropských zemích, by mohlo přispět k řízení spotřeby energie na straně poptávky. Taková možnost by vyžadovala pečlivou analýzu interakce s ostatními nástroji (například EU ETS a daně z energií) a dobře definovaný a transparentní hodnotící rámec. Kromě toho by se měla posílit opatření ke zvyšování energetické účinnosti v dopravě.

Garantované výkupní ceny (FIT, garantovaná cena) a výkupní bonusy (FIPS, vyplácené nad úroveň tržní ceny) podporovaly investice do obnovitelných zdrojů energie až do roku 2013. Příznivé tržní podmínky a velkorysé tarify výkupních cen v roce 2010 vedly k tomu, že se Česká republika stala čtvrtým největším trhem se solární fotovoltaikou v Evropě (IEA, 2016). Nicméně, stejně jako v jiných zemích OECD, vysoké sazby tarifů výkupních cen nebyly dostatečně rychle upraveny s tím, jak klesly výrobní náklady, což vedlo k rychlé a nákladné expanzi fotovoltaických zařízení. K omezení nárůstu cen elektrické energie vláda napřed zpřísnila podmínky a pak v roce 2014 zrušila garantované výkupní ceny a výkupní bonusy. Kromě toho byla retroaktivně uložena daň z příjmu na garantované výkupní ceny a výkupní bonusy u fotovoltaických zařízení. Tyto změny zastavily další rozšiřování kapacit obnovitelné elektřiny. Dosažení cíle SEP, tedy 25 % obnovitelných zdrojů pro výrobu elektrické energie do roku 2040, bude vyžadovat nové podpůrné mechanismy, jako jsou kapacitní aukce nebo kvóty na omezení nadměrné výroby (IEA, 2016). Zavedení uhlíkové daně nebo zvýšení stávajícího energetického zdanění na emise v odvětvích mimo EU ETS by bylo nákladově efektivním nástrojem pro podporu větších investic do obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti. Česká republika má energetický systém s dostatečnými, ale nepružnými, kapacitními rezervami (většinou se jedná o hnědé uhlí a jadernou energii). Její vysoká úroveň interkonektivity poskytuje určitou pružnost, ale je zde potřeba užší integrace trhu za účelem snížení přetoků z obnovitelných zdrojů energie ze sousedních zemí. Na domácím trhu by se flexibilita sítě mohla zvýšit podporou tržních signálů pro účely investic do flexibility a reakce na poptávku.

Nedostatečná dopravní infrastruktura nadále brzdí českou konkurenceschopnost. Kvalita silnic je výrazně nižší než je evropský standard a železniční síť vyžaduje značnou modernizaci (ES, 2017c). Po prudkém růstu v letech 2000-08, investice do dopravní infrastruktury výrazně klesaly až do roku 2013, kdy došlo k obnově investic díky zpožděnému čerpání finančních prostředků z EU. Realizaci projektů v oblasti dopravní infrastruktury ovlivňují strukturálními nedostatky, včetně zdlouhavých postupů pro vydávání stavebních a územních povolení (ES 2017b). V roce 2015, investice do dopravní infrastruktury představovaly 1,2 % HDP, hluboko pod ročními výdaji ve výši

2,5 % nutných pro provoz, údržbu a rozvoj dopravní infrastruktury země (MOT, 2013). V letech 2000-15 silniční infrastruktura pohltila dvě třetiny investic. Aby se stabilizovaly vládní investice do infrastruktury, dopravní politika navrhuje rozšíření zpoplatnění na základě vzdálenosti v rámci širší sítě a pro ostatní kategorie vozidel. Rozlišení sazeb mýtného podle emisí vozidel a úrovně dopravní vytiženosti, a zavádění nízkoemisních zón by pomohlo vyřešit efektivněji některé externí náklady spojené se silniční dopravou. Namísto vyčleňování příjmů pro jeden typ výdajů by měl výběr projektů vycházet z posouzení sociální návratnosti. Partnerství veřejného a soukromého sektoru (projekty PPP) se předpokládá pouze pro nejdůležitější úseky silniční sítě.

1.3.4. Rozšiřování trhů souvisejících se životním prostředím a zaměstnaností

Sektor environmentálního zboží a služeb (Environmental Goods and Services Sector - EGSS) představuje podle odhadů 1,8 % z celkové zaměstnanosti a 2 % HDP, což je na stejné úrovni s průměrem EU. V činnostech na ochranu životního prostředí patří většina pracovních míst a převážná část přidané hodnoty do oblasti nakládání s odpady, zatímco k činnostem řízení zdrojů přispívá nejvíce správa nerostů a obnovitelných zdrojů. Nicméně po ukončení podpůrných programů došlo ke ztrátě více než poloviny pracovních míst v odvětví obnovitelných zdrojů energie v letech 2012-14. Je nutné zlepšit informace o EGSS, aby bylo možné podpořit přerozdělení pracovních sil ze sektorů na ústupu do rostoucích sektorů. Státní administrativa by mohla čerpat ze zkušeností jiných zemí (například Rakouska, Francie) v monitorování stávajících dovedností a předvídání budoucích kvalifikačních požadavků pro přechod na nízkouhlíkovou.

1.3.5. Podpora eko-inovací

Česká republika se podle hodnocení EU (ES, 2017d) řadí z hlediska eko-inovací k průměru. Od roku 2000 se veřejný rozpočet a patentové žádosti přesunuly od environmentálního managementu k technologiím souvisejícím s klimatem a energiemi.

V kontrastu s trendem v zemích IEA, veřejné výdaje na jaderný výzkum, vývoj a ověření technologií související s energií vzrostly a pohltily tak více než polovinu výdajů v roce 2015. Od roku 2011 je tento posun doprovázen nižšími rozpočty na energetickou účinnost a obnovitelné zdroje energie. Národní politika pro výzkum, vývoj a inovace pro období 2016-20 a Strategie inteligentní specializace jsou jasně zaměřeny na jadernou energii a úpravu klasických spalovacích zařízení tak, aby dosahovala emisních limitů (GOCR, 2016a, 2016b).

I když neexistuje žádná národní politika stanovující jednotný přístup k eko-inovacím, některé programy financování, agentury a ministerstva podporují eko-inovace a oběhové hospodářství (EC, 2016b). Podpůrné programy pro výzkum a vývoj jsou hlavními používanými nástroji, ale nástroje na straně poptávky, včetně nařízení, norem, označování a certifikace, hrají stále větší roli. Použití cenových a daňových nástrojů bylo omezeno, a veřejné zakázky v oblasti ekologie nepokročily tak, jak bylo plánováno. Eko-inovace čelí stejným výzvám jako obecné inovace: slabé výsledky výzkumné činnosti, omezená spolupráce mezi akademickou obcí a podniky, roztržitá politika výzkumu a vývoje a financování, vysoká závislost na činnostech firem se zahraničními vlastníky a neefektivnost v podnikatelském prostředí.

Doporučení týkající se zeleného růstu

- Zavádět ekologickou daňovou reformu tak, aby ceny lépe odrážely environmentální externalitu, včetně emisí skleníkových plynů a místního znečišťujícího látky v ovzduší:
 - zavést uhlíkovou složku zdanění energetických produktů tak, aby odrážela externí náklady spojené s emisemi uhlíku v sektorech mimo EU ETS a představovala silnější a jednodušší cenový signál v celém hospodářství; zvýšit spotřební daň z motorové nafty tak, aby přinejmenším dosahovala úroveň zdanění benzínu, a indexovat daně z obou paliv o inflaci; zvážit zpětné využití části příjmů z vyšších daní na topná paliva a elektřinu pro podporu ohrožených domácností pomocí přímé peněžní podpory na základě úrovně příjmů domácností.
 - rozšířit zpoplatnění širší sítě dopravní infrastruktury podle ujeté vzdálenosti; propojit ceny dálničních poplatků pro osobní vozidla (dálničních známek) s emisními normami vozidel; rozšířit silniční daň na všechna (nejen služební) vozidla; stanovit, aby se sazba lišila podle spotřeby paliva a norem emisí do ovzduší a neodvozovat ji od stáří vozidla; harmonizovat výše registračních poplatků nových a ojetých vozidel a zpřísnit environmentální kritéria na podporu obnovy vozového parku směrem k ekologičtějším vozidlům; zavádět nízkemisní zóny, jak bylo plánováno v zákoně o ochraně ovzduší.
 - zrušit environmentálně škodlivé výjimky v oblasti zdanění energetiky a vozidel; zvážit zřízení komise pro zelené daně, eventuálně jako součást Národní rozpočtové rady, aby zkoumala dopady fiskálních nástrojů na ochranu životního prostředí, identifikovala dotace s nepříznivými vlivy na životní prostředí a stanovila priority, které se mají zrušit.
 - zajistit, aby poplatky za odběr podzemních vod odrážely vzácnost zdrojů, a odstranit výjimky, které nejsou z environmentálního hlediska odůvodněné. Zvážit zavedení daně na hnojiva a pesticidy.
- Zlepšit účinnost financování v oblasti zelené infrastruktury z prostředků EU posílením postupů při zadávání veřejných zakázek, a to prostřednictvím zlepšení koordinace projektu, dohledu, plánování a vyhodnocování, a zajištění dosažení měřitelných cílů v oblasti životního prostředí.
- Podpořit investice do nízkouhlíkových energetických technologií: posuzovat dopad na životní prostředí u investic do výroby elektrické energie v rámci národního plánu investic pro bezplatnou alokaci povolenek a vybrat projekty s nejvyšší společenskou návratností; rychleji zvyšovat podíl povolenek vydražených v odvětví energetiky v rámci EU ETS.
- Posílit mezirezortní koordinaci při činnostech v oblasti energetické účinnosti; posilovat opatření související s dopravou v Národním akčním plánu energetické účinnosti; zefektivnit podpůrné programy pro domácnosti a vyloučit podporu kotlů na uhlí; zvážit zavedení povinného schématu pro dosahování úspory energie pro dodavatele energie; rozvíjet kapacitu bankovního sektoru podporovat investice do energetické účinnosti.
- Zavádět nové podpůrné mechanismy pro obnovitelné energie, vyhnout se jakékoliv zpětné změně; posilovat národní elektrickou rozvodnou síť a zvýšit

flexibilitu energetického systému, mimo jiné prostřednictvím posílení regionální spolupráce a reakce na poptávku.

- Podporovat efektivní poskytování vodohospodářských služeb pomocí zlepšení regulačního rámce, včetně financování těchto služeb; účtovat takové koncové poplatky, které umožní udržitelnou návratnost nákladů; podporovat spolupráci obcí; zajistit systematickou kontrolu ze strany nezávislých regulačních orgánů v oblasti účinnosti inženýrských sítí a kvality služeb.
- Rozvíjet sledování a analýzu EGSS; předpovídat požadavky na dovednosti vyplývající z přechodu na ekonomiku založenou na účinném využívání zdrojů a nízkouhlíkovou ekonomiku a podle toho upravit politiky vzdělávání a odborné přípravy.
- Vypracovat a provádět komplexní a soudržný rámec pro prosazování eko-inovací tým, že se zlepší koordinace vládní energetické, inovační a environmentální politiky; zefektivnit veřejnou podporu výzkumu a vývoje a zajistit, aby byla zaměřena na dlouhodobé priority; zlepšit spolupráci mezi vysokými školami a podniky a zajistit řádné rámcové podmínky pro inovace v hospodářské oblasti; rozvíjet poptávku po ekologickém zboží a službách.

1.4. Nakládání s odpady, materiály a oběhové hospodářství

1.4.1. Úvod

Česká republika má dobře vypracovanou a komplexní politiku a právní rámec pro nakládání s odpady a materiály, podporované kvantitativními cíli, dobrovolnými dohodami a ekonomickými nástroji. Země pokročila v oblasti několika doporučeních EPR z roku 2005 a sladila rámce své politiky s právními předpisy EU.

Ale tempo pokroku po roce 2005 nestačilo, aby došlo k jeho konsolidaci, kterého bylo dosaženo na konci 90. let a po roce 2000, a aby bylo možné využít výhod pokračující podpory EU. Realizace byla jen částečná a nedostatečně koordinovaná. Některé cíle v Plánu odpadového hospodářství pro období 2003-14 splněny nebyly. Většiny úspěchů bylo dosaženo na základě požadavků a financování EU. V oblastech, jako je skládkování komunálního odpadu, ekonomická analýza nakládání s odpady a investice do recyklace, bylo zlepšení marginální. Předcházení vzniku odpadů nebyla věnována dostatečná pozornost. Plnění České republiky v oblasti nakládání s odpady se zlepšilo, ale je nadále velmi malé. Současný Plán odpadového hospodářství obsahuje opatření, která by měla přispět k dosažení lepšího plnění v období let 2015-24 (MŽP, 2014). Důraz je kladen na hodnotu odpadů jako na zdroj, s cílem snížit jeho množství, které jde k jeho konečné likvidaci, zvýšit recyklaci a opětovné využití a předcházet vzniku odpadů.

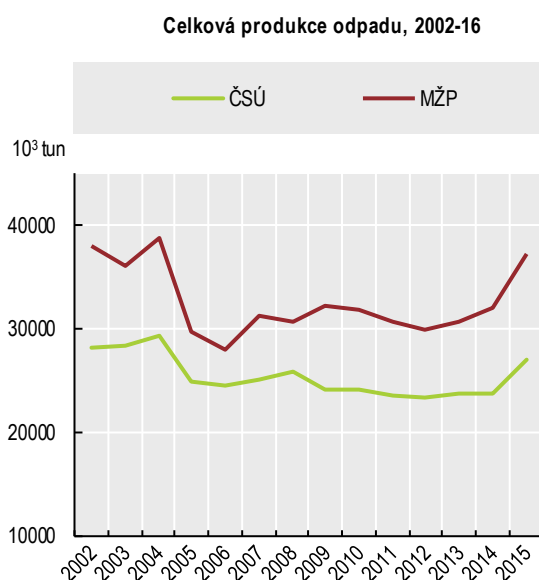
1.4.2. Vytváření spolehlivých informací o odpadech a materiálech pro účely rozhodování

Existují vedle sebe dva informační systémy týkající se odpadů: informační systém o nakládání s odpady MŽP a statistiky o toku odpadů a materiálů ČSÚ, které jsou založeny na různých zákonech EU. Oba dva systémy poskytují odlišné údaje, pokud jde o definice, limity pro hlášení a metody zkoumání. To vede ke zdvojení a nedostatkům, stojí v cestě plánování, provádění a hodnocení politik a dochází k plýtvání veřejnými penězi. V roce

2016 se obě instituce a Úřad vlády dohodly na spolupráci, jejímž cílem je tuto informační základnu konsolidovat. Provedení této dohody je zásadní a mělo by se urychlit, za podpory příslušného ustanovení v novém zákoně o odpadech.

Účty materiálových toků jsou dobře nastaveny, ale nejsou integrovány se statistikou o odpadech. Snaha o snižování produkce odpadů v podnikatelském sektoru je sledována jen zřídka. Není tedy snadné získat úplný obraz o materiálových tocích v hospodářství a o tom, jak souvisí s toky odpadu a snahou v oblasti recyklace. Česká republika by mohla mnohem lépe využít získaných údajů, pokud by byly harmonizovány a integrovány. Průmysl by měl být také vyzván k tomu, aby zahrnul tyto informace do firemního výkaznictví, do hodnocení výkonu a finančních výkazů.

Obrázek 3: Vznik odpadů: dva zdroje údajů, dvě sdělení

Poznámka: Oficiální statistiky o odpadech, které produkuje ČSÚ, slouží k podávání zpráv podle nařízení EU Waste Statistics. Data se týkají primárního odpadu. Údaje z IS MŽP jsou využívány k vypracování národního POH, sledování jeho provádění a podávání zpráv o EU cílech v oblasti odpadové politiky. Data zahrnují primární i sekundární odpad.
Zdroje: CZSO (2016), *Generation, recovery and disposal of waste*; MOE (2017), *Waste Management Plan*.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723701>

1.4.3. Vytvoření pobídek pro nákladově efektivní nakládání s odpady

Ekonomické nástroje jsou již dlouho zavedeny, ale nevytvářejí vhodné pobídky pro udržování hierarchie nakládání s odpady. Poplatky za komunální odpad jsou příliš nízké na to, aby motivovaly k omezení produkce odpadů a k recyklaci a aby pokryly náklady na poskytování příslušných služeb. Systém „zaplat, kolik vyhodíš“ pro svoz a zpracování směsného komunálního odpadu je zaveden pouze v 15 % obcí. Spolu se sběrem tříděného recyklovatelného odpadu zdarma by rozšíření systému „zaplat, kolik vyhodíš“ mohlo být důležitým nástrojem pro omezení produkce odpadu, který jde ke konečné likvidaci.

Daně za skládkování zůstávají velmi nízké. Skládkování je až šestkrát levnější než spalování s energetickým využitím, což je v rozporu s cílem podporovat recyklaci před energetickým využitím a konečným uložením.

V posledních letech se propaguje energetické a tepelné využití odpadů s cílem přispět k cílům v oblasti obnovitelných zdrojů a odklonit se od skládkování odpadu. Plán odpadového hospodářství volá po rozšiřování zařízení, kde se odpad mění na energii, a to do roku 2024. Vzhledem k výši finančních prostředků investovaných do této infrastruktury a riziku efektu pozastavení pokroku je důležité, aby byly dlouhodobé náklady a přínosy alternativních technologií nakládání s odpady a infrastruktura pečlivě prozkoumány, spolu se stávající kapacitou v sousedních zemích.

1.4.4. Posílení snižování objemu odpadů a recyklace

Využití odpadů a související míra recyklace rostou, ale jsou stále nižší než v mnoha jiných zemích OECD a EU. Materiálová náročnost ekonomiky byla snížena, více než ve většině ostatních zemích OECD a EU. Dobře fungující systém rozšířené odpovědnosti výrobce řeší problematiku obalového odpadu a již splnil cíle EU. Česká republika byla první východoevropskou zemí, která v roce 2000 přijala rozšířenou odpovědnost výrobce za obaly. Od té doby rozšířila systém na vozidla, pneumatiky, baterie po skončení životnosti a na odpadní elektrická a elektronická zařízení (OEEZ) a dosáhla většiny souvisejících cílů EU. Odpovědnost výrobců za výrobky jiné než jsou obaly, zejména výrobky OEEZ, však není dostatečně účinná a postrádá transparentnost.

Systém pro zadávání zelených veřejných zakázek podporuje trhy v oblasti recyklace, stejně jako nedávná politika vlády pro druhotné suroviny. Trhy v oblasti recyklace však zůstávají slabé. Počítalo se se zavedením systému obchodování s recyklovanými a recyklovatelnými materiály a výrobky, ale tento systém nebyl uveden do provozu. Povědomí o přínosech předcházení vzniku odpadů a oběhového hospodářství v podnicích se zdá být nízké.

Navzdory snahám o posun ke znalostně intenzivní ekonomice, inovace českých firem zaostávají, a výzkum a vývoj jsou nadále nedostatečně propojeny s obchodními potřebami. Vývoj v oblasti eko-inovací a čisté technologie výroby související s nakládáním s odpady a oběhovým hospodářstvím následkem toho utrpěly.

1.4.5. Zlepšování účinnosti nakládání s odpady

Odpady nejsou řízeny nákladově efektivním způsobem, ani šetrným způsobem k životnímu prostředí. Současná opatření k minimalizaci vlivu odpadů a materiálů na životní prostředí v průběhu jejich životního cyklu jsou nedostatečná. Přímé skládkování stále představuje mnohem vyšší podíl než v jiných zemích OECD. Cíl pro 50% využití komunálního odpadu pro rok 2010 stanovený v Plánu odpadového hospodářství v roce 2003 splněn nebyl (NKÚ, 2011). Nepovedlo se to ani u cíle EU snížit množství skládkovaného biologicky rozložitelného komunálního odpadu na polovinu z úrovně roku 1995 do roku 2013 (NKÚ, 2017). Energetické využití je podporováno, i jako jeden ze způsobů, jak se odklonit od skládkování odpadů. Nedostatky v monitorování odpadu odváženého na skládky vedou ke skládkování nebezpečných odpadů tím, že se obchází poplatek rizikového skládkování (NKÚ, 2013).

Snižování produkce odpadu u zdroje a snižování nebezpečných látek ve výrobcích jsou podporovány prostřednictvím systému odpovědnosti výrobce a zavedením směrnice EU o omezení používání některých nebezpečných látek a nařízení o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, ale jejich výsledky nejsou dobře známy. Mohla

by být posílena součinnost politik pro nakládání s chemickými látkami, a podnikům by měly být dány větší pobídky a pokyny ohledně projektů ohleduplných k prostředí, a to i prostřednictvím systému odpovědnosti výrobce.

I přes významné reformy stále existují nesrovnalosti v zadávání veřejných zakázek a nedostatek transparentnosti (OECD, 2013).

Na národní úrovni, spolupráce mezi MŽP a jinými ministerstvy (průmysl, zemědělství), funguje v oblasti související s nakládáním s odpady dobře. Stále však neexistuje institucionální platforma pro širší spolupráci, která by řídila přechod na oběhové hospodářství a související investiční rozhodnutí, ani jiná platforma, kde by se mohly setkávat podniky, banky a další zainteresované strany.

Na místní úrovni, velký počet obcí, jejich autonomie a neefektivní spolupráce mezi nimi vedou k neschopnosti pojmout a zavádět nové postupy. Obce potřebují větší podporu pro plnění svých povinností. Je zapotřebí harmonizovaného vedení ze strany vlády, aby zřídila systém pro posuzování výkonnosti obcí při nakládání s odpady, a to i prostřednictvím využití ukazatelů nákladového účetnictví.

1.4.6. Vyhledky na další plnění

Nízká míra plnění České republiky v oblasti odpadového hospodářství znamená, že je nutné přijmout, než přejde na oběhové hospodářství, zásadní kroky. V následujících letech bude důležité účinně zavést Plán odpadového hospodářství a související Program předcházení vzniku odpadů, a využít součinnosti politik pro druhotné suroviny a eko-inovaci a programů na čistou výrobu. Přijetí nového zákona o odpadech má v této souvislosti zásadní význam a je třeba jej urychlit. Navrhované zvýšení poplatku za skládkování, aby se například neskládkoval použitelný, recyklovatelný a využitelný odpad nelze provést, dokud nebude přijat nový zákon. Jeho schválení do konce roku 2018 se tak jeví jako zásadní.

Vytvoření spolehlivého, transparentního a integrovaného informačního systému o odpadech a materiálových tocích bude mít zásadní význam pro sledování pokroku a mělo by být zohledněno v souvisejících ustanoveních zákona. Je zapotřebí vyvinout větší úsilí na podporu předcházení vzniku odpadů ve výrobních procesech a jít dále proti proudu (ve fázi návrhu) hodnotového řetězce, stimulovat upcyclaci odpadů do výrobků s vyšší přidanou hodnotou a vyhodnocovat možnosti plynoucí z modelů oběhového podnikání. Tyto snahy musí jít ruku v ruce s modernizací českých podniků, s efektivním sladěním opatření a cílů napříč postupy a resorty a s vyšší mírou spolupráce.

Doporučení k nakládání s odpady, materiály a oběhovému hospodářství

Zlepšit informační základnu o odpadech a materiálech na podporu tvorby politik

- Harmonizovat národní informační systém o nakládání s odpady a oficiální statistiky o odpadech a materiálech, aby vznikl konsolidovaný transparentní integrovaný systém, který bude podporovat rozvoj, zavádění a sledování národních postupů a mezinárodní výkaznictví. Zajistit, aby související ustanovení bylo součástí nového zákona o odpadech.
- Povzbuzovat průmysl k využívání informací o odpadech a materiálových tocích v kombinaci s účetními údaji pro stanovení účtů materiálových toků tak, aby byly lépe chápány environmentální a finanční důsledky postupů v oblasti

materiálů a spotřeby energie a bylo možné identifikovat příležitosti pro zlepšení účinnosti (např. výrobní procesy a zásobovací řetězce výrobků, kde by ztráty materiálu mohly být sníženy).

Zvýšit environmentální a ekonomickou efektivitu nakládání s odpady

- Urychlit přijetí nového zákona o odpadech, zajistit jeho schválení nejpozději do konce roku 2018.
- Přezkoumat zdanění související s odpady podle hierarchie způsobů nakládání s odpady: postupně zvyšovat poplatek za skládkování na úroveň dostatečně vysokou, aby došlo k odklonu od skládkování; zvážit zavedení daně za spalování opakovaně použitelného a recyklovatelného odpadu; zajistit, aby poplatky za komunální odpad pokrývaly veškeré náklady na poskytování příslušných služeb a rozšířit systém „zaplat, kolik vyhodíš“ ve všech oblastech.
- Poskytovat větší pobídky pro domácnosti k účasti na třídění odpadu zavedením odběru tříděného odpadu dům od domu.
- Zlepšit sazby za tříděný odpad u OEEZ a zlepšit efektivitu nákladů, monitorování a transparentnost rozšířené odpovědnosti výrobců za OEEZ. Provádět konkurenční vyhodnocování s cílem zjistit, jak mohou být tržní síly dále posíleny.
- Posílit spolupráci na vládní úrovni a najít způsoby pro efektivnější spolupráci mezi obcemi v oblasti nakládání s odpady a to podporou vzniku meziobecních organizací.
- Podporovat využívání harmonizovaných ukazatelů nákladového účetnictví jako součást širšího systému hodnocení výkonu obcí při poskytování služeb zpracovávání odpadů.

Podporovat předcházení vzniku odpadů a modely oběhového hospodaření

- Zaměřit úsilí na počátek hodnotového řetězce pro snížení tvorby odpadu a obsahu nebezpečných látek v opakovaně používaných materiálech. Poskytovat pobídky a poradenství pro podniky v oblasti ekodesignu, a to i prostřednictvím systémů odpovědnosti výrobců.
- Posílit předcházení vzniku odpadů v průmyslu tím, že se bude v podnicích propagovat povědomí o hospodářských a environmentálních přínosech oběhového hospodářství, a tím, že se vytvoří pobídky pro zavádění nových technologií a environmentálních systémů řízení. Zkoumat součinnost mezi opatřeními pro čistší výrobu, eko-inovacemi, předcházení vzniku odpadů a druhotnými surovinami pomocí zavedení účinných koordinačních mechanismů a sledování činností všech zainteresovaných ministerstev.
- Posílit trhy s druhotnými surovinami a recyklovaným zbožím pomocí stimulace upcyklace odpadu, včetně stavebního a demoličního odpadu, do vysoce kvalitních produktů s vysokou přidanou hodnotou, a integrací druhotných surovin a recyklovatelného odpadu do příslušné komoditní burzy.
- Posilovat institucionální rámec k řízení přechodu na oběhové hospodářství a související investiční rozhodnutí, a stanovit platformu pro širší spolupráci, kde by se mohly setkávat podniky, banky a další zainteresované strany.

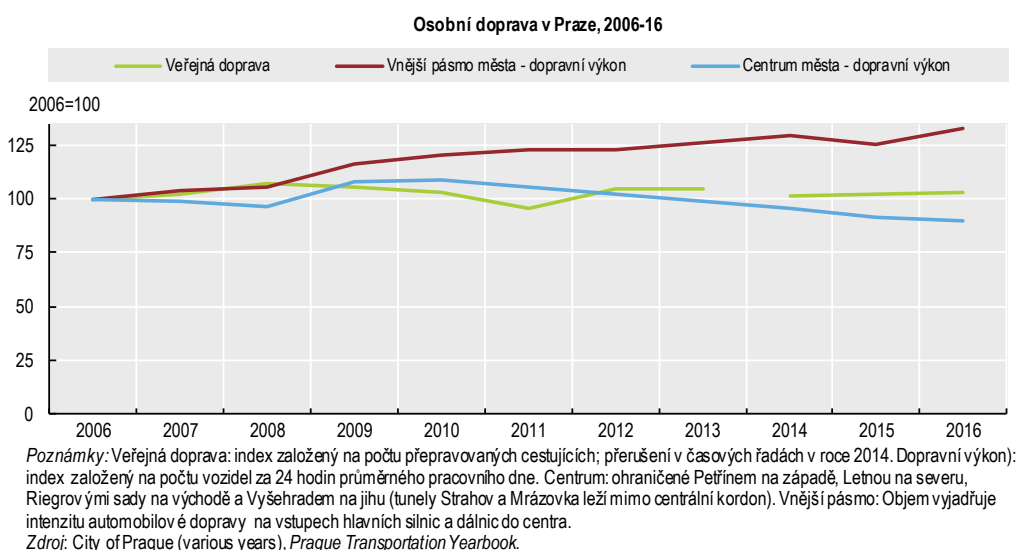
1.5. Udržitelný rozvoj měst

1.5.1. Klíčové městské a environmentální trendy

Česká republika má 16 funkčních městských oblastí⁶ (FMO), které jsou zdrojem její ekonomické síly. Dohromady FMO Prahy, Brna a Ostravy představují 41 % HDP, 31 % zaměstnanosti a 30 % populace. To ukazuje, že zvýšení produktivity a konkurenceschopnosti v těchto oblastech bude mít pozitivní dopad na celostátní úrovni. V souladu s regionální typologií OECD,⁷ patří Česká republika mezi nejméně urbanizované země v rámci OECD. V posledních desetiletích zažívá proces suburbanizace. Změny v městské populaci jsou dány především přistěhováním. V Praze, například, 97 % z celkového nárůstu populace v letech 2000-16 pocházelo z přistěhování a jen 3 % byl přirozený přírůstek. Česká republika také prochází demografický posun s tím, jak populace stárne, což přináší dlouhodobé výzvy týkající se bydlení, dopravy, dodávek vody a dalších veřejných služeb.

Praha má nejvyšší hustotu osídlení v republice, ale úroveň je nižší než v městech sousedních zemí, jako jsou Polsko a Slovensko. Z českých velkých měst, hlavní město a jeho okolí ve Středních Čechách zažily největší růst populace. Poměr zastavěné plochy roste, a to zejména v oblastech okolo Prahy s možným dojížděním. Toto rozšiřování vedlo ke krátkodobému růstu, ale důkazy naznačují, že v dlouhodobém horizontu, jsou kompaktní města odolnější a dosahují lepších výsledků v oblasti životního prostředí (např. nižší spotřebu energie).

Navzdory ekonomickému přínosu, který města přinášejí české ekonomice, jsou i zdrojem dlouhodobých problémů týkajících se bydlení, dopravy a ochrany životního prostředí. Dostupnosti bydlení se stává velkým problémem. Volného tržně dostupné bydlení se většinou nachází na okraji Prahy v sídlištích. Přestože již byly vynaloženy významné investice na regeneraci sídlišť zděděných ze sovětské éry, mnohá z nich postrádají dostatečnou údržbu. Vysoká míra vlastnictví domů omezuje mobilitu pracovních sil. I když česká města nadále investují do veřejné dopravy, efekt zlepšení je vymazán rostoucím používáním automobilů (Obrázek4). Tento trend zhoršuje znečištění ovzduší a hlukost, což představuje nadále velký zdravotní problém. Vývoj ekologicky šetrné dopravní infrastruktury a související pobídky směřující do veřejné dopravy a cyklistiky, jak bylo doporučeno v EPR 2005, stále čekají na realizaci. Program ke zlepšení kvality ovzduší v Praze 2016 je právem spojen s dopravními strategiemi zohledňujícími integrovanější přístup k rozvoji měst. Ve velkých městech jsou téměř všichni obyvatelé napojeni na veřejný vodovod a kanalizaci odpadních vod. Avšak financování provozu, údržba a modernizace infrastruktury zůstávají nadále problémem.

Obrázek4. Objem automobilové dopravy ve vnějším pásmu Prahy roste.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723720>

Jak EPR 2005 doporučovalo, místní Agenda 21 (MA21) - dobrovolný nástroj udržitelného rozvoje na místní úrovni - je realizována převážně prostřednictvím platformy Zdravých měst. V obcích, které agendu přijaly, se zdá, že povědomí některých občanů a hospodářských subjektů je více ekologicky orientované (Květoň et al., 2014), ačkoli tyto zůstávají nadále v menšině. Národní vláda by měla ve větší míře propagovat přínosy agendy prostřednictvím Svazu českých měst a obcí. Výbor pro trvale udržitelná města Rady vlády pro udržitelný rozvoj vytvořil metodické nástroje pro vyhodnocení iniciativ MA 21, které by mohly být použity širěji.

1.5.2. Městská správa

Česká republika přijala integrovaný přístup k územnímu rozvoji tak, aby využila strukturálních a investičních fondů EU v určitých oblastech, a to nejen na podporu národní konkurenceschopnosti, ale také ke snížení územní nerovnosti. Nástroje pro použití těchto prostředků zahrnují integrované územní investice, integrované plány územního rozvoje a místní rozvoj řízený obcemi. Nicméně jednotlivé investiční projekty nemohou nahradit plánování metropolitní oblasti. Například Praha nemá ucelený metropolitní územní plán k využívání půdy. Tento nedostatek ohrožuje socio-ekonomickou a environmentální výkonnost českých měst.

Územní organizace je jednou z nejvíce roztržštěných v rámci OECD. Většina obcí má méně než 500 obyvatel. Obec s alespoň 3 000 obyvatel lze považovat za město. Hlavní město Praha je na úrovni regionálního řízení. Rozdělení odpovědnosti v rámci různých úrovní řízení je obsáhlé. Ministerstvo pro místní rozvoj je odpovědné za národní politiku pro regionální a územní rozvoj a otázky měst. Regionální odpovědnosti zahrnují vyšší středoškolské vzdělání, regionální silnice, MHD, zdravotní péči/všeobecné nemocnice, hospodářský rozvoj a plánování, stejně jako sociální pomoc pro znevýhodněné skupiny. Obce jsou odpovědné za místní plánování a také městskou hromadnou dopravu a správu místních komunikací, bydlení, životního prostředí, infrastruktury (vodní a odpadové hospodářství, městské vytápění, ochrana životního prostředí), zemědělství, primární

zdravotní péče, služby sociální péče a obecně místní rozvoj obecně. Kromě toho má národní vláda okresní úřady, které dohlížejí na provádění některých centrálních funkcí na komunální úrovni.

1.5.3. Rámec politiky

Česká republika 2030 a Politika územního rozvoje 2015 stanovují hlavní priority v oblasti udržitelného rozvoje měst: integrovaný rozvoj ve městech a regionech, prevenci prostorové sociální segregace, sanace zanedbaných zastavěných ploch a zlepšení veřejné městské dopravy a konektivity. Stavební zákon z roku 2007 zavedl „zásady rozvoje“ jako regionální plánovací nástroj. Zásady urbánní politiky, komplexní dokument napříč odvětvími prezentující výhled centrální vlády na rozvoj měst, byl aktualizován v roce 2017 tak, aby odrážel Cíle udržitelného rozvoje a novou městskou agendu Programu OSN pro lidská sídla (Habitat). Zásady uvádějí pokyny a mají za cíl koordinovat činnosti v oblasti rozvoje měst na všech úrovních státní správy.

Na místní úrovni, strategické plány rozvoje měst ukazují, že ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj jsou klíčovými prioritami. Například v roce 2016 Strategický plán hlavního města Prahy měl za cíl podpořit tvořivost, zapojení občanů do městského života, větší sociální soudržnosti, zelené infrastruktury, trvale udržitelný rozvoj příměstské krajiny a revitalizaci veřejných prostranství. Nicméně, těmto plánům rozvoje chybí komplexní přístup ke sladění bydlení, územního plánování a dopravní politiky. Zdá se, že sektorizace a specializace jsou v české státní správě velmi zakořeněné a i když tyto vlastnosti zajišťují jednoznačnost odpovědnosti, jejich nevýhodou je, že omezují schopnost ministerstev spolupracovat na celostních řešeních.

1.5.4. Nástroje politiky

Nástroje územního plánování jsou dobře definované a pravidelně aktualizované a mají jasnou víceúrovňovou strukturu. Města nejsou ze zákona povinna přijímat územní plány, ale po přijetí jsou takové plány závazné. Na národní úrovni je hierarchický systém plánů, s Politikou územního rozvoje na vrcholu této hierarchie (MMR, 2015). Ačkoli obsahuje pokyny pro plánování a vymezuje oblasti rozvoje, jakož i hlavní dopravní koridory a koridory infrastruktury, nestanovuje obecnou vizi územního rozvoje. Jelikož prostorové plánování a hospodářská politika jsou odděleny od územního plánování,⁸ nemají bezprostřední napojení na centrální, regionální a obecní finančního plánování. Všechny tři úrovně správy často používají prostorových a územních plánů, aniž by tyto byly jasně ukotveny ve veřejných rozpočtech, takže existuje nesoulad mezi zdroji a cíli.

Intenzivní suburbanizace Prahy ukazuje na to, že její systém plánování využití půdy je velmi tolerantní, a zdá se, že se tato situace opakuje i v dalších obcích. Její městské jádro má podíl zastavěné půdy na osobu pouze mírně pod evropským průměrem, ale její oblast dojíždění je charakterizována rozptýleným rozvojem. Od roku 2000 zastavěné pozemky po celé FMO Praha rostly rychleji, než v evropském průměru OECD. Zdaleka největší nárůst byl v zóně dojíždění, což znamená, že je zapotřebí lepší propojení mezi městskými a venkovskými oblastmi. Aktualizované Zásady urbánní politiky naznačují, že venkovská a městská partnerství pracující prostřednictvím funkčního přístupu mohou být cestou vpřed. Strategický plán hlavního města Prahy 2016 si klade za cíl snížit tlak na městské jádro a zlepšit kvalitu městského prostředí a architektury. Zaměřuje se na podporu rozvoje v zastavěných oblastech a na ochranu těch nezastavěných (otevřený terén, zemědělská půda) před zástavbou. Nejnovější územní plán Prahy - Metropolitní plán - si klade za cíl regulovat rozšiřování do okolní krajiny a chránit zelené plochy na území města. Nicméně,

vzhledem k právním omezením, Metropolitní plán nepokrývá celé území metropolitní oblasti, kde dochází ke značnému příměstskému růstu.

I když se zdá, že místní úřady uznávají význam rozvoje zanedbaných zastavěných ploch, není jasné, zda k tomu mají finanční a technické prostředky. V mnoha případech, vlastnictví lokalit není jasné, takže schopnost místních orgánů jednat o jejich regeneraci je omezena. Rozvoj zanedbaných zastavěných ploch (tzv. brownfields) představuje pro města cennou příležitost, co se týče předcházení úbytku zelených ploch, zkvalitnění městských prostor a sanace kontaminované půdy. Tyto lokality by mohly napomoci k řešení nedostatku bytů v centrech měst, protože jsou obvykle dobře napojena v rámci městských hranic, a nabízejí konkurenční alternativu pro investice na zelené louce. Zdá se, že veřejná městská doprava se jeví jako úspěšné řešení, alespoň v městských jádrech. Praha, například, je dobře obsloužena městskou dopravou, ačkoli spojení s předměstími jsou poměrně omezená. Nedostatek možností mobility na předměstí vedlo k nárůstu vlastnictví automobilů, dopravy a znečištění (Obrázek4). Možnosti zelené mobility jsou do značné míry nedostatečně rozvinuté. Stavební předpisy Prahy podporují lepší a udržitelnější urbanizaci, ale zdlouhavý schvalovací proces ohrožuje jejich účinnost.

Zlepšení energetické účinnosti v budovách je jednou z priorit vlády. Důraz je kladen na zlepšení tepelně technických vlastností budov a zateplení rodinných a bytových domů. Litoměřice jsou dobrým příkladem úsilí o zvýšení energetické účinnosti. Od roku 2012 město zrekonstruovalo veřejné budovy dle Energetického plánu města. Očekává se, že dojde ke snížení spotřeby energie o nejméně 20 % do roku 2030. Revolvingový fond úspor energie již od roku 2014 rozdělával cca 830 000 EUR z ověřených úspor energie. Nicméně, i přes navýšení finančních prostředků na programy v oblasti zvyšování energetické účinnosti, jsou požadavky na komplexní investice stále vysoké.

Česká města čelí rostoucímu riziku povodní a sucha. Vodohospodářská politika vlády si klade za cíl zlepšit ochranu proti povodním a zajistit dlouhodobě udržitelné využívání vodních zdrojů. S rozšířením neprostupných povrchů a úbytkem zeleně mohou silné deště vést k naplnění kapacity kanalizace a pronikání nevyčištěné odpadní vody do životního prostředí. Proto je pro města zásadní výzvou vybudovat systémy na odvádění dešťové vody a chránit je před smícháním s odpadní vodou, s přihlédnutím k místním specifikům. Česká města by se mohla učit z toho, co dělají ostatní města, přejímat znalosti a zajistit budování kapacit pro nakládání s odpadními vodami.

Města potřebují kombinaci ekonomických nástrojů pro svůj rozvoj, přizpůsobených jejich konkrétní situaci. Fiskální politika je někdy v rozporu s územními a environmentálními cíli. Praha nevyužívá fiskálních nástrojů na podporu hustoty i přes to, že to je kritický prostorový cíl. Měla by se zvážit kombinace poplatků za dopravní vytížení a poplatků za parkování jako způsob, jak řešit dopravní zácpy a znečištění v Praze. Dále by se mělo zvážit zavedení nízkoemisní zóny, avšak až po dokončení odkládaného silničního obchvatu. Pro město, jakým je Ostrava, kde je znečištění ovzduší rovněž spojeno s průmyslovými zdroji, by zdanění emisí mohlo mít větší účinek.

1.5.5. *Financování a investice*

Veřejný systém financování je vysoce centralizovaný. Ústřední vládní výdaje tvoří dvě třetiny celkových veřejných výdajů (OECD, 2017 g). Obce mají větší odpovědnost za výdaje než regiony. Státní výdaje na nižší úrovni se vztahují na vzdělání, ekonomické záležitosti (zejména dopravu), všeobecné veřejné služby a ochranu životního prostředí (zejména nakládání s odpady a odpadními vodami). Nicméně, libovolné pravomoci správy na nižší úrovni jsou omezené, protože mnoho výdajů se investuje jménem ústřední vlády.

V praxi místní samosprávy mají omezenou fiskální a výdajovou autonomii a v mnoha ohledech jsou centrálně regulovány.

Správa na nižší úrovni je financována prostřednictvím kombinace sdílených daní, dotací a převodů od centrální vlády a poplatků za poskytování veřejných služeb (OECD, 2016). Podíl daní přidělených obcím je většinou založen na demografii, což může působit jako pobídka pro větší rozvoj. Obce mají větší příjmy z vlastních zdrojů než regiony, ale jejich autonomie je omezena centrálně stanovenými omezeními. Navíc, většina z nich ukládá minimální sazby pro pravidelné daně z nemovitostí. Zvýšení podílu obecního příjmu, který je přímo kontrolován, by mohlo pomoci zlepšit poskytování veřejných služeb pomocí posílení vazby mezi zdaněním a službami.

Doporučení pro udržitelný rozvoj měst

Městská správa

- Posílit systém městské správy pomocí i) zpřísnění rozdělení odpovědnosti za výdaje napříč úrovněmi státní správy; ii) použití funkčního a nikoli správního přístupu při vymezení metropolitních oblastí; iii) posouzení vzniku metropolitních řídicích orgánů (např. mít Institut pro plánování a rozvoj Prahy, který by pokrýval celou metropolitní oblast nebo integroval odpovědnost za dopravu a plánování bydlení v jednom metropolitním úřadu); a iv) vytvářením pobídek ke spolupráci prostřednictvím konkrétních projektů mezi obcemi (např. v oblasti infrastruktury nebo i kulturních akcí).
- Posílit horizontální spolupráci napříč vládními úřady v oblasti obecní politiky pomocí i) zajištění, že budou zaváděna související doporučení Rady vlády pro udržitelný rozvoj a ii) tím, že ministerstva, agentury a městská oddělení budou mít stanoveny své odpovědnosti napříč a jejich role v rozvoji měst bude více jednoznačná.

Politický rámec

- Zvýšit udržitelnost prostřednictvím zahušťování pomocí i) přijetí kompaktního, koordinovaného, propojeného modelu vývoje, s holistickým přístupem k rozvoji měst; zvyšování povědomí o výhodách kompaktního modelu města pro dosažení udržitelnosti mezi veřejnými, soukromými a neziskovými zúčastněnými subjekty; a ii) zmírněním administrativní zátěže procesu schvalování staveb podpořit obnovu měst a regeneraci nevyužitých zastavěných ploch (brownfieldů).
- I nadále podporovat místní Agendu 21, mimo platformu Zdravých měst, pomocí rozvoje využívání evaluačních nástrojů a šířením výhod prostřednictvím vhodné komunikační strategie.
- Zajistit, aby Zásady urbánní politiky zdůrazňovaly i) sledování a vyhodnocování trvalých vlastností systému městského plánování a jejich programů; ii) potřebu silného politické a organizačního vedení, dlouhodobou vizi a zapojení občanů do života ve městě (na základě zkušeností z Litoměřic v oblasti energetické účinnosti); iii) integrované politiky pro rozvoj měst, které spojují dopravní řešení pro bydlení a politiky využití půdy a umožňovaly budování součinnosti různých oblastí politiky zahrnující všechny obce ve funkční městské oblasti; a iv) budování venkovských a městských partnerství pro regionální rozvoj.

Nástroje politiky

- Přezkoumat systém územního plánování k podpoře městského udržitelného rozvoje prostřednictvím: i) učinění územního plánování, včetně realizačních strategií, povinným; ii) přijetí integrovaného územního plánování za účelem koordinace investic; iii) využití daňových pobídek pro doplnění cílů územního rozvoje; iv) podpory metropolitního územního plánování prostřednictvím daňových pobídek a regulačních rámců stanovených národní vládou; v) zajištění, aby města, zejména Praha, sladila sektorové plánování a plánování na úrovni městských čtvrtí se strategickým plánem; vi) spojení řešení městské dopravy a bydlení a územní plánování pro zlepšení mobility a snížení znečištění ovzduší; a vii) sledování vlivu plánů územního rozvoje ve vztahu k urbanizaci, využívání půdy a environmentálním cílům.
- Přijmout rozsáhlou řadu opatření s cílem řešit nedostatek bydlení prostřednictvím i) revize stavebních zákonů, aby se omezily zbytečné postupy, které vedou ke zvýšení nákladů na výstavbu; ii) zavedení jednorázového procesu pro stavební povolení tak, aby developer nenesl břemeno povinnosti získat vícero schválení od jednotlivých oddělení; iii) zajištění domácnostem s nízkými příjmy přístup k bydlení (např. rozvoj trhu s nájmy); a iv) v případě potřeby zvýšením dostupnosti půdy pro novou výstavbu prostřednictvím územního plánování, zejména na zanedbaných zastavěných územích.
- Podporovat rozvoj brownfieldů a napomoci tak k řešení výzev životního prostředí ve městě a překlenout tak nedostatek bydlení. Za tímto účelem: i) revidovat fiskální nástroje, aby bylo možné poskytovat pobídky pro investice do brownfieldů a směřovat k udržitelnému využívání půdy; a ii) usnadnit přístup k cenově dostupným stavebním materiálům, šetrným k životnímu prostředí.

Financování a investice

- Zlepšit využívání ekologických poplatků a daní na městské (obecní) úrovni v boji proti znečištění ovzduší ve městech a dopravnímu přetížení, s ohledem na náklady různých možností (poplatku z přetížení dopravy, daně z motorových vozidel, dotací, parkovacích poplatků); revidovat poplatky za úpravu vody a čištění odpadních vod tak, aby pokryly náklady na investice, provoz a údržbu vodovodní a kanalizační infrastruktury.
- Odstranit kritéria počtu obyvatel pro rozdělování daní, a velikost populace by se brala v úvahu pouze pro stanovení povinností místních úřadů. Tak by větší města mohla mít odpovědnost za některé služby poskytované centrální vládou v řídnější obydlených oblastech. To by mohlo odstranit snahy bojovat o populaci s cílem získat více zdrojů z daní.
- Zvýšit pravomoci obcí v oblasti úpravy příjmů nebo výdajů (daňová autonomie, mandatorní výdaje) a zvýšit možnost půjček (přístup k úvěrům, fiskální pravidla), pod pečlivým dohledem státního finančního úřadu. Poskytovat finanční pobídky na podporu spolupráce mezi obcemi pro poskytování služeb a/nebo projektů v oblasti infrastruktury, a to prostřednictvím sladění grantů nebo spolufinancování městských projektů národní vládou a sdruženími na nižších úrovních. Mohly by být zavedeny i zvláštní smluvní dohody na podporu metropolitních oblastí.

Poznámky

¹ Dostupnost je zde definována jako kombinovaný pojem výdajů a disponibilního příjmu. To se týká domácností, které utratí více než 10% disponibilního příjmu za topná paliva a elektřinu a které spadají pod hranici relativní chudoby (60% mediánu příjmů) po zaplacení výdajů na energie.

² Poměr mezi celkovými příjmy ze zdanění energií a konečnou spotřebou energie.

³ Investice a vnitřní běžné výdaje (s výjimkou plateb specializovaným poskytovatelům služeb ochrany životního prostředí) z veřejného i podnikatelského sektoru (včetně specializovaných poskytovatelů služeb ochrany životního prostředí). Zahrnuje výdaje na ochranu ovzduší a klimatu, nakládání s odpady a odpadními vodami, ochranu a sanaci půdy a podzemních vod, další činnosti ochrany životního prostředí (V&V, administrativa, vzdělávání) a na ochranu biologické rozmanitosti a krajiny. Nezahrnuje náklady na zásobování vodou.

⁴ Údaj 2,1 %, který publikoval ČSÚ, zdvojnásobuje platby na účty, a výdaje, specializovaným poskytovatelům služeb ochrany životního prostředí, což nadhodnocuje výdaje, zejména z hlediska nakládání s odpady.

⁵ Evropský fond pro regionální rozvoj a Fond soudržnosti, po odstoupení od závazků a po opravách.

⁶ Ekonomické jednotky jsou charakterizované hustě obydlenými městskými jádry a periferiemi trh práce silně souvisí s jádry (OECD, 2012).

⁷ OECD klasifikuje regiony jako převážně městské, převážně venkovské nebo přechodné, aby tak bylo možné srovnání na mezinárodní úrovni (OECD, 2017f).

⁸ Urbanistické a územní plánování lze definovat jako rozhodovací proces, jehož cílem je realizace ekonomických, sociálních, kulturních a environmentálních cílů prostřednictvím prostorových vizí, strategií a plánů spolu s principy politiky, nástroji, institucionálnímu a participačními mechanismy a regulačními postupy. Je to nástroj pro úpravu formy a funkce měst a regionů, aby generovaly endogenní ekonomický růst, prosperitu a zaměstnanost, a řešily potřeby nejzranitelnějších, vyloučených nebo zaostalých skupin (Habitat OSN, 2015). Prostorové plánování se zaměřuje v širším smyslu na regeneraci měst, rozšiřování měst a řízení plánování (Vogelij, 2010).

Zdroje

CEI (2015), *Annual Report 2015*, Czech Environmental Inspectorate, Prague.

CENIA (2016), *2015 Report on the Environment of the Czech Republic*, Czech Environmental Information Agency, Prague.

CZSO (2016), *Statistical Yearbook of the Czech Republic*, Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/statistical-yearbook-of-the-czech-republic-2016.

EC (2017a), "Report from the Commission to the European Parliament and the Council on Member State National Action Plans and on progress in the implementation of Directive 2009/128/EC on the sustainable use of pesticides, COM(2017) 587 final", European Commission, Brussels.

- EC (2017b), *The EU Environmental Implementation Review Country Report – Czech Republic*, European Commission, Brussels.
- EC (2017c), “Commission staff working document, country report Czech Republic 2017, accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank and the Eurogroup, 2017 European semester: assessment of progress on structural reforms, prevention and correction of macroeconomic imbalances, and results of in-depth reviews under regulation (EU) No 1176/2011, SWD(2017) 69 final”, European Commission, Brussels.
- EC (2017d), EU Eco-Innovation Index 2016, EIO Brief, European Commission, Brussels.
- EC (2016a), WP1: Synthesis report, Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF), Task 3 Country Report Czech Republic, European Commission, Brussels.
- EC (2016b), “Eco-innovation in the Czech Republic, EIO Country Profile 2014-2015”, European Commission, Brussels.
- EEA (2017), NEC Directive reporting status 2017: The need to reduce air pollution in Europe – Briefing no. 5/2017, European Environment Agency, Copenhagen.
- EEA (2016), Trends and projections in the EU ETS in 2016, the EU Emissions Trading System in numbers, EEA Report No 24/2016, European Environment Agency, Copenhagen.
- Eurostat (2017), COMEXT (database) (accessed September 2017).
- Flues, F. and K. Van Dender (2017), “The impact of energy taxes on the affordability of domestic energy”, OECD Taxation Working Papers, No. 30, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/08705547-en>.
- GOCR (2016a), *National Research, Development and Innovation Policy of the Czech Republic 2016-2020*, Section for Science, Research and Innovation of the Government, Government of the Czech Republic, Prague.
- GOCR (2016b), *National Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation of the Czech Republic* (National RIS3 Strategy), Government of the Czech Republic, Prague.
- IEA (2016), *Energy Policies of IEA Countries: Czech Republic 2016*, IEA, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264268685-en>.
- Kveton, V., J. Louda, J. Slavik, and M. Pelucha (2014), “Contribution of Local Agenda 21 to Practical Implementation of Sustainable Development: The Case of the Czech Republic”, *European Planning Studies*, 22:3, pp. 515-536, <https://doi.org/10.1080/09654313.2012.753994>.
- MIT (2014), *State Energy Policy of the Czech Republic*, Ministry of Industry and Trade, Prague, www.mpo.cz/assets/dokumenty/52841/60946/636123/priloha001.pdf.
- MoE (2017a), *The Climate Protection Policy* (in Czech), Ministry of the Environment, Prague, [www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/\\$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf).
- MoE (2017b), *National Action Plan on Adaptation to Climate Change* (in Czech), Ministry of the Environment, Prague, www.mzp.cz/cz/narodni_akcni_plan_zmena_klimatu.
- MoE (2016a), *National Biodiversity Strategy of the Czech Republic 2016–2025*, Ministry of the Environment, Prague, www.cbd.int/doc/world/cz/cz-nbsap-v2-en.pdf.

- MoE (2016b), *State Programme for Environmental Education and Public Awareness in the Czech Republic 2016-2025*, Ministry of the Environment, Prague.
- MoE (2015), *Strategy on Adaptation to Climate Change in the Czech Republic* (in Czech), Ministry of the Environment, Prague, www.mzp.cz/cz/zmena_klimatu_adaptacni_strategie.
- MoE (2014), *Waste Management Plan of the Czech Republic for the period 2015 – 2024*, Ministry of the Environment, Prague.
- MOT (2013), *The Transport Policy of the Czech Republic for 2014–2020 with the Prospect of 2050*, Ministry of Transport, Prague.
- MRD (2015), *Spatial Development Policy of the Czech Republic, Updated Version I*, Ministry of Regional Development, Institute for Spatial Development, Prague, Brno.
- OECD (2017a), *OECD Economic Outlook*, Vol. 2017/2, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_outlook-v2017-2-en.
- OECD (2017b), *Measuring distance to the SDG targets: An assessment of where OECD countries stand*, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/std/OECD-Measuring-Distance-to-SDG-Targets.pdf.
- OECD (2017c), “Cost-benefit Analysis and the Environment”, Working Party on Integrating Environmental and Economic Policies, OECD, June.
- OECD (2017d), *Environmental Fiscal Reform: Progress, prospects and pitfalls - OECD Report for the G7 Environment Ministers*, www.oecd.org/tax/tax-policy/environmental-fiscal-reform-G7-environment-ministerial-meeting-june-2017.pdf.
- OECD (2017e), *Investing in Climate, Investing in Growth*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273528-en>.
- OECD (2017f), "Regional demography", *OECD Regional Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/a8f15243-en> (accessed October 2017).
- OECD (2017g), "General Government Accounts", *OECD National Accounts Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/data-00019-en> (accessed November 2017).
- OECD (2016), *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-cze-2016-en.
- OECD (2013b), *Competition Policy Roundtables, Waste management services*, OECD Publishing, Paris, <http://www.oecd.org/daf/competition/Waste-management-services-2013.pdf>.
- OECD (2012), *Redefining “Urban”: A New Way to Measure Metropolitan Areas*, OECD Publishing, Paris, dx.doi.org/10.1787/9789264174108-en.
- Reynaud, A. (2016), Assessing the impact of full cost recovery of water services on European households, *Water Resources and Economics* 14(2016) pp. 65–78, <http://dx.doi.org/10.1016/j.wre.2016.04.001>.
- Rovenský, V. and T. Sequens (2015), *Environmental Law and Practice in the Czech Republic: Overview, Practical Law*, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/0-376-3637?_lrTS=20170427144830397&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/0-376-3637?_lrTS=20170427144830397&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1) (accessed April 2017).
- Roy, R. and N. Braathen (2017), “The Rising Cost of Ambient Air Pollution thus far in the 21st Century: Results from the BRIICS and the OECD Countries”, OECD Environment Working Papers, No. 124, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/d1b2b844-en>.

SAO (2017), Audit No. 16/23 Funds earmarked for implementation of measures related to waste management, Supreme Audit Office, Prague.

SAO (2013), Audit conclusion from audit no. 12/20, Funds collected in accordance with Act on Hazardous Waste Management, Supreme Audit Office, Prague.

Timilsina, G., and H. Dulal (2008), “Fiscal Policy Instruments for Reducing Congestion and Atmospheric Emissions in the Transport Sector: A Review”, *Policy Research Working Paper 4652*, World Bank, Washington, DC, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6872/wps4652.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Tomoszkova, V. (2015), *Implementation of the EU Directive on Environmental Impact Assessment in the Czech Republic: How Long Can the Wolf Be Tricked?*, 6 Wash. & Lee J. Energy, Climate & Environment 451, <http://scholarlycommons.law.wlu.edu/jece/vol6/iss2/5>.

UN-Habitat (2015), International Guidelines on Urban and Territorial Planning, http://www.uclg.org/sites/default/files/international_guidelines_on_urban_and_territorial_planning_un_habitat.pdf.

Vogelij, J. (2010), Spatial Planning at the Heart of Territorial Cohesion, Paper prepared for the ECTP-CEU/RTPI/ESPON Conference “How Can European Spatial Planners Assess Territorial Cohesion?”, Edinburgh, Scotland, 21 May.

Zicha, J. (2012), *Administrative and Criminal Liability of Legal Persons for Offences against Environment in the Czech Republic*, Tomas Bata University, Zlin, Czech Republic, www.wseas.us/e-library/conferences/2012/Zlin/EPRI/EPRI-17.pdf (accessed 26 April 2017).

**Příloha 1.A. Opatření přijatá k realizaci vybraných doporučení z OECD
Hodnocení politik životního prostředí České republiky z roku 2005**

Doporučení	Přijatá opatření
Kapitola 1 Environmentální výkonnost: trendy a aktuální vývoj	
Důrazně provádět opatření k dosažení normy kvality okolního ovzduší, a to zejména pro PM ₁₀ , NO ₂ , ozon a toxické látky v místě a v blízkosti velkých měst.	Směrnice EU k ochraně ovzduší byly před rokem 2008 transponovány zákonem o ochraně kvality ovzduší z roku 2002 a vládním nařízením o kvalitě ovzduší z roku 2006. Transpozice Směrnice o kvalitě okolního ovzduší a čistším ovzduší (2008/50/ES) byla provedena prostřednictvím Zákona na ochranu ovzduší z roku 2012 (Kapitola 2). V roce 2016 byly mezní hodnoty EU pro PM ₁₀ , PM _{2,5} , benzo(a)pyren a ozón opakovaně překračovány. Mezní hodnoty NO ₂ byly také překročeny ve čtyřech dopravně zatížených místech v Praze a Brně (Kapitola 1).
Dát nový impuls k opatřením pro další snižování emisí do ovzduší pro dosažení zdravotních a souvisejících ekonomických přínosů (např. snížené veřejné výdaje na zdravotnictví, zvýšení produktivity), včetně zvláštního důrazu na provádění těchto opatření pro malé zdroje znečištění.	Vyhláška č 415/2012 o přípustné úrovni znečištění a jejím určení, a o zavedení některých dalších ustanovení Zákona o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů, stanovuje přísnější emisní limity pro spalovny střední velikosti od roku 2018. Dodatek také transponuje Směrnici EU 2015/2193 o omezení emisí některých znečišťujících látek do ovzduší ze spaloven střední velikosti.
Provádět akční plán na snížení znečištění dusičnany ze zemědělství.	Akční program byl revidován v souladu s článkem 5 Směrnice o dusičnanech (91/676 / EHS) v srpnu 2016, a ohrožené oblasti byly také revidovány. Znečištění vody dusičnany ze zemědělských zdrojů zůstává problémem (Kapitola 1).
Formulovat a provádět akční programy, aby zabránily vypouštění nebezpečných látek do vody.	Akční program je rozpracován.
Vyvinout další úsilí s cílem dosáhnout lepšího dodržování norem koupacích vod v oblasti mikrobiologie.	Národní směrnice č. 238/2001, byla změněna v roce 2014 tak, aby zahrnovala nové mikrobiologické indexy a nové značení stavu kvality vod ke koupání prostřednictvím značení, u kterého se očekává, že jej veřejnost bude schopna lépe identifikovat. Kontroly kvality ze strany úřadů v oblasti veřejného zdraví jsou častější v létě, stejně jako i podávání zpráv. Kvalita vody ke koupání se obecně zlepšila v souladu s ustanoveními Směrnice o vodách ke koupání (2006/7/ES). Většina vnitrozemských vod ke koupání (92 %) dosahuje alespoň dostatečné úrovně kvality (Kapitola 1).
Vyřešit správu povodňových území v rámci Vodní rámcové směrnice EU; použít různé mechanismy financování EU ke snížení rizika zasažení povodněmi.	Nejvýznamnějším finančním nástrojem na podporu revitalizace vodních toků a povodňových území je Operační program „Životní prostředí“ (OPŽP).
Dokončit, přijmout a zavést národní strategii v oblasti biologické rozmanitosti a souvisejících akčních plánů.	Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR (SOBR) stanovuje priority v oblasti udržitelného využívání biologické rozmanitosti a její ochrany na období 2016-25. Vychází z komplexního vyhodnocení předchozí strategie (2005-15), a také navazuje na Státní politiku životního prostředí, Strategický rámec Česká republika 2030 k udržitelnému rozvoji a koncepční dokumenty napříč všemi sektory. SOBR je v souladu s mezinárodními závazky, zejména se Strategii EU pro biologickou rozmanitost 2020, Strategickým plánem pro ochranu biodiverzity do 2020 Úmluvy o biologické rozmanitosti.
Zřídít soustavu Natura 2000 a s tím související ochranu, s příslušnou koordinací a konzultací napříč národními, regionálními a místními orgány, a za účasti občanské společnosti.	V roce 2016 lokality Natura 2000 zahrnovaly 14 % území České republiky (Kapitola 1). Je potřeba vyhlásit další lokality za účelem dokončení soustavy. Řízení o porušení práva bylo zahájeno v únoru 2016 a v tomto roce bylo navrženo 51 nových evropsky významných lokalit.

<p>Dále začlenit otázku biologické rozmanitosti do zemědělství, lesnictví a cestovního ruchu; vyhodnotit dopad zemědělských chemikálií (hnojiv, pesticidů) na ekosystémy; přijmout opatření proti erozi půdy; podporovat přirozené procesy při obnově lesa; vypracovat strategii udržitelného cestovního ruchu v chráněných územích.</p>	<p>Národní Program rozvoje venkova je hlavním nástrojem pro začlenění oblasti biologické rozmanitosti do zemědělství. Agroenvironmentálně-klimatické opatření a podpora krajinné infrastruktury se zaměřují na rekultivaci, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství. Národní akční plán pro zajištění udržitelného používání pesticidů usiluje o snížení negativního dopadu přípravků na ochranu rostlin na lidské zdraví a životní prostředí. Hlavní legislativní nástroje vztahující se k ochraně a udržitelnému využívání biologické rozmanitosti v zemědělství zahrnují zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, zákon č. 337/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu a zákon č. 254/2001 Sb. o vodách (Vodní zákon).</p> <p>Národní lesnický program usiluje o udržitelné hospodaření v lesích a dlouhodobé zvyšování konkurenceschopnosti lesnictví. Státní program ochrany přírody a krajiny 2009 stanovuje základní rámec využití, péče a ochrany lesních ekosystémů ve zvláště chráněných územích ve volné krajině. Dalším důležitým dokumentem je Národní program ochrany a reprodukce genofondu lesních dřevin. Státní fond životního prostředí podporuje zachování biologické rozmanitosti v lesních ekosystémech.</p> <p>Řada programů má za cíl zvýšit udržitelnost cestovního ruchu. Návštěvnost v chráněných krajinných oblastech a v národních parcích je monitorována. Cestovní ruch je regulován zákonnými omezeními (například vstup do chráněného území) a strategickými plány udržitelnosti turistických destinací. Neexistuje žádná zvláštní strategie pro udržitelný cestovní ruch v chráněných územích. Tato problematika je řešena ve Státní politice cestovního ruchu pro období 2014-20.</p>
<p>Nadále stanovovat cíle a úkoly v oblasti veřejného zdraví a životního prostředí, a to na základě ročních průzkumů zdraví a životního prostředí.</p>	<p>Cíle veřejného zdraví jsou stanoveny v právních předpisech, zejména mezní hodnoty (konkrétně pro nebezpečné znečišťující látky). Další cíle v oblasti kvality ovzduší jsou zahrnuty do Národního programu snižování emisí. Snižování zdravotních rizik a ohrožení životního prostředí je jednou z priorit Národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevenci nemocí 2014.</p>
<p>Nadále snižovat emise do ovzduší (např. emise NO_x), aby byly splněny cíle příslušných směrnic EU a protokolů CLRTAP pro rok 2010.</p>	<p>Česká republika splnila své cíle pro rok 2010 pro snížení emisí do ovzduší a zdá se, že je na dobré cestě k dosažení cílů pro rok 2020, s výjimkou pro NH₃ (Kapitola 1).</p>
<p>Pokračovat ve snižování znečištění přeshraničních řek (např. řek Labe, Odry, Moravy a přítoků).</p>	<p>V souladu s Vodní rámcovou směrnicí EU byly vypracovány mezinárodní plány povodí v roce 2009 a aktualizovány v roce 2015.</p>

Kapitola 2 Environmentální výkonnost: správa a řízení životního prostředí

<p>Rozvíjet využívání ekonomických analýz environmentálních projektů a politik (např. analýza nákladů a přínosů).</p>	<p>Projekty podporované z veřejných prostředků, včetně těch, financovaných z OPŽP, jsou podrobeny analýze nákladů a přínosů, která je zřídka použita pro hodnocení politik.</p>
<p>Rozvíjet partnerství veřejného a soukromého sektoru (např. mezi státními orgány, místními úřady, průmyslem, nevládními organizacemi) a posilovat kapacity v oblasti životního prostředí na regionální a komunální úrovni k zajištění pokroku v oblasti životního prostředí; monitorovat tento pokrok prostřednictvím vhodných cílů a ukazatelů.</p>	<p>Dobrovolné dohody mezi Ministerstvem životního prostředí (MŽP) a společnostmi stanovují technologické cíle, emisní limity a další opatření, nad rámec legislativních požadavků (Kapitola 2). Například Deklarace strategické spolupráce mezi ČEZ a MŽP ohledně ochrany ovzduší a klimatu byla podepsána v roce 2010. Další dobrovolná dohoda byla uzavřena s největším výrobcem oceli v zemi.</p>
<p>Posílit prosazování zákonů a předpisů na státní, regionální a místní úrovni; Dále zajistit, aby znečišťovatelé byli účinně sankcionováni.</p>	<p>Existuje správná a trestní sankce za porušení zákonů v oblasti životního prostředí. První z nich jsou ukládány inspektorátem a mohou zahrnovat pokuty, příkazy a zrušení povolení. Trestní sankce za nedodržení práva v oblasti životního prostředí byly zavedeny v roce 2009 v Trestním zákoně, ve znění pozdějších předpisů v roce 2011, s částečnou transpozicí směrnice 2008/99/ES o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva (Kapitola 2).</p>

Posílit využívání posuzování vlivů na životní prostředí a strategického posuzování vlivů na životní prostředí.

Důsledně uplatňovat kritéria pro přírodu a biologickou rozmanitost při posuzování vlivů na životní prostředí a strategického posuzování vlivů na životní prostředí u rozvojových projektů a programů, a to zejména z hlediska využívání území a projektů v oblasti dopravní infrastruktury.

Zvýšit zapojení příslušných ministerstev a agentur při provádění Strategie udržitelného rozvoje České republiky a sledování jejího zavádění.

Pokračovat ve vývoji systému pro poskytování informací o životním prostředí a uplatňovat zásady volného a snadného přístupu k těmto informacím; podporovat zapojení občanů do rozhodování o životním prostředí a přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí; zavádět doporučení Rady OECD o registrech úniků a přenosů znečišťujících látek.

Posílit účast veřejnosti v souvislosti s dopadem licenčních procesů na hodnocení vlivů na životní prostředí.

Dále rozvíjet vzdělávání volených zástupců, státních zaměstnanců a učitelů v oblasti životního prostředí, a vytvořit systém vzdělávání pro úředníky justice.

Pokračovat v sanaci kontaminovaných lokalit.

Česká republika novelizovala zákon EIA v roce 2015 a 2017 za účelem transpozice Směrnice EIA (Kapitola 2). Dodatkem z roku 2015 se EIA stala závaznou pro územní rozhodnutí a pro stavební povolení a povolení k provozu. Zákon také upravuje proces SEA pro plány a programy. Ustanovení o SEA, která zahrnují povinné posouzení plánů a programů regionálního rozvoje a ochrany přírody jdou nad rámec požadavků Směrnice SEA EU. Stavební zákon zahrnuje postupy SEA do územního plánování.

Rada pro udržitelný rozvoj se v roce 2014 přesunula z MŽP na Úřad vlády. Nyní jí předsedá předseda vlády, dohlíží na strategii udržitelného rozvoje, sdružuje ministerstva, obce, nevládní organizace (NNO), sociální partnery, odbory a akademický svět, i když problémy s prováděním a sledováním přetrvávají.

Došlo k pokroku ve zlepšení přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a v účasti na rozhodování. V roce 2015 přispěla novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí významně k dosažení tohoto cíle tím, že rozšířila občanům a organizacím přístup k rozhodování o životním prostředí, k informacím a spravedlnosti (Kapitola 2).

Od roku 2006 jsou na internetových stránkách MŽP zveřejňovány výroční zprávy o Stavu životního prostředí. V roce 2015 MŽP začalo zveřejňovat výroční regionální zprávy o Stavu životního prostředí a navíc i zprávu o meziregionálním srovnání. Česká republika podává hlášení o únicích znečišťujících látek do ovzduší, vody a půdy v Evropském registru úniků a přenosů znečišťujících látek.

Toho bylo dosaženo v roce 2015 především přijetím novely zákona o posuzování vlivů na životní prostředí zajištěním práva veřejnosti účastnit se procesu EIA a následných navazujících řízení (zejména těch, která se řídí stavebním zákonem), včetně přístupu ke spravedlnosti.

Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty pro období 2016-25 se zaměřuje na školní osnovy a neziskový sektor, stejně jako na celoživotní vzdělávání a školení. Podporuje programy v oblasti životního prostředí pro pedagogy a definuje metodiku pro vyhodnocení stávajících programů (Kapitola 2).

Veřejná správa: v roce 2011 MŽP vytvořilo program elektronického vzdělávání pro státní zaměstnance a úředníky se zaměřením na ekologickou výchovu. Některé z těchto lekcí realizují nevládní organizace, jako je Národní síť Zdravých měst a České ekologické manažerské centrum. Školení se zaměřují na právní předpisy, EMAS, ISO normy, čistší výrobu, dobrovolné dohody, odpadové hospodářství, obaly, chemické látky a nebezpečné látky, monitorování, moderní technologie, mezinárodní a národní zkušenosti, práci s veřejností, kodexy a grafy v této oblasti, atd. Školy: ministerstvo školství vydalo nový minimální standard pro specializované vzdělávání v oblasti životního prostředí v roce 2015. Stanovuje, že specializovaná studia musí obsahovat alespoň 250 hodin výuky. Z celkového počtu vyučovacích hodin lze maximálně 20 % využít pro dálkové vzdělávání. Mnoho školních koordinátorů prošlo v poslední době kurzy ekologické výchovy. Většinou jsou organizovány nevládními organizacemi, někdy ve spolupráci s jinými skupinami. Například v roce 2015 školní koordinátoři ze tří krajů realizovali studia zaměřená na životní prostředí ve spolupráci s regiony Hradce Králové, Liberce a Pardubic a ekologickými vzdělávacími centry Sever, Divizna a Paleta.

Sanace kontaminovaných lokalit pokračuje. Česká republika transponovala Směrnici EU o odpovědnosti za životní prostředí prostřednictvím Zákona o předcházení ekologické újmy a o její nápravě z roku 2008, který zahrnuje škody na vodě, půdě a biologické rozmanitosti. Od té doby má MŽP zmapované kontaminované lokality a klasifikuje je podle priority sanace. V letech 2010-15 bylo 272 míst plně sanováno a u 51 míst proběhla sanace, ale je nutné ještě provést další práce. Metodický pokyn z roku 2011 se zabývá monitorováním a odběrem vzorků z kontaminovaných míst, a skutečná sanace je stanovena v metodice 2007 o „využití technologií in situ pro sanaci kontaminovaných lokalit“, která zahrnuje tabulky dekontaminačních norem (Kapitola 2).

Kapitola 3 Směrování k zelenému růstu

Podniknout kroky k úpravě stávajících poplatků za znečištění podle inflace míru jejich výběru; zvážit přijetí poplatků z produktů a pracovat na větší internalizaci externích nákladů.

Udržovat motivační hodnotu poplatků za emise do ovzduší prostřednictvím pravidelného přezkumu jejich ceny.

Zvýšit výdaje na životní prostředí na úrovni potřebné pro provádění požadavků EU v oblasti životního prostředí, včetně využití příjmů z ekonomických nástrojů a finančních prostředků EU.

Zlepšit energetickou účinnost důsledným zaváděním a přiměřeným financováním národního programu na podporu úspor energie.

Přezkoumat environmentální a ekonomickou výkonnost v odvětví energetiky, a upravit podle toho energetické daně a ceny.

Provádět plánovanou výstavbu a obnovu kanalizačních systémů a čištění odpadních vod ke splnění termínů v rámci přechodného období dohodnutého ve Směrnici EU o čištění městských odpadních vod.

Monitorovat a podávat zprávy o výkonu čištění odpadních vod; podporovat používání metod benchmarkingu pro neustálé zlepšování řízení čištění odpadních vod.

Zlepšit financování na ochranu přírody a biologické rozmanitosti; zajistit konzistenci ve finanční pomoci (například v zemědělství).

Dále zmenšovat ekologický tlak od hospodářského růstu, včetně snížení energetické a materiálové náročnosti hospodářství, s maximálním možným využitím systémů EU pro obchodování s emisemi skleníkových plynů.

Podpořit zavedení ekologické daňové reformy v kontextu daňové neutrality.

Pokračovat v odstraňování dotací škodících životnímu prostředí.

Sazby daní souvisejících s životním prostředím a účtované sazby nejsou upravovány podle inflace. Počet znečišťujících látek a zařízení, na které se vztahuje poplatek za znečištění ovzduší, byl snížen, aby se snížily administrativní náklady a zvýšila se míra jejich výběru. Poplatky za znečištění vod se nezměnily od roku 2002.

Zákon č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší zvýšil daňové sazby za znečištění ovzduší a dále automaticky zvyšuje sazby až do roku 2021. Sazby nicméně zůstávají hluboko pod mezními náklady na snižování emisí, a nejsou tudíž motivací pro snížení emisí (Kapitola 3).

V letech 2005 až 2015 vzrostly výdaje na životní prostředí ze 1,2 % HDP na 1,5 %, než nastal pád zpět na 1,2 % v roce 2016, s přechodem na nové programovací období EU (Kapitola 3). OPŽP byl hlavním zdrojem financování environmentální infrastruktury. Vodné a stočné zůstávají příliš nízké na to, aby pokryly náklady na poskytování služeb (Kapitoly 3 a 4).

Investice do energetické účinnosti byly financovány především ze státního rozpočtu, z fondů EU (OPŽP a Operačního programu „Podnikání a inovace“), výnosy z prodeje emisních povolenek (Program Zelená úsporám) a bezplatně přidělených povolenek v energetice (Kapitola 3). V období let 2000 a 2016 energetická náročnost klesala rychleji, než byl průměr zemí OECD (Kapitola 1). Česká republika není na dobré cestě k dosažení svých závazků v oblasti nových úspor energie v rámci Směrnice o energetické účinnosti (2012/27 / EU).

Environmentální výkonnost energetického sektoru se zlepšila díky významným investicím a přísnějším normám a předpisům. Výkupní ceny hrály klíčovou roli v rozvoji obnovitelných zdrojů. Energetické daně a ceny jsou poměrně nízké podle evropských standardů (Kapitola 3). Daňové sazby z pohonných hmot jsou vyšší než u využití jiných typů energie. Kromě daní na energie, je cena emisí CO₂ dána prostřednictvím Systému EU obchodování s emisemi (EU ETS), ale ceny povolenek jsou nízké. Zavedení uhlíkové daně v odvětvích mimo EU ETS se projednává již mnoho let, ale nebylo nikdy realizováno. Další studii proveditelnosti právě provádí MŽP a MF a MPO.

Za období 2005-15, zejména díky téměř zdvojnásobení investic, podíl obyvatel připojených na veřejnou kanalizační síť vzrostl o 8 procentních bodů na 81 %, což je v souladu s průměrem zemí OECD. Česká republika splnila požadavky na odvádění odpadní vody podle Směrnice EU o čištění městských odpadních vod, nikoli však cíle pro úroveň čištění odpadních vod pro rok 2010 (Kapitoly 1 a 3).

Nezávislý regulační úřad pro sektor vodárenství a stokování byl založen v roce 2015. Jeho cílem je zlepšit regulaci, zajistit dlouhodobou udržitelnost odvětví a zlepšit ochranu spotřebitele (Kapitola 3).

OPŽP, Národní program Životní prostředí a Program na obnovu přirozených funkcí krajiny jsou hlavními zdroji financování ochrany přírody a biologické rozmanitosti. Součinnost těchto programů s těmi, které řídí jiná ministerstva, například zemědělství, je zajištěna prostřednictvím dvoustranných dohod a meziministerských monitorovacích výborů a pracovních skupin.

Závislost ekologického tlaku na hospodářského růstu byla dále zmírněna (Kapitola 1). Energetická a materiálová náročnost hospodářství klesly. Více než polovina emisí skleníkových plynů v zemi spadá do EU ETS. Vzhledem k nízké ceně povolenky a přelokaci obchodovatelných povolenek českým zařízením nevytvořil EU ETS silný cenový signál, z kterého by plynuly investice do snižování uhlíku (Kapitola 3).

V roce 2008 byly zavedeny daně na zemní plyn, pevná paliva a elektřinu, aby byly v souladu se směrnici EU o zdanění energie (Kapitola 3). Druhá fáze ekologické daňové reformy měla ve svém návrhu zahrnovat uhlíkovou daň, ale její zavedení bylo odloženo.

Daňové výdaje na fosilní paliva byly odhadnuty na 4,1 miliardy Kč v roce 2014 (Kapitola 3). Neexistuje žádná komplexní informace o dotacích, které jsou pro životní prostředí potenciálně škodlivé.

Zajistit soulad mezi Státní politikou životního prostředí a jinými státními politikami; posílit integraci otázek životního prostředí do energetických politik.	Rada pro udržitelný rozvoj a meziresortní připomínkové řízení zajišťují soudržnost politiky (Kapitola 2). Státní politika životního prostředí pro období 2012 - 20 byla zařazena do databáze strategií vytvořené s cílem zlepšit strategické řízení. Rozpory mezi politikami životního prostředí a pro energie přetrvávají (Kapitola 3).
Zvýšit soulad mezi investičními programy v oblasti dopravní infrastruktury a cíli pro environmentálně udržitelnou dopravu a to pomocí větší priority na kvalitě silniční sítě a železniční a kombinované dopravě, jakož i k efektivnímu využívání finančních prostředků EU; zvýšit využití analýzy nákladů a přínosů a účinnosti posuzování vlivů na životní prostředí.	V období 2000-16 byly investice do dopravy nestálé a většinou věnované silnicím (Kapitola 3). Nekvalitní dopravní infrastruktura nadále brzdí českou konkurenceschopnost. Veřejný rozpočet a fondy soudržnosti EU jsou hlavními zdroji financování. Čerpání EU fondů v období 2007-13 bylo zpožděno kvůli strukturálním nedostatkům v přípravě a realizaci projektů. Plány a programy pro dopravu jsou předmětem SEA a každý projekt je předmětem procesu EIA a stavebního povolení. Analýza nákladů a přínosů se používá zřídka k <i>ex-ante</i> hodnocení politik a strategií (Kapitola 2).
Revidovat poplatky a daně v dopravě pro lepší internalizaci externích nákladů; vytvářet pobídky k ovlivňování rozhodování v oblasti dopravy u podniků i jednotlivců (např. postupně rozšiřovat silniční daň na osobní vozidla a navázat ji na ujetou vzdálenost, zavést elektronické mýtné na dálnicích, zavést opatření na vyvážení železniční DPH a zvýšení cen).	Sazby silniční daně z pohonných hmot klesaly v reálných hodnotách od roku 2011 (kapitola 3). Česká republika uděluje zvýhodněný daňový režim pro naftu oproti benzínu. V roce 2009 byla silniční daň rozšířena na vozidla nad 3,5 tuny. Vozidla poháněná elektřinou, stlačeným zemním plynem, zkapalněným ropným plynem nebo E85 mají výjimku, stejně jako hybridní vozidla. V roce 2007 země zavedla sazby podle ujeté vzdálenosti pro nákladní automobily a autobusy. Elektronický systém mýtného funguje na dálnicích, jiných rychlostních silnicích a u některých silnic první třídy. Sazby se liší podle třídy emisí, počtu náprav, typu silnice, dne a času.
Vyhodnotit dopady politiky životního prostředí na zaměstnanost.	Neexistuje žádné vyhodnocení vlivu politiky životního prostředí na zaměstnanost.
Podporovat úlohu neziskového sektoru v zaměstnávání v oblasti životního prostředí, a to zejména v ekologicky citlivých oblastech.	
Provádět opatření v národním programu pro zmírnění dopadů změny klimatu tak, aby se dostala blíže k evropskému průměru pro emise skleníkových plynů na obyvatele a na jednotku HDP; používat ekonomické analýzy ke zvýšení účinnosti politik a opatření ke snížení uhlíkové náročnosti ekonomiky.	V letech 2000 až 2015 intenzita emisí skleníkových plynů a CO ₂ v české ekonomice klesala rychleji, než byl průměr zemí OECD (Kapitola 1). Emise na obyvatele a na jednotku HDP zůstávají nad průměrem EU. Ekonomická analýza byla použita k porovnání podpory investic do energetické účinnosti v budovách s dalšími opatřeními v oblasti energetické účinnosti. Britský 2050 Pathways calculator, přizpůsobený českým podmínkám (http://co2.enviros.cz) byl použit k porovnání nákladů variant zmírňování v Politice ochrany klimatu z roku 2017.
Zlepšit schopnost absorbovat evropskou environmentální podporu (např. fondy soudržnosti a strukturální fondy).	Realizace projektů na životní prostředí v oblasti infrastruktury spolufinancovaných EU byla v průběhu let 2007-13 značně zpožděna (kapitola 3). Ačkoli přijatá opatření významně zvýšila rychlost čerpání prostředků v období let 2007-13 na konci programového období, využití fondů EU v období let 2014-20 je pomalé a nedostatky přetrvávají.
I nadále zvyšovat rozvojovou pomoc a rozvojovou pomoc v oblasti životního prostředí.	Čistá oficiální rozvojová pomoc České republiky se zvýšila z 0,11 % hrubého národního důchodu v roce 2013 na 0,14 % do roku 2016. V roce 2015, podpora ve prospěch životního prostředí představovala 21 % bilaterální rozdělitelné pomoci, což je pod průměrem Výboru pro rozvojovou pomoc OECD, který dosahuje 30 % (Kapitola 3).

Kapitola 4. Nakládání s odpady, materiály a oběhové hospodářství

Vyvinout další úsilí na posílení postoje předcházení vzniku odpadů v podnikání, například poskytováním informací o nákladech a přínosech různých možností a propagací čistších technologií.

Informace o nákladech a přínosech různých možností nejsou k dispozici.

Předcházení vzniku odpadů v podnikatelském sektoru a snížení množství produkovaného odpadu a množství škodlivých látek v materiálech a výrobcích jsou podporovány prostřednictvím programů pro čistší výrobu, ekologické inovace a design.

Příslušné vládou schválené národní programy zahrnují Systém environmentálního řízení (EMAS), program pro čistší výrobu a program ekologického značení. Rámec ekologického designu je dán EU Směrnicí o požadavcích na ekodesign (2009/25 / ES), zatímco směrnice REACH a RoHS poskytují rámec pro snižování toxického obsahu ve výrobcích (Kapitola 4). Dobrovolné nástroje zahrnují certifikovaný systém environmentálního řízení dle normy ISO 14001 nebo EMAS, spolu s ekologickým značením: prostřednictvím národního programu, vlastních prohlášení ohledně životního prostředí od výrobců, a prohlášení o environmentálním výrobku.

Zvláštní pozornost je věnována snižování a nahrazování nebezpečných látek a materiálů ve stavebnictví.

Dodatečná opatření jsou zahrnuta v Plánu odpadového hospodářství 2015-24 (POH) a Programu předcházení vzniku odpadů, včetně závazných opatření, která mají „podporovat, propagovat a šířit adekvátní informace na všech úrovních o dostupných dobrovolných nástrojích (dobrovolné dohody, systémy environmentálního řízení, systémy ekologického značení, systémy čistší výroby), jejichž cílem je rozšířit jejich rozsah“. Mají být podporovány z i) finančních prostředků v rámci OPŽP na konkrétní projekty zaměřené na prevenci vzniku průmyslových odpadů (v rámci Prioritní osy 3) a ii) ze vzdělávacích a osvětových projektů v rámci nového vládního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství pro období 2016-25, který byl schválen v červenci 2016.

Trvat na dodržování 22 implementačních programů národních a regionálních plánů pro nakládání s odpady.

Implementační programy byly připraveny a realizovány pro jednotlivé toky odpadů.

Dále rozvíjet třídění odpadu a recyklaci komunálního odpadu, prostřednictvím podpory rozvoje trhů s recyklovanými produkty a zavedením ekonomických nástrojů ve funkci pobídek; podporovat účast občanů v obecních systémech sběru tříděného odpadu.

Recyklace odpadu z domácností a malých podniků je podporována bezplatným odvozem tříděného odpadu vybraných materiálů a rozšířenými systémy odpovědnosti výrobců, ve spojení se systémem „zaplat, kolik vyhodíš“ (PAYT) (poplatek podle objemu odpadu) pro sběr smíšeného netříděného komunálního odpadu (Kapitola 4).

Novela Zákona o odpadech (č. 229/2014 Sb.) z roku 2014 zavedla tříděný sběr recyklovatelného komunálního odpadu (papír, plasty, sklo, kovy, s bio odpad) jako povinný ve všech obcích a zavazuje obce poskytovat místa pro ukládání biologicky rozložitelného komunálního odpadu. Novela také stanoví zákaz skládkování recyklovatelného a obnovitelného odpadu od roku 2024. Vyhláška o třídění odpadu (č. 321/2014 Sb.) dále uvádí rozsah a způsob třídění a sběru komunálního odpadu.

Tento vývoj byl podpořen finančními prostředky v rámci projektů OPŽP 2007-13 pro zvýšení kapacity pro tříděný sběr recyklovatelných materiálů v komunálním odpadu a pro rozšíření zpracovatelské kapacity u biologicky rozložitelného komunálního odpadu.

Výsledkem je, že třídění odpadu se rozšířilo a celková míra recyklace zlepšila, i když zůstává na nízké úrovni. Cíl EU ve výši 50% recyklace komunálního odpadu nebyl splněn, a skládkování komunálního odpadu, včetně biologického odpadu, je stále běžné. Ekonomické nástroje nevytvořily vhodné pobídky k dodržování hierarchie odpadu (daně za skládkování jsou nízké, nejsou žádné daně za spalování, systém PAYT je zaveden pouze v 15 % obcí).

Trhy pro recyklované výrobky jsou podporovány prostřednictvím ekologických veřejných zakázek, ale zůstávají slabé. Očekává se, že dojde k jejich posílení se zavedením Politiky druhotných surovin (přijaté v roce 2014) a jejím akčním plánem pro soběstačnost, které vyzývají k založení obchodního systému pro recyklované a recyklovatelné materiály a výrobky s cílem podpořit podniky pomocí veřejného katalogu dostupných druhotných surovin.

Směřovat k větší návratnosti nákladů v oblasti služeb nakládání s odpady a postupně zvyšovat motivační hodnotu ekonomických nástrojů souvisejících s odpady.

Komunální služby pro nakládání s odpady jsou financovány prostřednictvím poplatků za komunální odpad, včetně PAYT systémů, daní za skládkování a finančních příspěvků výrobců s rozšířenou odpovědností výrobce za třídění odpadu (Kapitola 4). Poplatky za komunální odpadu se vypočítávají na základě nákladů obcí, ale jen zřídka je pokryjí. V průměru asi 30 % zpracování odpadu hradí obecní rozpočty.

Další ekonomické nástroje zahrnují finanční rezervu na rekultivace, sanace a následnou péči o skládky, které provozovatelé skládek musí vytvořit; a daň z ojetých vozidel (kategorie M1 a N1), která slouží k podpoře ekologického zpracování vozidel na konci životnosti: má podobu maximálního příspěvku 700,- Kč na jedno likvidované vozidlo, zpracované v autorizovaném zpracovatelském zařízení.

Očekává se další pokrok se zavedením POH v období 2015-24 a očekávaného nového zákona. Plánovaná opatření zahrnují posílení motivační role ekonomických nástrojů (např. zvýšení daní za skládkování, poplatků za komunální odpad, rozšíření PAYT), které měly být zavedeny od roku 2017, ale byly pozastaveny až do přijetí očekávaného nového zákona o odpadech.

Dále rozvíjet a zlepšovat potřebná zařízení pro správnou likvidaci nebezpečných odpadů a přijmout nezbytná regulační a ekonomická opatření, aby zajistila využívání těchto zařízení.

Třídění složek komunálního odpadu, včetně nebezpečných složek, se zlepšil v roce 2014 (vyhláška č. 321/2014 Sb.), a elektronický systém pro evidenci pohybu nebezpečných odpadů byl zaveden v roce 2015 (novela zákona o odpadech č. 223 / 2015 Sb.) (Kapitola 4).

S tím souvisel rozvoj infrastruktury potřebné pro správné nakládání s nebezpečnými odpady a ta byla podpořena financováním v rámci OPŽP 2007-13, který zahrnoval projekty pro zvýšení kapacity pro tříděný sběr nebezpečných složek komunálního odpadu a pro likvidaci nebezpečného odpadu. Ale některý nebezpečný odpad se stále na skládku dostává, přičemž poplatky rizikového skládkování se obcházejí prohlášením odpadu za technologický materiál. Dodatečná opatření jsou zahrnuta v POH 2015-24, a mají za cíl dále rozšířit a dokončit národní síť zařízení pro nakládání s nebezpečnými odpady v souladu s hierarchií odpadů, včetně nebezpečných odpadů. Patří mezi ně závazná opatření ke snížení tvorby nebezpečných odpadů, ke zvýšení podílu materiálů využitelných odpadů a k minimalizaci negativních dopadů nakládání s nebezpečnými odpady na lidské zdraví a životní prostředí, a to i prostřednictvím technologického rozvoje a lepší kontroly. Patří sem i přísnější pravidla pro využití nebezpečných odpadů jako technologický materiál pro zásyp skládky zásypy a terénní úpravy a snížení rizikového poplatku pro skládkování nebezpečných odpadů, aby byl srovnatelný s podobnými poplatky v ostatních zemích EU.

Kapitola 5. Udržitelný rozvoj měst

Dále rozvíjet řízení dopravy v městských oblastech (např. dopravní omezení v centrech měst, parkování a zpoplatnění silnic, pobídky pro dojíždění městskou hromadnou dopravou, zavádění manažerů mobility ve velkých společnostech a vládních resortech).

Obce jen zřídka využívají možnost vybírat poplatek za vjezd vozidel, aby tak regulovaly vstup do měst (Kapitola 3). Praha zvažuje zavedení nízkoemisní zóny, avšak až po dokončení odkládaného silničního obchvatu. Praha má nízké ceny za parkování, ale vnitrostátní legislativa omezuje částku, kterou lze za parkování na poplatcích vybírat (Kapitola 5).

Zlepšit institucionální koordinaci dopravy a územních plánů mezi státem, krajem a obcemi, a to zejména v oblasti vývoje a řízení silniční sítě; rozvíjet infrastrukturu pro cyklistiku.

Politika územního rozvoje 2015 stanovuje priority plánování pro udržitelný rozvoj, koridory a plochy dopravní infrastruktury a oblasti očekávaného vývoje pro oblast energetiky a vodního hospodářství (Kapitola 5). To dává Ministerstvu pro místní rozvoj, hlavnímu městu Praha a Středočeskému kraji odpovědnost za provádění regionální studie zaměřené na interakci regionální infrastruktury pro koordinaci rozvoje a pro provádění územní studie ohledně předměstí a nesytemového vývoje v této oblasti (Kapitola 5). Národní strategie pro rozvoj cyklistiky do roku 2020 byla přijata v roce 2013.

I nadále podporovat místní Agendu 21 mezi obcemi, na základě podpůrných programů, jako jsou národní síť Zdravých měst a střediska ekologické výchovy.

Strategie pro podporu místní Agendy 21 (MA21) byla přijata v roce 2012 a akční plán v roce 2016. MA21 je podporována Státní politikou životního prostředí a České republiky 2030. K roku 2017 180 obcí přijalo MA21, a to až ze 40 v roce 2006 (Kapitola 5). MA21 je realizována především prostřednictvím platformy Zdravých měst, ale je otevřena všem obcím. Byla vytvořena vyhrazená databáze a byla vypracována hodnoticí kritéria a audity. MŽP finančně podporuje iniciativy MA21 a pořádá každoroční ocenění. Mezi další významné iniciativy patří Pakt starostů v oblasti klimatu a energetiku (9 českých signatářů) a Vesnice roku - ocenění Zelená stuha.

Zdroj: Informace od ČR a zjištění EPR z roku 2018.

Část I. Pokrok směrem k udržitelnému rozvoji

Kapitola 1. Environmentální výkonnost: Trendy a nejnovější vývoj

Česká republika dosáhla pokroku ve zmírnění závislosti ekologické zátěže na hospodářské činnosti. Nicméně, problémy jsou i nadále na cestě k zelenému růstu a udržitelnému rozvoji. Tato kapitola uvádí přehled klíčových trendů v oblasti životního prostředí v České republice od roku 2000. Uvádí hlavní ekonomický a sociální vývoj, a přezkoumává pokrok při snižování energetické a uhlíkové náročnosti svého hospodářství, při zvládnutí přechodu k ekonomice efektivně využívající zdroje a při nakládání s přírodními zdroji. Kapitola rovněž shrnuje hlavní vývoj politiky v konkrétních oblastech, včetně energetiky, změny klimatu, ovzduší, vody a biologické rozmanitosti.

Statistické údaje za Izrael jsou poskytovány v rámci odpovědnosti příslušných izraelských orgánů. Použití těchto údajů ze strany OECD nijak nezasahuje do statutu Golanských výšin, východního Jeruzaléma a izraelského osídlení na západním břehu Jordánu v souladu s podmínkami mezinárodního práva.

1.1. Úvod

Česká republika má relativně malou ekonomiku exportně orientovanou, která dosáhla silného hospodářského růstu za posledních 15 let. Nicméně, zlepšení na úrovni HDP na obyvatele se po hospodářské krizi zastavilo a je stále pod průměrem zemí OECD. Závislost země na svých značných uhelných zdrojích, stejně jako intenzivní průmyslová a zemědělská činnost a rostoucí silniční doprava, zhoršují problémy v oblasti životního prostředí.

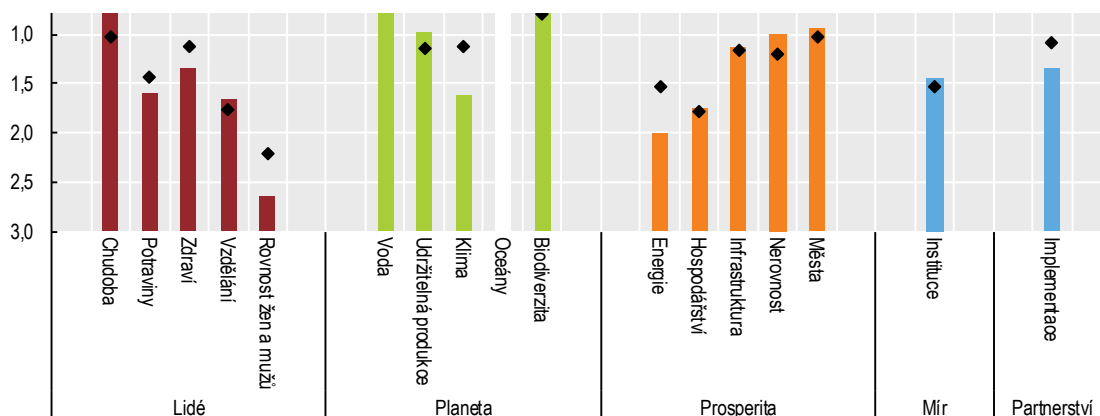
Tato kapitola poskytuje přehled hlavních ekologických úspěchů v České republice a její zbývající výzvy na cestě k zelenému růstu a udržitelnému rozvoji. Na základě ukazatelů z národních a mezinárodních zdrojů shrnuje pokrok u cílů národní politiky a u mezinárodních závazků a cílů, se zaměřením na období od roku 2000. V nejvyšší možné míře srovnává stav životního prostředí a klíčových environmentálních trendů s těmi z ostatních zemí OECD. Tato kapitola nastiňuje hlavní vývoj politiky v oblasti životního prostředí, včetně ovzduší, klimatu, odpadů, vody a biologické rozmanitosti.

1.1.1. Pokrok směrem k cílům udržitelného rozvoje

Strategický rámec Česká republika 2030, který byl schválen v roce 2017, je zastřešující dokument, který definuje na národní úrovni dlouhodobé priority pro realizaci Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030. Vychází ze Strategického rámce pro udržitelný rozvoj země z roku 2010 a převádí 17 mezinárodních Cílů udržitelného rozvoje (SDG) do šesti národních prioritních oblastí (Lidé a společnost, Hospodářský model, Odolné ekosystémy, Obce a regiony, Globální rozvoj a Dobré vládnutí), které pokrývají 97 ze 169 cílů SDG. Česká republika 2030 zahrnuje téměř 200 ukazatelů (ve srovnání s 50 v rámci pro rok 2010). Pro efektivní komunikaci by vláda mohla uvažovat o kopírování francouzských zkušeností tím, že stanoví omezený soubor ukazatelů určených k informování v rozpravě o rozpočtu (OECD, 2017a, 2016a).

Česká republika dosáhla 15 z 95 cílů, pro které je ukazatel k dispozici. Ve vztahu k průměru OECD si země vede dobře v oblasti cílů boje s chudobou, nakládání s vodními zdroji a ochrany biodiverzity. Ovšem zaostává v oblastech potravin, zdravotnictví, rovnosti žen a mužů, změny klimatu, energetiky a implementaci či provádění. Špatný výkon u posledně uvedeného je většinou dán nižšími toky oficiální rozvojové pomoci než je průměr OECD (Obrázek 1.1; OECD 2017a).

Obrázek 1.1. Česká republika dobře plní cíle v oblasti ochrany vody, boje s chudobou a biologické rozmanitosti, ale má nedostatky v mnoha dalších SDG.

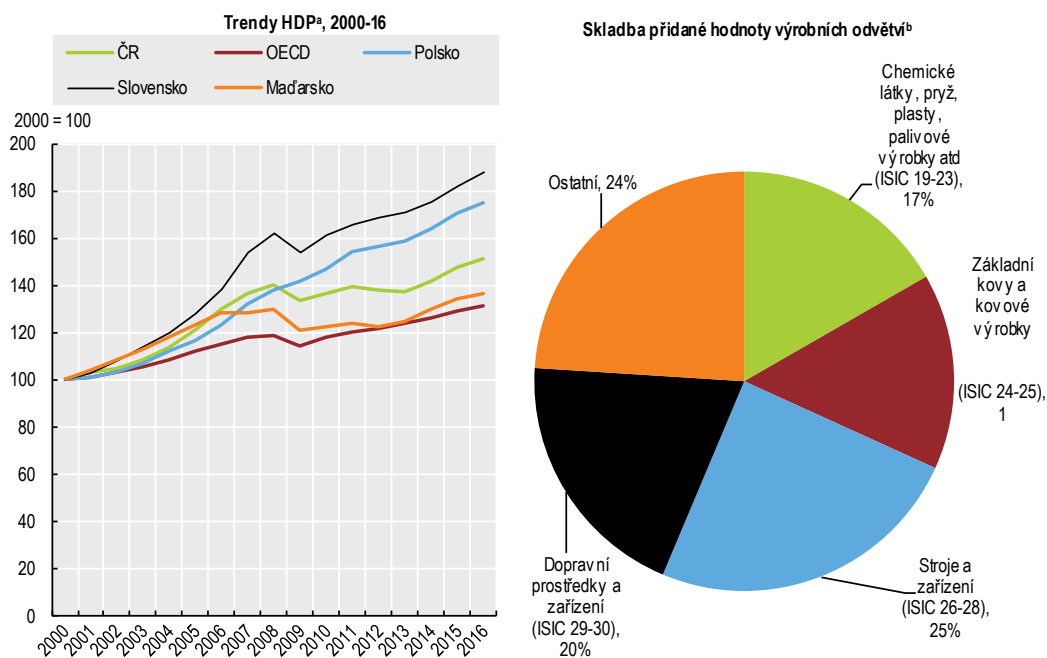
Poznámka: Tento graf ukazuje, do jak velkého pokroku musí Česká republika ještě dosáhnout, aby splnila každý ze 17 SDG. Sloupce ukazují výkonnost České republiky, zatímco diamanty značí průměr OECD. Bílé sloupce označují chybějící údaje. Osa Y udává vzdálenost od cíle v standardizovaných jednotkách. 0 znamená, že byla dosažena úroveň pro rok 2030. Osa začíná na úrovni 3, jelikož většina zemí OECD dosáhla této úrovně. Vzdálenosti k cíli jsou agregovány na cílové úrovni (všechny cíle mají stejnou váhu). Aby se míry dosažení cílů v rámci země staly zřetelnější, jsou v tabulce vyloučeny údaje o oficiální rozvojové pomoci (ODA) pro SDG 1 až 16. Celková ODA, ODA zaměřená na budování kapacit a národní plánování, a závazky ODA na budování statistických kapacit jsou zahrnuty v SDG 17 o implementaci v rámci Partnerství. Analýza je založena na 128 dostupných ukazatelích pro Českou republiku, které umožňují pokrytí 95 z 169 cílů SDG (s využitím nejlepších srovnávacích ukazatelů dostupných v různých databázích OECD a OSN, v souladu s rámcem globálních indikátorů OSN).
Zdroj: OECD (2017), "Measuring distance to the SDG targets: An assessment of where OECD countries stand".

<http://dx.doi.org/10.1787/888933722903>

1.2. Hlavní ekonomický a sociální rozvoj

1.2.1. Ekonomický výkon

Česká republika je malá, otevřená ekonomika. Reálný HDP v letech 2000–2016 vzrostl o cca 51 %, tj. mnohem rychlejším tempem, než byl průměr zemí OECD ve výši 32 %. Ekonomický růst v letech 2000–2008 dosahoval v průměru o 4,4 % ročně, a to díky otevření trhů a přílivu zahraničních investic (OECD, 2016b). S hospodářskou krizí HDP klesl o 4,8 % v roce 2009, a setrval na nízkých tempech do roku 2013. K oživení růstu došlo v roce 2015 díky čerpání končících EU fondů, ovšem v roce 2016 růst zpomalil. Očekáváme, že růst přesáhne 4 % v roce 2017 a 3 % v roce 2018 (Obrázek 1.2; OECD, 2017b).

Obrázek 1.2. Česká ekonomika rostla rychleji, než ekonomika OECD jako celek

a) Hrubý domácí produkt vyjádřený v běžných cenách a paritě kupní síly k roku 2010.

b) Přidaná hodnota v národní měně, ceny k 2010.

Zdroj: OECD (2017), "Aggregate National Accounts: Gross Domestic Product", OECD National Accounts statistics (databáze).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933722922>

Úroveň HDP na obyvatele v roce 2000 dosahovala 64 % průměru OECD; úroveň vzrostla na 79 % průměru v roce 2008, v následujících letech převážně stagnovala, v roce 2016 dosáhla 83 %. Naproti tomu jiné země střední a východní Evropy, zejména Slovensko a Polsko se k průměru OECD přibližovaly setrvale (OECD, 2016b).

Česká ekonomika je na zahraničním obchodě stále závislejší. V roce 2015 vývoz dosahoval 83 % HDP a dovoz 77 % HDP, což je výrazně nad průměrem OECD ve výši 29 % HDP pro obě hodnoty. ČR je jednou ze zemí nejvíce integrovaných v globálních dodavatelských řetězcích, s obsahem reexportu (45 % za rok 2011) mezi nejvyššími z OECD. Asi 85 % českého vývozu a 68 % dovozu probíhá v rámci obchodu s evropskými zeměmi; zejména obchod s Německem představuje třetinu českého vývozu a čtvrtinu dovozu. Mezi hlavní artikly mezinárodního obchodu ČR patří zejména vozidla, stroje, mechanická zařízení a elektrické stroje a zařízení (Základní statistika, OECD 2016b, 2015a).

Celkový schodek sektoru vládních institucí se od roku 2009 výrazně zlepšil. V krátkodobém horizontu se jeví riziko udržitelnosti pro české veřejné finance jako nízké. Růst příjmů a zvýšení výběru daní pomohlo ke změně od rozpočtového schodku k přebytku v roce 2016 (OECD, 2017b). Poměr dluhu k HDP, značně pod úroveň 60 %, nepředstavuje v blízké budoucnosti žádné významné riziko pro fiskální udržitelnost (základní statistika).

Zatímco veřejné výdaje na školství a zdravotnictví jsou v souladu s průměrem OECD, výdaje na ochranu životního prostředí jsou vyšší z důvodu investic do čištění odpadních vod (Kapitola 3). Příjem z daní souvisejících s životním prostředím v období 2011–2015 mírně poklesl, z 2,9 % na 2,6 % HDP, ovšem stále zůstává nad průměrem OECD ve výši 1,6 % (základní statistika).

1.2.2. *Struktura ekonomiky a zaměstnanosti*

Česká republika patří mezi nejvíce industrializované země OECD. V roce 2015, průmysl, včetně energetiky a stavebnictví, přispěl k 38 % celkové přidané hodnoty, což je výrazně nad průměrem OECD 25 %. Podíl zpracovatelského průmyslu na přidané hodnotě v průběhu let 2000–2015 vzrostl ze 17 % na 26 %, posílen rostoucím podílem automobilového průmyslu, přičemž podíl energeticky náročných pododvětví, jako jsou zpracování kovů, dřeva a výroba papíru klesl. Služby byly zodpovědné za 60 % celkové přidané hodnoty a zemědělství (2 %) představovalo zbývající část (základní statistika).

Míra nezaměstnanosti klesla od roku 2000 na úroveň, kterou se Česká republika za rok 2016 dostala mezi státy OECD s nejnižší nezaměstnaností (OECD, 2016b; Základní statistika). Míra ekonomické aktivity se v posledních letech výrazně zvýšila. Nicméně, některé skupiny jsou na trhu práce zastoupeny nadále velmi nedostatečně, - zejména ženy s malými dětmi, mládež, osoby s nízkou kvalifikací a osoby se zdravotním postižením (OECD, 2016b).

1.2.3. *Obyvatelstvo, regionální rozdíly, kvalita života a ekologické povědomí*

Většina obyvatel ČR žije v příměstských oblastech; regionální rozdíly jsou malé

Česká republika se rozkládá na zhruba 79 000 km². Její populace pomalu v posledním desetiletí rostla a dosáhla 10,6 milionu osob v roce 2016. Se 135 obyvateli na kilometr čtvereční v roce 2016 je hustota obyvatelstva nad průměrem OECD, v rozmezí od 71 obyvatel/km² v Jihozápadním regionu do 2 538 obyvatel/km² v Praze. Česká republika patří mezi nejméně urbanizované země OECD: 25 % populace žije v převážně městské oblasti (ve srovnání s průměrem OECD, který je 48 %) a více než polovina žije v mezilehlých oblastech vlivem suburbanizace v posledním desetiletí (Kapitola 5, Základní statistika; OECD, 2016c).

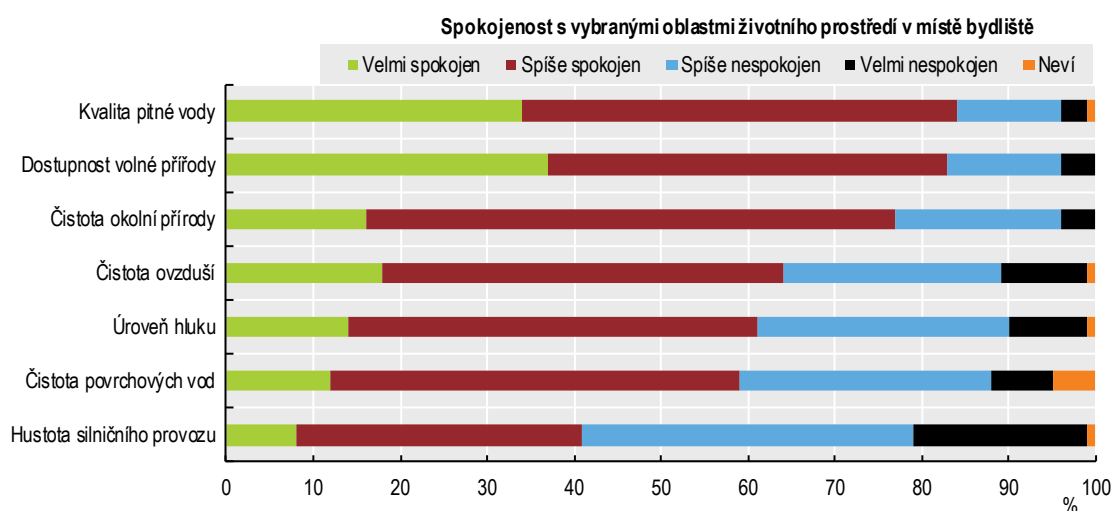
V zemi se v mnoha oblastech zlepšila rovnost mezi regiony. I když rozdíly v HDP na obyvatele¹ mezi kraji od roku 2000 vzrostly, zůstávají pod průměrem zemí OECD (OECD, 2016c). Severozápad je nejchudší a nejméně produktivní část země s nejnižší nadějí na dožití při narození a nejvyšší mírou nezaměstnanosti. Tradičně průmyslové regiony, jako Moravskoslezský, dohánějí ty nejlepší v zemi. Praha zůstává největším přispěvatelem k HDP (25 % v roce 2014) (OECD, 2016c). Z hlediska životního prostředí Moravskoslezský region vykazuje nejvyšší úroveň koncentrací PM_{2.5}, zatímco Jihočeský kraj má v tomto ohledu nejnižší úroveň. Produkce komunálního odpadu na osobu se pohybuje od 355 kg ve Středočeském kraji až po 283 kg v Severovýchodním regionu za rok. Podíl obyvatel připojených na veřejnou vodovodní síť se pohybuje od 100 % v Praze a v Moravskoslezském regionu po 83 % ve Středočeském regionu; na městské čistírny odpadních vod je napojeno mezi 99 % domácností v Praze do 71 % v Severovýchodním regionu (OECD, 2017c; Eurostat, 2017a).

Kvalita života a ekologické povědomí

Česká republika si vede dobře, v případě kvality života,² hodnocení nad průměrem OECD dosahuje v kritériích celkové osobní bezpečnosti, rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem, sociálních kontaktů, vzdělávání a schopností. Dosahuje také nejlepších výsledků v rámci OECD ohledně boje s nerovností a rizikem chudoby. Celkově lze říci, že nerovnost a chudoba v posledních 15 letech zůstaly pozoruhodně nízké, a to i během krize. Nicméně, země zaostává za průměrem OECD z hlediska ukazatelů příjmu, občanské angažovanosti a správy, bydlení a zdraví (OECD, 2016b).

Veřejné vnímání kvality životního prostředí je hodnoceno prostřednictvím průzkumů, které jsou pravidelně prováděny od roku 2002 Centrem pro výzkum veřejného mínění. Zahrnují spokojenost lidí se životním prostředím v místě bydliště a v jejich okolí. Výsledky ukazují, že za uplynulé desetiletí zájem o informace o stavu životního prostředí v zemi klesl o 12 procentních bodů. Průzkumy také ukázaly, že čím je vzdělání a příjmová úroveň respondentů vyšší, tím více mají respondenti o informace o životním prostředí zájem (CENIA, 2016).

Obrázek 1.3. Hustota provozu a kvalita povrchových vod jsou hlavními otázkami životního prostředí

Zdroj: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, (2016).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933722941>

Podíl respondentů, kteří jsou spokojeni se stavem životního prostředí v zemi, vzrostl ze 40 % v roce 2002 na 68 % v roce 2016. Spokojenost se životním prostředím v okolí je obecně vyšší (77 %), a i když kolísá, zůstává celkově stabilní (Obrázek 1.3; CENIA, 2016).

1.3. Přechod k ekonomice efektivně využívající zdroje a nízkouhlíkové ekonomice

1.3.1. Energetická struktura, intenzita a použití

Hlavní politiky a opatření

V roce 2015 Státní energetická koncepce (SEP) stanovila rámec a cíle pro toto odvětví s cílem zajistit spolehlivé a dostupné dodávky energie, která by byla z dlouhodobého hlediska udržitelná. Je doplněna o technologicky specifické a odvětvové akční plány. Ačkoli SEP přejímá cíle EU v oblasti klimatu do roku 2030, nezavazuje k energetické účinnosti a obnovitelným zdrojům energie po roce 2020, a dlouhodobý závazek ke klimatu je podmíněn finančními možnostmi země. Prostřednictvím SEP vláda nepřejímá skutečné vlastnictví u dlouhodobých cílů v oblasti klimatu, související evropské závazky jsou prezentovány spíše jako vnější podmínky než příležitosti. Kromě toho, SEP tvrdí, že emise CO₂ nejsou klíčovým ukazatelem pro Českou republiku, a podceňuje dopady změny klimatu (IEA, 2016a; MIT 2014).

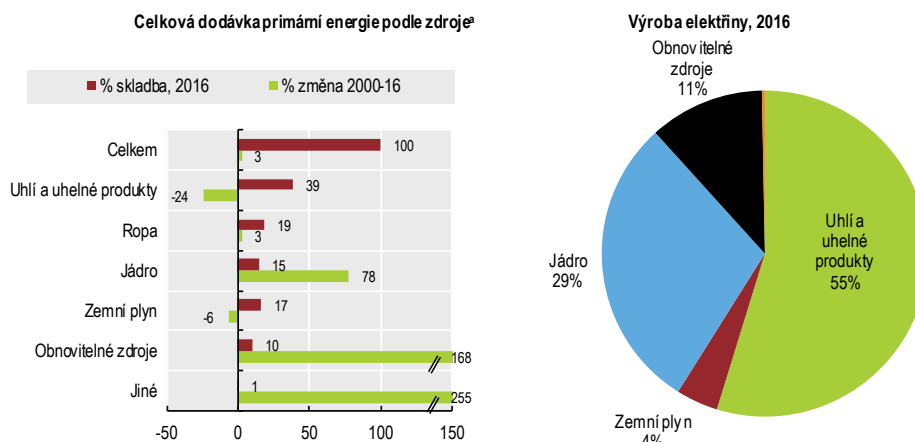
SEP klade důraz na jadernou energii, která těží ze silné veřejné podpory, pro zajištění energetické bezpečnosti, stejně jako na uhlí, jako na klíčový faktor pro konkurenceschopnost. Vláda usiluje o diverzifikaci skladby primárních energetických zdrojů tím, že navrhuje široký rozsah ve formě cílů pro každý z typů: vidí tedy snížení podílu uhlí na hodnotu mezi 11 % a 17 % z celkové dodávky primární energie (TPES) do roku 2040, zatímco u jaderné energie by mělo dojít k nárůstu v rozmezí 25 % a 33 %. K výrobě elektrické energie by měl být podíl uhlí snížen na hodnotu mezi 11 % a 21 %, zatímco by využití jaderných elektráren mělo vzrůst na hodnotu mezi 46 % a 58 %. Šíře těchto rozsahů vytváří nejistotu pro investory. Kromě toho rozhodnutí o zrušení omezení těžby hnědého uhlí v roce 2015 vysílá protichůdné signály (IAE, 2016, MIT, 2014).

Posun od uhlí k jaderné energii

Po celá desetiletí domácí zdroje uhlí pomáhaly zemi být méně závislou na dovozu zemního plynu, jak tomu bylo u mnoha z jejích sousedů. V roce 2016 byly stále v provozu čtyři černouhelné doly a pět hnědouhelných dolů. V roce 2015 představovalo uhlí 39 % z TPES, což je třetí nejvyšší podíl v rámci OECD (po Estonsku a Polsku). Více než polovina výroby elektrické energie pochází z uhlí, což také představuje 63 % tepelného výkonu, ve srovnání s 24 % v OECD jako celku. Přestože podíl fosilních paliv na dodávkách energie klesá, i tak představovala tři čtvrtiny ze sklady zdrojů energie v roce 2016. Vzhledem k vysokému obsahu uhlíku v uhlí, spolu s použitím jiných fosilních paliv, je průměrné množství CO₂ emitované při výrobě elektřiny a tepla v České republice nad průměrem OECD (Obrázek 1.4; OECD, 2016d; IEA, 2017a, 2016).

Vyčerpávání zdrojů uhlí a cíl dekarbonizace hospodářství při současném zajištění energetické nezávislosti vedly k přesunu od uhlí k jaderné energii, zejména od roku 2007. Podíl jaderných elektráren na výrobě elektřiny vzrostl z 19 % v roce 2000 na 29 % v roce 2016. SEP a Národní akční plán pro rozvoj jaderné energetiky (2015) postavily jadernou energii do čela státní strategie. Vláda plánuje prodloužení životnosti JĚ Dukovany na 50 nebo, bude-li to možné, 60 let a dostavět jeden nebo dva reaktory zde nebo v další provozované jaderné elektrárně v Temelíně. To by znamenalo požadavek na financování ve výši 125 miliard korun až 150 miliard korun (4,5 až 5,4 miliard EUR) (IEA, 2016a).

Obrázek 1.4. I když jsou na ústupu, fosilní paliva nadále převládají

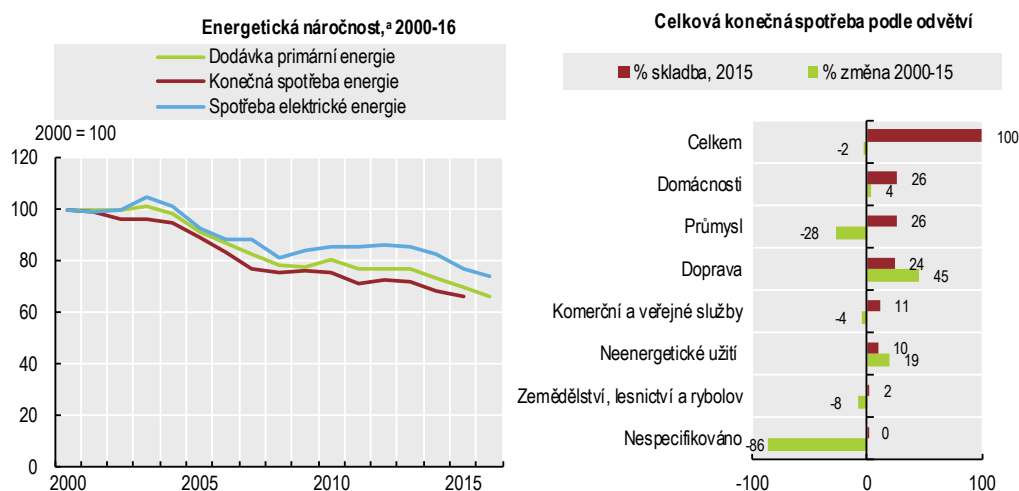
a) Rozčlenění nezahrnuje obchod s elektřinou.
Zdroj: IEA (2017), IEA World Energy Statistics and Balances (databáze).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933722960>

Spotřeba energie se snížila, ale energetická náročnost je stále vysoká

Od roku 2000 spotřeba energie v průmyslu neustále klesá, zatímco spotřeba v dopravě značně rostla až do roku 2008, kdy došlo ke zpomalení, a pak opětovnému nárůstu v roce 2014. V dozvucích krize zůstala spotřeba energie v rezidenčním, komerčním i veřejném sektoru víceméně stabilní, s ročním změnami v důsledku klimatických podmínek (Obrázek 1.5).

Obrázek 1.5. Doprava je rostoucím zdrojem spotřeby energie

a) HDP v y jádření v cenách a paritě kupní síly k roku 2010.

Zdroj: IEA (2017), *IEA World Energy Statistics and Balances* (databáze); OECD (2017), "Aggregate National Accounts: Gross Domestic Product", *OECD National Accounts statistics* (databáze).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933722979>

V důsledku silné závislosti na těžkém průmyslu má Česká republika jednu z nejvíce energeticky náročných ekonomik OECD. Nicméně energetická náročnost v letech 2000 až 2016 klesla o 34 %, a to rychleji, než byl průměr OECD 25 %. Zlepšení převážně plynulo z pokroku v energetické účinnosti, a to zejména od roku 2004, jakož i z průmyslové restrukturalizace směrem k méně energeticky náročnému průmyslu (IEA, 2016b; EC, 2016a, 2016b; Obrázek 1.5). Přesto Česká republika nesměruje k dosažení svého závazku nových úspor energie vyplývajícího ze Směrnice EU o energetické účinnosti (2012/27/EU). Oblast dopravy jen omezeně přispívá k dosažení cílů Národního akčního plánu energetické účinnosti (Kapitola 3).

Obnovitelné zdroje energie

Národní akční plán pro obnovitelné zdroje energie pro období 2011 - 20, revidovaný v roce 2012, stanovuje politiky a opatření k dosažení národního cíle podílu 13 % energie z obnovitelných zdrojů na hrubé konečné spotřebě energie do roku 2020, v souladu s příslušnou směrnicí EU (2009/28/EC). Celkový cíl, který je pátý nejnižší ze všech zemí EU, je doplněna o sektorové cíle: 15,5 % u vytápění a chlazení, 13,5 % na hrubé konečné spotřebě elektrické energie a 10,8 % v konečné spotřebě v dopravě (IEA, 2016a, MPO, 2012). SEP si klade za cíl zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na hodnotu mezi 17 % a 22 % z TPES do roku 2040, a na hodnotu mezi 18 % a 25 % při výrobě elektrické energie (IEA, 2016a, MPO, 2014). To předpokládá dosažení tohoto cíle zejména prostřednictvím

rozvoje pěstované biomasy tak, aby se maximalizovalo využití domácích, konkurenceschopných zdrojů.

V roce 2015 Česká republika již překročila svůj cíl pro rok 2020 u hrubé konečné spotřeby s podílem obnovitelných zdrojů energie ve výši 15 %. Nicméně, stejně jako většina zemí EU, byla ještě daleko od cíle v oblasti dopravy. Biopaliva představovala pouze 5 % spotřeby energie v dopravě v roce 2015: bionafta z toho představovala většinu (79 %), zbytek připadl na bioetanol (IEA, 2017b).

Za posledních 16 let se podíl energie z obnovitelných zdrojů v dodávkách energie téměř ztrojnásobil a navýšil čtyřnásobně ve výrobě elektřiny. Jejich podíl na TPES dosahoval 10 % v roce 2016, v souladu s průměrem OECD. Obnovitelné zdroje energie vyrobily 11 % elektrické energie, což je čtvrtý nejnižší podíl v rámci OECD. Ve střednědobém horizontu se pravděpodobně podíl zvyšovat nebude, protože mechanismy podpory pro obnovitelné zdroje energie byly odstraněny (IEA, 2017b, 2016).

V roce 2016 byla hlavní složkou obnovitelných zdrojů energie pevná biopaliva a odpad (90 %), následovala sluneční a větrná energie (6 %) a vodní elektrárny (4 %). Kotle na uhlí pro vytápění jsou postupně nahrazovány kotly na biomasu, což ovlivňuje spotřebu biopaliv a odpadů v domácnostech a komerčních budovách. Biopaliva a odpady se používají v průmyslu pro vytápění; papírenský průmysl a celulózky je také používají ve výrobních procesech. Biopaliva jsou používána ve výrobních procesech a také v dopravě. Větrná, vodní a solární energie jsou používány při výrobě elektřiny, kde většina sluneční energie je využívána v rezidenčním sektoru (IEA, 2017b, 2016).

Obnovitelnými zdroji energie ve výrobě elektřiny jsou pevná biopaliva a odpady (51 %), sluneční a větrná energie (29 %) a vodní energie (21 %) (IEA, 2017b).

1.3.2. Silnice jsou hlavním způsobem dopravy

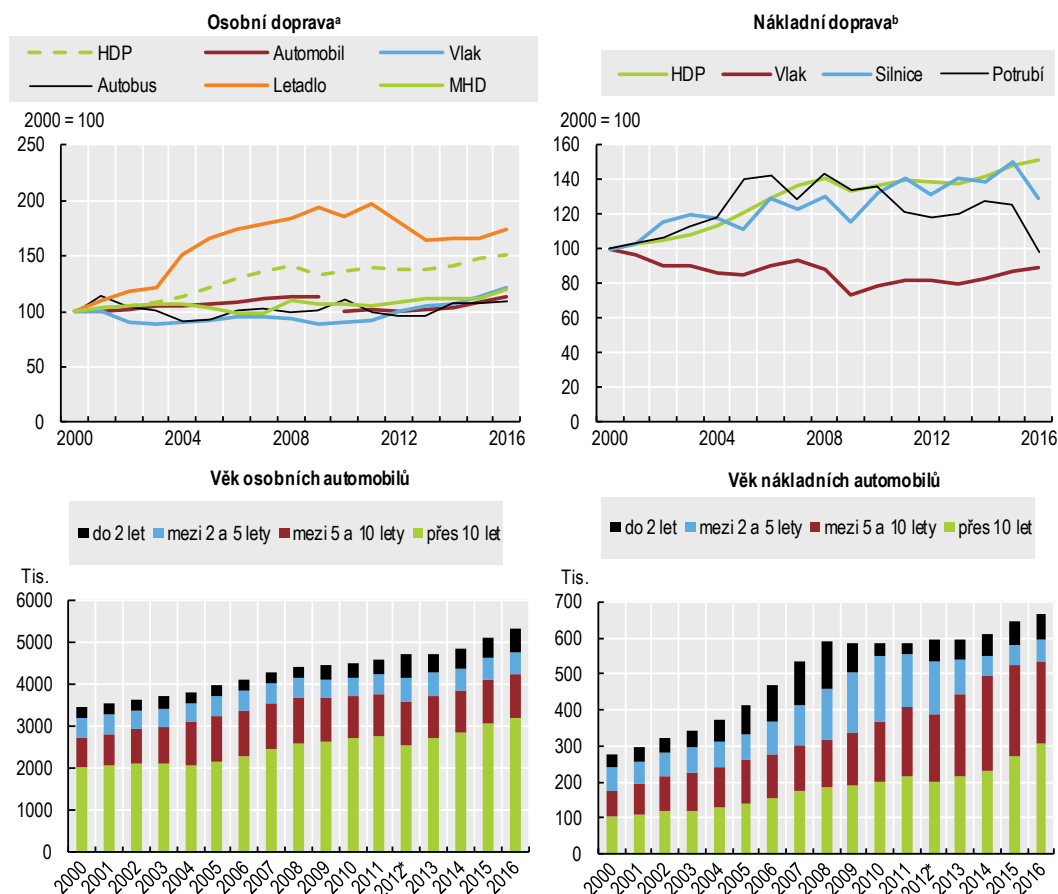
Odvětví dopravy je druhým největším emitentem skleníkových plynů. Je to také jeden z nejrychleji rostoucích zdrojů emisí skleníkových plynů a spotřeby energie. Stejně jako v mnoha zemích, na silniční doprava připadá většina spotřebované energie v tomto odvětví (95 % v roce 2015) (IEA, 2017).

Podíl silniční přepravy v dopravě osob nadále převládá, který představoval 84 % z celkového objemu přepravy cestujících v roce 2016. Nejpoužívanější dopravou je osobní automobil (61 %), následuje městská hromadná doprava (15 %), letecká doprava (9 %), meziměstské autobusy (9 %) a železnice (7 %). Podíl osobních automobilů zůstal stabilní během let 2000-09, ale pak vzrostl o dva procentní body mezi rokem 2010 a 2016 (STK, 2017).

Vlastnictví motorových vozidel se zvýšilo ze 45 na 61 vozů na 100 obyvatel v letech 2000 až 2015, ale zůstává pod průměrem zemí OECD. Počet vozidel vzrostl s růstem ekonomiky a příjmů: registrace osobních automobilů se v průběhu let 2004-16 zdvojnásobila. Počet nových vozidel (stáří méně než dva roky) se více než zdvojnásobil, zatímco u vozidel starších než pět let vzrostl o asi 60 %. Stará auta (více než deset let) představují 61 % z celkového počtu vozidel a vozidla ve stáří od pěti do deseti let představují 19 % (Obrázek 1.6). Podíl nafty na spotřebě pohonných hmot vzrostl ze 46 % v roce 2000 na 66 % v roce 2015, zatímco u benzínu spotřeba klesla z 51 % na 27 %. Další zdroje motorových paliv, jako například elektrická energie a zkapalněný ropný plyn, jsou velmi málo rozvinuté (MD, 2017).

Vnitrozemská nákladní doprava vzrostla o 30 % v průběhu let 2000-15, zejména díky silnému růstu v silniční dopravě (+ 50 %), poté došlo ke zpomalení (-11 %) v 2016. Podíl silniční dopravy na celkové nákladní dopravě byl v roce 2016 74 %, od roku 2000 se zvýšil o 8 %. Zvýšení nastalo na úkor železniční dopravy, jejíž podíl se snížil z 30 % na 23 %. Zatímco vozový park nákladních vozidel je o něco mladší u osobní přepravy, vozidla starší deseti let tvoří 46 % a podíl vozového parku staršího než pět let je asi 80 % (Obrázek 1.6).

Obrázek 1.6. Silniční doprava roste

* Z důvodu změny centrálního registru vozidel nejsou informace o vozidlech registrovaných před 31. lednem 2013 k dispozici. Údaje za rok 2012 zahrnují vozidla registrovaná do července 2013.

a) Měření založeno na hodnotách vyjádřených v osobokilometrech. Automobily: přerušení v časových řadách od 2009 do 2010. MHD: přerušení v časových řadách od 2015 do 2016.

b) Měření založeno na hodnotách vyjádřených v tunokilometrech.

Zdroj: MOT (2017), Transportyearbook 2016.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933722998>

1.3.3. Emise skleníkových plynů

Hlavní politiky a opatření

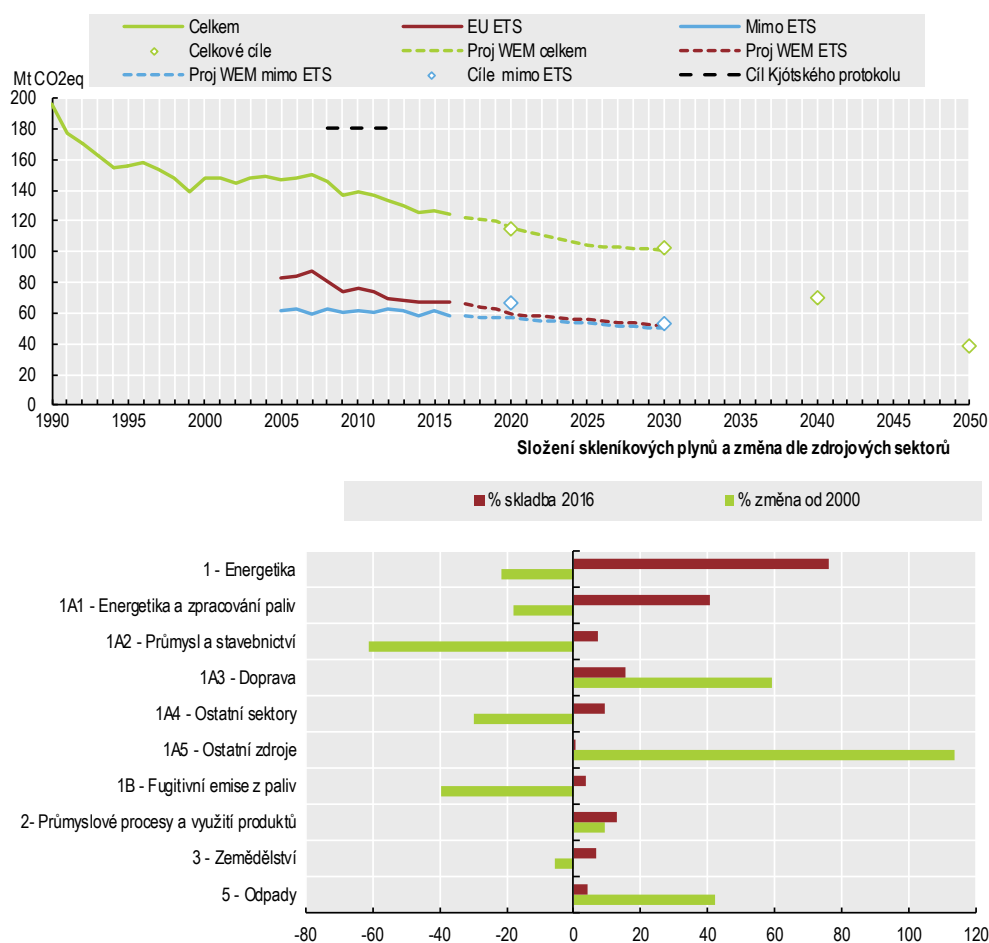
Rámcová politika v oblasti klimatu se zlepšila. Politika ochrany klimatu z roku 2017 nahradila Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu z roku 2004 (MŽP, 2017a). Nový dokument stanovuje cíle pro rok 2020 a 2030 v oblasti snižování emisí³ a orientační dlouhodobé cíle pro rok 2050, v souladu se závazky EU. Doplnuje Strategii přizpůsobení

se změně klimatu z roku 2015. Nicméně Česká republika obecně nehrála aktivní roli v politice v oblasti klimatu, kdy se pokoušela, s jinými zeměmi Visegrádu,⁴ oslabit ambice EU (Dostál 2014). Jako poslední člen EU ratifikovala Pařížskou dohodu v říjnu 2017.

Česká republika překročila svůj cíl z Kjóta týkající se snižování emisí skleníkových plynů o 8 % v letech 2008-2012, a dosáhla 30 % snížení oproti roku 1990 (Obrázek 1.8). Vláda předpokládá, že je země na dobré cestě k dosažení svých cílů pro rok 2020 a 2030. Nicméně, její prognózy zahrnují silné předpoklady týkající se pokroku v oblasti zpoplatnění emisí uhlíku a energetických úspor, které se ještě musí projevit v souvislosti s hospodářským oživením a výrazným nárůstem emisí skleníkových plynů ze silniční dopravy. I když plány vyžadují, aby Politika ochrany klimatu byla vyhodnocována jednou za pět let, země musí vypracovat integrovaný národní energeticko-klimatický plán do začátku roku 2019, aby směřovala ke splnění cílů EU v oblasti klimatu a energetiky pro rok 2030. Scénáře vypracované pro splnění cíle 80% snížení emisí pro rok 2050 (vysoký dovoz elektrické energie a biomasy, masivní rozvoj zachytávání a ukládání uhlíku, a větší rozvoj obnovitelných zdrojů a jaderné energie) předpokládají velké úspory energie a vyžadují přizpůsobení optimalizovaného scénáře v SEP (MŽP, 2017a).

V roce 2016 se na systému EU pro obchodování s emisemi (EU ETS) podílelo 349 českých stacionárních zařízení a 5 provozovatelů letecké dopravy, což představuje o něco více než polovinu emisí skleníkových plynů v zemi. Emise spadající do EU ETS klesly o 18 % mezi lety 2005 a 2016 (EEA, 2017a; Obrázek 1.7). Je zaveden celoevropský emisní strop ke snížení emisí v zahrnutých odvětví o 21 % oproti úrovni z roku 2005 do roku 2020 a o 43 % do roku 2030.

Emise v odvětvích, na něž se nevztahuje EU ETS (například doprava, s výjimkou letecké dopravy, budovy, zemědělství a nakládání s odpady), mezi lety 2005 a 2016 klesly o 5,4 %, čímž se Česká republika dostala na dobrou cestu k dosažení maximálního nárůstu emisí o 9 % do roku 2020 v rámci klimatického a energetického balíčku EU 2020. Evropská komise navrhla pro Českou republiku do roku 2030 cíl snížení o 14 % (ES, 2017a).

Obrázek 1.7. Dosažení střednědobých a dlouhodobých cílů v oblasti klimatu bude vyžadovat další úsilí

Poznámka: Celkové emise skleníkových plynů kromě využití půdy, změny ve využívání půdy a lesnictví. WEM se týká projekcí emisí, které zahrnují scénáře se stávajícími opatřeními.

Zdroj: OECD (2017), "Air and climate: Greenhouse gas emissions by source", OECD Environment Statistics (database); MOE (2017), Climate Protection Policy; EEA (2017) "Approximated European Union greenhouse gas inventory: proxy GHG emissions for 2016".

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723017>

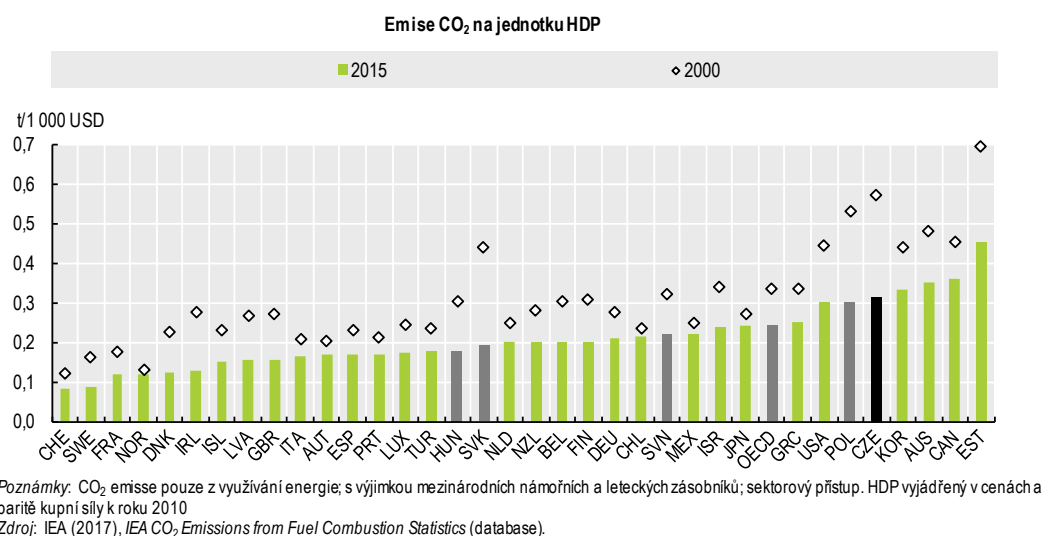
Emise a intenzita skleníkových plynů poklesly

Celkové emise skleníkových plynů⁵ klesly o 16 % mezi lety 2000 a 2016, poté, co v 90. letech klesly o 24 % díky restrukturalizaci průmyslu a technologických změnách v rámci přechodu na tržní hospodářství. Emise skleníkových plynů se změnily jen málo v průběhu let 2000-07, ale v letech 2007-14 klesly o 16 % v důsledku hospodářské krize a poklesu podílu fosilních paliv ve skladbě zdrojů energie. Emise však začaly opět růst v roce 2015, než došlo ke zpomalení v roce 2016 (Obrázek 1.7). Stejně jako ve většině zemí, CO₂ odpovídá za většinu emisí (82 %), následuje metan, který představuje 11 % i přes pokles těžby uhlí a počtu hospodářských zvířat. Oxid dusný (5 %) a fluorované uhlovodíky tvoří zbytek emisí (MŽP, 2017d, CENIA, 2016, UNFCCC, 2014).

V letech 2000 až 2015 intenzita emisí skleníkových plynů a CO₂ v české ekonomice klesala rychleji, než byl průměr zemí OECD (Obrázek 1.8). Tyto trendy byly dány poklesem energetické náročnosti ekonomiky a nižším podílem uhlí ve skladbě zdrojů energie. Přesto

je Česká republika nadále jednou z ekonomik s nejvyššími emisemi uhlíku v rámci OECD, vzhledem k převaze těžkého průmyslu a uhlí ve skladbě zdrojů energie (Obrázek 1.8). V této souvislosti si země stanovila cíl snížit emise skleníkových plynů na obyvatele do roku 2020 nejméně na průměr 27 zemí EU v roce 2005, což znamená 25% snížení intenzity na obyvatele ve srovnání s úrovní roku 2005. Zdá se, že je země na dobré cestě ke splnění svého cíle, protože emise skleníkových plynů na obyvatele mezi lety 2005 a 2015 již klesly o 16 %. Nicméně úroveň emisí skleníkových plynů na obyvatele 12 tun CO₂ ekv. je nad průměrem EU, který má hodnotu 9 tun (Eurostat, 2017c).

Obrázek1.8. Česká republika je stále jednou z ekonomik s nejvyššími emisemi uhlíku v OECD

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723036>

Spotřeba energie produkuje 76 % emisí skleníkových plynů, při výrobě elektrické energie (41 %), v dopravě (15 %), výrobě a stavebnictví (7 %), a v dalších odvětvích a fugitivních emisí z paliv (13 %). Od roku 2000 emise z energetiky poklesly, a to především díky klesajícímu podílu fosilních paliv ve skladbě zdrojů energie a díky zlepšení v oblasti energetické účinnosti. Pokles emisí ze zpracovatelského průmyslu a stavebnictví byl především dán průmyslovou restrukturalizací a přijetím účinnějších technologií, a rovněž podpořen ekonomickou krizí. Snížení emisí z vytápění v domácnostech a komerčních budovách bylo dáno posunem od vytápění uhlím na zemní plyn a obnovitelné zdroje energie, na účinnější technologie vytápění a nedávno i úsporami energie díky zlepšené energetické náročnosti budov. Nicméně se emise z dopravy zvýšily o téměř 60 %, což odráží rostoucí objem a převahu silniční dopravy (Obrázek1.7; Oddíl 3.2).

Neenergetická spotřeba zahrnuje průmyslové procesy (zejména zpracování hornin, kovů a chemická výroba), které jsou zodpovědné za 13 % veškerých emisí, následuje je zemědělství (7 %) a nakládání s odpady (4 %). Vylepšená technologie a pokles počtu hospodářských zvířat byly hlavní hnací silou pro snižování emisí skleníkových plynů ze zemědělství. Emise z nakládání s odpady vzrostly o 42 %, zatímco čisté propady uhlíku z využívání území, změny ve využívání území a lesnictví v České republice vzrostly na 6,6 Mt CO₂ ekv. v roce 2015 (MŽP, 2017d; CENIA, 2016; Obrázek1.7; Oddíl 3.2, Kapitola 3).

Výhled týkající se změny klimatu

I přesto, že Česká republika nepatří k zemím, které jsou nejvíce postiženy změnou klimatu, její dopad na životní prostředí je již viditelný a očekává se, že poroste. Průměrná roční teplota se zvýšila o asi 0,3 °C za 15 let a počet dnů s extrémním počasím a teplotami výrazně vzrostl. Odhaduje se, že do roku 2050 bude průměrná roční teplota o 2,2 °C vyšší než v letech 1961-90. Srážkové vzorce se mění, bouřky a záplavy se střídají s častějším suchem. Očekává se, že průměrný průtok v povodích klesne, což povede k opakujícímu se deficitu vody, a také ke změnám v kvalitě povrchových vod. Zemědělství bude ovlivněno snížením rostlinné a krmivářské výroby, genetické rozmanitosti a úrodnosti půdy, jakož i erozí půdy a kombinací delších vegetačních období a nižší vlhkosti, což povede k nižším výnosům. Ekosystémy budou narušovány rostoucím počtem ohrožených druhů a invazivními nepůvodními druhy, a také snížením biologické rozmanitosti a změnami stanovišť. V lesích dojde k výškovému posunu mnoha druhů dřevin a poškození zdraví a stability porostů. Mezi mnoho dalších oblastí, ve kterých se vliv změny klimatu očekává, patří lidské zdraví a kvalita života, dopravní systémy, cestovní ruch a rekreace (CENIA 2016, MŽP, 2015).

Česká republika přijala Strategii přizpůsobení se změně klimatu v roce 2015 a související akční plán v roce 2017. Opatření jsou navržena v deseti odvětvích, přičemž prioritou mají vodní hospodářství, zemědělství, lesnictví a zdravotnictví. Zvláštní pozornost je věnována prevenci povodňových rizik a zlepšení stavu přírody a krajiny (MŽP, 2015; EEA, 2017b; UNFCCC 2014).

1.3.4. Atmosférické emise a kvalita ovzduší

Hlavní politiky a opatření

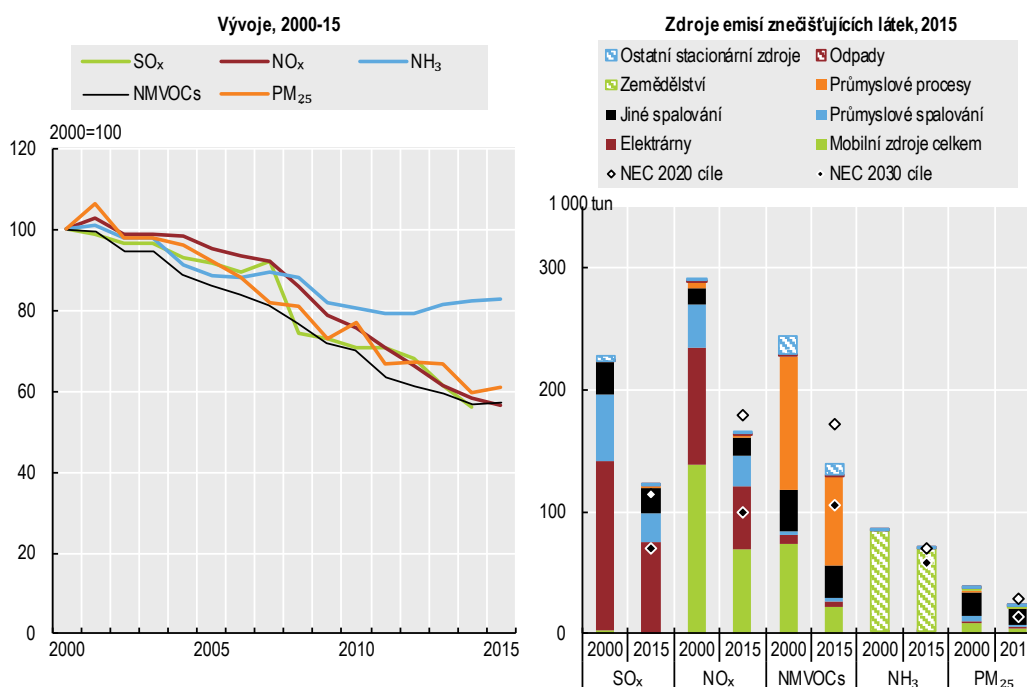
Balíček opatření pro čisté ovzduší EU z roku 2013 stanovuje nové cíle pro rok 2030 a reviduje Směrnice o národních emisních stropcích (NEC) (2016/2284 / EU⁶) v souladu s revidovaným v Gothenburským protokolem k Úmluvě o dálkovém přeshraničním znečišťování ovzduší. Nová směrnice stanovuje závazky členských států v oblasti snižování emisí platné od roku 2020 a přísnější cíle od roku 2030 pro oxidy dusíku (NO_x), těkavé organické sloučeniny mimo metan (NMVOC), oxid siřičitý (SO₂), amoniak (NH₃), a jemné částice (PM_{2,5}).

Česká republika splnila cíle pro rok 2010 u NO_x, NMVOC, SO₂ a NH₃ podle staré směrnice NEC. Státní politika životního prostředí pro období 2012 - 20, Operační program „Životní prostředí“ pro období 2014-20, Národní program snižování emisí z roku 2015 a střednědobé strategie pro zlepšení kvality ovzduší do roku 2020 transponovaly cíle stanovené ve směrnících a stanovují priority a opatření ke snížení emisí a zlepšení kvality ovzduší (MŽP, 2017d, CENIA, 2016).

Emise a úrovně intenzity se snížily

Od roku 2000 emise všech hlavních látek znečišťujících ovzduší se v absolutních hodnotách snížily, a proto byly na ekonomickém růstu nezávislé. Nicméně intenzita SO_x (na jednotku HDP), i když klesá, zůstává nad průměrem zemí OECD, a hodnotami sousedních zemí. Emise NO_x klesly od roku 2000 na úroveň intenzity mírně pod průměr zemí OECD, ale byly nad průměry většiny evropských zemí (Obrázek 1.9).

Obrázek 1.9. Emise znečišťujících látek v ovzduší klesají

Zdroj: OECD (2017), "Air and climate: Air emissions by source", *OECD Environment Statistics* (database).

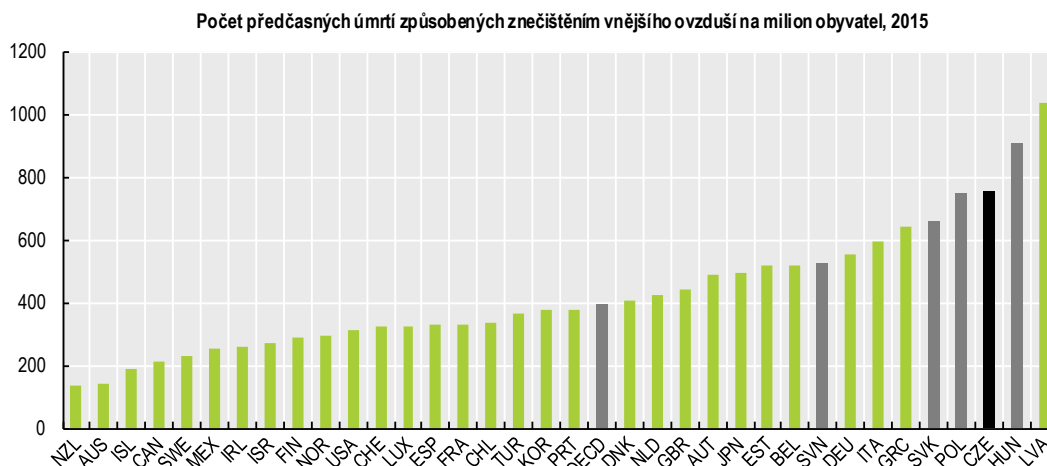
<http://dx.doi.org/10.1787/888933723055>

Snížení úrovně výroby v elektrárnách a ve zpracovatelském průmyslu v době hospodářské krize bylo jedním z hlavních důvodů poklesu emisí u všech znečišťujících látek. Dalšími důležitými faktory byly přísnější regulace, pokles podílu fosilních paliv v rámci všech zdrojů elektřiny, odsíření uhelných elektráren a využití paliv s nízkým obsahem síry. Spotřeba uhlí k vytápění bydlení klesla v průběhu let 2002-07, které bylo nahrazeno stále populárnějším palivovým dřívím, což vedlo ke snížení emisí částic a SO_x. Od roku 2009, tepelná izolace byla stále více instalována v budovách a vytápění s vysokým obsahem emisí bylo nahrazeno účinnějšími technologiemi, dotovanými prostřednictvím programu Zelená úsporám. Zatím však tato opatření měla okrajový vliv na celkové emise. Snížení emisí NO_x z dopravy plyne z pomalé, ale postupné modernizace vozového parku (CHI, 2016).

Emise NH₃ v roce 2015 pocházely hlavně ze zemědělství (67 %), zejména od hospodářských zvířat a z použití dusíkatých hnojiv. Pokles počtu hospodářských zvířat, zejména prasat, vedl ke snížení emisí NH₃ o 18 % (Obrázek 1.9).

Kvalita ovzduší

Česká populace patří mezi ty nejvíce ohrožené znečištěním vnějšího ovzduší v OECD. Náklady na 7 926 předčasných úmrtí v důsledku znečištění vnějšího ovzduší v roce 2015 se odhadují na 7 % HDP, což je nad průměrnými 4 % evropských zemí OECD. Ve srovnání s rokem 2005 to představuje nárůst o 5 % u předčasných úmrtí a nárůst o 24 % v souvisejících nákladech. Přestože průměrná expozice populace koncentracím PM_{2.5} poklesla o 4 % v letech 2000-15,⁷ úroveň nadále zůstává nad průměrem OECD a průměrem evropských zemí OECD (Obrázek 1.10).

Obrázek 1.10. Česká populace patří mezi ty nejvíce ohrožené znečištěním ovzduší v OECD

Zdroj: OECD (2017), "Air quality and health", OECD Environment Statistics (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723074>

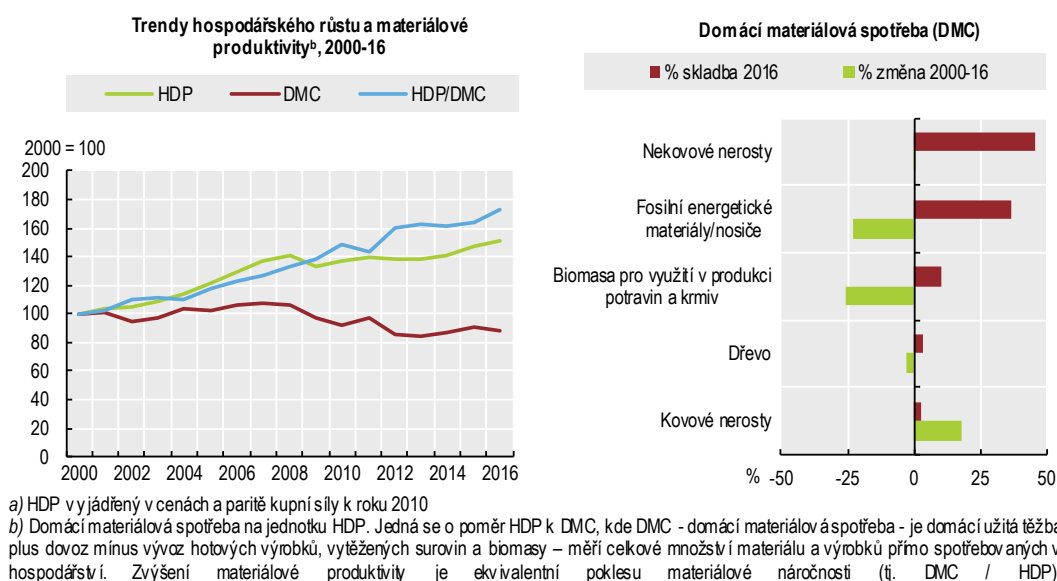
Navzdory trvalému poklesu emisí od roku 2000, koncentrace znečišťujících látek, zejména PM, benzo(a)pyrenu a ozonu, se stále zvyšují v oblastech, kde již zhoršení existovalo. V roce 2016 byly mezní hodnoty EU pro PM₁₀, PM_{2,5}, benzo(a)pyren a ozón opakovaně překračovány. Mezní hodnoty NO₂ byly také překročeny ve čtyřech dopravně vytížených místech v Praze a Brně (CHI, 2017). V roce 2016 byla průměrná doba trvání smogových epizod v důsledku vysokých koncentrací PM₁₀ 16 dní, tedy o něco méně než v roce 2014. Moravskoslezský a Olomoucký kraj byly nejvíce zasaženy koncentracemi PM₁₀, zatímco Karlovarský a Ústecký kraj, aglomerace Prahy a Středočeský kraj byly nejvíce zasaženy ozonem. Hlavními zdroji jsou spalování fosilních paliv v lokálních topeništích, doprava, a výroba koksů a železa, jakož i otěr pneumatik a resuspenze částic. Moravskoslezský kraj je také zasažen přeshraničním znečištěním ovzduší u polských hranic. Meteorologické podmínky také významně ovlivňují úroveň koncentrace (CENIA, 2016).

1.4. Přejchod k ekonomice efektivně využívající zdroje

1.4.1. Materiálová spotřeba

Od roku 2000 se materiálová produktivita⁸ zvýšila o 72 %. Domácí materiálová spotřeba (DMS)⁹ klesla o 12 % v průběhu let 2000-16: pak vzrostla o 8 % mezi roky 2000 a 2007, a pak klesla o 15 % v letech po krizi (2007-10) a od té doby zůstala relativně stabilní. HDP vzrostl o 51 % v průběhu let 2000-16, což vedlo k celkovému zlepšení v materiálové produktivitě (Obrázek 1.11). DMS na obyvatele zůstává stále nad evropským průměrem OECD, ale nižší než průměr OECD.

Obrázek 1.11. Materiálová produktivita růste

Zdroj: OECD (2017), *Material resources* (database); OECD (2017), *OECD National Accounts Statistics* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723093>

Česká republika se spoléhá čím dál více na dovoz, zejména ropy, zemního plynu a hornin kovu. Dovoz představoval 47 % DMS v roce 2016, ve srovnání s 26 % v roce 2000. Země je soběstačná v oblasti biomasy a stavebních surovin (OECD, 2017e, CENIA, 2016). Stejně jako ve většině zemí, stavební suroviny jsou nejvíce spotřebovanou skupinou materiálů, následují fosilní paliva, biomasa pro potraviny a krmiva, dřevo, kovy a jiné nekovové rudy. Spotřeba stavebních materiálů zůstala relativně stabilní od roku 2000, ale očekává se, že se zvýší v roce 2015 v důsledku zvýšené výstavby železniční infrastruktury. Spotřeba fosilních nosičů energie poklesla, zejména díky snížení podílu uhlí ve skladbě zdrojů energie (Obrázek 1.11; CENIA, 2016).

1.4.2. Nakládání s odpady

Odpad podle sektorů

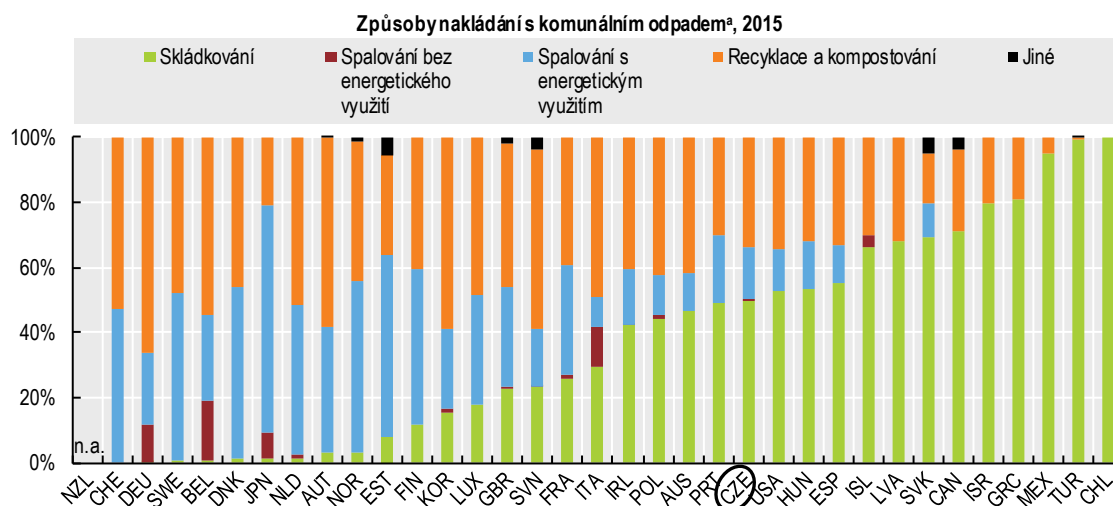
Česká republika vyprodukovala asi 26 milionů tun odpad, v roce 2016, tedy 2 427 kg na obyvatele. Celková produkce odpadů klesla o 8 % mezi rokem 2008 a 2014 v důsledku zpomalení výstavby po krizi, ale poté vyskočila o 13 % v roce 2015 v důsledku oživení v sektoru. Stejně jako v mnoha zemích, stavební sektor je zodpovědný za největší podíl (39 %) produkovaného odpadu, následuje jej zpracovatelský průmysl (18 %), zejména odvětví počítačů, elektronických a elektrických zařízení, motorových vozidel a ostatních dopravních prostředků a zařízení a výroba základních kovů. Komunální odpad představuje 14 %; vodovody, kanalizace a nakládání s odpady 14 %; další hospodářská odvětví 11 %; a výroba energie 4 %. V roce 2014, materiálové využití představovalo 77 % zpracovaného odpadu, 38 % z nich se využilo pro zásyp. Rekuperace energie představovala 5 % z celkového zpracování a skládkování 17 %.

Komunální odpad

Míra produkce komunálního odpadu vzrostla o 26 % mezi lety 2004 a 2016, přibližně ve stejném tempu jako konečná spotřeba domácností. Tvorba komunálního odpadu na obyvatele vzrostla na 337 kg v roce 2016, ale stále zůstává mnohem nižší než průměr OECD, tedy 520 kg, a evropský průměr OECD, který dosahuje 479 kg. Podíl komunálního odpadu ukládaného na skládkách se snížil o 27 %, ale přesto představuje polovinu komunálního odpadu zpracovaného v roce 2016. Mezitím podíl materiálového využití¹⁰ vzrostl z 6 % na 34 %. Míra využití v České republice je i nadále mírně za hodnotami jiných zemí OECD, kde průměrný podíl materiálového využití dosahuje 35 % nakládání s komunálním odpadem a skládkování na 43 %. V roce 2016 bylo recyklováno pouze 27 % komunálního odpadu; Česká republika potřebuje mnohem více investic k dosažení cíle recyklace EU pro rok 2020¹¹ ve výši 50 % (Obrázek 1.12; EC, 2017b).

Česká republika odložila přijetí novely zákona o odpadech nařizující třídění sběr biologicky rozložitelného odpadu ve všech obcích a zakazující skládkování recyklovatelného, využitelného a směsného komunálního odpadu od roku 2024. Tyto návrhy mají za cíl další odklon od skládkování odpadů směrem k dalšímu zpracování v hierarchii odpadů. Odložení znamená ohrožení dosažení mnoha cílů. Navrhované zvýšení daně za skládkování nemůže být například zavedeno, dokud nebude změněn Zákon o odpadech. Navíc, velké rozdíly mezi daty Ministerstva životního prostředí používanými v národním Plánu odpadového hospodářství v letech 2015-24 a daty oficiálního Českého statistického úřadu (ČSÚ) používanými pro mezinárodní hlášení brzdí hodnocení plnění. Nový Plán odpadového hospodářství, předpokládající zvýšení zpracování odpadu na energii ve výši 18 % do roku 2020 a 28 % do roku 2024, tvrdí, že nyní pouze 11% odpadu je spalováno, zatímco ČSÚ uvádí, že téměř 20 % komunálního odpadu bylo spalováno v roce 2014 (Kapitola 4; EC 2017c).

Obrázek 1.12. Skládkování zůstává hlavním způsobem zpracování odpadu

a) Komunální odpad: odpad z domácností a podobný odpad shromážděný obcí nebo pro obce, pocházející převážně z domácností a malých podniků. Zahnuje objemný odpad a separovaně sbírané složky. CZE: 2016 data.
Zdroj: OECD (2017), "Municipal waste generation and treatment", *OECD Environment Statistics* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723112>

Nebezpečné odpady

Od roku 2005 klesla tvorba nebezpečných odpadů na 19 %; a představovala 4 % z celkového množství vytvořeného odpadu v roce 2016. Největší podíl, 51 %, představují chemické a lékařské odpady, následují rudné a ztužené odpady (41 %), směsný běžný odpad (6 %), zařízení (2 %) a recyklovatelný odpad (1 %). V roce 2014 bylo využito 37 % nebezpečného odpadu, 36 % bylo zasypano, 12 % bylo spáleno (z toho 70 % s využitím energie) a 6 % bylo skládkováno (Eurostat, 2017d).

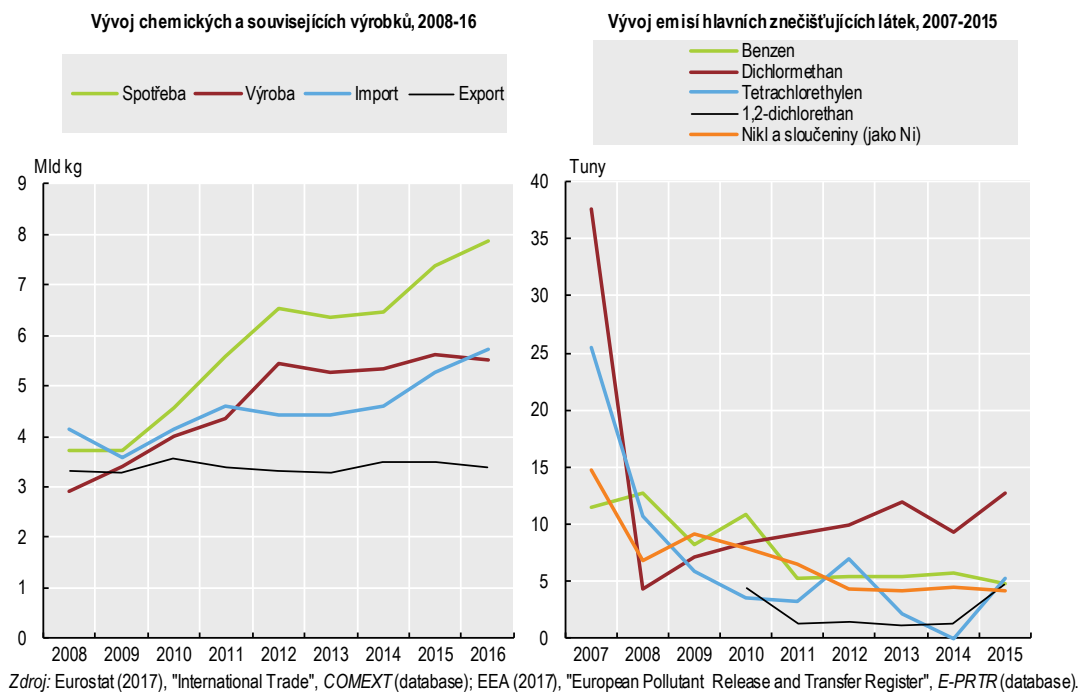
1.4.3. Nakládání s chemickými látkami

Spotřeba chemických látek se mezi lety 2008 a 2016 zdvojnásobila se zvýšením výroby i dovozu, ale díky úsilí v dodržování předpisů úniky hlavních znečišťujících látek výrazně poklesly (Obrázek 1.13). V roce 2015, výroba chemikálií a chemických výrobků představovala 2,4 % pracovních míst a 3,6 % přidané hodnoty ve zpracovatelském průmyslu (OECD, 2017f).

Rozsáhlý systém sledování zdraví životního prostředí ukázal, že hladiny olova a rtuti v krvi, hladiny PCB v mateřském mléce a expozice zdravotním pracovním rizikům byly sníženy (SZÚ, 2015). Přesto je počet mimořádných událostí, které zahrnují i únik nebezpečných chemických látek, které vyžadují zásah jednotek požární ochrany, vzrostl z 5 300 v roce 2010 na 6 693 v roce 2015 (ČSÚ, 2016).

Česká republika je účastníkem mezinárodních úmluv o chemických látkách a odpadech, a je sídlem Regionálního centra Stockholmské úmluvy. Země dodržuje nařízení EU o Registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek (REACH), stejně jako evropské Nařízení o klasifikaci, označování a balení (CLP) a další právní předpisy EU související s chemickými látkami. Počet ročních REACH a CLP kontrol vzrostl mezi roky 2010 a 2014, a inspekční plán byl rozšířen (ES, 2016c). Nicméně zajištění dostatečných lidských a finančních zdrojů pro vymáhání práva a další realizační činnosti zůstává být výzvou.

Obrázek 1.13. Zatímco spotřeba chemických látek se zdvojnásobila, emise hlavních znečišťujících látek poklesly

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723131>

1.4.4. Zemědělství

Zemědělské vstupy a pesticidy

Na zemědělství připadá zhruba 2,5 % HDP a zaměstnanosti a zemědělská půda pokrývá více než polovinu území. Velké farmy pokrývají 70 % zemědělských ploch a malé farmy (89% farem z počtu) tvoří zbývajících 30 %. Skutečná čistá hodnota zemědělské produkce byla ve sledovaném období stabilní, stejně jako oblast vyhrazená pro zemědělství. Od roku 2000 došlo k mírnému posunu k trvalým travním porostům a loukám, a to z důvodu zavádění Společné zemědělské politiky EU a mléčné krize v EU. Výstup byl stabilní: zatímco produkce obilovin se zvýšila o 38 %, jiné plodiny o 14 % a produkce potravin o 5 %, živočišná výroba poklesla o 12 % a u nepotravinářských výstupů o 55 % (FAO, 2017; CENIA, 2016).

Od roku 2000 přebytky dusíku klesly¹² o 6 %. Nicméně, spotřeba minerálního dusíku na hektar, což představuje 83 % z celkové spotřeby minerálních hnojiv, se mezi roky 2000 a 2015 zvýšila o 70 %:¹³ byla obzvláště vysoká v roce 2015 v důsledku extrémního sucha. Přebytky fosforu mezitím poklesly jak v absolutních tunách (o 125 %) tak i pokud jde o přebytky živin na hektar zemědělské půdy (o 140 %); zůstatek fosforu byl od roku 2008 negativní (OECD, 2017d, EC, 2015; CENIA, 2016).

Spotřeba pesticidů zůstává nižší než u většiny zemí OECD i přes zvýšení o 13 % oproti období 2000-15: kolísala, ale celkově vzrostla do roku 2012 (o 33 %), poté poklesla o 15 % díky provádění Národního akčního plánu ke snížení používání pesticidů. Přijímání měřitelných cílů by pomohlo při sledování pokroku ve snižování rizik a vlivu používání

pesticidů na lidské zdraví a životní prostředí (ES, 2017c). Herbicidy představovaly největší podíl (45 %), následovaly fungicidy (28 %), regulátory růstu (14 %), přípravky na ochranu rostlin (8 %) a insekticidy (5 %) (OECD, 2017d, CENIA, 2016).

Kromě používání pesticidů, je zemědělská půda znečištěna minulou i současnou kontaminací z průmyslu z chemických havárií a úniků kontaminované vody, z vypouštěných odpadů přímo do půdy, z vyplavování z kontaminovaných míst, skládek apod. Výsledkem je, že mezní hodnoty v půdě jsou opakovaně překračovány u polycyklických aromatických uhlovodíků, chrysenu a fluoranthenu, a nadále trvá vysoká míra přetrvávání chlorovaných pesticidů v půdě. Koncentrace arsenu, kadmia, chromu a niklu v půdě jsou také nad mezními hodnotami (CENIA, 2016).

Zemědělství je hlavním zdrojem difúzního znečištění jak u útvarů povrchových vod, tak u podzemních zdrojů. Je to především v důsledku odtoku z postřiků, přípravky na ochranu rostlin a hnojiv, a dále zhoršeno nevhodným složením pěstovaných plodin, obhospodařováním půdy, které zvyšují riziko eroze, zhutňováním podpovrchových vrstev půdy, atd. Tato znečištění nejsou sledována, i když jejich dopady na kvalitu vody jsou významné (CENIA, 2016).

Hlavní politiky a opatření a ekologické zemědělství

Ohledy na životní prostředí byly postupně začleněny do společné zemědělské politiky. SZP pro léta 2014-20 zlepšuje politický rámec pro udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, řeší zmírňování změny klimatu a posiluje odolnost zemědělství. Země EU musí dodržovat základní požadavky na ochranu životního prostředí, aby dosáhly na úplné financování, ke kterému navíc dostávají finanční podporu jako „zelenou platbu“ za hektar. Musí také vyčlenit část svého rozpočtu na opatření prospěšná pro životní prostředí v rámci programů rozvoje venkova (PRV); příklady zahrnují agroenvironmentálně klimatická opatření a ekologické zemědělství. Český PRV se zaměřuje především na zajištění udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a podporu zemědělských postupů šetrných k životnímu prostředí a na zvyšování konkurenceschopnosti v zemědělství, lesnictví a potravinářství (ES, 2015).

Podíl půdy v ekologickém zemědělství se v letech 2000-11 ztrojnásobil, poté se zastavil; a představoval v roce 2015 12 % zemědělské půdy. Provedení Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016-20 má za cíl oživit pozitivní trend a zajistit, aby ekologické zemědělství bylo stabilním trhem do roku 2020. Navazuje na dva předchozí akční plány ekologického zemědělství (v letech 2004-10 a 2011-15), z nichž každý posílil dříve stanovené cíle pro celkovou rozlohu v rámci ekologického zemědělství (10 % zemědělské půdy do roku 2010, což bylo splněno, a 15 % do roku 2015, což splněno nebylo). Růst ekologického zemědělství byl do značné míry podpořen dotacemi v rámci agroenvironmentálních opatření, jak bylo definováno v PRV. Ekologičtí zemědělci obdrželi podporu, a to buď ve formě plateb podle rozlohy v rámci ekologického hospodaření, nebo ve formě příspěvku podle přednostních bodů podle investičních projektů. Jelikož asi dvě třetiny dotací jsou přiděleny pro živočišnou výrobu, trvalé travní porosty představují většinu půdy v rámci ekologického zemědělství (82 %). Domácí trh s biopotraviny je nadále nedostatečně rozvinut, představuje pouze 0,7 % spotřeby potravin a nápojů za rok 2014, a většina výroby je vyvážena (CENIA, 2016).

Téměř polovina zemědělské půdy je potenciálně ohrožena¹⁴ vodní erozí a 11 % je velmi ohroženo. Podobně, 18 % zemědělské půdy je vystaveno větrné erozi, včetně 3 % nejohroženější zemědělské půdy. Je to hlavně z důvodu intenzivních zemědělských postupů, jako jsou rozsáhlé sjednocení pozemků, monokultury, odstraňování krajinných

prvků, nedostatek zatravněných pásů nebo teras, hospodaření s půdou, které přehlíží svažitosť terénu a růst plodin potenciálně náchylných na erozi, například kukuřice. Silně erodovaná půda může v průměru snížit výnosy až o 75 % a snížit cenu pozemků o polovinu. V dlouhodobém horizontu, největším problémem je ztráta půdy v oblastech s nejvyšší kvalitou půdy, kolem Labe a v moravských údolích. Nitrátová směrnice EU (91/676/EEC), která řeší znečištění ze zemědělské činnosti, je zaváděna. Evropská Tematická strategie pro ochranu půdy má rovněž za cíl předcházet degradaci půdy a zachovávat půdu jako důležitou zásobu uhlíku (CENIA, 2016).

1.5. Správa přírodního bohatství

1.5.1. Fyzický kontext a využívání území

Česká republika je s 78 867 km² středně velkou zemí podle evropských norem. Orná a obhospodařovaná půda zaujímají 42 % z celkové plochy, následují lesy (35 %), louky a pastviny (13 %) a zastavěné a ostatní pozemky (11 %).

V průběhu let 2000-15, rozloha důlních oblastí klesla, zatímco oblasti dopravní infrastruktury a veřejné zeleně vzrostly, což vede celkově k relativně stabilní (+ 4 %) rozloze zastavěných a dalších oblastí. Záběr zemědělské půdy pro silniční infrastrukturu vzrostl po roce 2000 a vrcholil v roce 2008. Pak poklesl po krizi, navzdory oživení v roce 2013.

Hlavním důsledkem rostoucí urbanizace a dopravní infrastruktury je fragmentace krajiny a přírodních stanovišť. Mezi roky 2000 a 2010 rozloha nefragmentované krajiny klesla přibližně o 7 %, až na 63% z celkové plochy. Předpoklady ukazují, že tyto oblasti budou zahrnovat pouze 53 % z celkové plochy do roku 2040 (CENIA, 2016).

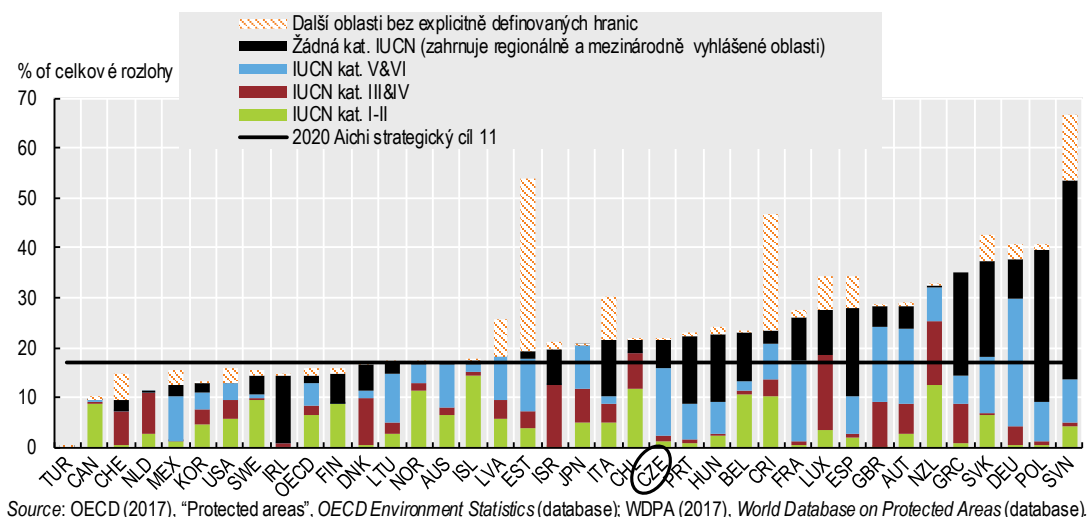
1.5.2. Biologická rozmanitost a ekosystémy

Chráněná území a ekologická soustava Natura 2000

Ochrana přírody a krajiny se řídí národní a evropskou legislativou. Zákon z roku 1992 o ochraně přírody a krajiny vymezuje šest národních kategorií zvláště chráněných území. V roce 2016 zaujímaly 4 národní parky, 26 chráněných krajinných oblastí a maloplošná území (klasifikovaných jako národní přírodní rezervace, národní přírodní památky, přírodní rezervace a přírodní památky) 17 % území. Ochrana je z velké části zaměřena na zachování nebo zlepšení stavu lokalit (MŽP, 2016; CENIA, 2016).

V roce 2016 národní a mezinárodní chráněná území zaujímala 22 % území, což je nad průměrem OECD ve výši 14 % a Aichi cílem 11 pro rok 2020¹⁵ ve výši 17 %. To představuje nárůst o 39 % od roku 2000. Pokud jde o kategorie Mezinárodního svazu ochrany přírody (IUCN), chráněné krajinné oblasti a chráněné oblasti s udržitelným využíváním přírodních zdrojů (kategorie IUCN V a VI) byly nejrozšířenějšími vymezeními, a celkem zahrnovaly 14 %. Přírodní památky a oblasti správy přírodních stanovišť/druhů (kategorie IUCN III a IV) spolu představují 1 % a přísně chráněné přírodní rezervace, oblasti divočiny a národních parků (kategorie IUCN I a II) další 1 %. Národní (nikoli podle kategorií IUCN), regionální a mezinárodní označení představuje 5 % (Obrázek 1.14).

Obrázek 1.14. Česká republika již dosáhla Aichi cíle pro územně chráněné oblasti pro rok 2020

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723150>

V roce 2016 lokality soustavy Natura 2000 zaujímaly 14 % území České republiky, což je pod evropským průměrem ve výši přibližně 18 %. Podle Směrnice o stanovištích, předkládají země EU seznam navrhovaných evropsky významných lokalit (EVL) a následně je vyhlásí jako zvláštní oblasti ochrany. Ptačí oblasti (PO) jsou definovány ve směrnici o ptácích z roku 1979, ve znění pozdějších předpisů z roku 2009. Mnoho lokalit soustavy Natura 2000 se překrývá s národně vymezenými chráněnými územími. V zemi bylo ke konci roku 2016 1 153 lokalit soustavy Natura 2000: PO zaujímala 9 % území, což je pod průměrem EU ve výši 12 %, zatímco EVL dosahovaly 10 %, což je rovněž pod průměrem EU ve výši 14 %. Evropská komise vyhodnotila druhy a typy přírodních stanovišť podle Směrnice o stanovištích jako nedostatečně zastoupené v České republice a uvádí, že je nutné vyhlásit další lokality, aby byla soustava kompletní. Řízení pro porušení práva bylo zahájeno v únoru 2016 (ES, 2017b; 2017d; CENIA, 2016). V reakci nato bylo v roce 2016 navrženo 51 nových EVL a byly doplněny předměty ochrany do 70 stávajících lokalit (MŽP, 2017d).

Podle Směrnice o stanovištích musí země sledovat a reportovat každých šest let stav z hlediska ochrany přírodních stanovišť a druhů. Stav přírodních stanovišť obecného zájmu (tedy těch, u kterých hrozí vymizení, které mají malý rozsah výskytu nebo jsou mimořádné a mají evropský význam) se zlepšil od období 2000-06, ale zůstává nadále nedostatečný. V letech 2007-12, 83 % přírodních stanovišť mělo „nepříznivý - špatný“ nebo „nepříznivý - nedostatečný“ stav, přičemž pouze 16 % bylo posouzeno jako „příznivé“. Většina přírodních a přírodě blízkých stanovišť jsou v oblastech s omezenou či méně intenzivní zemědělskou výrobou (EK, 2017b). Malá pobřežní a halofytní stanoviště a lesy jsou nejvíce poškozené, zatímco vřesoviště a keře mírného pásma jsou nejčastěji v příznivém stavu. Stav lesů, skalních stanovišť a jeskyní a přírodních a polo-přírodních travnatých formací se rovněž zlepšil. Nicméně, tyto pozitivní trendy jsou ovlivněny spíše rozšířením informační základny a sběru dat a dále metodikou, než aktivními opatřeními (CENIA, 2016). Kvalita stanovišť se zhoršuje, například kvůli eutrofizaci, znečištění vzduchu a vody, a intenzifikaci v zemědělství, lesnictví a chovu ryb.

Ohrožené druhy a početnost ptačích druhů

Česká republika má poměrně širokou škálu rostlinných a živočišných druhů a přírodních stanovišť díky své poloze na křižovatce čtyř biogeografických podoblastí (Hercynské, Polonské, Západních Karpat a Severní Panonie) a díky své geologické rozmanitosti. Na jejím území bylo zaznamenáno téměř 80 000 druhů. Většina druhů cévnatých rostlin je původní nebo byly zavlečeny před 15. stoletím. Je zde zaznamenáno také 886 mechorostů, 1 500 lišejníků a až 40 000 druhů hub. Bylo také dokumentováno více než 24 000 druhů hmyzu, asi 8 000 dalších bezobratlých živočichů a 711 druhů obratlovců (MŽP 2014).

Asi jedna třetina druhů je vedena na českém Červeném seznamu jako zranitelné druhy a stovky vymizely. Podíl ohrožených druhů savců a bezobratlých živočichů je relativně shodný s průměrem OECD, jiné druhy jsou ale víceohroženy vyhynutím: 62 % plazů, 59 % obojživelníků, 53 % ptáků, 42 % sladkovodních ryb a 33% cévnatých rostlin a druhů mechů patří mezi ohrožené druhy. Nejvíce ohrožené druhy se vyskytují v přírodních vodních tocích, vázaných na staré a rozpadající se dřevo, nebo jsou vázány především na mozaiku krajinných prvků (motýli, obojživelníci a plazi) (OECD, 2017e; CENIA, 2016).

Druhy jsou stále více ohroženy intenzivním zemědělstvím, zaváděním invazních nepůvodních druhů a ztrátou polo-přírodních biotopů kvůli využívání krajiny. Nicméně český seznam zvláště chráněných druhů byl od roku 1992 jen nepatrně aktualizován a neodráží aktuální potřeby. Zahrnuje některé druhy nevyžadující ochranu a naopak chybí některé druhy, které potřebují právní ochranu nejvíce. Kromě toho zákonný rámec pro ochranu druhů se spíše zaměřuje na poznání druhů, než na poznání změn kvality jejich stanovišť (MŽP, 2016).

Za období 2007-12 podíl živočišných druhů podle Směrnice o stanovištích s „příznivým“ stavem z hlediska ochrany dosáhl 27,4 %, což představuje nárůst o 7,4 procentního bodu od období 2000-06, zatímco podíl těch s „nepříznivým- špatným“ stavem se snížil o 1,5 procentních bodů, ačkoli i tak dosáhl hodnoty 34 %. Relativní zlepšení bylo doprovázeno snížením počtu druhů s „neznámým“ stavem z hlediska ochrany. Počet druhů se statutem zachování „nepříznivý - nedostatečný“ rovněž klesl, ale stále představoval 32,5 % (CENIA, 2016).

Celkový stav rostlinných druhů se také zlepšil, vzrostl počet druhů s „příznivým“ stavem z hlediska ochrany (z 15 % v letech 2000-06 na 18 % v letech 2007-12) a klesl počet druhů hodnocených jako „nepříznivý - špatný“ (z 37 % na 23 %), i když více než polovina druhů stále spadá do kategorie „nepříznivý - nedostatečný“, ve srovnání s 37 % v letech 2000-06. Opět je nutné poznamenat, že na hodnocení měl vliv lepší sběr dat a metodika (CENIA, 2016). Rostliny jsou nadále ohroženy ničením stanovišť, což vede k menšímu pokryvu s původní vegetací. Přímé odstraňování rostlin pro léčebné účely a jiné formy ničení jsou také hrozbou. Stav mnoha druhů, a to zejména těch vázaných na lokality v minulosti vytvořené a obhospodařované lidmi, se zhoršuje (MŽP 2014).

Evropská Směrnice o ptácích má za cíl chránit 500 druhů volně žijících ptáků před fragmentací stanovišť, intenzivním zemědělstvím, lesnictvím a používáním pesticidů. V období mezi lety 1982 a 2015, populace běžných druhů ptáků, ptáků zemědělské krajiny a lesních druhů ptáků v České republice klesla o 6 %, respektive o 31 % a 17 %. Intenzifikace zemědělství a současné opouštění méně úrodné zemědělské půdy byly klíčovými faktory poklesu druhů ptáků zemědělské krajiny v devadesátých letech minulého století. Lesní druhy klesají stabilním tempem, a jsou postupně nahrazovány více rozšířenými druhy, ačkoli příčiny poklesu nebyly dosud studovány (CENIA, 2016).

Lesy

Lesy pokrývají 35 % rozlohy, s mírným nárůstem z 34 % v roce 2000. Jehličnaté lesy převládají (72 %) v důsledku rozšířené výsadby smrkových a borových monokultur v minulosti, které jsou méně odolné vůči poškození nemocemi a zátěží. Lesy patří mezi nejhůře hodnocená přírodní stanoviště v České republice. Intenzivní zatížení znečištěním ovzduší v posledních desetiletích mělo za následek vysokou úroveň defoliace ve srovnání s ostatními zeměmi EU. Vývoji mladých lesních porostů brání nadměrný stav a okus spárkaté zvěře. Země postupně přechází k přirozenějšímu a udržitelnému složení lesa, což by znamenalo další snižování podílu jehličnanů na 64 %, spolu s nárůstem výskytu břízy, jilmu a olše, a i jiných listnatých stromů, zejména buku, dubu a lípy z 8 % na 18 % (CENIA, 2016, MŽP, 2016).

Země má lesní hospodářské plány zaměřené na produkci v lesích, které pokrývají 75 % celkové lesní plochy (EC, 2017b). Porostní zásoba se od roku 2000 zvýšila o 13 %, a intenzita využívání lesních zdrojů¹⁶ je udržitelná, což znamená, že v dlouhodobém horizontu je celkový objem produkce nižší, než průměrný roční přírůstek. Kolísání intenzity je způsobeno především suchem, v kombinaci s napadením hmyzem a houbovými onemocněními po větrných kalamitách (OECD, 2017e, FAO, 2017).

Více než 61 % rozlohy lesů je ve vlastnictví státu a 15 % ve vlastnictví obcí. Režimy ochrany pokrývají 15 % lesní plochy. Programy na certifikaci udržitelného lesního hospodaření, jako například Programme for the Endorsement of Forest Certification a Forest Stewardship Council, mají klesající podíl, který vyvrcholil 75% v roce 2006 a pak nepřetržitě klesal, až v roce 2015 dosáhl 68 %. Pokles je přičítán náročnému certifikačnímu procesu spojenému s poklesem prodeje certifikovaných výrobků ze dřeva, které spotřebitelé po krizi často považovali za příliš drahé (CENIA, 2016).

Hlavní politiky a opatření

Strategie ochrany biologické rozmanitosti ČR (SOBR) stanovuje priority v oblasti udržitelného využívání biologické rozmanitosti a její ochrany na období 2016-25. Vychází z komplexního vyhodnocení předchozí strategie (2005-15), a rovněž navazuje na Státní politiku životního prostředí, Strategický rámec udržitelného rozvoje Česká republika 2030 a koncepční dokumenty napříč všemi sektory. SOBR se zaměřuje na začlenění ochrany biologické rozmanitosti do rozhodování na všech úrovních veřejné správy a má za cíl udržet určitou úroveň financování na ochranu biologické rozmanitosti, přírody a krajiny po roce 2020, kdy stávající operační programy skončí. Střednědobé vyhodnocení implementace cílů SOBR bude zpracováno v roce 2020 a celkové vyhodnocení v roce 2025. SOBR je v souladu s mezinárodními závazky: se Strategií EU pro biologickou rozmanitost 2020, Strategickým plánem pro ochranu biodiverzity do 2020 Úmluvy o biologické rozmanitosti a jeho Aichi cíli v oblasti biologické rozmanitosti (MŽP, 2016, 2014).

Vyhodnocení SOBR 2005-15 došlo k závěru, že bylo dosaženo 28 % ze 161 strategických cílů, 45 % bylo částečně splněno, 19 % nebylo splněno, a nemohlo být hodnoceno 8 %. Tyto výsledky byly přičítány faktu, že polovina cílů byla příliš ambiciózní nebo neměřitelná. V důsledku toho aktualizovaná SOBR obsahuje méně cílů a opatření, a zaměřuje se na základní a dosažitelné priority. Bude doprovázena podrobnějšími opatřeními a konkrétnějšími úkoly v rámci aktualizace Státního programu ochrany přírody a krajiny ČR z roku 2009.

SOBR obsahuje 20 rámcových cílů ve čtyřech prioritních oblastech, 68 dílčích cílů a 123 následných opatření; každé s určeným indikátorem pro vyhodnocení. Většina v současné době dostupných indikátorů je spojena s finančními prostředky ze strukturálních a investičních fondů EU; existuje jen velmi málo indikátorů pro sledování vývoje a stavu biodiverzity. Vypracování takových komplexních ukazatelů je jedním z cílů SOBR (MŽP, 2014; NCA 2009).

1.5.3. Hospodaření s vodními zdroji

Hlavní politiky a opatření

Požadavky EU byly důležitou hnací silou pro zlepšení vodního hospodářství a kvality vod v zemích EU. Rámcová směrnice o vodě (RSV) a další směrnice souvisejících s vodou¹⁷ stanovily cíle na celoevropské úrovni pro řešení znečištění vod, podporu lepšího využívání a ochrany vod a zmírnění dopadu povodní a sucha.

Česká republika vypracovala plány v souladu s RSV a v souladu s legislativou ČR, a to konkrétně se Zákonem o vodách, do kterého byla RSV implementována. Plány povodí byly vypracovány pro povodí Dunaje, Labe a Odry a osm dílčích povodí. Plány v prvním cyklu (2009-15) byly postupně schváleny na přelomu roku 2009/2010. Druhý cyklus plánů povodí (2016-21), tentokrát pokrývající 10 dílčích povodí, byl schválen v roce 2015. Plány povodí navrhují opatření zaměřené na dosažení dobrého stavu všech vodních útvarů.

Z hlediska vodního hospodářství, Zákon o vodách stanovuje cíle pro ochranu před povodněmi a trvale udržitelné užívání vod, navíc k těm, které jsou dány v plánech povodí. Plány pro zvládání povodňových rizik, které byly schváleny v roce 2015 na období následujících šesti let, byly vypracovány tak, aby řešily opakovaný výskyt velkých povodní (po celém století bez takových povodní). Strategické dokumenty, jako je například Strategie přizpůsobení se změně klimatu a Akční plán, se také vztahují na užívání vody v měnícím se klimatu. Vláda v této souvislosti v roce 2014 vytvořila meziresortní komisi VODA-SUCHO, aby našla efektivní řešení, která by mohla být zavedena rychle, a řešila tento vznikající problém (MOA, 2016).

Směrnice o pitné vodě a Směrnice o řízení jakosti vod ke koupání stanovují normy kvality vody. Nitrátová směrnice chrání vodní zdroje před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů. Směrnice o čištění městských odpadních vod řeší odvádění, čištění a vypouštění odpadních vod. Kromě národních právních předpisů, kterými se provádějí tyto směrnice, přijala Česká republika národní a regionální plány pro rozvoj vodovodů a kanalizací. Národní plán stanovil cíle do roku 2015, stanovující zásady pro zajištění dlouhodobého veřejného zájmu v těchto oblastech a syntetizovaných informací z regionálních plánů. Operační program „Životní prostředí“ (2014-20) má rovněž za cíl řešit neregulované vypouštění znečišťujících látek (MOA 2016, CENIA 2016).

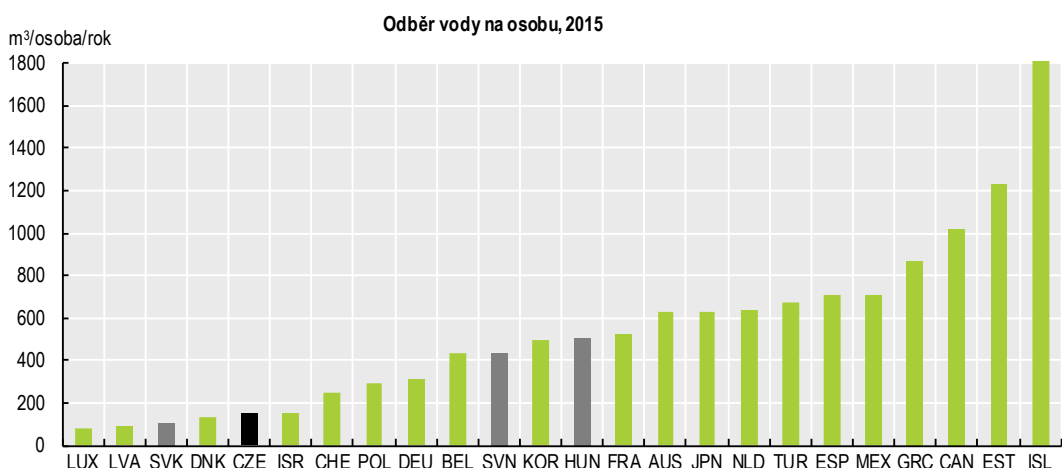
Česká republika se aktivně podílí na rozvoji mezinárodních plánů povodí v Mezinárodní komisi pro ochranu Labe (MKOL, 1992), Dunaje (MKOD, 1998) a Odry (MKOO, 1999). Během svého předsednictví v MKOD v roce 2016 stanovila tři hlavní priority: podporovat implementaci mezinárodního plánu povodí Dunaje a plánu pro zvládání povodňových rizik, přistupovat aktivně k problematice povodní a sucha, a podporovat spolupráci nejen mezi jednotlivými zeměmi v tomto regionu, ale i prostřednictvím dalších iniciativ, zejména makro-regionální strategie EU pro region Podunají (MŽP, 2017c). Problémy spolupráce celého povodí a přeshraniční správa povodí jsou řešeny prostřednictvím bilaterální komisi se Slovenskou republikou, Německem, Rakouskem a Polskem.

Vodní zdroje

Česká republika je vnitrozemský stát, který se nachází v povodí Severního, Baltského a Černého moře. Jelikož téměř všechna voda odtéká do sousedních států, jsou obnovitelné vodní zdroje závislé především na srážkách. Země leží v mezinárodních povodí řek Dunaje, Labe a Odry. Vodní toky tvoří více než 30 % národních hranic.

Země má asi 1 500 m³ obnovitelných zdrojů sladké vody na jednoho obyvatele, což je třetí nejnižší úroveň v rámci OECD. Nicméně, díky nízké spotřebě pitné vody pouze 152 m³ na obyvatele, což je značně pod průměrem OECD 812 m³, je riziko nedostatku vody tak nízké. Energetika spotřebovává největší podíl (40 %), zejména pro chlazení, a následují veřejné vodovody (39 %); výroba (16 %), zejména potravinářský, chemický a papírenský průmysl; zemědělství (3 %); a další (1 %). Celkový odběr klesl o 24 % od roku 2003, z důvodu snížení poptávky ze strany průmyslu a díky zlepšení v oblasti technologií spotřeby vody, zvyšování cen, které vedlo k nižší spotřebě domácností, a díky snížení ztrát vody v potrubní síti. Ačkoli zde stále zůstává prostor pro zlepšování, kde ztráty v zásobovacím systému stále představují 15 % z vody vyrobené pro spotřebu uživateli za rok 2016, došlo k významnému pokroku ve srovnání s 25 % ztráty v roce 2000 (Obrázek 1.15; OECD, 2017e; CZSO, 2017; CENIA, 2016).

Obrázek 1.15. Úroveň odběru vody je relativně nízká

Poznámky: Údaje se týkají uvedeného roku nebo na posledního dostupného roku. Zahrnují prozatímní údaje a odhady. Odběr vody: u některých zemí se údaje týkají vodních povolení a nikoli skutečného odběru.

Zdroj: OECD (2017), "Water: Freshwater Abstractions", *OECD Environment Statistics* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723169>

Největší podíl odběru sladké vody (77 %) pochází z útvarů povrchových vod, přičemž zbytek pochází z útvarů podzemních vod. Většina odběrů povrchových vod je určena na výrobu energie, výrobu a na zemědělství. Přibližně polovina veřejného zásobování vodou pochází z podzemních vod, což představuje 82 % odběru podzemní vody. Díky vyšší kvalitě podzemních vod dochází k menší potřebě úpravy vody na vodu pitnou. (OECD, 2017e; CENIA, 2016).

Zásobování vodou, čištění a zpracování odpadních vod

Finanční prostředky EU přispěly ke zvýšení podílu obyvatel připojených na veřejnou kanalizaci odpadních vod, který vzrostl ze 73 % v roce 2005 na 81 % v roce 2015, v souladu s průměrem zemí OECD. Česká republika splnila požadavky Směrnice o městských odpadních vodách, pokud jde o odvádění (Článek 3), avšak ne cíle pro rok 2010 týkající se úrovně čištění odpadních vod. Do roku 2014 prošlo 90,5 % z odvedených odpadních vod sekundárním zpracováním (Článek 4) a 62,7 % dalším stupněm čištění (Článek 5) (MŽP, 2017b). Pitná voda má velmi vysokou kvalitu (mikrobiologické a chemické hodnoty norem dosahují 99,9%).

Kvalita vody

Kvalita vody se v posledních deseti letech zlepšila v souvislosti s rostoucí životní úrovní a přistoupením k EU. Snížení množství vypouštěných odpadních vod a lepší přístup k čištění odpadních vod pomohly zlepšit kvalitu vody. Koncentrace znečišťujících látek ve vodních útvech klesly. Nicméně, v kontextu Rámcové směrnice o vodách je stav vodních útvarů povrchových a podzemních vod v České republice velmi neuspokojivý.

V roce 2012 pouze 19 % útvarů povrchových vod dosáhlo alespoň dobrého ekologického stavu, zatímco 61 % útvarů povrchových vod a 27 % útvarů podzemních vod dosáhlo dobrého chemického stavu. Hlavní příčiny plynou z regulace toků a změn tvaru, hranic a obsahu vodních útvarů, což má vliv na 67 % povrchových vod. Více než polovina z vodních útvarů je ovlivněna zdroji difúzního znečištění a 44 % znečištěním z bodových zdrojů znečištění. První plány povodí ukázaly závažné nedostatky, pokud jde o systém monitoringu, posuzování vlivů a metodiku pro hodnocení stavu vodních útvarů, což má za následek vysokou úroveň nejistoty. Evropská komise také citovala nedostatek transparentnosti při plánování fyzických změn a aplikaci výjimek, a očekává, že přijatá opatření mají pouze okrajový dopad na stav vod. V některých sledovaných místech zůstává problémem hladina dusičnanů a eutrofizace (EC, 2017b; CENIA, 2016).

Snížení vypouštěného množství vod v energetickém sektoru přispělo k celkovému poklesu vypouštěných odpadních vod od roku 2010. Zatímco vypouštění odpadních vod v energetice má vliv na teplotní a kyslíkový režim vody a vypouštění komunálních odpadních vod je významným zdrojem bodového znečištění, zejména organického. Vypouštění průmyslových odpadních vod (zejména z chemického průmyslu, papírenského, těžebního a potravinářského průmyslu) je dalším důležitým zdrojem organického znečištění i znečištění těžkými kovy. Zemědělství přispívá k difúznímu znečištění prostřednictvím odtoku vody ze zemědělské půdy, což má vliv na kvalitu povrchové vody i podzemních vod.

Celkové koncentrace dusíku, fosforu a BSK v tocích od roku 2000 klesly, ale hladina CHSK se změnila jen málo. Koncentrace znečišťujících látek, jako jsou například halogenované organické sloučeniny, kadmium a tepelně tolerantní koliformní bakterie se také od roku 2000 snížily. Tyto příznivé trendy lze přičíst výstavbě a modernizaci komunálních a průmyslových čistíren odpadních vod, jakož i snížení fosfátů v čistících přípravcích (CENIA, 2016).

Kvalita vody ke koupání se obecně zlepšila v souladu s ustanoveními Směrnice o koupacích vodách (2006/7/ES). Díky tomu většina vnitrozemských vod ke koupání (92 %) dosahuje alespoň dostatečné úrovně kvality (EEA, 2017c).

Doporučení týkající se změny klimatu, ovzduší, chemikálií, vody a biodiverzity

Změna klimatu, ovzduší a nakládání s chemickými látkami

- Posilovat politické odhodlání k přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku: vypracovat integrovaný energeticko-klimatický plán pro dosažení cílů v oblasti snižování emisí skleníkových plynů pro léta 2030 a 2050, v souladu s politikou EU v oblasti klimatu a Pařížskou dohodou; vypracovat analýzu ekonomického, environmentálního a sociálního dopadu souvisejících scénářů; zvážit obnovu těžebních limitů.
- Provádět Národní strategii přizpůsobení se změně klimatu a dokončit místní strategie v Praze, Brně a Plzni jako pilotní strategie pro další města. Začlenit přizpůsobení se změně klimatu do vládních politik.
- Realizovat Národní program snižování emisí v souladu s normami pro ochranu lidského zdraví. Zvyšovat povědomí o vlivu místního znečištění ovzduší na zdraví.
- Pokračovat v úsilí ke sledování chemických látek v životním prostředí a u lidí s cílem stanovit, kde je nutné řízení rizik. Přidělit dostatečné zdroje pro vymáhání a další zajišťující aktivity v souladu s evropskou legislativou o chemikáliích (REACH a CLP) pro účely prevence a kontroly chemického znečištění. Přijmout a realizovat Národní akční plán ke snižování používání pesticidů v období 2018-22 a hodnotit postup směrem k daným cílům.

Voda a biologická rozmanitost

- Řešit difúzní znečištění ze zemědělství omezením používání hnojiv a pesticidů a urychlením realizace opatření, jako jsou poskytování informací, vzdělávání, výzkum a financování zemědělských postupů šetrných k životnímu prostředí. Zlepšit systém monitoringu kvality vody pro lepší zjišťování účinnosti opatření vedoucích ke snižování znečištění. Rozvíjet tržní příležitosti k rychlému dosažení cíle 15 % podílu zemědělské půdy v režimu ekologického zemědělství.
- Nadále zlepšovat informace o biologické rozmanitosti na základě posouzení rozsahu a hodnot ekosystémových služeb a podporovat využití těchto hodnocení v politických rozhodnutích. Dokončit vyhlásování chráněných území v rámci evropské soustavy Natura 2000 a zajistit jejich účinnou ochranu (např. jasným definováním cílů a opatření ochrany a zajištěním dostatečných zdrojů pro jejich realizaci). Zvážit rozšíření sítě národních parků za účelem ochrany nejceněnějších druhů a přírodních stanovišť. Zabránit fragmentaci přírodních stanovišť, která souvisí s rozvojem infrastruktury, a rozvíjet ekologické sítě pro zajištění migrace volně žijících živočichů.

Poznámky

¹Měřeno Giniho koeficientem

²Co se týká rámce OECD pro měření kvality života a pokroku.

³Novými cíli jsou snížení emisí skleníkových plynů 32 milionů tun ekvivalentu CO₂/Mt CO₂ ekv.) do roku 2020 a o 44 Mt CO₂ ekv. do roku 2030, ve srovnání s úrovní v roce 2005 (ve srovnání s úrovní roku 1990 představuje snížení o asi 40 %, respektive 48 %).

⁴Visegrádská skupina se skládá z České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska.

⁵Číselné údaje uvedené v tomto odstavci nezahrnují využívání půdy, změny využívání půdy a lesnictví.

⁶Doplňující Směrnici 2003/35 / ES a rušící Směrnici 2001/81/ES.

⁷Na základě tříletých průměrných hodnot: 1999-2001 a 2013-15.

⁸Výše ekonomické hodnoty generované na jednotku použitého materiálu.

⁹Součet domácí těžby surovin využívaných v ekonomice a její fyzické obchodní bilance (dovoz minus vývoz surovin a výrobků zpracovatelského průmyslu).

¹⁰Včetně recyklace materiálů a kompostování.

¹¹Tato zpráva vychází z metody Eurostatu pro výpočet míry recyklace a sledování dodržování cíle 50% recyklace komunálního odpadu do roku 2020, ale země si mohou zvolit jinou metodu.

¹²Na základě tříletých průměrných hodnot: 2000-02 a 2012-14.

¹³Na základě tříletých průměrných hodnot: 2000-02 a 2013-15.

¹⁴ Potenciální ohroženost vyjádřená dlouhodobým průměrným smyvem půdy G vyšším než 2,1 t.ha l.rok-1.

¹⁵V rámci strategického plánu období 2011-20 pro biologickou rozmanitost Úmluvy o biologické rozmanitosti, je cílem Aichi 11 zachovat 17 % pozemní a vnitrozemské vodní plochy a 10 % pobřežních a mořských oblastí do roku 2020 prostřednictvím systémů chráněných území a dalších opatření podle oblastí.

¹⁶ Ukazatel vztahuje skutečnou těžbu dřeva k roční výrobní kapacitě (tj. hrubý přírůstek).

¹⁷Hlavními směrnici o záležitostech týkajících se vody jsou Rámcová směrnice o vodě (2000/60 / ES), Směrnice o pitné vodě (98/83 / ES), Směrnice vodách ke koupání (2006/7 / ES), Směrnice o městských odpadních vodách (91/271 / EHS), Směrnice o dusičnanech (91/676 / EEC) Směrnice o podzemních vodách (2006/118 / ES) a Směrnice o povodních (2007/60 / EC).

Zdroje

- CENIA (2016), *2015 Report on the Environment of the Czech Republic*, Czech Environmental Information Agency, Prague.
- CHI (2017), *Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2016* (Air Pollution in the Czech Republic in 2016), Czech Hydrometeorological Institute, Prague, http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/grafroc/16groc/gr16cz/Obsah_CZ.html.
- CHI (2016), “Informative Inventory Report 2014”, Submission under the UNECE Convention on Long-range Transboundary Air Pollution, Czech Hydrometeorological Institute, Prague.
- CZSO (2017), “Public water supply systems - Territorial comparison”, *Environment* (database), Czech Statistical Office, Prague, https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/en/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZPR12&z=T&f=TABULKA&katalog=30842&c=v3-8_RP2016.
- CZSO (2016), *Statistical Yearbook of the Czech Republic*, Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/statistical-yearbook-of-the-czech-republic-2016.
- Dostál, V. (2014), “From Integration to Differentiation: The Czech Republic in the European Union Ten Years On”, DGAPanalyse, No. 9, <https://dgap.org/en/article/getFullPDF/25440>.
- EC (2017a), *Climate Action*, European Commission website, European Commission, Brussels, https://ec.europa.eu/clima/policies/effort/proposal_en.
- EC (2017b), *The EU Environmental Implementation Review Country Report: Czech Republic*, European Commission, Brussels.
- EC (2017c), “Report from the Commission to the European Parliament and the Council on Member State National Action Plans and on progress in the implementation of Directive 2009/128/EC on the sustainable use of pesticides, COM(2017) 587 final”, European Commission, Brussels.
- EC (2017d), “Natura 2000: nature and biodiversity”, February newsletter, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/docs/nat2000news/nat41_en.pdf.
- EC (2016a), *Fourth report on progress achieved towards meeting national energy efficiency targets in the Czech Republic*, European Commission, Brussels, https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/CZ%202016%20Energy%20Efficiency%20Annual%20Report_en.pdf.
- EC (2016b), “Decline in energy intensity in the Czech Republic: due to structural change or energy efficiency improvement?”, *European Economy Economic Briefs*, European Commission, Luxembourg, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/eb007_en_2.pdf.
- EC (2016c), *Service contract for technical assistance to review the existing Member State reporting questionnaire under Article 117 REACH, including the evaluation and configuration of an appropriate IT tool for the reporting - Final Report*, Ref. Ares(2016)2178823 - 10/05/2016, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/chemicals/reach/pdf/final_report_2016.pdf.
- EC (2015), *Factsheet on 2014-2020 Rural Development Programme for the Czech Republic*, European Commission, Brussels.
- EC (2014), *European Commission Assessment of the 2014 national reform programme and convergence programme for Czech Republic*, European Commission, Brussels.
- EEA (2017a), EU Emissions Trading System (ETS) data viewer, European Environment Agency, Copenhagen, www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/emissions-trading-viewer-1.

- EEA (2017b), European Climate Adaptation platform, Country Information: Czech Republic, European Environment Agency, Copenhagen, <http://climate-adapt.eea.europa.eu/countries-regions/countries/czech-republic>.
- EEA (2017c), "European bathing water quality in 2016", European Environment Agency, Copenhagen, <https://www.beaches.ie/wp-content/uploads/2017/06/European-bathing-water-quality-in-2016.pdf>.
- EEA (2016), "Trends and projections in the Czech Republic 2016" *Tracking progress towards EU Member States' climate and energy targets*, European Environment Agency, Copenhagen.
- EEA (2014), "Air pollution fact sheet 2014: Czech Republic", European Environment Agency, Copenhagen.
- Eurostat (2017a), "Population connected to wastewater collection and treatment systems by NUTS 2 regions", *Water statistics* (database), (accessed May 2017).
- Eurostat (2017b), "Greenhouse gas emissions in ESD sectors", *Tables by theme*, http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=t2020_35 (accessed June 2017).
- Eurostat (2017c), "Greenhouse gas emissions per capita", *Tables by theme*, http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_rd300&plugin=1 (accessed June 2017).
- Eurostat (2017d), "Generation of waste by waste category, hazardousness and NACE Rev. 2 activity", *Waste generation and treatment* (database), http://ec.europa.eu/eurostat/data/database?p_p_id=NavTreeportletprod_WAR_NavTreeportletprod_I_NSTANCE_nPqeVbPXRmWQ&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1 (accessed June 2017).
- FAO (2017), *FAOSTAT* (database), Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome www.fao.org/faostat/en/#home (accessed May 2017).
- IEA (2017a), "Emissions per kWh of electricity and heat output", IEA CO2 Emissions from Fuel Combustion Statistics (database), International Energy Agency, <http://dx.doi.org/10.1787/data-00432-en> (accessed June 2017).
- IEA (2017b), "OECD - Renewables balance", *IEA Renewables Information Statistics* (database), International Energy Agency, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/data-00468-en> (accessed 24 October 2017).
- IEA (2016a), *Energy Policies of IEA Countries: Czech Republic 2016*, International Energy Agency, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264268685-en>.
- IEA (2016b), "Energy efficiency indicators", *Highlights 2016*, International Energy Agency, Paris, www.iea.org/publications/freepublications/publication/EnergyEfficiencyIndicatorsHighlights_2016.pdf.
- MIT (2014), *State Energy Policy of the Czech Republic*, Ministry of Industry and Trade, Prague, www.mpo.cz/assets/dokumenty/52841/60946/636123/priloha001.pdf.
- MIT (2012), National Renewable Energy Action Plan of the Czech Republic, Ministry of Industry and Trade, Prague.
- MOA (2016), *Report on Water Management in the Czech Republic in 2015*, Ministry of Agriculture, Prague.
- MoE (2017a), Politika ochrany klimatu v ČR (Climate Protection Policy of the Czech Republic, Ministry of the Environment, Prague, [www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/\\$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/politika_ochrany_klimatu_2017/$FILE/OEOK-POK-20170329.pdf).

- MoE (2017b), Implementation Report on the Urban Waste Water Treatment Directive, 16.02.2017, Ministry of the Environment, Prague.
- MoE (2017c), Main website of the Ministry of Environment, Prague, <https://www.mzp.cz/en>.
- MoE (2017d), "Response to the questionnaire for the OECD Environmental Performance Review of Czech Republic", Ministry of the Environment, Prague.
- MoE (2016), *National Biodiversity Strategy of the Czech Republic 2016–2025*, Ministry of the Environment, Prague, www.cbd.int/doc/world/cz/cz-nbsap-v2-en.pdf.
- MoE (2015), *Strategy on Adaptation to Climate Change in the Czech Republic*, Ministry of the Environment, Prague, [https://www.mzp.cz/C125750E003B698B/en/strategy_adaptation_climate_change/\\$FILE/OEOK_Adaptation_strategy_20171003.pdf](https://www.mzp.cz/C125750E003B698B/en/strategy_adaptation_climate_change/$FILE/OEOK_Adaptation_strategy_20171003.pdf).
- MoE (2014), *The Fifth National Report of the Czech Republic to the Convention on Biological Diversity*, Ministry of the Environment, Prague. www.cbd.int/doc/world/cz/cz-nr-05-en.pdf.
- MOT (2017), *Transport yearbook 2016*, Ministry of Transport, Zlín.
- NIPH (2015), *Environmental Health Monitoring System in the Czech Republic, Summary Report: 2015*, National Institute of Public Health, Prague, www.szu.cz/uploads/documents/chzp/souhrnna_zprava/Souhrnna_15_CD.pdf.
- NCA (2009), *State Nature Conservation and Landscape Protection Programme of the Czech Republic*, Nature Conservation Agency, Prague, www.ochranaprirody.cz/en/about-us/conceptions/nature-and-landscape-protection-strategy.
- Odyssee-Mure (2015), *Energy Efficiency trends and policies in the Czech Republic*, www.odyssee-mure.eu/publications/national-reports/energy-efficiency-czech-republic.pdf.
- OECD (2017a), *Measuring distance to the SDG targets: An assessment of where OECD countries stand*, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/std/OECD-Measuring-Distance-to-SDG-Targets.pdf.
- OECD (2017b), *OECD Economic Outlook, Volume 2017 Issue 2: Preliminary version*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_outlook-v2017-2-en.
- OECD (2017c), "Regional demography", *OECD Regional Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/a8f15243-en> (accessed June 2017).
- OECD (2017d), "Agri-Environmental indicators", *OECD Agriculture Statistics* (database), www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/data/oecd-agriculture-statistics_agr-data-en (accessed June 2017).
- OECD (2017e), *OECD Environment Statistics* (database), www.oecd-ilibrary.org/environment/data/oecd-environment-statistics_env-data-en.
- OECD (2017f), "STAN Indicators ISIC Rev. 4", *STAN: OECD Structural Analysis Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/data-00651-en>.
- OECD (2016a), *OECD Environmental Performance Reviews: France 2016*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264252714-en>.
- OECD (2016b), *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*, OECD Publishing, Paris.
- OECD (2016c), "Czech Republic", in *OECD Regional Outlook 2016: Productive Regions for Inclusive Societies*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264260245-20-en>.
- OECD (2016d), *Fossil Fuel Support Country Note: Czech Republic*, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/site/tadffss/data/.

OECD (2015a), “Trade in Value Added: Czech Republic” , OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/sti/ind/tiva/CN_2015_CzechRepublic.pdf.

OECD (2015b), *National Climate Change Adaptation: Emerging Practices in Monitoring and Evaluation*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264229679-en>.

Roy, R. and N. Braathen (2017), “The Rising Cost of Ambient Air Pollution thus far in the 21st Century: Results from the BRIICS and the OECD Countries”, OECD Environment Working Papers, No. 124, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/d1b2b844-en>.

UNFCCC (2014), *Report of the technical review of the sixth national communication of the Czech Republic*, United Nations Framework Convention on Climate Change, <http://unfccc.int/resource/docs/2014/idr/cze06.pdf>.

Kapitola2. Správa a řízení politik životního prostředí

Tato kapitola hodnotí správu a řízení politik životního prostředí v České republice v období od posledního hodnocení politik životního prostředí OECD. Poskytuje přehled správního institucionálního rámce v oblasti životního prostředí, dotýká se horizontální a vertikální koordinace politik, pojednává o regulačním rámci a stručně shrnuje vývoj v klíčových oblastech, jako jsou kvalita ovzduší a vodní hospodářství. Tato kapitola se zabývá českým přístupem k povolovacím řízením v životním prostředí, k dodržování regulačních povinností a jejich vymáhání a dále se soustředí na environmentální demokracii, tedy na účast veřejnosti na formování politik a přístupu k právní ochraně a informacím.

Statistické údaje za Izrael jsou poskytovány v rámci odpovědnosti příslušných izraelských orgánů. Použití těchto údajů ze strany OECD nijak nezasahuje do statutu Golanských výšin, východního Jeruzaléma a izraelského osídlení na západním břehu Jordánu v souladu s podmínkami mezinárodního práva.

2.1. Úvod

Přistoupení k EU posílilo Českou republiku v oblasti životního prostředí. Od Hodnocení politik životního prostředí v roce 2005 země transponovala důležité směrnice, včetně Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí z roku 2004 a Směrnice o průmyslových emisích z roku 2010, která upravuje integrovanou prevenci a omezování znečištění (IPPC). Nicméně, politika životního prostředí je jednou z hlavních oblastí případů řízení pro nesplnění povinností ze strany EU proti České republice, což dokazuje nedostatečnou transpozici a provádění požadavků právních předpisů EU. Ačkoli administrativní kapacita je obecně dostačující, vysoká fluktuace zaměstnanců a ministrů pro životní prostředí způsobila mezery v realizaci opatření. Od posledního EPR se účast veřejnosti na rozhodování a přístupu k informacím o životním prostředí zlepšila, ale otázky týkající se režimu odpovědnosti a přístupu k právní ochraně životního prostředí a současná praxe potřebují aktualizaci.

2.2. Institucionální rámec pro řízení životního prostředí

2.2.1. Národní instituce a horizontální koordinace

Česká republika je unitárním státem s třemi úrovněmi státní správy: ústřední, regionální a obecní. Ministerstvo životního prostředí (MŽP) je hlavním orgánem pro politiku životního prostředí, monitorování a vymáhání dodržování norem a pro monitorování kvality životního prostředí. Mezi agentury, které zaštiťuje, patří Agentura ochrany přírody a krajiny, Správa jeskyní, Česká informační agentura životního prostředí (CENIA), Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP), Česká geologická služba, Český hydrometeorologický ústav a Státní fond životního prostředí.

MŽP koordinuje ekologické aktivity ostatních ministerstev a ústředních správních úřadů. U konkrétních otázek je odpovědnost sdílena s dalšími resorty. Například u hospodaření s vodními zdroji Ministerstvo zemědělství řídí činnosti související se zemědělstvím, včetně systému vodního hospodářství, zásobování a odpadních vod; Ministerstvo zdravotnictví vypracovává požadavky na nakládání s nebezpečnými odpady ze zdravotnických zařízení. Správa chemických látek a hluku se řídí zvláštními povoleními vydávanými MŽP, pokud se jedná o ohrožení veřejného zdraví, pak zasahuje Ministerstvo zdravotnictví (IMPEL, 2016, MŽP, 2017a).

Horizontální spolupráce se uskutečňuje zejména prostřednictvím Rady vlády pro udržitelný rozvoj, která koordinuje problematiku udržitelného rozvoje napříč ústředními orgány. Jejich devět tematických výborů a pracovních skupin sdružuje zástupce všech ministerstev, parlamentu, obcí, nevládních organizací (NNO), odborů, zástupců průmyslu a akademické sféry. Předsedá jí premiér a zasedá třikrát ročně. Rada je zodpovědná za Strategii udržitelného rozvoje a její revize, dvouleté zprávy o strategii, koordinaci odvětvových otázek a strategie napříč ministerstvy a za národní realizaci Cílů udržitelného rozvoje (Vláda ČR, 2017).

Mechanismus širší horizontální spolupráce spočívá v meziresortním připomínkovém řízení, projednávají se tak návrhy politik a právních předpisů před schválením vládou. Účastní se i zástupci krajů, obcí a neziskových organizací. Koncepty jsou k dispozici on-line, za účelem informování a uplatnění připomínek.

2.2.2. Státní instituce nižší úrovně a vertikální koordinace

Česká republika je rozdělena do 14 krajů a má 6 258 obcí. Praha má specifické postavení jak kraje, tak obce. Ústava z roku 1993 dává značnou nezávislost nižším státním orgánům, na které přenesla odpovědnosti, ale nemají legislativních pravomocí. Regionální samosprávy jsou financovány hlavně z centrálního státního rozpočtu a poplatky za poskytování veřejných služeb (Výbor regionů, 2017).

Regionální orgány mají v oblasti životního prostředí svá oddělení zabývající se dopravou (silniční sítí, regionální veřejnou dopravou), biologickou rozmanitostí, územním plánováním (schvalováním regionálních plánovacích a územních dokumentů), zdravotnictvím a cestovním ruchem. Místní úřady mají na starosti místní dopravu a silnice, nakládání s odpady, zásobování vodou, zpracování odpadních vod, místní plánování a bydlení.

Z hlediska velikosti populace patří české obce a regiony mezi nejmenší v rámci OECD, což přispívá k roztržitosti v oblasti řízení. Na rozdíl od trendu v mnoha zemích OECD od devadesátých let minulého století, počet obcí neklesal, a to především z důvodu chybějící motivace ke sloučení. Sloučení by vedlo ke zvýšení efektivity tím, že by se zamezilo duplicitě a poskytování některých služeb by se zefektivnilo, ale na druhé straně je toto politicky obtížné. Problematika fragmentace byla dosud řešena dobrovolnými dohodami mezi obcemi o spolupráci v některých oblastech (OECD, 2016).

MŽP má devět regionálních odborů výkonu státní správy poskytujících dohled úřadům nižší úrovně. Ministerstvo však nevypracovalo prováděcí pokyny k posílení vertikální koordinace. Je třeba zvážit vypracování postupů dohledu se systematickým hodnocením a ukazateli na úrovni regionálního environmentálního plnění. Svaz měst a obcí České republiky (SMO ČR), Sdružení místních samospráv (SMS ČR) a Asociace krajů jsou platformy pro horizontální výměnu a mechanismy pro koordinaci s ústřední vládou. SMO ČR, dobrovolná organizace, se podílí na přípravě legislativních návrhů k tématům týkajících se povinností obcí a měst. Zastupuje asi 2 500 obcí, které zahrnují více než 70 % populace (SMO ČR, 2017). SMS ČR sdružuje starosty asi 1 100 obcí za účelem sledování klíčových legislativních návrhů s možným dopadem na místní úřady. Asociace krajů zastupuje regionální zájmy všech 14 regionů před parlamentem a vládou. Sdružení se účastní ve výboru Rady vlády pro udržitelný rozvoj v oblasti udržitelných obcí. Ostatní vertikální koordinace zahrnuje roli CENIA při podpoře regionálních orgánů při vydávání integrovaných povolení. Kromě toho musí územní plány nižší úrovně být v souladu s těmi vyšší úrovně.

2.3. Regulační rámec

Environmentální legislativa je silně ovlivněna směrnicemi EU, a to zejména v otázkách, jako jsou integrovaná povolení, odpovědnost za životní prostředí, kvalita ovzduší, nakládání s odpady a chemikáliemi. EU však zahájila řadu řízení pro porušení povinností vyplývajících ze smluv EU proti České republice týkajících se nedodržení nebo nedostatečné uplatňování environmentálních právních předpisů EU (ES, 2017a). Porušování práva nadále pokračovalo po roce 2013 a v roce 2016 bylo zahájeno pět nových řízení v oblasti životního prostředí (EC, 2017b). Deset otevřených případů, v souladu s průměrem EU, se týká biocidních přípravků, prevence povodní, kvality vody, vody ke koupání a kvality ovzduší.

2.3.1. Vyhodnocení politik a právních předpisů

Hodnocení dopadů regulace (RIA) všech návrhů předložených Parlamentu bylo zavedeno v roce 2007. Ministerstva a ostatní ústřední orgány odpovědné za přípravu legislativních návrhů mají na starosti hodnocení jejich očekávaného dopadu podle pokynů RIA (aktualizováno naposledy v roce 2016). Od roku 2011 se odpovědnost za celkovou koordinaci přesunula z Ministerstva vnitra na Úřad vlády. Pro účely přezkumu hodnocení byla zřízena Komise RIA složená z nezávislých odborníků.

Analýza nákladů a přínosů (Cost-Benefit Analysis - CBA) je hlavní metodou RIA. Nicméně v praxi je kvantitativní analýza environmentálních nákladů a přínosů prováděna zřídka, převažuje kvalitativní hodnocení. Dále se analýza nákladů a přínosů používá zřídka k *ex-ante* hodnocení politik a strategií. Kromě toho nebyla definována žádná jasně daná kritéria, jak analýzy nákladů a přínosů provádět, ani pravidla pro hodnocení emisí skleníkových plynů v analýzách (OECD, 2017). Ostatní kritéria posuzovaná v RIA zahrnují vliv na sociální dopady, hospodářskou soutěž, hospodářství, bezpečnost a životní prostředí. Rozsah RIA závisí na očekávaném dopadu regulace.

Dalším příkladem *ex ante* hodnocení je posuzování vlivů koncepcí na životní prostředí (SEA), které bylo významně posíleno v posledních deseti letech dle doporučení EPR 2005. SEA se řídí Zákonem o posuzování vlivů na životní prostředí. Zákon uvádí položky, u kterých je SEA povinné, včetně plánů a programů regionálního rozvoje a ochrany přírody, které jdou nad rámec požadavků Směrnice SEA EU. Zákon o ochraně přírody a krajiny upravuje proces SEA v lokalitách soustavy Natura 2000. Stavební zákon zahrnuje postupy SEA do územního plánování.

Hodnocení *ex post*, i když není povinné, se provádí od roku 2014. Jedná se o příklad pozitivní praxe, protože jen velmi málo zemí OECD takové hodnocení provádí soustavně (OECD, 2015). Obecně existují dvě fáze: vyhodnocení 1) navrhovaných opatření a 2) účinnost ukazatelů vybraných pro posouzení pokroku. Nicméně Česká republika dosud nevypracovala požadavky nebo metodické pokyny pro taková hodnocení, přičemž jsou prováděna na základě ad hoc. Například v roce 2015 střednědobé vyhodnocení Státní politiky životního prostředí, se zúčastněnými stranami, které posuzovalo účinnost jednotlivých opatření při dosahování cílů, poskytlo informace pro druhé plánovací období. Podobně *ex post* hodnocení Strategie ochrany biologické rozmanitosti bylo použito k vytvoření strategie pro období 2016-25, včetně nových ukazatelů, které usnadnily proces hodnocení a sledování realizace. V době tvorby tohoto dokumentu pracovala Česká republika na návrhu vypracování metodických pokynů pro systematická *ex post* hodnocení, které by měly být urychleně přijaty.

2.3.2. Environmentální normy

Tato podkapitola uvádí stručný přehled environmentálních norem týkajících se kvality ovzduší a vodního hospodářství. Regulační nástroje pro nakládání s odpady jsou řešeny v kapitole 4.

Kvalita ovzduší

Zákon o ochraně ovzduší z roku 2002 a vládní nařízení o sledování a vyhodnocování kvality ovzduší z roku 2006 transponovaly směrnice EU k ochraně ovzduší (do roku 2008). Stanovují postupy pro sledování a vyhodnocování kvality ovzduší, normy kvality pro okolní ovzduší, emisní normy, a dlouhodobé emisní cíle pro 13 znečišťujících látek. Transpozice Směrnice o kvalitě okolního ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu

(2008/50/ES) byla zavedena prostřednictvím Zákona o ochraně ovzduší z roku 2002, doplněného v roce 2012. Zákon stanovil přípustné úrovně znečištění ovzduší (normy kvality ovzduší), metody pro posouzení znečištění a nástroje pro jeho snížení. To se vztahuje na emise síry a oxidu dusičitého, oxidu uhelnatého, benzenu, olova, malých a středně velkých částic, arsenu, kadmia, niklu a benzo(a)pyrenu.

Obecné emisní normy jsou specifické pro hospodářská odvětví nebo činnosti na základě jejich emisí a pro kapacitní limity. Mezní hodnoty emisí jsou stanoveny pro každé zařízení s IPPC a jsou založeny na referenčních dokumentech EU s nejlepšími dostupnými technikami. Pro mezní hodnoty, které nejsou specifikovány, se použijí odvětvové normy emisí, které poskytují adekvátní rámec pro regulaci úniků znečištění. Disperzní modelování zdrojů znečišťování ovzduší zajišťuje, aby nedošlo k překročení norem pro kvalitu okolního ovzduší.

Vodní hospodářství

Vodní zákon z roku 2001, hlavní zákon o ochraně a hospodaření s vodními zdroji, obsahuje ustanovení týkající se ochrany vod, protipovodňové prevence, ekonomických nástrojů pro vodní hospodářství a plánování v oblasti vod a mezinárodní spolupráce. Rovněž také upravuje podmínky povolení k vypouštění vod: jakákoliv činnost, která nespadá do IPPC povolení a má vliv na vodní útvary, vyžaduje povolení.

Vládní nařízení stanovuje standardy kvality pro útvary povrchových vod a podzemní vody. Stejně jako v případě nařízení o kvalitě ovzduší, normy pro odpadní vody jsou dány podle odvětví, i když specifikace je méně podrobná než emisní normy. Pro zařízení s IPPC jsou mezní hodnoty pro odpadní vody stanoveny individuálně v povolení k vypouštění tak, aby nedošlo k překročení norem kvality pro přijímající vodní útvary, na základě modelování vypracovaného Českým hydrometeorologickým ústavem. Vodní zákon vyžaduje, aby úřad stanovující podmínky povolení vzal v úvahu, zda bylo dosaženo vhodného stavu u dotčené povrchové nebo podzemní vody a souvisejících ekosystémů. Úřad musí zohlednit nejlepší dostupné techniky pro čištění odpadních vod. Zařízení mohou dostat povolení s méně přísnými limity vypouštění v případě, pokud jsou teprve na začátku provozu nebo provádějí opravné práce, nebo práce po havárii.

Hlavní opatření zaměřená na snížení difúzního znečištění vod ze zemědělských zdrojů zahrnují nařízení vlády č. 262/2012 o vymezení ohrožených oblastí a souvisejících programů, s cílem snížit a zajistit prevenci znečištění dusičnanů v těchto oblastech. Tato opatření zakazují dusíkatá hnojiva a zajišťují střídání plodin, sledování eroze půdy a zařízení na skladování hnoje. Účinnost programu je hodnocena jednou za čtyři roky (MZe 2016). Nehledě na tento právní rámec hladina dusičnanů v některých sledovaných místech je nadále problémem, stejně jako eutrofizace (Kapitola 1). Nedávná zpráva Evropského účetního dvora o kvalitě vody v povodí Dunaje konstatovala, že Česká republika postrádá ambici řešit eutrofizaci a zcela nedodržuje Nitrátovou směrnici (ES, 2017a).

Česká republika převedla požadavky Rámcové směrnice EU o vodách (RSV) do národních právních předpisů v roce 2010, ale stále ještě musí pracovat na dosažení úplného souladu. První plány správy povodí identifikovaly závažné nedostatky v systému monitorování, posuzování vlivů a klasifikačních metodách pro stav vodních útvarů. To má za následek nejasnosti týkajících se vlivů a stavu vodních útvarů a co je důležitější, účinnosti plánovaných opatření ke zlepšení kvality vody. U tohoto opatření se nepředpokládá, že by významně přispělo ke splnění požadavků Rámcové směrnice o vodách (EK, 2017a).

2.3.3. Posouzení vlivů na životní prostředí a udělování povolení

Od posledního EPR, které doporučilo posílit využívání EIA, dokončila Česká republika v roce 2015 transpozici Směrnice EIA po několika řízeních o nesplnění povinností, které trvaly téměř deset let (Box 2.1).

Box 2.1. Česká republika měla potíže s dodržováním Směrnice EIA

Česká republika napřed přijala právní předpis o posuzování vlivů na životní prostředí v roce 1992, v zákoně, který zahrnoval jak EIA, tak SEA. V roce 2001 byl přijat nový zákon, aby byly splněny požadavky pozměněné směrnice EU, ale týkal se jen EIA; SEA byla zahrnuta až v roce 2004.

Zákon z roku 2001 měl nedostatky spojené s účastí veřejnosti na rozhodování a s přístupem k právní ochraně. Rovněž obsahoval omezující požadavky určující, kdo by se mohl podílet na následných povolovacích procesech. Dále byl pak zákon vyhodnocen za porušující Aarhuskou úmluvu, kterou Česká republika podepsala v roce 1998. V roce 2006 Evropská komise podala prvotní řízení pro neplnění práva podle směrnice.

Několik pokusů na změnu zákona o EIA selhalo, což vedlo k tomu, že byl případ předložen Evropskému soudnímu dvoru. Návrh zákona, který zákon doplňoval, nakonec prošel v roce 2009, ale otázka účasti veřejnosti nebyla vyřešena, a Evropská komise otevřela druhé řízení pro nesplnění povinností. V roce 2012 Výbor pro plnění Aarhuské úmluvy zopakoval nedostatky, které zákon vykazoval.

Ve třetím řízení pro porušení práva, které bylo zahájeno v roce 2013, Komise zdůraznila, že ačkoli směrnice dává členským státům na výběr, zda chtějí propojit povolovací postupy s EIA, Česká republika nesprávně zohlednila požadavky na povolovací řízení, které se řídí podle EIA. Komise uvedla tři hlavní problémy:

- Výsledky procesu EIA nebyly závazné pro následující řízení.
- Poté, co byl ukončen proces EIA k příslušnému záměru, byly povoleny podstatné změny projektu během navazujících řízení, čímž se závěry procesu EIA staly bezpředmětnými.
- Záruky pro účast veřejnosti v navazujících řízeních a pro včasný a efektivní přístup k právní ochraně zástupců dotčené veřejnosti zůstaly i nadále nedostatečné.

Pod hrozbou těžkých finančních sankcí za neplnění, zajistila Česká republika jako prioritu dodržování směrnice EIA a schválila nový návrh změny zákona, která vstoupila v platnost v dubnu 2015. Hlavními změnami byly:

- Stanovisko k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí vyplývající z procesu EIA se stalo ve svém obsahu závazné pro orgán, který rozhoduje v navazujícím řízení o udělení či neudělení povolení.
- Nejméně 30 dnů před podáním žádosti o povolení, musí žadatel předložit projektovou dokumentaci příslušnému úřadu, který vydal stanovisko EIA, který ověří soulad dokumentace pro příslušné navazující řízení se záměrem posouzeným v rámci procesu EIA, tedy že se projekt výrazně od té doby nezměnil. Pokud došlo k podstatným změnám, musí být tyto změny posouzeny v rámci zjišťovacího řízení.

- Dotčená veřejnost byla jasněji definována, včetně fyzických a právnických osob a organizací, a bylo jí uděleno právní postavení v rámci povolení řízení následujícího po EIA.

Zdroj: Tomoszkova (2015), Provádění Směrnice EU o posuzování vlivů na životní prostředí na území České republiky: Jak dlouho lze vlka vodit za nos? <http://scholarlycommons.law.wlu.edu/jece/vol6/iss2/5>.

Novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí z roku 2015, která se zabývala tehdejšími porušeními předpisů, stále vyvolává otázky týkající se posuzování jednotlivých variant záměru (J&E, 2012a); ve skutečnosti zákon „rozumné varianty“ nedefinuje. Uvádí, že příslušný orgán může požadovat posouzení variant, ale z praktického hlediska jedinou alternativou, která je brána v úvahu, je neprovedení realizace projektu. To není v souladu s požadavky OECD k EIA,¹ podle kterých by variantní řešení měla být začleněna do posuzování vlivů na životní prostředí s cílem vybrat pro životní prostředí tu nejlepší možnost. Novela zákona o posuzování vlivů na životní prostředí ze září 2017, jejímž cílem je transpozice revidované směrnice EIA, je zaměřena na zjednodušení a zkrácení postupu.

Činnosti podléhající EIA jsou rozděleny do dvou kategorií: projekty s očekávaným významným vlivem na životní prostředí, jako jsou rozsáhlé projekty v oblasti energetiky a infrastruktury, musí projít procesem EIA povinně, zatímco ty s menším potenciálním vlivem podléhají procesu EIA na základě rozhodnutí příslušného úřadu na základě zjišťovacího řízení. V závislosti na typu projektu, je příslušným úřadem buď MŽP, nebo krajský úřad. Zjišťovací řízení je založeno na informacích poskytovaných navrhovatelem projektu, pokud jde o plánovanou činnost, a místní stav životního prostředí. Orgán zveřejňuje oznámení on-line a upozorní dotčené obce; tyto pak zase informují veřejnost, která má 30 dnů na předložení připomínek. Výsledkem zjišťovacího řízení je závěr zjišťovacího řízení vydaný příslušným úřadem. U projektů, které by mohly mít významně negativní vliv na životní prostředí, závěr zjišťovacího řízení obsahuje požadavky na přípravu dokumentace EIA, která je rozeslána a zveřejněna po dobu 30 dnů. Tento úřad následně vydá závazné stanovisko k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí, které je od novely z roku 2015 závazné pro orgány, které vedou navazující řízení k povolení realizace záměru (např. stavební povolení, povolení těžby). Před podáním žádosti o zahájení navazujícího řízení předloží žadatel příslušnému úřadu dokumentaci pro příslušné navazující řízení za účelem ověření, že je projekt v souladu se záměrem, který byl posouzen v rámci procesu EIA a nebyl následně pozměněn (Tomoszkova, 2015). Nový Stavební zákon zavádí „společné řízení“, které slučuje územní a stavební řízení s posuzováním vlivů na životní prostředí, a jehož výsledkem je jedno společné povolení s posouzením vlivů na životní prostředí.

Systém IPPC, který se řídí Směrnicí EU o průmyslových emisích, byl účinně zaveden Zákonem o integrované prevenci v roce 2002. Stanovuje vydání integrovaného povolení, zahrnující celkový dopad na životní prostředí daného zařízení (emise, hluk, odpady, chemické látky, technologické procesy), které má být vydáno v jediném správním řízení. Integrované povolení je povinné pro typy zařízení uvedené v Příloze 1 zákona. Provozovatelé ostatních zařízení mohou požádat o vydání integrovaného povolení dobrovolně, ale tato možnost byla zřídka využita (Clifford Chance, 2013).

Pro získání integrovaného povolení podává provozovatel žádost u regionální samosprávy. ČIŽP, orgány povodí a regionální orgány ochrany veřejného zdraví jsou konzultovány, a mohou vydat pro krajský úřad prohlášení s navrhovanými požadavky. Orgán poté může rozhodnout, zda zahrne prohlášení do svého konečného rozhodnutí; když se rozhodne, že

tak neučiní, musí předložit zdůvodnění. MŽP je přímo odpovědné za vydávání povolení pro zařízení s mezinárodním přeshraničním dopadem.

V souladu s požadavky směrnice EU je povolení v souladu s nejlepšími dostupnými technikami. Veškerá udělená povolení jsou k dispozici na webových stránkách MŽP. Je zde zapsáno asi 1 800 povolení IPPC, z nichž asi 1 500 je spojeno s aktivními zařízeními. Nejvyšší podíl byl pro intenzivní chov hospodářských zvířat. Povolování může trvat 117 až 185 dnů a povolení může být uděleno na dobu určitou nebo neurčitou, v závislosti na různých faktorech, včetně předpokládané životnosti zařízení (MŽP, 2017a; IMPEL, 2016).

Integrovaná povolení jsou zavedena pouze pro velká průmyslová zařízení, zatímco pro ta, která nespádají do oblasti působnosti IPPC, jsou udělována samostatná střední povolení nebo oznámení. Ta jsou založena na požadavcích stanovených v zákonech o ochraně ovzduší, vody a nakládání s odpady. Zařízení pod daným limitem, který je stanoven v právních předpisech, nepotřebují povolení v oblasti životního prostředí. Samostatná střední povolení zahrnují výstavbu a provoz stacionárních zdrojů, čerpání vody, vypouštění odpadních vod a nakládání s odpady, včetně nebezpečných odpadů. Proces žádosti může být elektronický, kromě zvlášť složitých případů. Odvětvové předpisy pro činnosti s nižším rizikem zahrnují normy pro emise/vypouštění odpadních vod a další požadavky. Jsou stanoveny v předpisech pro ovzduší a vodu a v některých případech děleny podle výrobních kapacit zařízení.

2.4. Zajištění dodržování předpisů

Zajištění dodržování předpisů se vztahuje na kontroly dodržování, prosazování a podporu, a také na odpovědnost za škody na životním prostředí. Česká republika má tradiční (binární) ukazatel výkonnosti procenta lokalit nebo zařízení zjištěných jako nevyhovující. To je důležitý ukazatel, ale může být doplněn o smysluplnější, jako jsou například ukazatele pro měření závažnosti nedodržování či čas, který narušitel potřebuje k přijetí nápravného opatření a obnově shody s požadavky. Skotská Agentura na ochranu životního prostředí například stanovuje cíle pro zlepšení a měří meziroční plnění u nevyhovujících lokalit. Česká republika by měla zvážit zavedení dalších, více z hlediska politiky relevantních indikátorů.

ČIŽP je zodpovědná za zajištění dodržování předpisů u životního prostředí, pod záštitou MŽP. Skládá se z centrálního ředitelství v Praze a deseti regionálních poboček. Mezi hlavní oblasti její činnosti patří kvalita ovzduší, nakládání s odpady, ochrana přírody, vody a lesů, z nichž každé se věnuje vyhrazené technické oddělení. ČIŽP má také odpovědnost v oblasti ochrany ozonu, nakládání s chemickými látkami, průmyslových havárií a nakládání s geneticky modifikovanými organismy. Provádí kontroly a vynucuje dodržování předpisů tím, že nařizuje nápravná nebo nápravná opatření (včetně pozastavení činnosti) nebo uložení správních pokut. Vybírá také poplatky za odběr podzemních vod a daně z vypouštění odpadních vod a za znečišťování ovzduší (Kapitola 3).

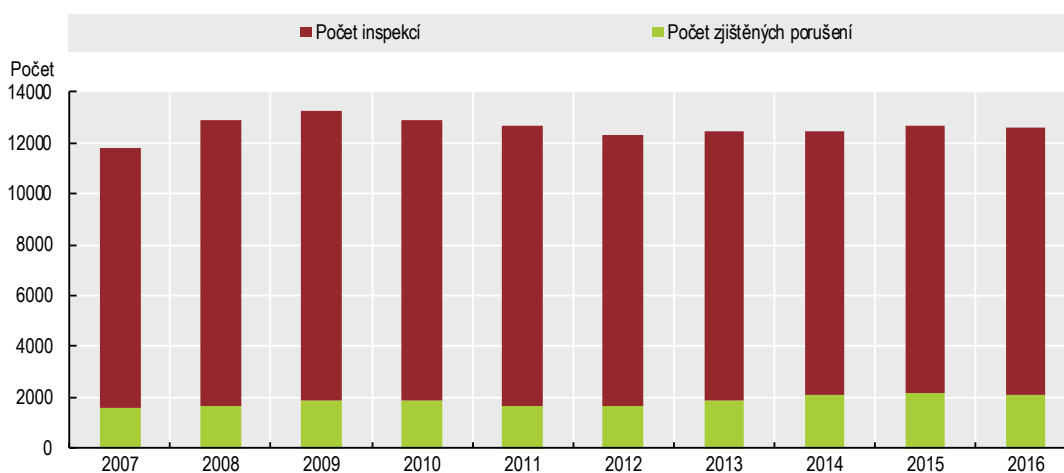
2.4.1. Inspekce

Sledování dodržování nařízení se řídí přístupem plánovaným založeným na riziku, což není vždy případ ostatních zemí Visegrádu. Zařízení jsou rozdělena do tří kategorií, od těch, které představují největší riziko (vyžadují povolení IPPC), a jsou kontrolována jednou ročně, po zařízení, která představují nízké riziko a jsou kontrolována jednou za tři roky. Kritéria kategorizace jsou založena na rámci pro mapování rizika pro životní prostředí,

kteřý byl vypracován pro tříleté období, a může být každý rok přezkoumán a aktualizován, pokud to bude nutné. ČIŽP používá tato kritéria k vypracování každoročního inspekčního programu se seznamem zařízení, která mají být kontrolována, stanovuje rozsah kontrol, atd. Tento program je možné aktualizovat v případě havárií, stížností ze strany médií nebo opři pakovaném porušování. Mezi další faktory, které přispívají k hodnocení rizik na úrovni zařízení, patří environmentální a zdravotní dopad, umístění, potenciál pro vznik havárie a certifikace environmentálního managementu.

Pro zařízení IPPC se asi 75 % z kontrol provádí pravidelně a 25 % jsou ad hoc, což dokazuje efektivní zacílení rizik založené na sledování dodržování předpisů. Obecně lze říci, že kontroly mimo plán jsou vyvolány stížností, havárií či následnými kontrolami. Kontroly zařízení bez IPPC mírně vzrostly od roku 2007, přičemž zjištěné porušení vzrostlo mnohem vyšší rychlostí (Obrázek 2.1), což ukazuje, že kontroly jsou lépe zaměřeny na riziková zařízení. Přesto míra nedodržování předpisů ve výši 20 % je podle norem OECD vysoká.

Obrázek 2.1. Kontroly jsou lépe zacíleny na riziková zařízení

Poznámka: Zahrnuje pouze zařízení, která nespádají pod IPPC.
Zdroj: MoE (2017b), country submission.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723188>

Česká republika je členem Evropské sítě pro zavádění a provádění environmentálních právních předpisů (IMPEL), což je fórum pro sdílení osvědčených postupů. Nedávná nezávislá revize mezi členy IMPEL vyzdvihla přístup plánování založený na riziku jako úspěšně realizovaný v souvislosti s IPPC zařízeními, ale uvedla, že by kritéria rizik měla být uplatňována na všechny povolované činnosti napříč všemi režimy (IMPEL, 2016).

2.4.2. Vymáhání

Vymáhání environmentálního práva zahrnuje správní a trestní sankce. V případě, že ČIŽP zjistí porušení předpisů, může uložit správní sankce. Může ukládat pokuty, dočasné odstávky zařízení nebo odebrat povolení. Pokuty mohou dosáhnout až 50 milionů korun (asi 1,85 milionu EUR), což je podle standardu OECD vysoká částka. Průměrná pokuta je však 50 000 Kč (asi 1 850 EUR) za přestupek, a celkově pokuty klesly přibližně o 20 % za období 2007-16. ČIŽP může také předávat informace policii nebo státním zástupcům

pro vyšetřování nebo stíhání trestných činů v oblasti životního prostředí (ČIŽP, 2015). Země nemá environmentální policii.

Trestní sankce za nedodržení práva v oblasti životního prostředí byly zavedeny v roce 2009 v Trestním zákoně, ve znění pozdějších předpisů v roce 2011, s částečnou transpozicí Směrnice 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí. Trestní zákoník stanovuje dobu uvěznění na až pět let za spáchání závažných trestných činů týkajících se životního prostředí, jako je například poškození lesů, neoprávněné vypouštění znečišťujících látek nebo nesprávné nakládání s odpady, ale vztahuje se pouze na fyzické osoby. Pokuty za trestný čin mohou být v rozmezí od 1 000 Kč do 2 milionů Kč (40 EUR až 75 000 EUR) na den po dobu až 730 dnů. Soudy mohou také zakázat činnost nebo zastavit účast na veřejné zakázce nebo koncesním řízení (Zicha, 2012). Nejsou k dispozici žádné informace o aktuálním využívání trestních sankcí. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob z roku 2011, v platnosti od roku 2012, rozšířil trestní pokuty právnickým osobám. Česká republika stále potřebuje dokončit transpozici Směrnice 2008/99/ES, jejímž cílem je zajistit, aby trestní opravné prostředky byly k dispozici pro potrestání závažného porušení práva životního prostředí uvedeného ve směrnici.

Česká republika se aktivně zapojuje do evropských policejních sítí, dále státních zástupců a soudců, jako je Fórum soudců Evropské unie pro životní prostředí, Evropská síť státních zástupců pro životní prostředí a EnviCrimeNet, pro sdílení zkušeností a osvědčených postupů (ES, 2017a).

2.4.3. Odpovědnost za životní prostředí

Odpovědnost za škody na životním prostředí

Česká republika transponovala Směrnici EU o odpovědnosti za životní prostředí prostřednictvím Zákona o předcházení ekologické újme a její nápravě z roku 2008, který zahrnuje škody na vodě, půdě a biologické rozmanitosti. Zákon je širší než rozsah režimu ELD s ohledem na biologickou rozmanitost, včetně většího rozsahu chráněných rostlin a druhů. Nicméně nezahrnuje havarijní kontaminaci vodních útvarů, na kterou se vztahuje Vodní zákon, který také stanovuje její nápravu (J & E, 2012b).

Odbor environmentálních rizik a ekologických škod MŽP se zabývá prevencí a sanacemi (včetně minulých kontaminací), monitorováním a mezinárodní spoluprací v případě přeshraničního dopadu. Příloha I Zákona o předcházení ekologické újme a o její nápravě z roku 2008 uvádí aktivity, které mohou vést ke vzniku odpovědnosti za životní prostředí, včetně činností, které podléhají IPPC povolení, dopravy chemických látek a výroby a manipulace s pesticidy. Dotčení provozovatelé musí provést posouzení rizika a přijmout veškerá nezbytná opatření, aby se zabránilo škodám na životním prostředí, a opravit a obnovit poškozené oblasti a funkčnost ekosystému v případě poškození. Subjekty, které nejsou uvedeny v příloze I nemusí provést posouzení rizik, ale jsou stále povinni přijmout preventivní opatření a provést nápravu v případě vzniku škody.

Provozovatel je zodpovědný za úhradu všech nákladů spojených se sanací, včetně nákladů na analýzu rizik. Je však osvobozen od nákladů za nápravu v případě zásahu vyšší moci, pokud byla škoda způsobena třetí osobou, nebo pokud k ní došlo navzdory tomu, že provozovatel přijal veškerá nezbytná opatření, aby jí zabránil. Tímto dodržování podmínek environmentálního povolení zbavuje znečišťovatele odpovědnosti, v rozporu se zásadou přísné odpovědnosti za škody na životním prostředí.

Provozovatelé, jejichž činnost může způsobit škody na životním prostředí přesahující ekvivalent 800 000 EUR (podle odhadu krajského úřadu) musí získat pojistné krytí, aby pokryli náklady na odstranění případné škody na životním prostředí. Pokuty až do ekvivalentu 180 000 EUR lze uložit za porušení povinnosti oznamovat informace o možných škodách a za to, že nebyla provedena náprava (Rovenský a Sequens 2015).

Kontaminace z minulosti

Celkový počet kontaminovaných lokalit na území ČR není znám, ale je odhadován přibližně na 10 000 (CENIA, 2016). Kontaminované lokality zahrnují nepovolené nebo nesprávně řízené skládky, opuštěné průmyslové areály, nechráněná skladovací zařízení pro nebezpečné odpady a chemické látky, bývalé vojenské základny, doly a lomy. Od roku 2008, MŽP zmapovalo kontaminované lokality a zařadilo je podle priority pro sanaci (MŽP, 2017a). V letech 2010-15 bylo 272 míst plně sanováno a u 51 míst proběhla sanace, ale je nutné ještě provést další práce. Systém registrace databáze kontaminovaných míst je k dispozici pro veřejnost, ale není systematicky aktualizován. V současné době registruje 4 936 míst, z nichž méně než polovina je aktuální. Navzdory významnému zlepšení mapování a sanaci lokalit, stále existuje velké množství těch, jejichž riziko pro životní prostředí a zdraví není známo (CENIA, 2016). MŽP má plány k aktualizaci databáze prostřednictvím projektu spolufinancovaného EU.

Ačkoli ELD nezahrnuje znečištění z minulosti, náprava starých ekologických zátěží se řídí zásadou, že platí znečišťovatel. Znečišťovatel odpovídá za sanaci kontaminovaných oblastí; majitel nebo nájemce není odpovědný, pokud sám není znečišťovatelem. Kontaminované lokality jsou považovány za opuštěné v případě, že znečišťovatel není znám, nebo již neexistuje nebo je v platební neschopnosti. Stát je odpovědný za čištění opuštěných lokalit nebo těch, které byly kontaminované vojenskou nebo průmyslovou činností před rokem 1989 (Rovenský a Sequens, 2015). Metodický pokyn z roku 2011 se zabývá monitorováním a odběrem vzorků z kontaminovaných míst, a skutečná sanace je stanovena v metodice 2007 o „využití technologií in situ pro sanaci kontaminovaných lokalit“, která zahrnuje tabulky dekontaminačních norem.

Financování státních sanačních činností pochází z Fondu národního majetku Ministerstva financí, MŽP pro kontaminaci bývalých vojenských újezdů ze sovětské éry a z fondů zřízených Ministerstvem průmyslu a obchodu, Ministerstvem obrany, Ministerstvem dopravy a Ministerstvem pro místní rozvoj. Kromě toho mohou regionální orgány podle Vodního zákona z roku 2001 přispět k sanaci kontaminovaných vod. Jsou také použity soukromé fondy a strukturální fondy EU. Vzhledem k tomu, financování sanace není centralizované a provádí ji různá ministerstva, je nutná společná metodika (MŽP, 2017a). Aby nedošlo k uvalení celého břemene na daňové poplatníky, je třeba mobilizovat finanční prostředky k zajištění dostatečných zdrojů pro sanaci v případě, kdy finančně solventního znečišťovatele nelze identifikovat nebo znečišťovatel poruší své povinnosti nápravu provést. Česká republika by měla zvážit zřízení finančního mechanismu, jako je zvláštní fond financovaný aktuálními provozovatelé, z kterého by se hradila případná sanace prováděná státem.

2.4.4. Podpora dodržování předpisů a zelených postupů

Propagace vlády na podporu dodržování předpisů může snížit náklady pro podniky tím, že jim umožní, aby co nejúčinněji dosahovali a udržovali dodržování předpisů. Může také snížit regulační náklady zvýšením efektivity při sledování dodržování a prosazování předpisů. Propagace dodržování předpisů je zvláště účinná při cílení na malé a střední

podniky a zemědělce. MŽP by těžilo z rozvoje informačních nástrojů, jako jsou například přímá doporučení v průběhu kontrol, akce jako jsou semináře a workshopy, a poradenství týkajících se regulovaných subjektů, obvykle šířených v písemné formě.

Existují některé dobrovolné dohody mezi MŽP a podniky v Moravskoslezském kraji, stanovující cíle v oblasti technologií, emisních limitů a dalších opatření, která by společností měly vést ke snížení jejich vlivu na životní prostředí nad rámec legislativních požadavků.

Udržitelné zadávání veřejných zakázek

Národní akční plán pro ekologické veřejné zakázky (GPP) a sociálně odpovědné veřejné zadávání veřejných zakázek vzniklo brzy po roce 2000, což je poměrně brzy v porovnání s ostatními zeměmi východní Evropy. Rozhodnutí vlády z roku 2010 stanoví pravidla a metodiky GPP pro nábytek a informační technologie, a schválilo dokument MŽP stanovující nezávazné pokyny pro zavádění environmentálních požadavků při zadávání veřejných zakázek. Podle rozhodnutí, prodejci nepotřebují certifikaci kvality podle ISO 14001 pro účast na GPP, což mělo za následek pokles certifikací po roce 2010.

V rámci rozhodnutí GPP, 25 % všech státních a veřejných vozidel musí splňovat ekologické normy. Rozhodnutí také stanoví kritéria pro nákup určitých produktů. Zadavatelé by měli ve svém rozhodování o nákupu brát v úvahu prvky, jako jsou ekoznačky, normy v oblasti životního prostředí a certifikace, a osvědčení o energetické náročnosti. Jelikož provádění GPP bylo neuspokojivé, tato strategie byla přepracována. V roce 2017 vláda schválila nový dokument, „Pravidla pro uplatňování odpovědného přístupu při zadávání veřejných zakázek a nákupech státní správy a samosprávy“, který zahrnuje principy udržitelnosti a vyžaduje, aby MŽP vydávalo pokyny pro zadavatele veřejných zakázek ohledně ekologických specifikací pro různé kategorie produktů. Kromě toho MŽP plánuje workshopy a další aktivity s cílem informovat a školit kupující. Česká republika by měla zvážit zavedení všech klíčových prvků GPP uvedených v Doporučení Rady pro zlepšení vlivu na životní prostředí ve veřejných zakázkách OECD (C(2002)3), jako je analýza environmentálních nákladů na výrobky a služby, podpora efektivních informačních nástrojů, podpora rozvoje ukazatelů, a posuzování a vyhodnocování politik GPP.

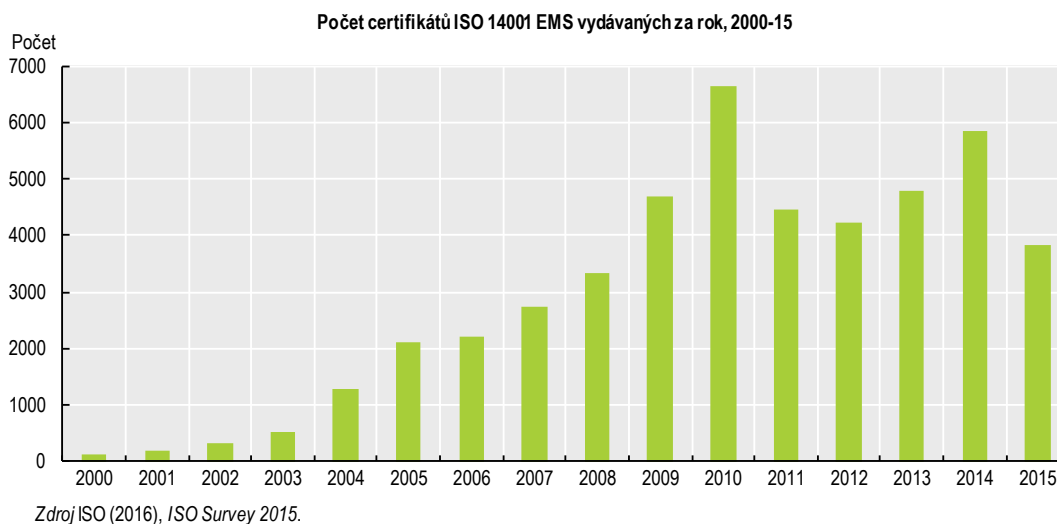
Certifikace systémů environmentálního managementu

Systémy environmentálního managementu (EMS) nejsou vládou ve velké míře podporovány. EMS, jako je ISO 14001, jsou mnohem rozšířenější v České republice než systému pro environmentální řízení podniků EU a systém auditu (EMAS). Existuje pouze 27 organizací z ČR registrovaných v EMAS. Vláda poskytuje některé regulační pobídky pro certifikaci EMAS a ISO 14001. Provozovatelé činnosti s vysokým rizikem environmentální nemusí zajistit pojištění, pokud mají certifikovaný systém EMS, i když jsou stále odpovědní za jakékoli škody na životním prostředí, které způsobí.

Přijetí normy ISO 14001 českými podniky rychle rostlo v letech 2000 a 2010, i když průměrný počet vydaných certifikátů ročně od té doby klesl přibližně o 40 % (Obrázek 2.2). Vrcholné hodnoty byly do značné míry způsobeny tím, že do roku 2010 mohli zadavatelé požadovat ISO 14001 jako předpoklad pro GPP, což se změnilo po přijetí rozhodnutí vlády v roce 2010. V roce 2013 byl proveden průzkum s cílem stanovit výhody EMS a odhalil, že především velké a střední podniky již byly certifikovány, v souladu s mezinárodní praxí. Více než polovina respondentů uznává, že systém přispěl ke zlepšení

jejich vlivu na životní prostředí. Mezi další výhody patřilo zvýšení (nebo zachování) konkurenceschopnosti a zlepšení image a důvěryhodnost (Hyršlová, 2017).

Obrázek 2.2. Počet podniků, které přijaly systémy environmentálního řízení, výrazně poklesl

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723207>

2.5. Propagace environmentální demokracie

Jak vyplývá z doporučení EPR z roku 2005, došlo k pokroku ve zlepšení přístupu veřejnosti k informacím o životním prostředí a v účasti na rozhodování. V roce 2015 přispěla novela Zákona o posuzování vlivů na životní prostředí významně k dosažení tohoto cíle tím, že rozšířila občanům a organizacím přístup k rozhodování o životním prostředí, k informacím a spravedlnosti, a posílila tak environmentální demokracii.

Česká republika, stejně jako většina evropských zemí OECD, je stranou Aarhuské úmluvy Evropské hospodářské komise OSN o přístupu k informacím, o účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí. Konvence, společně s právními předpisy EU o účasti veřejnosti a judikaturou Evropského soudního dvora, stanoví právo občanů a jejich sdružení podílet se na rozhodovacím procesu pro projekty a plány s potenciálním dopadem na životní prostředí a možnost využívat účinného přístupu k právní ochraně v otázkách životního prostředí.

2.5.1. Účast veřejnosti na rozhodování o životním prostředí

Účast na správě věcí veřejných a přístup k informacím jsou základní občanská práva zakotvená v Listině základních práv a svobod Ústavy České republiky. Veřejnost, definovaná v zákonech upravujících různé oblasti politiky, se podílí na tvorbě environmentální politiky prostřednictvím připomínkového řízení k návrhům politik a právních předpisů, které je otevřeno i pro nevládní organizace.

K dnešnímu dni, EIA a SEA jsou otevřené všem členům veřejnosti. Od novely zákona EIA z roku 2015 se občané a organizace mohou podílet na povolovacích procesech, které následují po EIA. Veřejnost je informována o všech probíhajících procesech EIA a SEA, dále o navazujících řízeních a také o rozvoji bezpečnostních programů a havarijních plánů.

Veškeré relevantní informace jsou k dispozici na webových stránkách národních nebo regionálních úřadů. Kdokoli může připomínky předložit ústně (zejména při veřejném projednání) nebo písemně (i elektronicky). Pokud příslušný úřad obdrží odůvodněné nesouhlasné vyjádření ze strany veřejnosti k dokumentaci EIA, musí se konat veřejné projednání. Příslušný orgán musí vzít v úvahu všechny připomínky a poskytnout odůvodnění u všech, které nejsou akceptovány. To představuje dobrou praxi, která není vždy v ostatních zemích OECD realizována. Nicméně, nedávná novela zákona EIA, která byla přijata v září 2017, omezuje účast veřejnosti, jelikož nebude docházet ke zveřejňování posudku o vlivech záměru na životní prostředí, čímž bylo tedy omezeno jeho připomínkování. To bylo prezentováno jako opatření ke zjednodušení a zkrácení procesu, ale mohlo by se ve skutečnosti jednat o omezení účasti veřejnosti v procesu EIA. Zúčastněné strany se v této záležitosti rozcházejí.

Podobně nedávná novela stavebního zákona, která vstoupila v platnost v lednu 2018, byla prezentována jako způsob, jak zjednodušit a urychlit povolovací řízení pro stavební záměry. Developer má možnost si vybrat, zda využije nový společný postup, nebo zda zahájí řízení odděleně. Nový postup snižuje účast veřejnosti na projektech, které procesu EIA, protože u nich je stále možnost veřejného projednání. Nicméně, pro projekty, které nepodléhají procesu EIA, se NGO mohou účastnit povolovacích řízení pouze na základě Zákona o ochraně přírody a krajiny.

Veřejnost se může zúčastnit všech povolovacích řízeních IPPC, i když nevládní organizace mohou žádat o účast v povolovacích řízeních do osmi dnů ode dne zveřejnění shrnutí žádosti o povolení. Aplikace je k dispozici na webových stránkách MŽP a na informačních tabulích příslušného krajského úřadu. Pokud nevládní organizace požádá o účast v řízení, může požádat o úplnou dokumentaci. Pak může předložit připomínky k navrhovaným podmínkám povolení a účastnit se ústního jednání.

2.5.2. Přístup k informacím o životním prostředí

MŽP vydává každoroční zprávu o stavu životního prostředí a spolupracuje s krajskými úřady, aby vydaly podobnou zprávu pro každý kraj, spolu se srovnávací analýzou environmentálních indikátorů napříč regiony. Všechny tyto publikace jsou předkládány vládě a zveřejněny na internetových stránkách MŽP. Statistická ročenka životního prostředí je připravována každoročně Českým statistickým úřadem (ČSÚ) a zveřejňována na internetových stránkách MŽP a ČSÚ (MŽP, 2017b). Na otázku, zda se domnívají, že jsou dobře informováni o otázkách životního prostředí, asi 40 % dotazovaných českých občanů uvedlo kladnou odpověď, ve srovnání s průměrem EU ve výši 54 % (EC, 2014).

Česká republika podává hlášení o únicích znečišťujících látek do ovzduší, vody a půdy v Evropském registru úniků a přenosů znečišťujících látek. Česká zpráva z roku 2016 zahrnuje úniky znečišťujících látek, seskupené podle environmentálních témat a množství tvorby odpadů. Tato zpráva se vztahuje na 882 zařízení, což představuje nárůst oproti předchozímu roku, a na asi 90 látek (Eionet, 2016). Český registr úniků a přenosů znečišťujících látek zahrnuje širší informace, zahrnující úniky a přenosy z téměř 3 000 zařízení (údaje z roku 2016).

Jak doporučilo EPR z roku 2005, přístup k informacím o životním prostředí se zlepšil a veřejnost má širokou škálu nástrojů pro takový přístup. Zákon o právu na informace o životním prostředí (1998) zajišťuje přístup k informacím o životním prostředí. Byl doplněn o zřízení GeoPortálu, který umožňuje elektronický přístup k územním údajům a širšímu souboru informací o životním prostředí, které MŽP vlastní. Směrnice o přístupu k informacím o životním prostředí (2003/4/EK) a Směrnice INSPIRE (2007/2/EK)

vytvářejí právní základ pro sdílení informací o životním prostředí mezi veřejnými orgány a veřejností. Zejména Směrnice INSPIRE si klade za cíl zřízovat geo-portály, které uvádějí míru sdílených územních dat v každém členském státě. České zavádění směrnice bylo posouzeno Evropskou komisí jako dobré, s tím, že je zde další prostor pro zlepšení (ES, 2017a).

Strategický rámec pro rozvoj veřejné správy zahrnuje zavádění politiky „digitální formy od počátku“, která umožňuje elektronickou formu veřejných služeb a vyžaduje, aby každý klient veřejné správy si vytvořil elektronický profil. Některé nástroje politiky zahrnují úložiště elektronických komunikací mezi občany a veřejnou správou, pozemkových úřadů, informačních portálů pro podniky a veřejné orgány, informace o zakázkách a zprávy o místní samosprávě a jejich činnosti (OECD, 2016).

Podrobnosti o všech udělených povoleních lze nalézt na webových stránkách MŽP. Zkrácená verze každé inspekční zprávy IPPC je zveřejněna ve veřejně přístupném informačním systému integrované prevence, který spravuje MŽP. Veřejnost může rovněž požádat o výsledky kontroly u jakéhokoli regulovaného zařízení. Veřejně přístupné údaje o záznamech ohledně dodržování předpisů u regulovaných subjektů zlepšuje dodržování práva ohledně životního prostředí.

Nedávná nezávislá revize IMPEL uznala, že webové stránky ČIŽP uváděly spoustu informací dostupných pro veřejnost, v souladu s požadavky EU pro otevřenost a transparentnost (IMPEL, 2016). V případě zamítnutí žádosti (nebo její části) o informace o životním prostředí, se osoba žádající informace může odvolat k nadřízenému správnímu orgánu. Totéž platí, pokud žádost o informace zůstává nezodpovězena nebo jen část požadovaných informací je k dispozici, a to bez jakéhokoli vysvětlení.

2.5.3. Přístup k právní ochraně

Novela Zákona o posuzování vlivů na životní prostředí z roku 2015 mající za cíl transpozici směrnice EU výrazně pomohla zlepšit přístup k právní ochraně během procesu EIA a v navazujících řízeních. Zúčastněné strany - fyzické i právnické osoby, jejichž práva by mohla být dotčena povolovacím řízením, které navazuje na proces EIA, a nevládní organizace, které fungovaly nejméně tři roky před tím, než bylo vydáno povolení, nebo které jsou podporovány alespoň 200 osobami - mají právní postavení v povolovacím řízení a mohou napadnout procedurální a materiální zákonnost povolení (Tomoszkova, 2015).

Správní řád (2002) uvádí, že všichni účastníci povolovacího řízení mohou podat odvolání proti rozhodnutí povolení regionálních orgánů u MŽP. Na druhé straně, MŽP rozhodne, zda předá postup kancelářím poboček. Je-li povolení vydáno rozhodnutím orgánů na nižší úrovni, je odvolacím orgánem krajský úřad. Rozsudek Správního soudu může být přezkoumáno Nejvyšším správním soudem. Nejsou k dispozici žádné ekologické soudy; běžné civilní a trestní soudy řeší spory a trestné činy týkající se životního prostředí. Náklady na podání případu ohledně životního prostředí u domácího soudu se v České republice nepovažují za vysoké (ES, 2017d).

Listina základních práv a svobod umožňuje občanům a nevládním organizacím požádat příslušný orgán, aby zahájil řízení nebo uložil nápravná opatření. Nicméně, v mnoha případech mají orgány volnost při vyřizování stížností. Česká republika by měla zajistit, aby veřejnost mohla uplatnit své právo obrátit se na soud, pokud nějaký orgán nebude jednat v reakci na porušování předpisů. Pokud jde o odpovědnosti za škody na životním prostředí, zúčastněné strany mají právo požádat o zahájení řízení (J&E, 2012b).

2.5.4. Environmentální výchova

Vzdělávání a povědomí o životním prostředí jsou dobře vyvinuté ohledně různých odvětvích (Box 2.2) a jsou pojednány ve Státní politice životního prostředí jako nezbytné při budování občanské povědomosti o odpovědnosti za zlepšení stavu životního prostředí. Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty byl zahájen v roce 2000. Pro období 2016-25 je Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství klíčovým dokumentem, který byl schválen vládou a doprovázen akčním tříletým plánem. Obsahuje strategické oblasti s jasně definovanými cíli a ukazateli pro posouzení pokroku a vyhodnocení výsledků. Výrazně zdůrazňuje dostupnost environmentálních informací poskytnutých vnitrostátními orgány a sdílení osvědčených postupů. Tento program je zaměřen nejen na školní osnovy, ale také na neziskový sektor, stejně jako na celoživotní vzdělávání a odbornou přípravu. Podporuje programy v oblasti životního prostředí pro pedagogy a definuje metodiku pro vyhodnocení stávajících programů (MŽP, 2016b).

Box 2.2. Osvědčené postupy v oblasti environmentální výchovy a osvěty

Oběhové hospodářství

MŽP ve spolupráci s nevládní organizací Institut cirkulární ekonomiky organizovalo v dubnu a květnu 2017 kampaň „zaplat', kolik vyhodíš“ s cílem zlepšit předcházení vzniku odpadů a snížit množství odpadů ukládaných na skládky. Tvořilo ji 13 seminářů v různých městech zaměřených na zvyšování povědomí o inteligentních řešeních pro nakládání s odpady. Semináře poskytly informace o financování projektů pro nakládání s odpady a zdůraznily příklady osvědčených postupů při provádění možností nakládání s odpady ve vybraných obcích. Bylo zapojeno více než 600 účastníků, což prokázalo velký zájem o tyto iniciativy.

Ekocentra

V zemi je asi 100 středisek ekologické výchovy poskytujících více než 500 programů ročně, kterých se účastní asi 12 000 dětí. Kolem dvaceti center poskytuje pobytové programy, během nichž žáci základních a středních škol stráví pět dní v přírodě, aby se naučili zásady udržitelného rozvoje a posílil se jejich vztah k životnímu prostředí. Programy jsou zaměřeny na poznávání nejběžnější stanovišť a druhů rostlin a živočichů a seznámení se s ekologií, nakládání s odpady, využíváním energie a ekologickým zemědělstvím. Existují také specifické programy pro učitele, rodiny a odborníky.

Zdroje: Institut cirkulární ekonomiky (2017), webové stránky, <http://incien.org>; MŽP (2016c), *Ekologická výchova v České republice*

Od roku 2011 MŽP nabízelo e-learningový program pro úředníky, který se zaměřuje mimo jiné na otázky environmentální legislativy, EMAS, ISO, čistší výrobu, nakládání s odpady, chemické a nebezpečné látky. Environmentální výchova v otázkách přírody, zeměpisu, udržitelné spotřeby a klimatu je zakotvena v obecných osnovách na všech úrovních vzdělávání, od základního po post-sekundární. Přibližně 80 % základních škol má koordinátora pro environmentální vzdělávání, který je pověřen vypracováním cílů pro školu a organizováním aktivit. Jejich role se může pohybovat v rozmezí od utváření osnov po řešení vlastního plnění školy s ohledem na životní prostředí.

MŽP ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy je odpovědné za koordinaci ekologické výchovy. Tyto programy jsou vyvíjeny ve spolupráci s dalšími státními institucemi, organizacemi a nevládními organizacemi (MSMT, 2017a). Financování pochází ze Státního fondu životního prostředí, MŽP, regionálních rozpočtů a soukromých zdrojů, včetně iniciativ sociální odpovědnosti malých firem. Asi 30 milionů EUR z evropských fondů bylo použito na obnovu ekocenter v období let 2007-14. Kromě toho má MŽP dotační program na podporu projektů nevládních organizací, s ročním rozpočtem ve výši 0,3 milionu EUR.

Doporučení ke správě a řízení politik životního prostředí

Institucionální rámec

- Posílit spolupráci mezi obcemi ke zvýšení jejich efektivity v poskytování environmentálních služeb (např. stanovením minimální velikosti nebo standardů pro poskytování služeb, zřízení specializované jednotky na centrální úrovni, která by usnadňovala spolupráci a monitorovala ji). Zlepšit vertikální koordinaci posílením vedení ze strany MŽP směrem k regionálním a místním orgánům.

Regulatorní rámec

- Zajistit v procesu EIA posuzování i dalších variant řešení nad rámec „nulové alternativy“.
- Zvýšit využívání analýzy nákladů a přínosů k posouzení environmentálních politik, zajistit k tomu kapacitu lidských zdrojů, a rozšířit *ex post* hodnocení jejich provádění.

Dodržování právních předpisů

- Zlepšit plánování, na základě rizika, inspekce životního prostředí za použití kritérií pro rizika pro všechny regulované činnosti, včetně těch s nízkým rizikem.
- Zvážit zavedení dalších ukazatelů výkonnosti při hodnocení efektivity zajišťování dodržování předpisů, jako jsou například míra dodržování předpisů podle závažnosti přestupku.
- Zřídit a prosazovat přísnou (nezávisle na zavinění) odpovědnost za škody na životním prostředí tím, že se odstraní výjimky při vystavování povolení vydávaných pro oblast životního prostředí. Pokračovat v aktualizaci registru kontaminovaných lokalit a rozvíjet finanční mechanismus pro jejich postupnou sanaci.
- Posílit propagaci dodržování předpisů zaměřenou na malé a střední podniky, prostřednictvím online informačních nástrojů a pokynů pro regulované subjekty.

Environmentální demokracie

- Pokračovat v rozšíření přístupu občanů a organizací k soudní ochraně ve věcech životního prostředí za účelem zajištění širší environmentální demokracie a to tím, že veřejnost a nevládní organizace budou mít právo

obrátit se na soud v případě nečinnosti příslušného orgánu při porušení předpisů.

- Zajistit, aby nedávné novely stavebního zákona neomezovaly účast veřejnosti na povolovacím řízení.

Poznámky

¹ Doporučení Rady k posuzování projektů s významným dopadem na životní prostředí [C(79)116].

Zdroje

CEI (2015), *Annual Report 2015*, Czech Environmental Inspectorate, Prague.

CENIA (2016), *2015 Report on the Environment of the Czech Republic*, Czech Environmental Information Agency, Prague.

Clifford Chance (2013), *Q&A on Environmental Law in Czech Republic*, Clifford Chance, London.

Committee of the Regions (2017), Division of Powers website, <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/default.aspx> (accessed 13 April 2017).

EC (2017a), *The EU Environmental Implementation Review Country Report: Czech Republic*, European Commission, Brussels.

EC (2017b), “Commission staff working document, Part II: Member States, Accompanying the document Monitoring the application of European Union law 2016 Annual Report, SWD(2017) 260 final”, European Commission, Brussels.

EC (2017c), “Commission staff working document, country report Czech Republic 2017, accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank and the Eurogroup, 2017 European semester: assessment of progress on structural reforms, prevention and correction of macroeconomic imbalances, and results of in-depth reviews under regulation (EU) No 1176/2011, SWD(2017) 69 final”, European Commission, Brussels.

EC (2017d), *New guidelines help citizens gain better and fairer access to their national courts on environmental cases*, European Commission, Brussels, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1114_en.htm.

EC (2014), “Attitudes of European citizens towards the environment”, *Special Eurobarometer*, No. 416, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/eurobarometers_en.htm (accessed 3 May 2017).

Eionet (2016), *E-PRTR informal review 2016 – country report Czech Republic*, European Environment Information and Observation Network.

Government of the Czech Republic (2017), Government website, www.vlada.cz/en/ppov/council-for-sustainable-development/the-government-council-for-sustainable-development-of-the-czech-republic-153075 (accessed 12 April 2017).

- Hyršlova, J. et al. (2017), *Benefits of Environmental Management Systems in the Czech Republic*, 10th International Symposium on Environmental Software Systems (ISESS), October 2013, Neusiedl am See, Austria. Springer, IFIP Advances in Information and Communication Technology, <https://hal.inria.fr/hal-01457481/document>.
- IMPEL (2016), *IMEPL REVIEW INITIATIVE (IRI): A voluntary scheme for reporting and offering advice to environmental authorities*, European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law.
- Institute of Circular Economy (2017), website, <http://incien.org> (accessed 4 September 2017).
- ISO (2016), *ISO Survey 2015*, International Organisation for Standardization, www.iso.org/annual-reports.html (accessed 4 September 2017).
- J&E (2012a), *The EIA in Selected Member States: Report and Case Studies*, Justice and Environment, Prague.
- J&E (2012b), *Czech Republic: Environmental Liability 2012*, Justice and Environment, Prague.
- MOA (2016), *Report on Water Management in the Czech Republic*, Ministry of Agriculture, Prague, http://eagri.cz/public/web/file/510254/Zprava_o_stavu_vodniho_hospodarstvi_Ceske_republiky_v_roce_2015_eng.pdf (accessed 12 September 2017).
- MoE (2017a), Ministry of the Environment website, www.mzp.cz/en (accessed 19 April 2017).
- MoE (2017b), “Response to the questionnaire for the OECD Environmental Performance Review of the Czech Republic”, Ministry of the Environment, Prague.
- MoE (2016b), *State Programme for Environmental Education and Public Awareness in the Czech Republic 2016-2025*, Ministry of the Environment, Prague.
- MoE (2016c), *Environmental Education in the Czech Republic, Department of Financial and Voluntary Instruments*, Ministry of the Environment, Prague.
- OECD (2017), “Cost-benefit Analysis and the Environment”, Working Party on Integrating Environmental and Economic Policies, OECD Publishing, Paris, June 2017.
- OECD (2016), *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-cze-2016-en.
- OECD (2015), *Government at a Glance 2015*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/gov_glance-2015-en.
- Rovenský, V. and T. Sequens (2015), *Environmental Law and Practice in the Czech Republic: Overview, Practical Law*, [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/0-376-3637?_lrTS=20170427144830397&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/0-376-3637?_lrTS=20170427144830397&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1) (accessed 28 April 2017).
- SMO ČR (2017), Union of Towns and Municipalities of the Czech Republic website, www.smocr.cz/default.aspx?languageCode=EN (accessed 13 April 2017).
- Tomoszkova, V. (2015), *Implementation of the EU Directive on Environmental Impact Assessment in the Czech Republic: How Long Can the Wolf Be Tricked?*, 6 Wash. & Lee J. Energy, Climate & Environment 451, <http://scholarlycommons.law.wlu.edu/jece/vol6/iss2/5>.
- Zicha, J. (2012), *Administrative and Criminal Liability of Legal Persons for Offences against Environment in the Czech Republic*, University in Zlín, Czech Republic, www.wseas.us/e-library/conferences/2012/Zlin/EPRI/EPRI-17.pdf (accessed 26 April 2017).

Kapitola3. Směřování k zelenému růstu

Tato kapitola posuzuje úsilí České republiky o zahrnutí environmentálních ohledů do hospodářské politiky a o prosazování zeleného růstu a udržitelného rozvoje. Analyzuje pokrok ve využívání ekonomických a daňových politik s cílem sledovat cíle ochrany životního prostředí a pojednává o dotacích, které životnímu prostředí škodí. Kapitola se zabývá snahami o rozšiřování nízkouhlíkové infrastruktury a infrastruktury spojené s životním prostředím, dále snahami o rozšíření souvisejících trhů a podpory ekologických inovací jako zdroje hospodářského růstu. Kapitola rovněž hodnotí pokrok v začleňování životního prostředí do programů rozvojové spolupráce.

Statistické údaje za Izrael jsou poskytovány v rámci odpovědnosti příslušných izraelských orgánů. Použití těchto údajů ze strany OECD nijak nezasahuje do statutu Golanských výšin, východního Jeruzaléma a izraelského osídlení na západním břehu Jordánu v souladu s podmínkami mezinárodního práva.

3.1. Ekonomika a životní prostředí

Česká republika je malou, velmi otevřenou ekonomikou, která rostla rychleji, než byl průměr OECD pro mnohé ekonomiky po roce 2000. Rychlý růst je hnán otevřením trhů a přílivem zahraničních investic, podporovaných konkurenceschopnou průmyslovou základnou a centrální polohou v Evropě (OECD, 2016a). Zpracovatelský průmysl hraje důležitou roli, a společně s dopravními prostředky a výrobky automobilového průmyslu představuje téměř polovinu exportu země. Příjem na obyvatele doháněl průměr zemí OECD do roku 2008. Nicméně, v důsledku globální finanční krize, se růst téměř zastavil, zejména v důsledku poklesu růstu produktivity. Růst HDP se nastartoval v roce 2015 dočerpáváním fondů EU, a následně zpomalil v roce 2016. Očekává se, že zůstane nad 3 % v letech 2017-18 (OECD, 2017a).

Pokroku bylo dosaženo při snižování chudoby a nezaměstnanosti, v intenzitě spotřeby energií a emisí skleníkových plynů a v intenzitě využití lesů a vodních zdrojů. Nicméně, z důvodu silné průmyslové základny země a její závislosti na uhlí, patří země mezi ekonomiky s největší energetickou a uhlíkovou náročností s vysokými emisemi v OECD a populace je vystavena silné úrovni znečištění ovzduší. Silniční doprava je nadále převládajícím způsobem dopravy a změny ve využívání území, rozvoj infrastruktury a intenzivní zemědělství ohrožují odolnost ekosystémů. Pokrok směrem k udržitelnému rozvoji bude vyžadovat více nákladově efektivní environmentální politiku, včetně dlouho očekávané zelené a růstově přátelské daňové reformy.

3.2. Rámec pro udržitelný rozvoj a zelený růst

Národní program reforem, který je součástí ročního cyklu evropského semestru, je hlavním dokumentem pro podporu hospodářského růstu a provádění strategie Evropa 2020. Investiční rámec k dosažení cílů této strategie poskytuje politika soudržnosti EU. Strategie Česká republika 2030, kterou vláda schválila v roce 2017, je hlavní realizační platformou Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 (GOCR, 2017). Tato druhá aktualizace Strategie pro udržitelný rozvoj z roku 2004 (po aktualizaci v roce 2010) podporuje dlouhodobou orientaci a soudržnost odvětvových, průřezových a regionálních strategií. Vytyčuje šest národních prioritních oblastí: lidé a společnost, ekonomický model, odolné ekosystémy, obce a regiony, globální rozvoj a dobrá správa (Kapitola 1.).

Rada pro udržitelný rozvoj se v roce 2014 přesunula z Ministerstva životního prostředí (MŽP) na Úřad vlády. Nyní jí předsedá premiér, což by mělo podporovat koherentní vládní přístup k udržitelnému rozvoji. Nicméně, zajištění soudržnosti politik zůstává i nadále výzvou. Přetrvávají rozpory mezi oblastmi životního prostředí a energetickou politikou, zdůrazněné v EPR OECD z roku 2005. Například, zatímco vláda uvádí, že cílem země je zajistit přechod ke konkurenceschopné nízkouhlíkové ekonomice (GOCR, 2016a), Státní energetická koncepce zdůrazňuje, že snižování emisí CO₂ je především politický závazek EU a že emise CO₂ nejsou klíčovým ukazatelem kvality životního prostředí v ČR (MIT 2014). Česká republika byla posledním členem EU, který ratifikoval Pařížskou dohodu v říjnu 2017 a to kvůli zdoluhavým parlamentním debatám. Přestože energetická politika předpokládá přechod od fosilních paliv k jaderné energii a obnovitelným zdrojům energie, nejistota zůstává v otázce rozsahu a financování přechodu (Kapitola 1. , Oddíl 3.4.4). Kromě toho rozhodnutí o zrušení omezení těžby hnědého uhlí v roce 2015 vysílá protichůdné signály. Přijetí Politiky ochrany klimatu v roce 2017 je pozitivním krokem, který by měl pomoci při sladování politik.

Neexistuje žádná vládní strategie zeleného růstu, ačkoli se Česká republika přihlásila k monitorovacímu rámci OECD pro vypracování souboru indikátorů zeleného růstu (ČSÚ, 2014). Ukazatele zahrnují související ekologické daně, ceny energií a zelená pracovní místa, které nejsou uvedeny v indikátorech udržitelného rozvoje. Nicméně, existuje jen málo důkazů o jejich využití při tvorbě politik. Zatímco energetická politika podporuje konvenční zdroje energie jako hlavní příležitost růstu a zaměstnanosti,¹ posouzení společenských nákladů v případě uvážení v uhlíkově náročných technologiích a posouzení výhod nízkouhlíkové ekonomiky by pomohly přispět k podpoře přechodu na zpoplatnění emisí uhlíku ve společnosti. Například se odhaduje, že zrušení limitů těžby by zvýšilo náklady na léčbu zdraví poškozeného těžbou a spotřebou uhlí z 3,3 miliardy EUR na 5,8 miliardy EUR v průběhu let 2015-50, s výrazným podílem dopadu, který by se projevil za českými hranicemi (Máca a Melichar, 2016). Česká republika by mohla navázat na své dobré schopnosti ekonomického hodnocení politik v oblasti životního prostředí.

3.3. Ekologizace systému daní a poplatků

3.3.1. Přehled

Daňová zátěž je v mezinárodním měřítku mírná. Poměr daňových příjmů k HDP činil 33,5 % v roce 2015, což bylo mírně pod průměrem OECD ve výši 34,3 % (OECD, 2016b). Daňové úniky, které jsou poměrně vysoké, se staly politickou prioritou (OECD, 2016a). Samospráva má malou fiskální autonomii: vybírá pouze 1,2 % z celkových daňových příjmů, což je druhý nejmenší podíl v OECD. Veřejný dluh je nízký a rozpočet je víceméně v rovnováze, ale výdaje na důchody porostou s tím, jak populace stárne: očekává se, že podíl starších osob k populaci v produktivním věku vzroste z 27 % v roce 2015 na 59 % v roce 2050. Stejně jako v jiných zemích OECD střední a východní Evropy, zdroj daní se přiklání směrem k práci, s vyššími než průměrnými příspěvky na sociální zabezpečení.

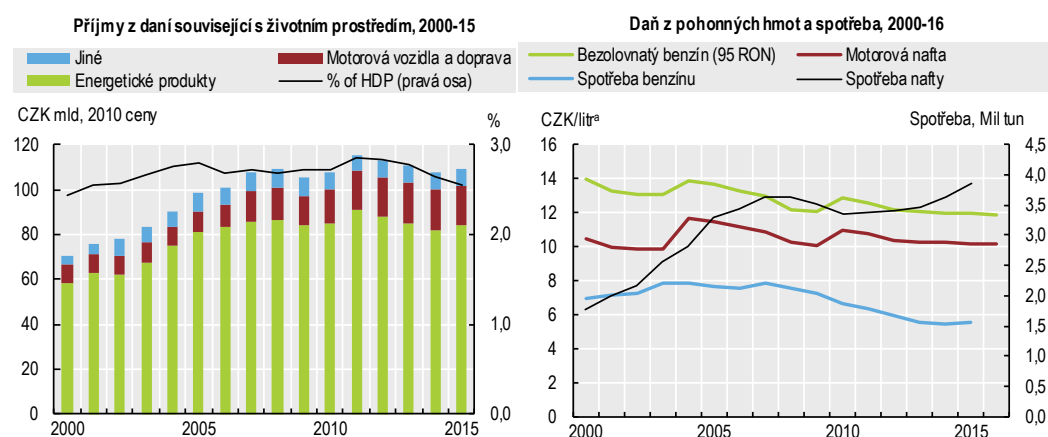
Příjem z daní souvisejících s životním prostředím vzrostl z 2,4 % HDP v roce 2000 na 2,9 % v roce 2011, a poté klesl na 2,6 % v roce 2015, což je i tak výrazně nad průměrem OECD, který dosahuje 1,6 %. Daně z energetických produktů tvoří největší část těchto příjmů (78 %, ve srovnání s průměrem OECD 70 %), zatímco daně související s dopravou (s výjimkou paliv) přinášejí relativně nízké tržby (16 %, vs. 27 % v OECD). Růst příjmů z daní souvisejících s životním prostředím byl dán zvýšenou spotřebou pohonných hmot do roku 2008. I přes nové daně z energetických produktů, environmentální daňová zátěž v ekonomice v uplynulých letech klesala.

3.3.2. Daně z energetických produktů

Příjmy z daní z energetických produktů reálně vzrostly v období 2000-08, zejména díky zvýšené spotřebě pohonných hmot (Obrázek 3.1). Po dosažení vrcholu v roce 2011 v důsledku zvýšení zdanění pohonných hmot výnosy klesly kvůli zpomalení spotřeby, nižší sazbě daně a přechodu od benzínových vozidel k méně zdaněným dieselovým vozidlům. Stejně jako většina zemí OECD i Česká republika poskytuje zvýhodněné zdanění pro motorovou naftu oproti benzínu, i přes její vyšší emise oxidu uhličitého a látek znečišťujících ovzduší (Harding, 2014). Podíl nafty na spotřebě pohonných hmot vzrostl ze 46 % v roce 2000 na 66 % v roce 2015. Zvyšování daňových sazeb pro naftu by lépe odráželo vyšší environmentální náklady spojené s jejím používáním. Česká republika sice zavedla zdanění zemního plynu, pevných paliv a elektřiny v roce 2008 v souladu se směrnicí EU o zdanění energie (2003/96 / ES), ale ceny byly stanoveny na relativně nízké úrovni, podle požadovaného minima pro neobchodní využití, a nejsou upravovány o inflaci. S ohledem na zavedené výjimky (Oddíl 3.3.3), daně z energií neposkytují konzistentní

signál o ceně uhlíku napříč spotřebou paliv a energie, což snižuje jejich nákladovou efektivitu. Obecně ani neodrážejí jiné environmentální náklady spotřeby energie, jako například hluk, dopravní zácpy a znečištění ovzduší; což nemotivuje znečišťovatele převzít za tyto náklady odpovědnost.

Obrázek 3.1. Od roku 2011 nižší a diferencované daně na silniční paliva snížily příjmy a podpořily spotřebu nafty.

a) Spotřební daně v běžných cenách k roku 2010.

Zdroje: OECD (2016), "Instruments used for environmental policy", *OECD Environment Statistics* (database); IEA(2017), *IEA Energy Prices and Taxes Statistics* (database); IEA (2017), *IEA World Energy Statistics and Balances* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723226>

Energetické daně jsou poměrně nízké podle evropských standardů (EC, 2016a). Stejně jako ostatní země střední a východní Evropy, i Česká republika udržela nízké daňové sazby energie z důvodu obavy o její dostupnost: asi 14 % domácností čelí riziku nedostupnosti energie², což je čtvrtý nejvyšší podíl z 20 zemí OECD (Flues a Van Dender, 2017).

Poskytování přímé podpory ohroženým domácnostem, odpojené od spotřeby energie a stanovení daňové sazby na úroveň, která bude lépe odrážet environmentální náklady spotřeby energie, by mohlo být účinnější jak pro efektivitu, tak pro účely zamezování nerovnosti v této oblasti, než udržování nízké výše zdanění. Simulace OECD ukázaly, že by využití třetiny z dodatečného příjmu z vyšších daní na topná paliva a elektřinu snížilo podíl českých domácností čelících riziku nedostupnosti energie o 15 % pomocí příspěvků podle výše příjmu domácností a o 8 % pomocí paušálních převodů. Kromě toho paušální převody mohou zmírnit regresivní dopad, zatímco převody podle příjmu mohou vést k progresivnímu propadu daňové reformy. Konečně, zvýšení energetických daní by zlepšilo zdraví snížením znečištění ovzduší, což by mohlo částečně kompenzovat regresivní dopad. Jelikož chudší lidé žijí ve městech s vyšším znečištěním ovzduší z vytápění, dotkly by se jich nejvíce pozitivní dopady díky zlepšené kvalitě ovzduší (Braníš a Linhartová, 2012).

3.3.3. Zrušení ekologicky škodlivé podpory výroby a spotřeby fosilních paliv

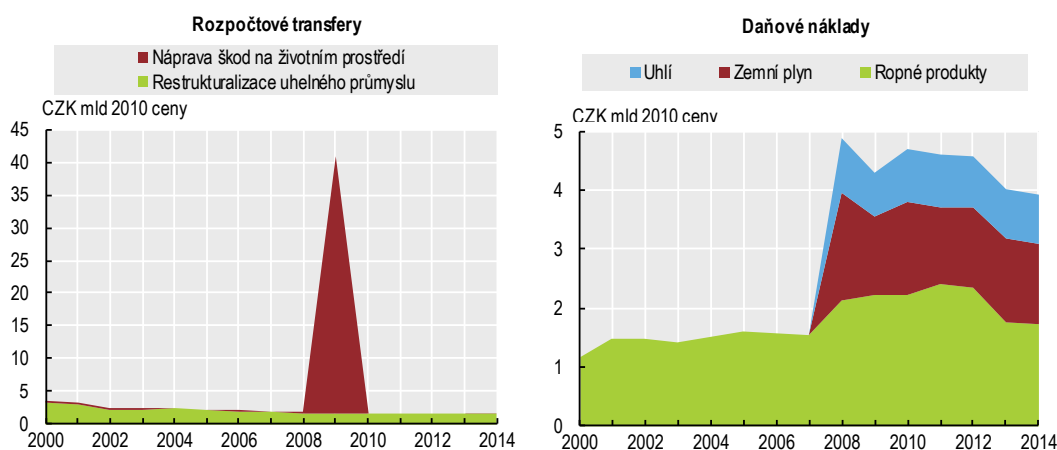
Od roku 2004 jsou dotace do uhelného průmyslu řízeny pravidly EU, a státní podpora je povolena pouze pro důlní uzavěru, léčbu zdravotního poškození horníků a sanace ekologických škod souvisejících s těžbou v minulosti. Důlní společnosti jsou odpovědné za sanaci škod způsobených těžbou od roku 1994. Stát se musí vypořádat se škodami, které

vznikly před tímto datem. V roce 2009 přidělilo Ministerstvo financí 40 miliard korun (asi 1,5 miliardy EUR) na financování projektů na sanaci životního prostředí v opuštěných dolech (Obrázek 3.2) (OECD, 2012a).

Podpůrná opatření pro fosilní paliva představují především daňové náklady spojené se spotřebou energie. Výjimky se vztahují na různá využití paliva: benzín a nafta použité k jinému účelu, než k přepravě nebo vytápění; benzín a nafta použité pro obchodní leteckou a lodní dopravu; zemní plyn používaný pro vytápění obytných prostor a v zařízeních pro kombinovanou výrobu elektřiny a tepla; zkapalněný ropný plyn používaný k vytápění; uhlí a jiná pevná paliva používaná v zařízeních pro kombinovanou výrobu elektřiny a tepla. Čistá biopaliva a biopaliva obsažená ve směsích s vysokým procentem biopaliv podléhají snížené spotřební dani. Kromě toho, 40 %³ spotřební daně z motorové nafty používané v zemědělství se proplácí, stejně tak tomu je u 94% spotřební daně z motorové nafty používané k vytápění. Spotřeba elektřiny z jaderných elektráren, obnovitelných zdrojů energie, biomasy nebo odpadu není zdaněna.⁴ Ostatní elektřina je zdaňována jednotnou sazbou pro všechny uživatele. Paliva používaná pro výrobu elektřiny jsou osvobozena od daní (OECD, 2013a).

Přes snížení podílu daňové vratky u spotřební daně z nafty pro zemědělské využití v roce 2013, se celkové daňové náklady odhadují na 4,1 miliardy korun (cca 150 milionů EUR) v roce 2014, což odpovídá 5% daňových výnosů z energie. Tento podíl je pod průměrem zemí OECD, což je skutečnost, která může odrážet srovnatelně nižší energetické daňové sazby.⁵ Diferencovaný daňový režim podporuje používání fosilních paliv, vytváří narušení trhu a způsobuje ušlé rozpočtové prostředky, které by jinak mohly být určeny na politiku podpory hospodářského růstu, jako je výzkum a vývoj související s životním prostředím.

Obrázek 3.2. Daňové náklady na fosilní paliva snižují motivaci k úsporám energie

Poznámka: Daňové náklady související s ropnými produkty: v roce 2013 se vrácení spotřební daně ukládané na motorovou naftu používanou jako motorové palivo pro zemědělské účely snížilo ze 60% na 40%.
Zdroj: OECD (2015), "OECD inventory of Support Measures for Fossil Fuel", OECD Environment Statistics (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723245>

Neexistuje žádná komplexní informace o dotacích a daňových výdajích v České republice, které jsou pro životní prostředí potenciálně škodlivé. Vláda plánuje zřídit Národní rozpočtovou radu, aby sledovala vývoj veřejných financí a dodržování fiskálních pravidel (2016a OECD). Její výroční zpráva by mohla být prostředkem pro kontrolu programů

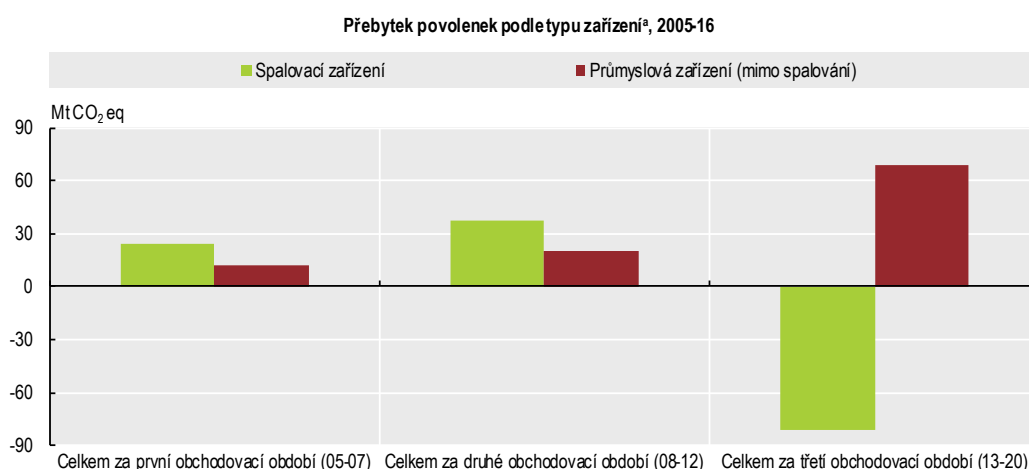
veřejné podpory a jejich možného dopadu na životní prostředí a ještě obecněji, pro hodnocení jejich společenských nákladů a přínosů. Tím by se zvýšila transparentnost daní a veřejných výdajů a mohla by být použita v reformě dotací a zvláštního daňového zacházení, které není odůvodněno z ekonomických, sociálních a ekologických důvodů.

3.3.4. Zpoplatnění emisí uhlíku prostřednictvím systému EU pro obchodování s emisemi

Kromě energetických daní Česká republika zpoplatňuje emise CO₂ prostřednictvím Systému EU pro obchodování s emisemi (EU ETS). Emise jsou generovány 349 stacionárními zařízeními a pěti leteckými subjekty (EEA, 2017). V roce 2016 byla výroba elektřiny a tepla odpovědná za 80% emisí regulovaných v ETS. Pokud budeme vycházet z cenových signálů z daní na spotřebu energie a EU ETS, zpoplatňuje Česká republika 77 % své energie související s emisemi CO₂, ve srovnání s 40 % v průměru v 41 zemích⁶, které představují 80 % světových emisí v roce 2012 (OECD, 2016c). Nicméně pouze 16 % všech emisí CO₂ zpoplatňuje více než 30 EURY za tunu (konzervativní odhad klimatického poškození z jedné tuny emisí CO₂) a emise zpoplatněné na této úrovni byly zejména z odvětví silniční dopravy.

Daně z pohonných hmot byly v minulosti široce používány jako prostředek pro zvýšení příjmů, jejich daňové sazby a daňové základy jsou trvale vyšší a větší než u jiných typů využívání energie. Většina emisí oxidu uhličitého v České republice vzniká v odvětvích průmyslu a výroby elektřiny v důsledku spotřeby energie. Emise v těchto odvětvích jsou zpoplatněny zejména prostřednictvím EU ETS, ale cena povolenky je nízká. Výsledkem je, že kombinovaný cenový signál z energetických daní a EU ETS, který se vztahuje na emise CO₂ mimo odvětví silniční dopravy je jedním z nejnižších v Evropě (OECD, 2016c).

Vzhledem k nízké ceně povolenky a přebytku obchodovatelných povolenek nedává EU ETS silný cenový signál pro motivaci investovat do snižování uhlíku. Jak spalovací, tak průmyslová zařízení v průběhu let 2005-12 trvale dostávala nadbytek povolenek bezplatně (Obrázek 3.3). I když ve třetím období (2013-20) musí být vzrůstající počet emisních povolenek vydražen, nejvíce energeticky náročná průmyslová zařízení nadále dostávala v roce 2016 povolenky bezplatně, a v některých odvětvích překračovala jejich alokace skutečné emise (například v železárenském a ocelářském průmyslu). V důsledku toho v průběhu let 2008-16 český průmysl nashromáždil přebytek povolenek o objemu více než 40 milionů tun CO₂.

Obrázek 3.3. Přebytek povolenek v EU ETS oslabil motivaci ke snižování emisí

a) Rozdíl mezi přidělenými povolenkami a ověřenými emisemi.
Zdroj: EEA (2017), EU ETS data viewer (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723264>

Od roku 2013 spalovací zařízení nadbytek povolenek neobdržela. Nicméně, stejně jako ostatní evropské země s nižšími příjmy dostala Česká republika výjimku a možnost svému energetickému sektoru přidělit bezplatně povolenky v hodnotě přes 1,9 miliardy EUR pro období 2013-19, která je podmíněna investicemi ve stejné výši do modernizace výroby elektřiny a diverzifikace celkové skladby zdrojů energie (EK, 2012). V souladu s tím předložila národní plán investic na 363 projektů v celkové hodnotě téměř trojnásobku hodnoty volných povolenek. Nicméně v letech 2013 až 2015 byla většina bezplatných povolenek investována do zařízení spalujících hnědé a černé uhlí (EEA, 2016). Neexistuje žádný důkaz o investicích na pomoc diverzifikaci skladby zdrojů energie. Bezplatné povolenky oslabují motivaci ke snižování emisí a vedou k velkým nákladům pro vládu v důsledku ušlých příjmů. Úplné vydražení obchodovatelných povolenek těmto nedostatkům zabrání (OECD, 2017b). Česká republika by měla rychleji zvýšit podíl vydražených povolenek na financování svého přechodu k nízkouhlíkové ekonomice. Příjmy by se mohly využít na snížení jiných podnikatelských daňových příspěvků s cílem budování podpory takových opatření ze strany podnikatelů.

3.3.5. Daně a poplatky v dopravě

Od roku 2000 se příjmy ze zdanění dopravy reálně zdvojnásobily, především v důsledku výrazného nárůstu silniční nákladní dopravy a zavedení mýtného. Nicméně, daně související s dopravou i nadále představují relativně malý podíl na celkovém ekologickém zdanění. I když to lze částečně vysvětlit nižší mírou vlastnictví vozidel, naznačuje to, že zde existuje prostor pro zvýšení sazeb a rozšíření základu daně, aby lépe odrážely škody na životním prostředí plynoucí z dopravy.

Daně z motorových vozidel

I když daně z vozidel jsou méně účinné než daně z pohonných hmot a poplatky na základě ujeté vzdálenosti pro snižování emisí skleníkových plynů a látek znečišťujících ovzduší, tak pokud jsou dobře navrženy, mohou mít dobrý efekt na zvyšování podílu vozidel s nízkými emisemi ve vozovém parku. To je relevantní taktéž pro Českou republiku,

protože průměrné stáří osobních automobilů je přibližně 15 let (CENIA, 2016). V zemi se vybírá jednorázový registrační poplatek a roční pravidelná daň z motorových vozidel, jejíž sazby však neberou v úvahu environmentální parametry. Silniční daň je po mýtném druhým největším zdrojem daňových příjmů souvisejících s dopravou. Platí pouze pro vozidla používaná k podnikání. Na osobní použití firemních vozidlech se vztahuje výjimka, takže není žádná motivace pro zaměstnance omezit takové použití. Sazba daně se liší podle velikosti motoru pro osobní automobily a hmotnosti a velikosti náprav pro ostatní vozidla. Vozidla veřejné dopravy nebo dopravy zboží pod 12 tun poháněná elektřinou, stlačeným zemním plynem, zkapalněným ropným plynem nebo E85 mají výjimku, stejně jako hybridní vozidla (ACEA, 2017).

Kromě registračního poplatku byla zavedena v roce 2009 ekologická daň na ojetá vozidla, vozidla s vysokým znečištěním (EURO 0-2) pod 3,5 tuny, aby se podpořila obnova vozového parku, a podpořila sběr, zpracování, využití a likvidace vozidel na konci životnosti (příjmy plynou do Státního fondu životního prostředí). Tato daň se platí při první registraci dovezeného ojetého vozu a první přeregistraci vozidla již registrovaného v České republice. Nicméně daň nebyla účinná z hlediska obnovy vozového parku, protože vozy splňující EURO 2 a nižší normy představují klesající segment automobilového trhu. Výsledkem je, že registrace starých automobilů (> 10 let) se zvýšila a výnos z daně se snížil.

Zpoplatnění silnic

V roce 2007 zavedla Česká republika mýtné podle ujeté vzdálenosti pro nákladní automobily⁷ a autobusy jako zdroj finančních prostředků pro dálniční infrastrukturu. Elektronický systém mýtného funguje na dálnicích, jiných rychlostních silnicích a u některých silnic první třídy. Sazby⁸ se liší podle třídy emisí, počtu náprav, typu silnice, dne a času. Příjmy jsou vyčleněny pro dopravní infrastrukturu. Z evidence vyplývá, že provoz v dopravních špičkách klesl o 15 %, se zavedením poplatků s rozlišením podle času (Gibson et al., 2014). Poplatky podle ujeté vzdálenosti jsou účinným nástrojem k řešení některých z externích nákladů spojených se silniční dopravou, jako je znečištění ovzduší a přetížení dopravy, a to zejména pokud poplatky odrážejí náklady na znečištění ovzduší vozidly a lokalitu, a jsou spojeny s úrovní dopravní vytíženosti. Česká republika by mohla zvážit rozšíření mýtného podle ujeté vzdálenosti na osobní automobily a lehká užitková vozidla, která jinak platí za dálniční známky nezávisle na ujeté vzdálenosti a emisní třídě. Zavedení poplatků z dopravní vytíženosti ve velkých městech, kde může být investice do mýtného systému odůvodněná, by také mohlo pomoci řešit environmentální externalitu. Výnosy z mýtného mohou být použity k placení lepší veřejné dopravy nebo mohou být fiskálně vyváženy prostřednictvím snížení daňové zátěže domácností, což by vedlo k dvojité dividendě. Namísto vyčleňování příjmů pro jeden konkrétní projekt by měl výběr projektů vycházet spíše z posouzení společenské návratnosti.

Je zde prostor k dalšímu rozvoji řízení dopravy v městských oblastech, dle doporučení EPR z roku 2005. Podíl automobilů v osobní dopravě roste, přesto obce zatím jen zřídka vybírají poplatek pro vozidla za vstup do města: související příjmy od roku 2000 neustále klesaly. Praha zvažuje zavedení nízkoemisní zóny, avšak až po dokončení odkládaného silničního obchvatu.

3.3.6. Směrem k zelené daňové reformě?

Vláda nastínila zásady ekologické daňové reformy v roce 2007 (Hogg, 2016). Původním plánem bylo její postupné provedení v průběhu deseti let, a očekávalo se, že bude neutrální

z hlediska výnosů. Prvním krokem byla implementace evropské směrnice o zdanění energií (2003/96/EC, Oddíl 3.3.2) v roce 2008, spojená se zavedením jednotné sazby daně z příjmů osob a snížením zdanění příjmů právnických osob. Ve druhé fázi se předpokládalo vyřešení znečištění ovzduší prostřednictvím zvýšených poplatků za znečišťování ovzduší a zavedením uhlíkové daně. Tato fáze byla projednána v roce 2011, kdy Evropská komise navrhla revizi směrnice tak, aby odrážela emise CO₂ ve zdanění energií.

Nicméně, pokrok se v této oblasti zastavil. V rozporu s principem reformy klesly od roku 2011 celkové daňové sazby za energii, zatímco implicitní zdanění práce vzrostlo. I když je uhlíková daň mezi navrhovanými opatřeními v klíčových strategických dokumentech (například v Národním programu na snížení emisí z roku 2015 a v Politice ochrany klimatu z roku 2017), její zavedení bylo opakovaně odloženo. Sazby za znečištění ovzduší vzrostly⁹, ale zůstávají hluboko pod mezními náklady na snižování emisí, a tudíž nejsou motivací pro snížení emisí (Kiula, 2014).

Ačkoliv se diskuze zaměřily na CO₂ a lokální emise látek znečišťujících ovzduší, je zde prostor pro revizi environmentálních daní a poplatků na základě dalších environmentálních parametrů. Například díky potřebě významných investic v odvětví vodního hospodářství (Oddíl 3.4.2), je zde prostor pro zvýšení poplatků za vodu tak, aby lépe pokrývaly náklady na dodávky vody, a odrážely environmentální náklady a náklady na zdroje vody. Poplatky za čerpání podzemní vody neodrážejí nedostatek vody, a výjimky jsou demotivující od účinnějšího využívání vody (OECD, 2015a, 2012b). Aby Česká republika vyřešila difúzní znečištění, které postihuje většinu vodních útvarů, mohla by zavést daně z používání hnojiv a pesticidů. Takové daně se osvědčily při snižování používání škodlivých látek v jiných zemích OECD (OECD, 2017c). Je zde také příležitost ke zlepšení hospodářských nástrojů používaných pro nakládání s odpady (Kapitola 4.). Například daň za skládkování je příliš nízká na to, aby opakované využívání odpadů bylo levnější než jeho konečná likvidace.

3.4. Investice do životního prostředí na podporu zeleného růstu

3.4.1. Opatření související s životním prostředím ve fiskálních stimulačních plánech

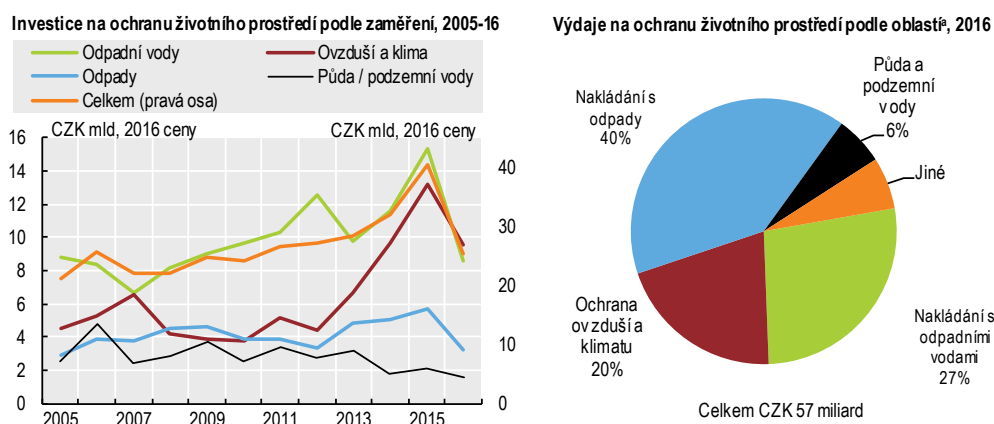
V reakci na hospodářskou krizi prodala Česká republika 104 milionů emisních povolenek v rámci flexibilních mechanismů Kjótského protokolu, což představuje zhruba 0,5 % HDP v roce 2009,¹⁰ a to na podporu úspor energie v oblasti bydlení. Program Zelená úsporám, který běžel až do roku 2012, zvýšil HDP o téměř 0,4 % v roce 2009 a 2010 a vytvořil více než 19 000 pracovních míst, a to zejména ve stavebnictví (SFŽP, 2013). Ačkoli nedosáhl svých původních cílů,¹¹ jeho dlouhodobé přínosy pro životní prostředí bylo shledáno v tom, že dlouhodobý pozitivní dopad převážil krátkodobý nárůst spotřeby energie (Pollit, 2011). Napomohl také k plnění cíle úspory energie pro rok 2010 a byl následně obnoven. Ekonomika také těžila ze zelených stimulačních balíčků, které byly podobné těm v jiných evropských zemích. Odhaduje se, že první kolo německého programu na likvidaci vozidel přispělo 0,4 procentního bodu k růstu českého HDP v roce 2009 díky posílení vývozu malých automobilů (Maleček a Melcher, 2016).

3.4.2. Výdaje na ochranu životního prostředí

V letech 2005 až 2015 výdaje na životní prostředí¹² vzrostly z 1,2 % HDP na 1,5 %.¹³ Tento trend byl způsoben zvýšením veřejných investic v oblasti nakládání s odpadními vodami, jakož i vyššími soukromými investicemi do ochrany ovzduší a klimatu, které podpořil

program Zelená úsporám v roce 2013 (Obrázek 3.4). Za stejné období provozní výdaje na nakládání s odpady podstatně vzrostly, zatímco výdaje na půdu a podzemní vody, včetně sanace kontaminovaných míst klesly. V roce 2016 výdaje na životní prostředí klesly na 1,2 %, v souvislosti s přechodem na nové programové období EU. Kapitálové výdaje představovaly 45 % celkových výdajů na ochranu životního prostředí a běžné výdaje 55 %.

Obrázek 3.4. Investice do nakládání s odpadními vodami a ochrany ovzduší a klimatu výrazně vzrostly

a) Investice a v ni nížní běžné výdaje (kromě plateb specializovaným výrobcům služeb ochrany životního prostředí) v veřejného a podnikatelského sektoru (včetně specializovaných výrobců služeb ochrany životního prostředí).
Ostatní: výzkum a vývoj na ochranu ŽP, správy a vzdělávání a ochrana biodiverzity a krajiny. Nezahrnuje náklady na zásobování vodou.
Zdroj: CZSO (2017), "Environmental Protection Expenditure - 2016" (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723283>

Část nárůstu výdajů na nakládání s odpady lze vysvětlit zlepšením v jejich zpracování. Nicméně, nedošlo k žádnému posouzení výsledků veřejné podpory investic nebo nákladové efektivnosti služeb nakládání s komunálním odpadem (Kapitola 4., NKÚ, 2017). Skládání zůstává hlavní metodou zpracování. Míra recyklace je hluboko pod evropským průměrem. I když nakládání s odpady je stále více smluvně zajišťováno se specializovanými poskytovateli, pokrivení konkurenčního prostředí v této oblasti zůstává problémem (OECD, 2013b). Systém pro srovnávání nákladů, jak se předpokládá v Plánu odpadového hospodářství z roku 2014, by pomohl zlepšit komunální plnění v poskytování služeb zpracování odpadu.

Výdaje vládních institucí na ochranu životního prostředí činily 1,1 % HDP v roce 2015, výrazně nad průměrem OECD o 0,8 % v důsledku nadprůměrných výdajů na nakládání s odpadními vodami, většinou ze stran obcí, aby splňovaly požadavky EU. Za období let 2005-15 téměř zdvojnásobení investic pomohlo navýšit podíl obyvatel napojených na veřejnou síť čištění odpadních vod, který vzrostl o 8 procentních bodů na 81 %, v souladu s průměrem zemí OECD v roce 2015. Česká republika splnila požadavky na odvádění vody podle Směrnice EU o zpracování městských odpadních vod, ale ne cíle pro úroveň zpracování pro rok 2010 (Kapitola 1.). Úplné splnění podmínek bude vyžadovat investice ve výši 26 milionů EUR do nových čistíren odpadních vod, 40 % z nich bude pocházet z fondů EU (MŽP, 2017a). Veřejné investice do rozšíření a obnovy stávajících systémů pro odvádění a čištění odpadních vod se odhadují na 300 milionů EUR ročně v průběhu let 2017-20, v souladu s průměrem let 2009-15.

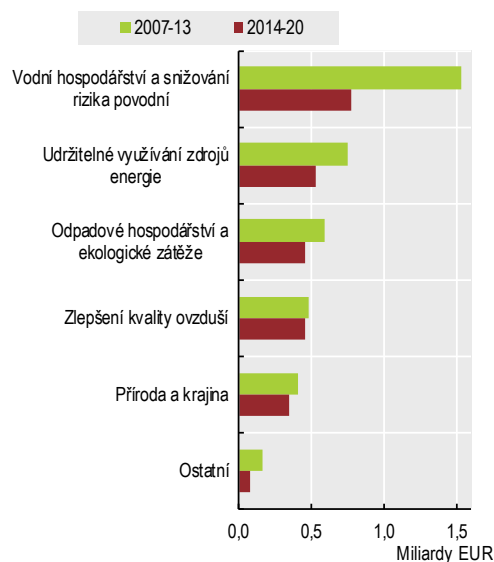
Vodohospodářské služby jsou provozovány veřejnými a soukromými firmami (OECD, 2015b). Jednotlivá zařízení stanovují tarify, které podléhají cenové kontrole ze strany Ministerstva financí. Obce jsou zodpovědné za nové investice, zatímco soukromé firmy jsou zodpovědné za provoz a údržbu sítě. Poplatky za vodu pokryjí provozní náklady pro zásobování pitnou vodou a kanalizační infrastruktury (OECD, 2012b). Navzdory velkému nárůstu v posledních deseti letech, sazby zůstávají příliš nízké na to, aby pokryly obnovu infrastruktury a nové investice, částečně proto, že právní předpisy brání tomu, aby odpisové náklady byly plně zohledněny v nastavení sazeb. Odhaduje se, že dosažení plné návratnosti nákladů by nemělo vést k podstatným problémům s finanční dostupností, a znamenalo by zvýšení podílu příjmů vynaložených na vodu a odpadní vodu domácností v prvním příjmovém decilu z 1,7 % na 2,0 % (Reynaud, 2016).

3.4.3. Financování investic do ochrany životního prostředí

Politika soudržnosti EU byla hlavním zdrojem financování environmentální infrastruktury. Za období 2007-13 bylo v ČR alokováno 22 miliard EUR¹⁴, což představuje v průměru ročně 2 % HDP (EC, 2016b). Doprava byla na prvním místě, směřovalo do ní 35 % prostředků, pak následovalo životní prostředí (18 %), většinou financované prostřednictvím operačního programu pro životní prostředí (OPŽP) (Obrázek 3.5). Ačkoli alokace z OPE jsou na programové období 2014-20 (2,6 miliardy EUR) o třetinu nižší než výdaje v období 2007-13, jsou stále zaměřeny na oblasti, kde země ještě nesplnila závazky EU nebo jsou považovány za rizikové z hlediska realizace (MŽP, 2015).

Obrázek 3.5. Co nejlepší využití fondů EU vyžaduje vylepšené strategické plánování a postupy zadávání veřejných zakázek

Operační program "Životní prostředí" podle prioritních os

Poznámka: 2007-13: certifikované výdaje k 31.12.2015 po zrušení závazků a opravách; 2014-20: přidělené částky.
Zdroj: CENIA (2016), *Statistical Yearbook of the Environment of the Czech Republic 2015*; MOE (2015), *The Operational Programme Environment 2014-20*.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723302>

Realizace projektů na životní prostředí v oblasti infrastruktury spolufinancovaných EU zažila značné zpoždění oproti období 2007-13 kvůli problémům se splněním právních a správních norem (Baun a Marek, 2013, 2016a OECD). Nesrovnalosti v postupech zadávání veřejných zakázek a nedostatečné veřejné kontrole vedly ke ztrátě některých prostředků. Navzdory významným reformám v posledních letech přetrvávají obavy ohledně nedostatku transparentnosti, hospodářské soutěže a vymáhání (ES, 2017a). Nedostatečná koordinace mezi MŽP a zprostředkujícími prováděcími orgány (Státní fond životního prostředí, Agentura ochrany přírody a krajiny), nedostatečná administrativní kapacita, složité postupy a slabý monitorovací systém rovněž podkopávají českou schopnost absorbovat finanční prostředky EU (MŽP, 2015). Ačkoli přijatá opatření významně zvýšila rychlost čerpání prostředků v období let 2007-13 na konci programového období, využití fondů EU v období let 2014-20 je pomalé a nedostatky přetrvávají (MŽP, 2017b, EK, 2017a).

Sektor zásobování vodou a kanalizací je roztržštěn do tisíců subjektů (vlastníků a zařízení) poskytujících nebo provozujících veřejné služby dodávek a zpracování vody. Jejich heterogenita brání efektivnímu strategickému plánování, vyvážení zdrojů a správě majetku regionálních systémů (World Bank, 2015). Nedostatky v plánování vedly k tomu, že některé investice spolufinancované z EU byly příliš vysoké vzhledem ke klesající spotřebě vody (Evropský účetní dvůr, 2015). Česká republika zřídila nezávislý regulační úřad pro sektor vodovodů a kanalizací v roce 2015. Jeho cílem je zlepšit regulaci, zajistit dlouhodobou udržitelnost odvětví a zlepšit ochranu spotřebitele (MOA 2016). Jedná se o pozitivní krok ke zlepšení nákladové efektivnosti poskytování služeb a plní *ex ante* podmínku pro spolufinancování projektů v oblasti infrastruktury v rámci OP Životní prostředí pro období 2014-20. S tím, jak financování z EU do infrastruktury klesá, budou muset sazby za dodávky vody a zpracování odpadní vody převzít větší podíl na financování.

3.4.4. Investice do energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie

Politika ochrany klimatu uvádí, že náklady na přechod k nízkouhlíkové ekonomice se příliš neliší od nákladů na obnovení stárnoucího energetického systému. Nicméně, politika neposkytuje jasný přehled aktuálních a plánovaných investic potřebných k dosažení svých cílů.¹⁵ Zlepšení dostupnosti těchto informací by pomohlo při sledování pokroku a získávání důvěry investorů ze soukromého sektoru (OECD, 2017b). Mezera mezi optimalizovaným scénářem Státní energetické koncepce a investicemi potřebnými k dosažení indikativního cíle snížení emisí skleníkových plynů o 80% do roku 2050 se odhaduje na 1,66 miliard EUR ročně v průběhu let 2020-50 (Trinomics, 2017). Investice do energetické účinnosti a energie z obnovitelných zdrojů jsou financovány převážně ze státního rozpočtu, fondů EU (2,2 miliardy EUR je vyčleněno na období 2014-20), výnosů z prodeje emisních povolenek a bezplatných povolenek pro energetický sektor (Oddíl 3.3.4).

Energetická účinnost

Česká republika má díky těžkému průmyslu jednu z nejvíce energeticky náročných ekonomik OECD. Energetická náročnost v období od roku 2000 do 2016 klesala rychleji, než byl průměr OECD. Zlepšení plynulo převážně z pokroku v energetické účinnosti, a to zejména od roku 2004, jakož i z průmyslové restrukturalizace směrem k méně energeticky náročnému průmyslu (Kapitola 1.). Od roku 2000 průmyslová spotřeba energie neustále klesala, zatímco spotřeba v dopravě značně rostla až do roku 2008, pak došlo ke zpomalení z důvodu krize a pak opětovnému nárůstu v roce 2014. V dozvucích krize zůstala spotřeba energie v obytném, komerčním i veřejném sektoru víceméně stabilní, s ročními změnami v důsledku klimatických podmínek.

Od roku 2010 se politický rámec pro energetickou účinnost zlepšil (IEA, 2016). V rámci Ministerstva průmyslu a obchodu byl vytvořen odbor energetické účinnosti a úspor, spolu s vládním koordinačním výborem pro energetickou účinnost. Je důležité zajistit, aby kapacity a zdroje byly dostačující pro plánování, realizaci, sledování a vyhodnocování politiky a programů v oblasti energetické účinnosti.

Státní energetická koncepce má za cíl snížení energetické náročnosti na úroveň srovnatelnou s evropským průměrem do roku 2020. K dosažení 20% cíle EU v oblasti energetické účinnosti stanovuje Národní akční plán energetické účinnosti¹⁶ (NEEAP) cíl nových úspor energie ve výši 51,1 PJ do roku 2020 (MPO, 2017a). Většina úspor se očekává v odvětvích průmyslu a budov a z průřezových opatření (Tabulka 3.1). Překvapivě nízké úspory jsou očekávány v odvětví dopravy, což naznačuje potřebu zlepšit koordinaci v oblasti politik energetické účinnosti mezi ministerstvy dopravy, životního prostředí a průmyslu a obchodu.

Vzhledem ke zpoždění v čerpání prostředků z fondů EU pro opatření plánu pro rok 2014, zavedl NEAAP pro rok 2016 dodatečná opatření napříč odvětvími, aby cíle pro rok 2020 byly splněny. Nicméně se zemi nepodařilo dosáhnout očekávaných úspor energie v letech 2014-16, a odložila velký podíl úsilí o jejich dosažení na léta 2017-20 (MIT, 2017b).

Tabulka 3.1. V průběhu let 2017-20 je zapotřebí větší úsilí pro dosažení úspor energií

Sektor	Celková konečná spotřeba energie v roce 2015 (TJ)	Energetické úspory ^a v letech 2014-16 (TJ)	Energetické úspory ^a v letech 2017-20 (TJ)	Celkové úspory energie ^a 2014-20 (TJ)	Veřejné výdaje ^b (mld. Kč)	Nákladová efektivnost opatření (TJ/CZK)
Budovy	275 194	2 094	13 355	15 449	52	298
Služby	119 279	2 088	1 510	3 598 ^c	16	229
Průmysl	315 639	2 118	9 640	11 758	20	584
Doprava	271 674	nepoužije se	21	21	nepoužije se	nepoužije se
Celkem	1 010 197	6 300	24 526	30 826	88	351
Dodatečná průřezová opatření		10 745	6 000	16 745	nepoužije se	nepoužije se
Národní akční plán energetické účinnosti 5 celkem		17 045	30 526	47 571		

a) Úspory vykázané v souladu s článkem 7 směrnice EU o energetické účinnosti (2012/27 / EU).

b) z fondů Evropské unie a národního spolufinancování.

c) Úspory energie ve veřejných budovách Některé úspory v sektoru služeb jsou zahrnuty v průmyslovém sektoru.

Zdroj: Eurostat (2017), *Zjednodušená energetická bilance* (databáze); MIT (2017a), *Aktualizace Národního akčního plánu energetické účinnosti České Republiky*.

Zvyšování energetické účinnosti je podporováno řadou investičních programů, dotací a půjček. Nicméně, tyto programy byly roztržštěny a nejsou rentabilní,¹⁷ a *ex post* sledování energetických úspor by se mohlo zlepšit (ES, 2016c). Nabídka jednoduchého, koordinovaného programu pro domácnosti by mohla pomoci dosáhnout lepších výsledků v sektoru bydlení (IEA, 2016). Finanční prostředky na programy v oblasti energetické účinnosti se značně navýšily, ale potřeba investic je nadále vysoká. Obnova bytového fondu budov může vyžadovat 40-50 miliard korun (2 miliardy EUR) ročně v průběhu 30-40 let

(Šrámek, 2017). Granty a dotace jsou financovány ze státního rozpočtu a fondů EU. Vzhledem k nejistotě finančních prostředků EU po roce 2020 by Česká republika měla začít využívat dalších zdrojů financování, včetně soukromého sektoru (např. banky a poskytovatele energetických služeb).

Ve stavebnictví je energetická účinnost také podporována prostřednictvím přísnějších standardů a průkazů energetické náročnosti budovy (PENB). Avšak protože se majitelé často rozhodnou průkaz nepořizovat, asi 75 % bytů má nejnižší hodnocení, což je zavádějící a vede jen k malým opatřením ze strany spotřebitelů. Větší povědomí o dostupných pobídkách a vícenásobných výhodách energetické účinnosti (např. ekonomická výhoda, zlepšení zdraví, hodnoty nemovitosti) u spotřebitelů, spolu se sankcemi za nedodržení povinnosti, by mohlo pomoci vyvolat větší zájem o zpracování PENB.

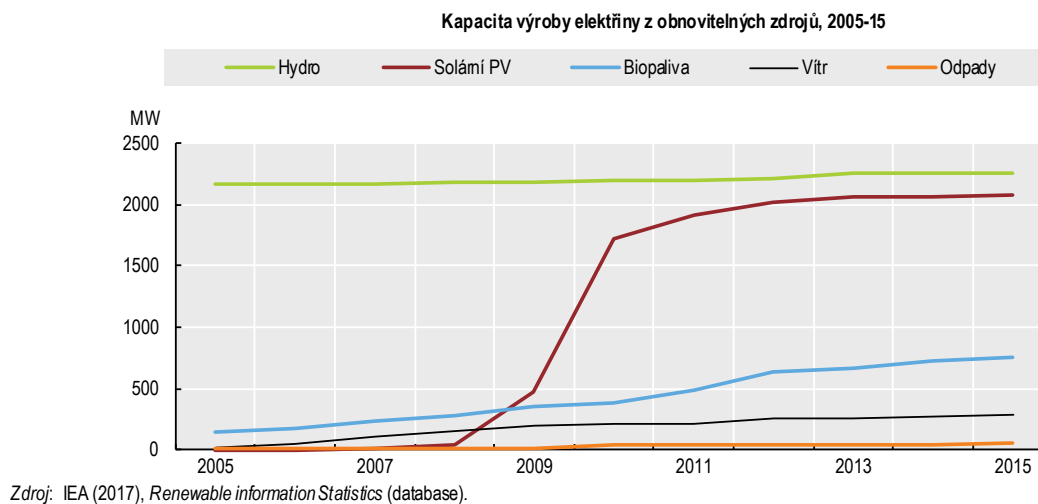
Několik programů podporuje výměnu nízko účinných topných zařízení za vysoce účinné zařízení, jako jsou kondenzační kotle a tepelná čerpadla. Nicméně tyto programy také poskytují pobídky i pro vytápění uhlím, které by mělo být vyřazeno.

Stejně jako dalších 12 členských států EU, přijala Česká republika alternativní přístup k článku 7 Směrnice o energetické účinnosti, který souvisí se systémem povinného zvyšování energetické účinnosti. Zaměřuje se na opatření v oblasti energetické účinnosti v sektoru budov, která jsou důležitá pro zajištění dlouhodobých úspor energie v tomto sektoru. Chybějící systém povinného zvyšování energetické účinnosti však způsobil, že dodavatelé energií zvolili v řešení energetické účinnosti na straně poptávky. Národní akční plán energetické účinnosti umožňuje zavedení takové povinnosti v případě, že finanční zdroje alternativního přístupu jsou vyčerpány a nejsou dostatečné k dosažení cíle úspor stanoveného směrnicí.

Obnovitelné zdroje energie

Od roku 2005 se instalovaná kapacita z obnovitelných zdrojů více než zdvojnásobila (Obrázek 3.6). Solární energie byla hlavním přispěvatelem k růstu, následovaná biopalivy (tuhými biopalivy a bioplynem) a větrnou energií. V roce 2005 byly zavedeny garantované výkupní ceny (FIT, nebo garantovaná cena) a výkupní bonusy (FIP, vyplácené na vrcholu tržní ceny) jako hlavní mechanismy podpory pro obnovitelné zdroje elektřiny. V roce 2010 příznivé tržní podmínky, podpořené poklesem cen solárních panelů a velkorysími tarify FIT, vedly k tomu, že se Česká republika stala čtvrtým největším trhem se solární fotovoltaikou (IEA, 2016). Nicméně vysoké tarify FIT nebyly dostatečně rychle upraveny s tím, jak klesly výrobní náklady, což vedlo k rychlé a nákladné expanzi fotovoltaických zařízení. V roce 2012 vláda významně snížila podporu a stanovila přísnější kritéria pro způsobilost. Kromě toho byly uloženy daně z příjmu ve výši 26 % u FIT a 28 % u FIP na fotovoltaická zařízení, která začala fungovat v letech 2009-10. V roce 2014 byly FIT a FIP ukončeny.¹⁸ Daně z příjmu byly sníženy na 10 % u FIT a na 11 % u FIP pro fotovoltaická zařízení, která zahájila provoz v roce 2010 (která těží z nejvýhodnějších tarifů). Změny v podpůrných opatřeních zhoršily značně tržní podmínky a růst instalované kapacity obnovitelných zdrojů elektřiny se snížil ze 43 % v roce 2010 na 1 % v roce 2015. Zpětné opatření zvýšilo nejistotu investorů a pravděpodobně vedlo k vyšším nákladům na kapitál pro budoucí investice (IEA, 2016).

Obrázek 3.6. Od roku 2012 změny v podpůrných opatření zastavily rozšiřování obnovitelných zdrojů elektřiny

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723321>

Platby FIP a FIT jsou financovány prostřednictvím regulované daně z konečné spotřeby elektřiny, stanovené jako součást ceny elektřiny. Daň platí všichni koncoví uživatelé, ale průmysl platí od roku 2015 nižší sazbu, než domácnosti (Euroobserver, 2015). Po zvýšení cen elektřiny v roce 2013 se větší podíl nákladů převedl do státního rozpočtu.

Ačkoliv bylo dosaženo značného pokroku při plnění cílů do roku 2020, bude zapotřebí nových podpůrných mechanismů k dosažení dlouhodobých cílů Státní energetické koncepce, která uvažuje až o 25 % obnovitelných zdrojů ve výrobě elektřiny do roku 2040. Zavedené nástroje (dotace a daňová opatření, jako jsou výjimky z daně z příjmu, majetku a elektřiny a daňové odpisy) by mohly být kombinovány s aukcemi kapacity nebo kvótami, aby nedocházelo k nadměrné výrobě energie (IEA, 2016). Zavedení uhlíkové daně nebo zvýšení stávajících energetických daní na emise v odvětvích mimo EU ETS by bylo nákladově efektivním nástrojem pro podporu větších investic do obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti.

Česká republika má energetický systém s dostatečnými, ale nepružnými, kapacitními rezervami (většinou se jedná o hnědé uhlí a jadernou energii). Jeho vysoká úroveň interkonektivity poskytuje určitou pružnost, ale je zde potřeba užší integrace trhu za účelem snížení přetoků z obnovitelných zdrojů energie ze sousedních států (zejména z Německa). Na domácím trhu by se flexibilita sítě mohla zvýšit podporou tržních signálů pro účely investic do flexibility a reakce na poptávku.

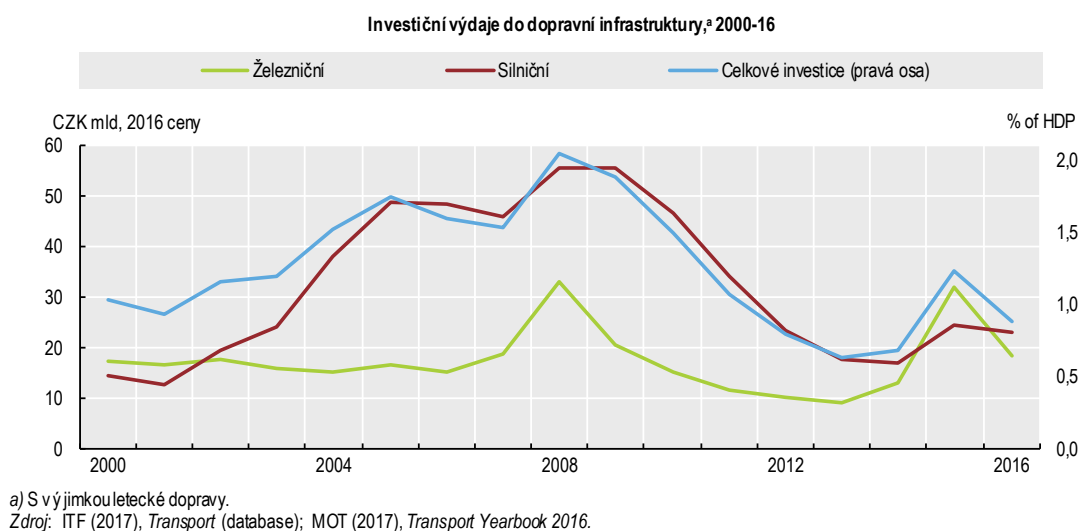
3.4.5. Investice do udržitelné dopravy

Chabá dopravní infrastruktura nadále brzdí českou konkurenceschopnost. Kvalita silniční infrastruktury je výrazně nižší než je evropský standard a železniční síť vyžaduje značnou modernizaci (ES, 2017a). Neexistují žádná železniční vysokorychlostní propojení a přeshraničních spojení jsou slabá. Silniční doprava stojí za rostoucím podílem osobní a nákladní dopravy. Je významným zdrojem místního znečištění ovzduší a emise skleníkových plynů z odvětví dopravy vzrostly o 60 % mezi lety 2000 a 2016 (Kapitola 1.).

Po prudkém růstu v letech 2000-08, investice do dopravní infrastruktury výrazně klesaly až do roku 2013, kdy došlo k obnově investic díky zpožděnému čerpání finančních prostředků z EU v letech 2007-13 (Obrázek 3.7). V roce 2015 investice do dopravní infrastruktury představovaly 1,2 % HDP, což je podstatně víc, než je průměr OECD ve výši 0,8 %. V období let 2000-16 silniční infrastruktura pohltila dvě třetiny investic do dopravy, i když v roce 2015 investice do železnic byly vyšší než do silnic.

Dopravní politika z roku 2013 pro období 2014-20 odhaduje, že jsou zapotřebí roční výdaje ve výši 2,5 % HDP pro provoz, údržbu a rozvoj dopravní infrastruktury. Veřejný rozpočet a fondy soudržnosti EU jsou hlavními zdroji financování. Čerpání EU fondů v období 2007-13 bylo odloženo strukturálními nedostatky v přípravě a realizaci projektů. Patří mezi ně zdoluhavé postupy pro vydávání stavebních povolení a povolení pro využití území a problémy týkající se transparentnosti v oblasti veřejných zakázek a korupce (ES, 2017a).

Obrázek 3.7. Investice do dopravy byly nestálé a většinou věnované silnicím

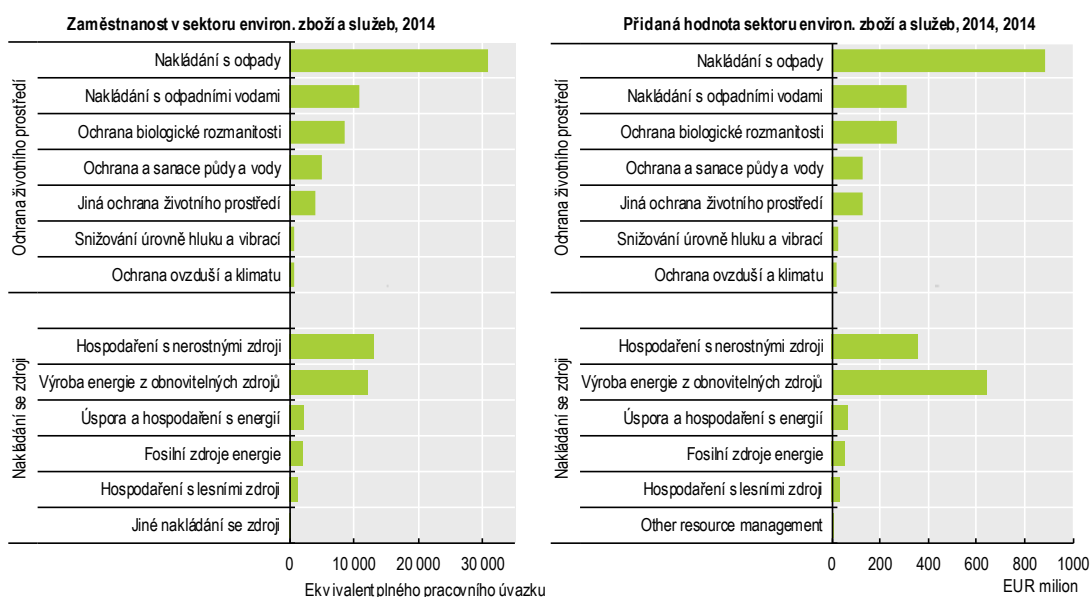

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723340>

Dopravní politika předpokládá, že by Česká republika mohla využívat různá řešení pro stabilizaci vládního financování infrastruktury, která by rovněž pomohla řešit externality životního prostředí v oblasti silniční dopravy, jako jsou lokální znečištění ovzduší, dopravní zácpy a hluk. Tato řešení zahrnují rozšíření poplatků podle ujeté vzdálenosti u širší sítě a pro další kategorie vozidel, v ideálním případě diferenciaci sazeb mýtného podle emisí vozidel a úrovně přetížení dopravy a vytváření pásem s nízkými emisemi. Partnerství veřejného a soukromého sektoru se předpokládá pouze pro financování těch nejdůležitějších úseků silniční sítě.

3.5. Rozvoj trhů a zaměstnávání související se životním prostředím

Sektor environmentálního zboží a služeb (EGSS) zajistil v roce 2014 asi 92 000 pracovních míst na plný úvazek. EGSS představoval 1,8 % z celkové zaměstnanosti a 2 % HDP, na stejné úrovni s průměrem EU (Obrázek 3.8). Podíl ochrany životního prostředí v celkové zaměstnanosti se zvýšil z 0,9 % v roce 2005 na 1,2 % v roce 2014.

Obrázek 3.8. Sektor environmentálního zboží a služeb by mohl být lépe monitorován

Poznámka: Environmentální zboží a služby jsou produkty vyrobené za účelem ochrany životního prostředí (tj. předcházení, snižování a odstraňování znečištění a jakákoli další degradace životního prostředí), jakož i nakládání se zdroji (tj. zachování a udržování zásob přírodních zdrojů, a tím ochrana proti vyčerpání). Další ochrana životního prostředí: ochrana proti záření; výzkum a vývoj v oblasti životního prostředí; další činnosti ochrany životního prostředí. Fosilní zdroje energie: minimalizace využívání fosilních zdrojů energie jako suroviny.
Zdroj: Eurostat (2017), *Environmental goods and services sector* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723359>

Do oblasti nakládání s odpady patří většina pracovních míst a převážná část přidané hodnoty v činnostech na ochranu životního prostředí, zatímco správa nerostného bohatství a obnovitelných zdrojů přispívají nejvíce k činnostem řízení zdrojů. Nicméně více než polovina pracovních míst v odvětví obnovitelných zdrojů energie byla v letech 2012 až 2014 ztracena, kdy byla podpora snížena, a pak odstraněna.

Neexistuje žádný celostátní průzkum k EGSS. Za účelem splnění požadavků EU odhaduje ČSÚ přínos sektoru pro ekonomiku prostřednictvím stávajících informačních zdrojů. Informace o EGSS jsou jen zřídka používány při tvorbě a hodnocení politik. Pracovní místa v oblasti životního prostředí jsou ve Státní politice životního prostředí zmíněna jen okrajově. Stávající statistiky se musí zlepšit, aby sledovaly trendy v zaměstnanosti v odvětvích životního prostředí a aby podporovaly přerozdělení podpory pro pracovní síly z upadajících do rostoucích firem a činností (EK, 2013). Například rakouská a francouzská vláda pravidelně sleduje dovednosti a předvídá budoucí požadavky pro přechod k nízkouhlíkové ekonomice (OECD, 2015c). Tyto informace zavádějí do politiky vzdělávání a odborné přípravy.

3.6. Podpora ekologických inovací

3.6.1. Obecná charakteristika výkonu inovací

Česká republika je středním inovátorem, a řadí se na 16. místo mezi 28 zeměmi EU. Význam vědy, výzkumu a inovací výrazně vzrostl (ES, 2016d, OECD, 2016d): náklady na výzkum a vývoj, jako podíl HDP mezi lety 2000 a 2015 se téměř zdvojnásobil na 2 % (OECD, 2017d). S veřejnými výdaji ve výši 0,9 % HDP na výzkum a vývoj je Česká republika na dobré cestě k dosažení svého cíle pro rok 2020 ve výši 1 %. Přes tento pokrok

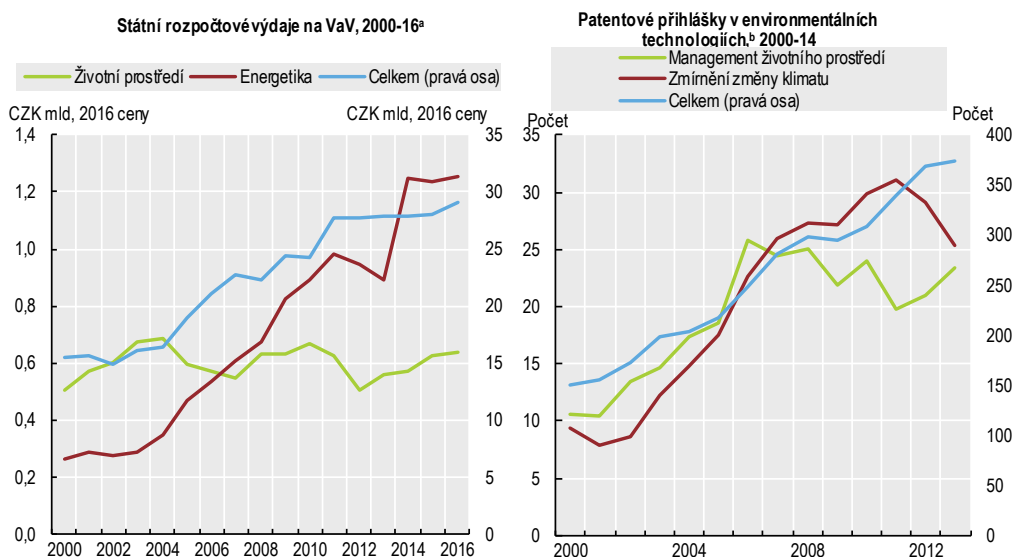
zůstává celková intenzita výzkumu a vývoje pod průměrem OECD ve výši 2,4 % HDP, a systém české vědy, technologií a inovací stále zaostává. Zvýšené výdaje do značné míry byly financovány zahraničními vlastníky firem (především automobilový průmysl) a fondy EU, zatímco domácí financování výzkumu a vývoje stagnovalo nebo kleslo. Vyšší intenzita výzkumu a vývoje se neprojevila ve zlepšených výsledcích inovací.

Národní politika pro výzkum, vývoj a inovace (NRDIP) pro období 2016-20 identifikovala tyto nedostatky: řízení a financování výzkumu, vývoje a inovací je roztržštěné, nedostatečně strategicky řízené a špatně koordinované. Omezená výzkumná kapacita obecně negeneruje nejlepší výsledky. Spolupráce mezi výzkumnými organizacemi a podniky je slabá, a malé a střední podniky neinovují. NRDIP si klade za cíl řešit tyto problémy zjednodušením správy, zavedením nového hodnotícího rámce, rozvojem aplikovaného výzkumu a zlepšením výzkumných a inovačních schopností v podnikatelském sektoru (GOCR, 2016b).

3.6.2. Výkonnost v oblasti eko-inovací

Česká republika dosahuje průměru v eko-inovacích: v roce 2016 se umístila na 10. místě z 28 zemí EU, těsně nad průměrem EU, a před většinou ostatních zemí střední a východní Evropy (EC, 2017b). Životní prostředí představovalo 2 % a energie 4 % z vládního rozpočtu pro výzkum a vývoj, podle příslušných průměrů OECD (Obrázek 3.9). Od roku 2000 dostala energetika vyšší prioritu, zatímco podíl věnovaný životnímu prostředí klesl. Posun v zaměření od obecného environmentálního managementu k technologiím souvisejícím s klimatem a energetikou se odráží v patentových přihláškách v těchto oblastech, i když dosahují v posledních letech menšího rozsahu. Patenty podané v oblasti technologií souvisejících se životním prostředím v České republice jsou nadále omezené.

Obrázek 3.9. Veřejný rozpočet a patentové žádosti se přesunuly od environmentálního managementu k technologiím souvisejícím s klimatem a energiemi.

a) Státní rozpočtové výdaje a dotace na výzkum a vývoj; členění podle klasifikace NABS 2007.

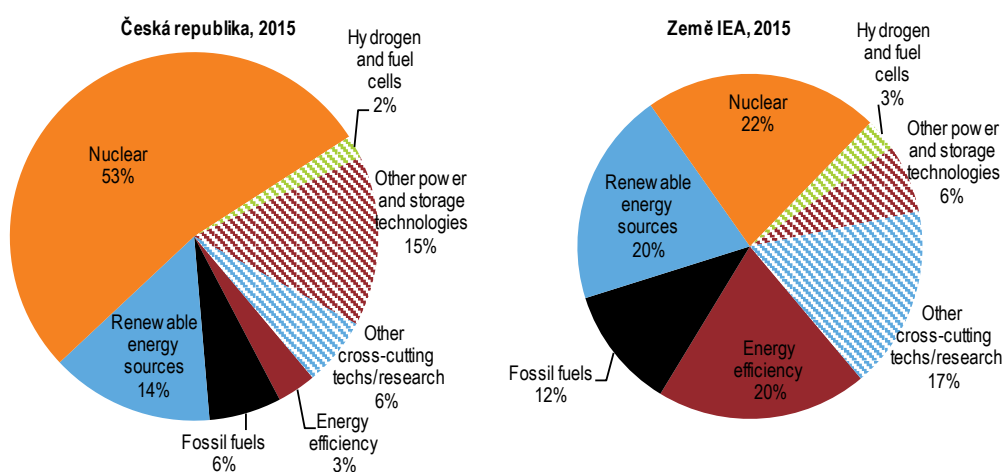
b) Patentové statistiky jsou převzaty z Worldwide Patent Statistical Database Evropského patentového úřadu s algoritmy vyvinutými OECD. Údaje se týkají patentových přihlášek podaných v zemi sídla vynálezce podle priority data a vztahují se výhradně na vynálezy s vysokou potenciální komerční hodnotou, pro které byla požadována ochrana nejméně ve dvou jurisdikcích. Údaje se týkají tříletých klouzavých průměrů.

Zdroj: OECD (2017), *OECD Research and Development Statistics* (database); OECD (2017), "Patents in environment-related technologies", *OECD Environment Statistics* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723378>

V kontrastu s trendem v zemích IEA se veřejné výdaje na výzkum a vývoj v oblasti energetiky přesunuly k jaderné energii, která pohltila více než polovinu výdajů v roce 2015 (Obrázek 3.10). Od roku 2011 je tento posun doprovázen poklesem rozpočtů na energetickou účinnost a obnovitelné zdroje energie, které představovaly 3 %, respektive 14 % z veřejných výdajů na výzkum a rozvoj v roce 2015, ve srovnání s 20 % pro každou položku v rámci OECD. Jaderná energie je následována fosilními palivy (úprava konvenčního spalování za účelem dodržení emisních limitů), obnovitelnými zdroji energie a energetickou účinností, jako prioritami pro energetiku v NRDIP a Národní výzkumné a inovační strategii pro inteligentní specializaci (RIS3) (GOCR, 2016b, 2016c).

Obrázek 3.10. Veřejný rozpočet pro výzkum a vývoj v energetice je zaměřen na jadernou energii

Zdroj: IEA (2016), *Energy Technology RD&D Budgets* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723397>

Neexistuje žádná národní politika stanovující jednotný přístup k eko-inovacím (ES, 2017c). Program na podporu environmentálních technologií byl vypracován v roce 2006 a revidován v roce 2009, ale od té doby nebyl aktualizován. Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, efektivní využití surovin a energie jsou podporovány v NRDIP a RIS3. Eko-inovace jsou uvedeny mezi řešeními, která mají zajistit zdravé a kvalitní životní prostředí a účinné využívání přírodních zdrojů, v rámci priority RIS3 „Zemědělství a životní prostředí“.¹⁹ Nicméně se zdá, že výzkum v těchto oblastech je podporován, aby nebyla ohrožena dlouhodobá prosperita spíše než aby byl příležitostí k růstu.

Nicméně řada programů na financování, agentur a ministerstev podporují eko-inovace a oběhové hospodářství (ES, 2016e). MŽP poskytuje vstup do NRDIP a RIS3. Spolupracuje s Technologickou agenturou ČR na financování projektů oběhového hospodářství v nakládání s odpady a v účinném využívání zdrojů a vody, včetně nanotechnologií (Kapitola 4.). Program Epsilon 2015-25, který řídí Technologická agentura, upřednostňuje udržitelnost energií a materiálových zdrojů a ochranu životního prostředí jako prostředky k zajištění blahobytu. Podporuje projekty, které rozvíjí průmyslové využití nových technologií a nových materiálů v oblasti energetiky, životního prostředí a dopravy. Ministerstvo průmyslu a obchodu se zaměřuje na politiku udržitelné energetiky. Například podpora nízkouhlíkové technologie (včetně hospodaření s energií a druhotnými surovinami) získala 37,5 milionů EUR z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci

Operačního programu „Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost“ pro období 2014-20.

Kombinace politiky pro ekologické inovace je většinou složena z opatření na straně dodávek, zejména na podporu výzkumu a vývoje, ale také ze sítě a partnerství (např. špičkových středisek pro materiálový výzkum a pro globální klima a změny ekosystému), a ze služeb odborné přípravy a poradenských služeb (EC, 2016e, GOGR, 2016c). Nástroje na straně poptávky, včetně nařízení, norem, označování a certifikace, hrají stále větší roli. Nicméně použití cenových a daňových nástrojů je omezeno, a veřejné zakázky v oblasti ekologie nepokročily tak, jak bylo plánováno.

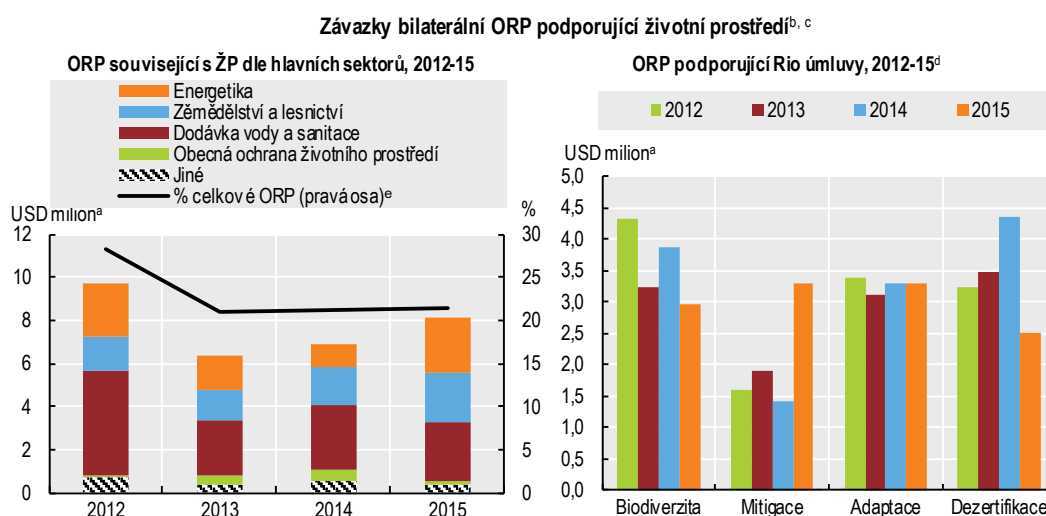
Eko-inovace čelí stejným výzvám jako obecné inovace: slabé výsledky výzkumné činnosti, omezená spolupráce mezi akademickou obcí a podniky, roztržitá politika výzkumu a vývoje a financování, vysoká závislost na činnostech firem se zahraničními vlastníky a neefektivnost v podnikatelském prostředí, zejména spojené s nestabilitou regulačního rámce a dalšími administrativními překážkami.

3.7. Začlenění otázky životního prostředí do spolupráce na vývoji

Česká republika se připojila k Výboru OECD pro rozvojovou pomoc v roce 2013. Její čistá oficiální rozvojová pomoc (ODA) začala na 0,11 % hrubého národního důchodu (HND) a vzrostla na 0,14 % do roku 2016. Bude muset podstatně zvýšit svůj rozpočet pro ODA, aby splnila svůj cíl ve výši 0,33 % HND do roku 2030 (OECD, 2017e, 2016e). Bilaterální pomoc se zaměřuje především na vzdělávání (17 % hrubé bilaterální pomoci), státní a občanskou společnost (13 %), zásobování vodou a kanalizace (8 %) a na zemědělství (také 8 %).

Podpora životního prostředí v reálných hodnotách poklesla mezi roky 2012 a 2013, než došlo k oživení (Obrázek 3.11). V roce 2015, představovala 21 % bilaterální využitelné pomoci,²⁰ což je pod průměrem DAC v hodnotě 30 % (OECD, 2017f). Český podíl bilaterální využitelné pomoci zaměřené zejména na změnu klimatu dosáhl 14 % v roce 2015, ve srovnání s 24 % v průměru v DAC. Země přislíbila 5,3 milionu dolarů (110 milionů korun) do Zeleného klimatického fondu.

Obrázek 3.11. Podpora ve prospěch životního prostředí zůstává skromná

a) V cenách k roku 2015.

b) Údaje se týkají aktivit, které jsou označeny alespoň jedním z environmentálních a/nebo Rio markerů. Zahnují aktivity zaměřené na životní prostředí, zmírňování změny klimatu nebo přizpůsobení se změně klimatu, zachování biologické rozmanitosti a udržitelné využívání a/nebo dezertifikaci buď jako explicitní a základní cíl činnosti, nebo jako důležitý, ale sekundární cíl.

c) Data markerů neumožňují přesné vyčíslení částek alokovaných či vynaložených na podporu životního prostředí. Uvádějí údaje o těchto prostředcích pomoci a popisují rozsah, v jakém se dárci v rámci svých programů pomoci zaměřují na tyto cíle.

d) Aktivita může být zaměřena na cíl více než jedné konvence, proto by neměly se neměly přidávat prostředky ORP.

e) % bilaterální alokované pomoci. Aktivity, které nebyly posouzeny dle tzv. environmentálních markerů.

Zdroj: OECD (2017), *OECD International Development Statistics* (database); OECD calculations.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723416>

Ochrana životního prostředí a klimatu patří mezi průřezové priority²¹ České strategie rozvojové spolupráce (MFA, 2010). Avšak začlenění těchto priorit do programů je zatím nedokončeno. Česká rozvojová agentura se zaměřuje na body v oblasti životního prostředí. Kontroluje a sleduje projekty z hlediska zaměření na životní prostředí a snaží se vypracovat metodologii pro systematictější začlenění průřezových priorit do projektů. Kapacita lidských zdrojů je ovšem omezena, a v rámci systému pro tyto otázky existuje omezené řízení a právní služby.

Doporučení týkající se zeleného růstu

- Zavádět ekologickou daňovou reformu tak, aby ceny lépe odrážely environmentální externality, včetně emisí skleníkových plynů a místního znečišťující látky v ovzduší:
 - zavést uhlíkovou složku zdanění energetických produktů tak, aby odrážela externí náklady spojené s emisemi uhlíku v sektorech mimo EU ETS a představovala silnější a jednodušší cenový signál v celém hospodářství; zvýšit spotřební daň z motorové nafty tak, aby přinejmenším dosahovala úrovně zdanění benzínu, a indexovat daně z obou paliv o inflaci; zvážit zpětné využití části příjmů z vyšších daní na topná paliva a elektřinu pro podporu ohrožených domácností pomocí přímé peněžní podpory na základě úrovně příjmů domácností.

- rozšířit zpoplatnění širší sítě dopravní infrastruktury podle ujeté vzdálenosti; propojit ceny dálničních poplatků pro osobní vozidla (dálničních známek) s emisními normami vozidel; rozšířit silniční daň na všechna (nejen služební) vozidla; stanovit, aby se sazba lišila podle spotřeby paliva a norem emisí do ovzduší a neodvozovat ji od stáří vozidla; harmonizovat výše registračních poplatků nových a ojetých vozidel a zpřísnit environmentální kritéria na podporu obnovy vozového parku směrem k ekologičtějším vozidlům; zavádět nízkoemisní zóny, jak bylo plánováno v zákoně o ochraně ovzduší.
- zrušit environmentálně škodlivé výjimky v oblasti zdanění energetiky a vozidel; zvážit zřízení komise pro zelené daně, eventuálně jako součást Národní rozpočtové rady, aby zkoumala dopady fiskálních nástrojů na ochranu životního prostředí, identifikovala dotace s nepříznivými vlivy na životní prostředí a stanovila priority, které se mají zrušit.
- zajistit, aby poplatky za odběr podzemních vod odrážely vzácnost zdrojů, a odstranit výjimky, které nejsou z environmentálního hlediska odůvodněné. Zvážit zavedení daně na hnojiva a pesticidy.
- Zlepšit účinnost financování v oblasti zelené infrastruktury z prostředků EU posílením postupů při zadávání veřejných zakázek, a to prostřednictvím zlepšení koordinace projektu, dohledu, plánování a vyhodnocování, a zajištění dosažení měřitelných cílů v oblasti životního prostředí.
- Podpořit investice do nízkouhlíkových energetických technologií: posuzovat dopad na životní prostředí u investic do výroby elektrické energie v rámci národního plánu investic pro bezplatnou alokaci povolenek a vybrat projekty s nejvyšší společenskou návratností; rychleji zvyšovat podíl povolenek vydražených v odvětví energetiky v rámci EU ETS.
- Posílit mezirezortní koordinaci při činnostech v oblasti energetické účinnosti; posilovat opatření související s dopravou v Národním akčním plánu energetické účinnosti; zefektivnit podpůrné programy pro domácnosti a vyloučit podporu kotlů na uhlí; zvážit zavedení povinného schématu pro dosahování úspory energie pro dodavatele energie; rozvíjet kapacitu bankovního sektoru podporovat investice do energetické účinnosti.
- Zavádět nové podpůrné mechanismy pro obnovitelné energie, vyhnout se jakékoliv zpětné změně; posilovat národní elektrickou rozvodnou síť a zvýšit flexibilitu energetického systému, mimo jiné prostřednictvím posílení regionální spolupráce a reakce na poptávku.
- Podporovat efektivní poskytování vodohospodářských služeb pomocí zlepšení regulačního rámce, včetně financování těchto služeb; účtovat takové koncové poplatky, které umožní udržitelnou návratnost nákladů; podporovat spolupráci obcí; zajistit systematickou kontrolu ze strany nezávislých regulačních orgánů v oblasti účinnosti inženýrských sítí a kvality služeb.
- Rozvíjet sledování a analýzu EGSS; předpovídat požadavky na dovednosti vyplývající z přechodu na ekonomiku založenou na účinném využívání zdrojů a nízkouhlíkovou ekonomiku a podle toho upravit politiky vzdělávání a odborné přípravy.
- Vypracovat a provádět komplexní a soudržný rámec pro prosazování eko-inovací tým, že selepší koordinace vládní energetické, inovační a environmentální politiky; zefektivnit veřejnou podporu výzkumu a vývoje a zajistit, aby byla zaměřena na dlouhodobé priority; zlepšit spolupráci mezi

vysokými školami a podniky a zajistit řádné rámcové podmínky pro inovace v hospodářské oblasti; rozvíjet poptávku po ekologickém zboží a službách.

Poznámky

¹ Podle Státní energetické koncepce, „Silný důraz na obnovitelné zdroje představuje značné riziko. Dosavadní aktivní zapojení českého průmyslu v oblasti vývoje a výroby těchto technologií nevyžaduje, aby byly tyto umístěny a přímo podporovány v České republice. To je na druhé straně však nutné v případě vyspělých konvenčních technologií (jaderná energie, uhlí s vysokou účinností, velké kogenerace), kde úspěšné referenční projekty jsou významným aspektem konkurenceschopnosti. Kromě toho je multiplikační účinek na hospodářství podstatně větší.“

² Dostupnost je zde definována jako kombinovaný pojem výdajů a disponibilního příjmu. To se týká domácností, které utratí více než 10 % disponibilního příjmu za topná paliva a elektřinu a které spadají pod hranici relativní chudoby (60 % mediánu příjmů) po zaplacení výdajů na energii.

³ Podíl je 40 % pro rostlinnou výrobu, lesnictví a chov ryb, a pohybuje se od 40 % do 87 % pro živočišnou výrobu, v závislosti na intenzitě chovu hospodářských zvířat.

⁴ Elektřina vyrobená z obnovitelných zdrojů energie a biomasy je osvobozena, pokud je vyrobena v zařízeních s kapacitou až 30 kW a spotřebována na místě výroby.

⁵ Daňové výdaje jsou relativní preferencí v rámci daňového systému země, měřeno s ohledem na měřítko stanovené danou zemí.

⁶ Země OECD a Argentina, Brazílie, Čína, Indie, Indonésie, Ruská federace a Jižní Afrika.

⁷ V roce 2010, poplatek byl rozšířen od vozidel nad 12 tun pro vozidla nad 3,5 tuny a byl rozlišen podle času.

⁸ Pro autobusy se sazba liší pouze podle emisní třídy.

⁹ Zákon upravující emisní daně byl změněn tak, aby snížil administrativní náklady. Počet znečišťujících látek, na které se vztahuje, byl snížen z 20 na 4 (SO₂, NO_x, VOC a PM); sazby by měly růst až do roku 2021.

¹⁰ Výnosy z prodeje 103,7 milionů jednotek přiděleného množství dosáhly výše 20,5 miliardy korun.

¹¹ Došlo ke snížení celkových emisí CO₂ emisí o 1 %, úspore 6,3 PJ při vytápění a k vytvoření 30 000 pracovních míst.

¹² Investice a vnitřní běžné výdaje (s výjimkou plateb specializovaným poskytovatelům služeb ochrany životního prostředí) z veřejného i podnikatelského sektoru (včetně specializovaných poskytovatelů služeb ochrany životního prostředí). Zahrnuje výdaje na ochranu ovzduší a klimatu, nakládání s odpady a odpadními vodami, ochranu a sanaci půdy a podzemních vod, další činnosti ochrany životního prostředí (V&V, administrativa, vzdělávání) a na ochranu biologické rozmanitosti a krajiny. Nezahrnuje náklady na zásobování vodou.

¹³ Údaj 2,1 %, který publikoval ČSÚ, zdvojnásobuje platby na účty a výdaje za specializované poskytovatele služeb ochrany ŽP, což nadhodnocuje výdaje, zejména z hlediska nakládání s odpady.

¹⁴ Evropský fond pro regionální rozvoj a Fond soudržnosti, po odstoupení od závazků a po opravách.

¹⁵ Cílem je snížení emisí 32 Mt CO₂ ekv. skleníkových plynů do roku 2020 a 44 Mt CO₂ ekv. do roku 2030, ve srovnání s úrovní v roce 2005 (což odpovídá snížení o 42 %, respektive 48 % oproti roku 1990). Cíle po roce 2030 ke snižování emisí o 80 % do roku 2050 jsou orientační.

¹⁶ Zavádění Směrnice o energetické účinnosti (2012/27/EU).

¹⁷ V prvním programu Zelená úsporám, 0,39 EUR z veřejných prostředků bylo vynaloženo za 1 uspořeno kWh.

¹⁸ Výjimky byly uděleny pro zařízení na větrná, geotermální, vodní zařízení a zařízení na biomasu, která získala stavební povolení před tím, než legislativa vstoupila v platnost a která byla v provozu do konce roku 2015.

¹⁹ To zahrnuje také udržitelné hospodaření s přírodními zdroji, udržitelné zemědělství a lesnictví a udržitelnou výrobu potravin.

²⁰ S výjimkou činností, které nejsou hodnoceny podle environmentálního ukazatele.

²¹ Ostatními jsou i) dobrá (demokratická) správa a ii) respektování základních lidských, ekonomických, sociálních a pracovních práv příjemců, včetně rovnosti žen a mužů.

Zdroje

ACEA (2017), ACEA Tax Guide 2017, European Automobile Manufacturers' Association, Brussels, www.acea.be/uploads/news_documents/ACEA_Tax_Guide_2017.pdf.

Baun, M. J. and Marek, D. (2013), "Implementing EU environmental law in the new member states: the Urban Waste Water Treatment Directive in the Czech Republic", *Contemporary European Studies*, Vol. 1.

Branis, M. and M. Linhartova (2012), "Association between unemployment, income, education level, population size and air pollution in Czech cities: evidence for environmental inequality? A pilot national scale analysis", *Health & Place*, Vol. 18, No. 5, pp. 1110–14, <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2012.04.011>.

CENIA (2016), *Statistical Yearbook of the Environment of the Czech Republic 2015* (Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2015), Czech Environmental Information Agency, Prague, <http://www1.cenia.cz/www/node/717>.

CZSO (2014), *Green growth in the Czech Republic, selected indicators 2013*, Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/green-growth-in-the-czech-republic-selected-indicators-2013-whvt3a3q88.

EC (2017a), Commission staff working document, country report Czech Republic 2017, accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank and the Eurogroup, 2017 European Semester: assessment of progress on structural reforms, prevention and correction of macroeconomic imbalances, and results of in-depth reviews under regulation (EU) No 1176/2011, SWD(2017) 69 final, European Commission, Brussels.

EC (2017b), EU Eco-Innovation Index 2016, EIO Brief, European Commission, Brussels.

EC (2017c), Commission staff working document, EU Environmental Implementation Review, Country Report: Czech Republic, European Commission, Brussels.

EC (2016a), Excise duties tables, Part II: Energy products and Electricity, Ref 1047 rev1, July, European Commission, Brussels.

- EC (2016b), WP1: Synthesis report, Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF), Task 3 Country Report Czech Republic, European Commission, Brussels.
- EC (2016c), Commission staff working document, 2016 European Semester: country report Czech Republic, SWD(2016) 73 final, European Commission, Brussels, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/cr2016_czech_en.pdf.
- EC (2016d), European Innovation Scoreboard 2016, European Commission, Brussels.
- EC (2016e), Eco-innovation in the Czech Republic, EIO Country Profile 2014-2015, European Commission, Brussels.
- EC (2013), European Employment Observatory Review, Promoting green jobs throughout the crisis: a handbook of best practices in Europe, European Commission, Luxembourg, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7585&type=2&furtherPubs=yes>.
- EC (2012), Commission Decision concerning the application pursuant to Article 10c (5) of Directive 2003/87/EC of the European Parliament and of the Council to give transitional free allocation for the modernisation of electricity generation notified by the Czech Republic, C(2012) 4576 final, European Commission, Brussels.
- EEA (2017), *EU Emissions Trading System (ETS) Data Viewer* (database), European Environment Agency, Copenhagen, www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/emissions-trading-viewer-1 (accessed August 2017).
- EEA (2016), Trends and projections in the EU ETS in 2016, the EU Emissions Trading System in numbers, EEA Report No 24/2016, European Environment Agency, Copenhagen.
- European Court of Auditors (2015), Special Report No 2, EU funding of urban waste water treatment plants in the Danube river basin: further efforts needed in helping Member States to achieve EU waste water policy objectives, Luxembourg, www.eea.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR15_02/SR_DANUBE_RIVER_EN.pdf.
- Flues, F. and K. Van Dender (2017), “The impact of energy taxes on the affordability of domestic energy”, OECD Taxation Working Papers, No. 30, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/08705547-en>.
- Gibson, G. et al. (2014), “Evaluation of the implementation and effects of EU infrastructure charging policy since 1995”, Report for the European Commission, Ricardo-AEA, London, <http://ec.europa.eu/smart-regulation/evaluation/search/download.do?documentId=10296156>.
- GOCR (2017), Strategic Framework for Sustainable Development, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, www.vlada.cz/en/ppov/council-for-sustainable-development/cr-2030/strategic-framework-for-sustainable-development-2010-2030-153076.
- GOCR (2016a), National Reform Programme of the Czech Republic 2016, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-semester-national-plan_czech_2016_en.pdf.
- GOCR (2016b), National Research, Development and Innovation Policy of the Czech Republic 2016–2020, Section for Science, Research and Innovation, Office of the Government of the Czech Republic, Prague.
- GOCR (2016c), National Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation of the Czech Republic (National RIS3 Strategy), Office of the Government of the Czech Republic, Prague.

- Harding, M. (2014), “The Diesel Differential: Differences in the Tax Treatment of Gasoline and Diesel for Road Use”, OECD Taxation Working Papers, No. 21, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/5jz14cd7hk6b-en>.
- Hogg, D. et al. (2016), *Study on Assessing the Environmental Fiscal Reform Potential for the EU28*, Final Report to DG Environment of the European Commission, No. 07.0201/2015/709017/ENV.D.2, European Commission, Luxembourg, http://ec.europa.eu/environment/integration/green_semester/pdf/Eunomia%20EFR%20Final%20Report%20MAIN%20REPORT.pdf.
- IEA (2016), *Energy Policies of IEA Countries: Czech Republic 2016*, International Energy Agency, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264268685-en>.
- Kiula, O. et al. (2014), The Economic and Environmental Effects of Taxing Air Pollutants and CO₂, lessons from a study of the Czech Republic, MPRA Paper No. 66599, Munich Personal RePEc Archive, Munich, <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/66599>.
- Máca, V. and J. Melichar, *The Health Costs of Revised Coal Mining Limits in Northern Bohemia*, Charles University Environment Center, Prague.
- Maleček, P., Melcher, O. (2016), “Cross-border effects of car scrapping schemes: the case of the German car scrapping programme and its effects on the Czech economy”, *Prague Economic Papers*, Vol. 25, No. 5, University of Economics, Prague, <https://doi.org/10.18267/j.pep.567>.
- MFA (2010), *The Development Co-operation Strategy of the Czech Republic 2010-2017*, Ministry of Foreign Affairs, Prague.
- MIT (2017a), *Update of the National Energy Efficiency Action Plan of the Czech Republic*, Ministry of Industry and Trade, Prague, www.mpo.cz/assets/en/energy/energy-efficiency/strategic-documents/2017/11/NEEAP-CZ-2017_en.pdf.
- MIT (2017b), *Progress report on national energy efficiency targets (Zpráva o stavu dosahování národních cílů v oblasti energetické účinnosti)*, Ministry of Industry and Trade, Prague, www.mpo.cz/assets/cz/energetika/energeticka-ucinnost/strategicke-dokumenty/2017/4/17_III_material_plneni_narodnich_cilu_energeticka_ucinnost_final_170208.docx.
- MIT (2014), *State Energy Policy of the Czech Republic*, Ministry of Industry and Trade, Prague, www.mpo.cz/assets/dokumenty/52826/60663/634993/priloha001.pdf.
- MOA (2016), *Report on Water Management in the Czech Republic in 2015*, Ministry of Agriculture of the Czech Republic, Prague.
- MoE (2017a), *Implementation Report on the Urban Waste Water Treatment Directive*, 16.02.2017, Ministry of the Environment, Prague.
- MoE (2017b), *Annual Implementation Report on the Operational Programme Environment 2014-2020 for 2016*, 26.06.2017, Ministry of the Environment, Prague, www.opzp.cz/dokumenty/download/790-1-Vyrocnizprava-OPZP-2016%20%20navrh-pred-schvalenim-EK.pdf.
- MoE (2015), *The Operational Programme Environment 2014 – 2020*, Ministry of the Environment, Prague, www.opzp.cz/dokumenty/download/123-1-The%20OP%20Environment%202014-2020%20Programming%20Document.pdf.
- MOT (2017), *Transport yearbook 2016*, Ministry of Transport, Zlín, www.sydos.cz/cs/rocnka-2016/yearbook/htm_uk/index.html.
- OECD (2017a), *OECD Economic Outlook*, Vol. 2017/2, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_outlook-v2017-2-en.

- OECD (2017b), *Investing in Climate, Investing in Growth*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273528-en>.
- OECD (2017c), *Diffuse Pollution, Degraded Waters: Emerging Policy Solutions*, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264269064-en>.
- OECD (2017d) Main Science and Technology Indicators (database).
- OECD (2017e), *Development Co-operation Report 2017: Data for Development*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/dcr-2017-en>.
- OECD (2017f), *OECD International Development Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/dev-data-en> (accessed December 2017).
- OECD (2016a), *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-cze-2016-en.
- OECD (2016b), *Revenue Statistics 2016*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264283183-en>.
- OECD (2016c), *Effective Carbon Rates: Pricing CO₂ through Taxes and Emissions Trading Systems*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264260115-en>.
- OECD (2016d), *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016*, OECD Publishing, Paris, www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-science-technology-and-innovation-outlook_25186167.
- OECD (2016e), *OECD Development Co-operation Peer Reviews: Czech Republic 2016*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264264939-en>.
- OECD (2015a), *Water Resources Allocation: Sharing Risks and Opportunities*, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264229631-en>.
- OECD (2015b), *Water and Cities: Ensuring Sustainable Futures*, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264230149-en>.
- OECD (2015c), *Aligning Policies for a Low-carbon Economy*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264233294-en>.
- OECD (2013a), *Taxing Energy Use: A Graphical Analysis*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264183933-en>.
- OECD (2013b), *Competition Policy Roundtables, Waste management services*, OECD Publishing, Paris, <http://www.oecd.org/daf/competition/Waste-management-services-2013.pdf>.
- OECD (2012a), *Inventory of Estimated Budgetary Support and Tax Expenditures for Fossil Fuels 2013*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264187610-en>.
- OECD (2012b), *A Framework for Financing Water Resources Management*, OECD Studies on Water, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264179820-en>.
- Pollitt, H. (2011), “Assessing the Implementation and Impact of Green Elements of Member States’ National Recovery Plans: Final Report for the European Commission”, Cambridge Econometrics, Cambridge, UK.
- Reynaud, A. (2016), “Assessing the impact of full cost recovery of water services on European households”, *Water Resources and Economics*, Vol. 14, pp. 65–78, <http://dx.doi.org/10.1016/j.wre.2016.04.001>.
- SAO (2017), Audit No. 16/23: Funds earmarked for implementation of measures related to waste management, Supreme Audit Office, Prague.

SEF (2013), *Annual Report of the Green Investment Scheme Programme 2012*, State Environmental Fund of the Czech Republic, Prague.

Sramek, O. (2017), The role of financial instruments in Czech renovation strategy, presentation, https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/028_2.3_ondrej_sramek_seif_prague_27-04-17_1.pdf.

Trinomics (2017), "Assessing the state-of-play of climate finance tracking in Europe, Final Report, prepared for the European Environment Agency, Framework Contract EEA/ACC/13/003/LOT-2, Rotterdam, <http://trinomics.eu/climatefinancetrackingineurope/?aid=3295&sa=0>.

World Bank (2015), *Water and Wastewater Services in the Danube Region, Czech Republic country note, A State of the Sector*, May, World Bank, Washington, DC.

Část II. Pokrok směrem k vybraným cílům v oblasti životního prostředí

Kapitola 4. Nakládání s odpady, materiály a oběhové hospodářství

Česká republika zvýšila jejich využití a recyklaci, ale dosud se jí nepodařilo plně využívat surovinového potenciálu ze svého odpadu. Tato kapitola poskytuje přehled o trendech v používání materiálů a produkce odpadů a souvisejících politikách. Reviduje účinnost nástrojů používaných na podporu předcházení vzniku odpadů, snížení a recyklaci, a na omezení skládkování. Zjišťuje mezery v provádění a příležitosti posunu směrem k oběhovému hospodářství.

Statistické údaje za Izrael jsou poskytovány v rámci odpovědnosti příslušných izraelských orgánů. Použití těchto údajů ze strany OECD nijak nezasahuje do statutu Golanských výšin, východního Jeruzaléma a izraelského osídlení na západním břehu Jordánu v souladu s podmínkami mezinárodního práva.

4.1. Úvod

Česká republika zažila v posledních 15 letech silný ekonomický růst, i když zotavení od globální krize je nerovnoměrné a úroveň HDP na obyvatele je stále pod průměrem zemí OECD. Česká ekonomika je exportně orientovaná a vyznačuje se intenzivní průmyslovou a zemědělskou činností a přítomností zahraničních firem, které pohánějí růst. Země má poměrně málo přírodních zdrojů a je vysoce závislá na dovozu mnoha strategických surovin a komodit. Koherentní a efektivní politiky nakládání s odpady a materiály jsou proto velmi důležité.

Česká republika má za sebou dlouhou cestu, protože jako první regulovala nakládání s odpady již v roce 1991. Má dobře vypracovanou a dosti komplexní politiku a právní rámec pro nakládání s odpady a materiály, podporované kvantitativními cíli, dobrovolnými dohodami a ekonomickými nástroji. Země pokročila v oblasti doporučení EPR z roku 2005 a sladila rámec své politiky s právními předpisy EU.

Ale tempo pokroku po roce 2005 nestačilo k tomu, aby došlo ke konsolidaci pokroku, kterého bylo dosaženo na konci 90. let a po roce 2000 a aby bylo možné využít výhod pokračující podpory EU. Realizace byla jen částečná a nedostatečně koordinovaná. Většina úspěchů bylo dosaženo na základě požadavků a financování EU. Některé cíle Plánu odpadového hospodářství pro léta 2003-14 byly splněny; jiné nebyly a později byly vládou vyhodnoceny jako příliš ambiciózní (NKU, 2011). V oblastech, jako je skládkování komunálního odpadu, ekonomická analýza nakládání s odpady a investice do recyklace, bylo zlepšení marginální. Odpad není nákladově efektivně zpracováván a současná opatření k minimalizaci vlivu odpadů a řízení materiálů v průběhu jejich životního cyklu jsou nedostatečná. Předcházení vzniku odpadů, a to zejména v podnikatelském sektoru a dále proti proudu v hodnotovém řetězci (design fáze) a upcyclaci odpadů do produktů s vyšší hodnotou nebyla věnována dostatečná pozornost. Monitorování pokroku je omezeno existencí dvou informačních systémů, které poskytují údaje, které se značně liší, pokud jde o definice a kontrolní metody, a nedostatkem informací o výsledcích veřejných výdajů na nakládání s odpady a řízení materiálů.

Plnění České republiky v oblasti nakládání s odpady se zlepšilo, ale je nadále velmi nepatrné. To znamená, že je nutné přijmout, než přejde na oběhové hospodářství, zásadní kroky. Potenciál pro pokrok je dobrý. Současný Plán odpadového hospodářství obsahuje opatření, která by měla přispět k dosažení lepšího plnění v období let 2015-24 (MŽP, 2014). Důraz je kladen na hodnotu odpadů jako na zdroj, s cílem snížit jeho množství, které jde k jeho konečné likvidaci a zvýšit recyklaci a opětovné využití, a předcházet vzniku odpadů. Bude důležité účinně zavést tento plán a související Program předcházení vzniku odpadů, a využít součinnosti politik pro druhotné suroviny a ekologických inovací a programů na čistou výrobu. To musí jít ruku v ruce s modernizací českých podniků, s efektivním sladěním opatření a cílů napříč postupy a resorty, a s vyšší mírou spolupráce. Přijetí nového Zákona o odpadech, který stále není přijat, je velmi důležité, stejně jako vytvoření spolehlivého, transparentního a plně integrovaného informačního systému o odpadech a materiálech.

4.2. Trendy v odpadovém hospodářství a spotřebě materiálů

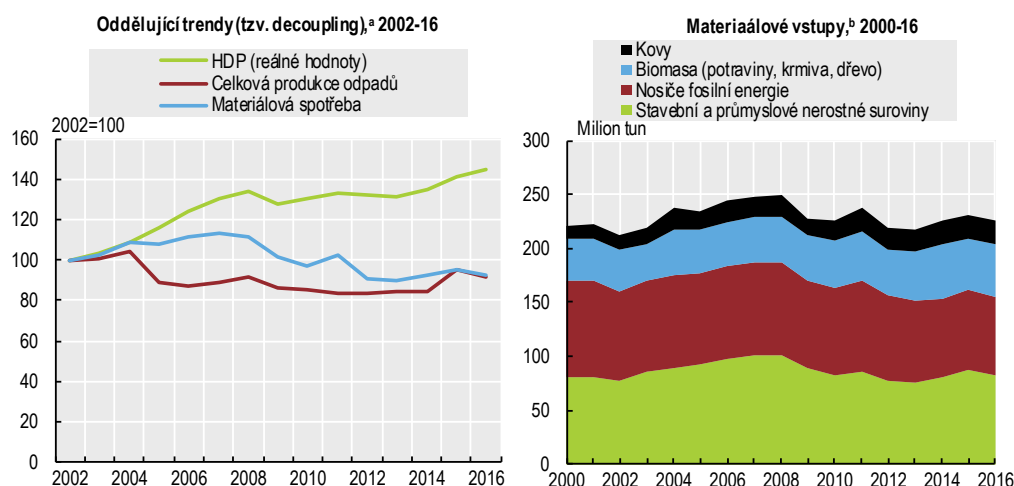
4.2.1. Materiálová základna České ekonomiky

Česká republika má poměrně málo přírodních zdrojů a je vysoce závislá na dovozu mnoha strategických surovin a komodit. Kromě biologických zdrojů je materiálová základna

zdrojů složena z nerostných surovin (jako jsou kaolin, živec, bentonit a sklářský písek) a stavebních materiálů. Hlavními domácími zdroji energie jsou hnědé uhlí a, v menší míře, černé uhlí a ropa, ale ty jsou z velké části nedostatečné k uspokojení poptávky. Země je téměř zcela závislá na dovozu ropy, zemního plynu a kovových nerostů, jakož i některých nerostných surovin, například pro výrobu hnojiv. Dovoz představoval přibližně 33 % vstupního domácího materiálu a 47 % spotřeby v roce 2016, ve srovnání s 18 % a respektive 26 % v roce 2000.

Domácí materiálová produktivita (ekonomická hodnota generovaná na jednotku použitého materiálu) se zvýšila o 72 % mezi lety 2000 a 2016, od 1,2 USD/kg na 2 USD/kg. Dosažená úroveň je pouze poloviční ve srovnání s průměrem EU, ale je srovnatelná se zeměmi EU s podobnou strukturou ekonomiky. Pokud by se započítaly suroviny obsažené v mezinárodním obchodu, materiálová produktivita by byla o asi 5 % nižší (Kovanda, 2013). Domácí materiálová spotřeba (DMS)¹ na jednoho obyvatele poklesla o 15 %, částečně proto, že v letech 2008-09 vedla finanční krize ke snížení ekonomického výkonu. Úroveň zůstává stále vysoká ve srovnání s průměrem EU a evropským průměrem OECD, ale je pod průměrem zemí OECD. Materiálový mix se vyznačuje vysokým podílem fosilních paliv (s dominantním uhlím) a stavebních materiálů, které dominují materiálovým vstupům do hospodářství a DMS. (Obrázek 4.1).

Obrázek 4.1. Produkce odpadů a spotřeba materiálů byly od hospodářského růstu odděleny

a) Celková množství odpadů zahrnuje zbytky ze zpracování. Spotřeba materiálu se týká spotřeby materiálu na domácím trhu (tzn. těžba tuzemského materiálu plus dovoz mínus vývoz materiálu a odvozených produktů).

b) Týká se těžby tuzemského materiálu a dovozu materiálu a odvozených produktů.

Zdroje: OECD (2017), "Material resources", *OECD Environment Statistics (database)*; OECD (2017), *OECD National Accounts Statistics (database)*; CZSO (2017), *Generation, recovery and disposal of waste*.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723435>

Spotřeba stavebních surovin vzrostla v roce 2007, pak klesla s hospodářskou krizí. Očekává se, že bude znovu stoupat spolu s růstem stavebních činností, zejména v oblasti železniční infrastruktury. Spotřeba fosilních paliv se snížila o 22 % v průběhu let 2000-16, a to především díky snížení podílu uhlí ve skladbě zdrojů energie (CENIA, 2016).

Asi 11 % materiálů použitých jako vstupy do české ekonomiky skončilo jako odpad, z nichž asi 77 % je recyklováno pro opětovné využití a využití energie (ČSÚ).

4.2.2. Trendy v produkci odpadů

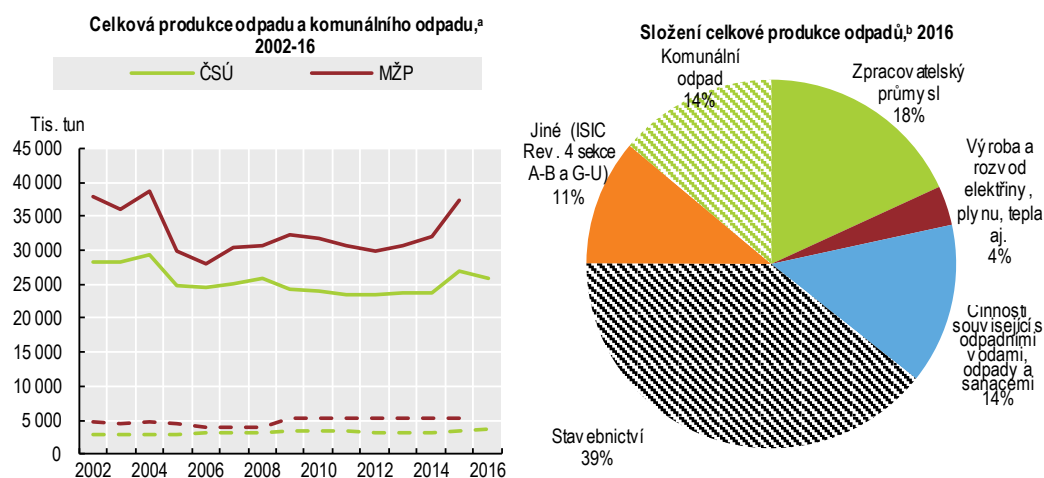
Objektivní posouzení tvorby odpadů a trendů ve zpracování je komplikováno tím, že existují zároveň dva informační systémy s rozdílnými datovými soubory v České republice: Informační systém odpadového hospodářství (ISOH), který používá Ministerstvo životního prostředí (MŽP) za účelem monitorování provádění národní odpadové politiky a odpovídajících cílů EU; a statistické údaje o odpadech spravované Českým statistickým úřadem (ČSÚ), který je používá pro podávání zpráv do Eurostatu a OECD. Tento oddíl využívá údaje z obou zdrojů.

Odpady celkem

Celková produkce odpadů byla relativně stabilní mezi lety 2005 a 2014, ačkoli mírně době hospodářské krize klesla spolu s tím, jak se zpomalila stavební činnost. V roce 2015 se zvýšila o 13 % v důsledku oživení v oblasti stavebnictví, a vzniklo 27 milionů tun odpadu, podle ČSÚ (26 milionů tun v roce 2016), zatímco ISOH uvádí 37 milionů tun.

Odpady ze stavebnictví tvoří 39 % z celkového počtu ve statistice ČSÚ (2016 dat), nebo 65 % podle ISOH (údaje za rok 2015). Za ním, podle údajů ČSÚ, následuje výrobní odpad, komunální odpad a odpad z činností souvisejících s odpadními vodami, dopady a sanacemi (Obrázek 4.2).

Obrázek 4.2. Úrovně vyprodukovaného odpadu se liší podle použitého zdroje dat

a) Oficiální statistiky o odpadech, které produkuje ČSÚ, slouží k podávání zpráv podle nařízení EU Waste Statistics. Data se týkají primárního odpadu. Údaje z IS MŽP jsou využívány k vypracování národního POH, sledování jeho provádění a podávání zpráv o EU cílech v oblasti odpadové politiky. Data zahrnují primární i sekundární odpad. Čárkované linie označují komunální odpad.

b) ČSÚ data

Zdroj: CZSO (2017) *Generation, recovery and disposal of waste*; MoE (2017), Country submission.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723454>

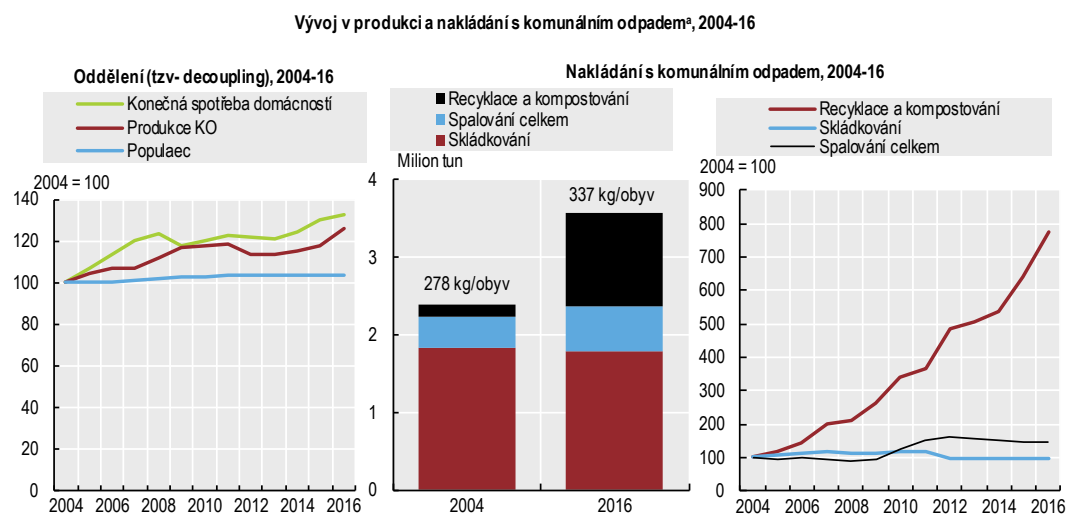
Úsilí odpad využívat a recyklovat se začíná mít pomalu vyplácet. Míra využití materiálů, která byla poměrně nízká těsně po roce 2000, se výrazně zvýšila. Dosáhla 77 % (ISOH 86 %) z celkové hodnoty, která má být zpracována v roce 2014, z čehož 38 % se použije jako zásyp. Skládání zůstává nejčastějším způsobem likvidace, avšak jejich podíl na celkové produkci odpadu se výrazně snížila (ISOH 10,3 %, ČSÚ 17 %). Již téměř neexistuje žádné spalování bez využití energie. Nový Plán odpadového hospodářství (POH) podporuje využití odpadu jako zdroje energie, které bylo relativně stabilní ve sledovaném období a představovalo 5 % (ČSÚ) zpracovaného odpadu v roce 2014 (ISOH 3 %).

Komunální odpad

Produkce komunálního odpadu vzrostla o 26 % v průběhu let 2004-16 podle ČSÚ (ISOH 13 % za období 2004-15). Produkce komunálního odpadu v roce 2015 činila 3,3 milionu tun (ČSÚ) nebo 5,3 milionu tun (ISOH). ČSÚ vykázal množství generované na obyvatele ve výši 337 kg v roce 2016, což je mnohem méně, než je průměr OECD (520 kg), nebo evropský průměr OECD (479 kg).

S tím, jak skládkování klesalo, materiálové využití² vzrostlo z velmi nízké hodnoty 6 % na 34 % v roce 2016 (ISOH 35,6 % v roce 2015). To je jeden z nejvyšších nárůstů mezi zeměmi EU. Nicméně, polovina z komunálního odpadu se stále ukládá na skládkách (ČSÚ 50 %, ISOH 47,4 %). To je mnohem více, než je průměr EU-27 (38 %) a obsahuje velký podíl biologicky rozložitelného odpadu (cca 40-50 % ISOH). Míra využití zaostává za jinými zeměmi OECD, a je výrazně nižší, než byl cíl EU pro využití pro rok 2020 ve výši 50 %.

Obrázek 4.3. Komunální odpad narůstal, recyklace se zvýšila a skládkování se mírně změnilo

a) Odpad z domácností a podobný odpad shromažďovaný obcemi či pro obce, se skládá převážně z odpadu vyprodukovaného v domácnostech a malých podnicích. Zahrnuje objemný odpad a oddělený sběr.
Zdroje: OECD (2017), "Municipal waste generation and treatment", *OECD Environment Statistics* (database); CZSO (2017) *Generation, recovery and disposal of waste*; OECD (2017), "OECD Economic Outlook No. 100 (Edition 2016/2)", *OECD Economic Outlook: Statistics and Projections* (database); OECD (2017), "Labour force statistics: population projections", *OECD Employment and Labour Market Statistics* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723473>

Nebezpečné odpady

Produkce nebezpečného odpadu je poměrně stabilní, s nepatrnými změnami v čase; nebezpečné materiály představují asi 4 % z celkového množství odpadu. Asi 37 % se využije, 36 % se využije na zasypání, 12 % se spaluje (z toho 70 % s využitím energie) a 6 % se skládkuje (Eurostat, 2017).

4.3. Cíle a politiky pro nakládání s odpady a surovinami

Česká republika má dobře vypracovanou a dosti komplexní politiku a právní úpravu pro nakládání s odpady a surovinami, podloženou kvantitativními cíli, dobrovolnými dohodami

a ekonomickými nástroji. Strategické cíle jsou definovány v souladu s právními předpisy a politikami EU, a v souladu s mezinárodními závazky (např. Basilejské úmluvy) a rozhodnutími Rady OECD.

Účinné využívání zdrojů a principy udržitelné materiálové ekonomiky a snižování dopadu materiálového toku na životní prostředí jsou zakotveny ve Státní politice životního prostředí, Strategickém rámci udržitelného rozvoje ČR, Národním programu reforem (jehož cíle zahrnují efektivní využití druhotných surovin, přeměnu odpadů na zdroje a recyklaci) a desetiletém rámci programů pro udržitelnou spotřebu a výrobu.

4.3.1. Rámec a cíle politiky

Nakládání s odpady a surovinami se v České republice opírá o celou řadu politik zaměřených na otázky související s odpady, surovinami (primárními a sekundárními), dodávkami energie a nakládání s chemickými látkami. Hlavními cíli jsou prevence odpadů a posun směrem k oběhovému hospodářství, minimalizující negativní dopad nakládání s odpady na zdraví a životní prostředí, maximalizující opakované použití a využití odpadů, a zajišťující zabezpečení dodávek surovin, včetně náhrady primárních přírodních zdrojů druhotnými surovinami.

Mezi hlavní politické dokumenty patří POH a Program předcházení vzniku odpadů (PPVO), oba povinné podle právních předpisů EU; a Surovinová politika (zaměřená na zajištění zabezpečení surovin) a Politika druhotných surovin (zaměřená na zlepšení soběstačnosti v surovinových zdrojích tím, že zvyšuje využití recyklátů a přeměňuje odpady na zdroje v souladu se Surovinovou iniciativou EU a balíčkem pro oběhové hospodářství).

Jsou doplněny Akčním plánem pro biomasu pro období 2012-20, který posuzuje využívání biomasy pro energetické účely a poskytuje rámec pro snížení biologického odpadu a normy kvality pro kompostovaný materiál; a Státní energetická koncepce pro období 2012-40, která definuje cíle v oblasti energetiky země, včetně těch, pokud jde o využívání odpadů jako zdroje energie. Aktualizovaný Národní akční plán pro obnovitelné zdroje energie předpokládá, že energie z obnovitelných zdrojů bude představovat 14 % hrubé konečné spotřeby energie do roku 2020, což je o něco více než související cíle EU³.

Plán odpadového hospodářství

Každý z desetiletých POH specifikuje cíle, opatření a monitorovací nástroje pro národní nakládání s odpady v souladu s právními předpisy EU, a poskytuje základ pro regionální POH. Závazná část národního POH je vydávána jako nařízení vlády, v souladu se Zákonem o odpadech. Jeho dosažení je povinné a platí pro státní, regionální a obecní úroveň. POH pro období 2003-13 (revidován v roce 2009, s platností prodlouženou do roku 2014) zahrnoval cíle jak v souladu, tak i nad rámec právních předpisů EU. Současný POH (2015-24) byl vypracován pro období 2012-13 a byl přijat v prosinci 2014,⁴ a vstoupil v platnost dne 1. ledna 2015. Jeho cíle zahrnují navýšení opakovaného použití a využití a snížení množství ukládání na skládkách. To také zahrnuje zásady předcházení vzniku odpadů a cíle POH. Realizace by měla být podpořena zvýšením poplatku za skládkování a povinností shromažďovat biologický odpad odděleně, spolu s nástroji a strategiemi zaměřenými na účinnější a ekologické nakládání s odpady a další rozvoj kapacity nakládání s odpady a infrastruktury. Oddělený sběr biologického odpadu byl zahájen v roce 2015, díky novele Zákonu o odpadech z roku 2014. Zvýšené poplatky za skládkování čekají na zavedení.

POH je doplněn realizačními programy zaměřenými na konkrétní druhy odpadů a odpady z konkrétních odvětví. Implementace POH se každoročně reviduje v hodnotící zprávě zveřejněné na internetových stránkách MŽP.⁵ Regionální POH jsou stanoveny pro každý ze 14 krajů, včetně hlavního města Prahy. Každý výrobce více než 1 000 tun za rok odpadu jiného než nebezpečného nebo více než 10 tun za rok nebezpečného odpadu, včetně obcí, musí POH také vypracovat.

Program předcházení vzniku odpadů

První PPVO v zemi, přijatý v roce 2014, se vztahuje zhruba na stejné desetiletí jako POH, který probíhá do roku 2024. Obsahuje opatření pro předcházení vzniku odpadů ve všech odvětvích s výjimkou zemědělství: v oblasti těžby, výroby, školení a vzdělávání, veřejné a soukromé spotřeby, produktovém designu, atd. Cílem je, aby se snížilo množství produkovaného odpadu a nebezpečných složek, které mají negativní dopad na životní prostředí a zdraví. Opětovné použití výrobků a jejich příprava k opětovnému použití jsou považovány za preventivní opatření. Zvláštní pozornost je věnována vybraným tokům odpadů, zejména potravinovému odpadu a jeho postupné snižování v potravinovém řetězci. Další zacílené oblasti obsahují nebezpečný odpad, stavební a demoliční odpady, textil a odpad z výrobků z ukončenou životností.

Cíle budou dosaženy zlepšením informovanosti o předcházení vzniku odpadů a vytvořením volně přístupné informační základny, zvyšováním povědomí mezi podniky a občany a podporováním opatření na předcházení vzniku odpadů, a souvisejícím výzkumem a vývojem (R & D). Navrhovaná opatření zahrnují zavedení témat předcházení vzniku odpadů v osnovách a výzkumu; poskytování podnětů výrobcům ke snížení odpadu a k využívání primárních zdrojů, a pro zvýšení využití druhotných surovin; rozvoj a využívání inovativních technologií s nízkou tvorbou odpadu v průmyslu; a prodloužení životnosti výrobků prostřednictvím opraven, charit atd. PPVO také podporuje využívání dobrovolných nástrojů, jako jsou dobrovolné dohody, systémy environmentálního managementu, systémy ekoznaček a systémy čistší výroby.

Surovinová politika

Česká republika má Surovinovou politiku od roku 1999. Ta aktuální, zahrnující období 2012-32, se týká energetických a neenergetických surovin, rud a jiných nerostů, domácích a dovážených nerostných surovin a nerostů získaných ze sekundárních zdrojů prostřednictvím recyklace nebo zpracování. Má environmentální rozměr, včetně ukazatelů vlivu na životní prostředí.

Politika druhotných surovin, která byla přijata v roce 2014, stanoví rámcové podmínky pro podporu využití a přepracování cenných surovin z použitých výrobků a odpadů, a ke snížení materiálové a energetické náročnosti výroby. Identifikuje deset prioritních komodit a zdroje druhotných surovin: kovy, papír, plasty, sklo, stavební materiály, vozidla, elektrické a elektronické zařízení, pneumatiky a pryže, a baterie a akumulátory. Výběrovými kritérii jsou důležitost komodity pro český průmysl (jako vstup výroby), hromadná produkce druhotné suroviny, potenciál pro její použití v České republice a význam. Tento dokument je třeba podle potřeby aktualizovat. Její akční plán pro rok 2015 má za cíl podporovat větší soběstačnost v oblasti surovin nahrazením základních surovin druhotnými surovinami. Vláda schválila aktualizovaný akční plán v květnu 2017.

4.3.2. Právní rámec

Hlavním předpisem v oblasti nakládání s odpady je Zákon o odpadech,⁶ který je doplněn Zákonem o obalech.⁷ Doprovází je 15 prováděcích vyhlášek zaměřených na konkrétní druhy odpadů (např. čistírenské kaly, biologický odpad, vozidla s ukončenou životností) a dalšími aspekty řízení (např. přeshraniční přepravu, systémy zpětného odběru, tříděný sběr, katalogu odpadů). Nový zákon o výrobcích s ukončenou životností, který zahrnuje odpadní elektrická a elektronická zařízení (OEEZ), akumulátory, pneumatiky a vozidla s ukončenou životností (VKŽ), se připravuje.

Další právní předpisy důležité pro nakládání s odpady a materiály obsahují rozhodnutí vlády z roku 2010, které poskytuje právní základ pro ekologické veřejné zakázky (GPP) a určuje environmentální požadavky vztahující se na zadávání veřejných zakázek.⁸ Nedávno bylo nahrazeno širší usnesením vlády⁹ o společensky odpovědném zadávání veřejných zakázek, včetně požadavků na ochranu životního prostředí.

Zákon o odpadech z roku 2001 definuje hierarchii nakládání s odpady,¹⁰ zdůrazňuje prevenci, obsahuje zásady odpovědnosti výrobce a ochranu životního prostředí a ochranu zdraví při nakládání s odpady, a stanoví sazby za nakládání s odpady a poplatky za likvidaci. Tento zákon byl novelizován v roce 2014¹¹ a zavedl zákaz skládkování netříděného směšného komunálního odpadu a recyklovatelného a využitelného odpadu od roku 2024, a rozšířit rozsah tříděného sběru komunálního odpadu od roku 2015, s povinným tříděním skla, papíru, plastu, kovů a biologicky rozložitelného odpadu ve všech obcích.

Na podporu realizace POH pro období 2015-24 a plnění cílů EU¹² byl připraven nový zákon o odpadech. Klade důraz na hierarchii odpadů, a je zaměřen na zvýšení recyklace a využití, snížení skládkování a využití primárních surovin, a předcházet odhazování odpadků a vzniku nepovolených skládek. Nicméně, více než dva roky poté, co byl POH přijat, nový zákon stále čeká na přijetí, které se neočekává dříve než v roce 2019. Ustanovení o ekonomických nástrojích (a poplatcích), které podporují zákaz skládkování netříděného směšného komunálního odpadu, zvýšilo obavy místních úřadů (které se obávají, že bude znamenat dodatečnou administrativní zátěž a snižování příjmů), jakož i environmentálních nevládních organizací (NNO) a Česká asociace odpadového hospodářství (které argumentují proti podpoře spalování, z které by těžily energetické společnosti). Do té doby zůstává v platnosti novela zákona z roku 2001, i když není zcela v souladu s cíli stávajícího POH.

Zpoždění v přijetí nového zákona ohrožuje dosažení cílů týkajících se zpracování odpadů a materiálů a zkracuje dobu potřebnou pro realizaci. Přijetí nového zákona o odpadech v roce 2018 se zdá být nezbytné, pokud se má dosáhnout skutečného pokroku. Další zákony, jako například nový zákon o výrobcích s ukončenou životností také čeká na přijetí, v očekávání přijetí nového Zákona o odpadech a Balíčku EU o oběhovém hospodaření. Urychlení procesu by tedy mělo být pro vládu prioritou.

4.3.3. Institucionální rámec a řízení

Ústředním orgánem odpovědným za státní nakládání s odpady je MŽP. Má obecnou dohledovou a monitorovací úlohu, vypracovává národní POH, působí jako kontaktní místo pro Basilejskou úmluvu a předkládá návrhy zákonů parlamentu. 14 regionů, včetně hlavního města Prahy, rozpracovává regionální POH, a vydávání povolení pro zařízení pro nakládání s odpady.

Kontroly dodržování předpisů a jejich prosazování jsou v kompetenci České inspekce životního prostředí (ČIŽP), která má deset územní inspektorátů a dvě pobočky. ČIŽP, zřízená MŽP jako autonomní státní orgán, dohlíží na nakládání s odpady (prostřednictvím inspekci, revizí, kontrol, vyšetřování a podobně), ukládá pokuty a navrhuje sanačních opatření. Spravuje také webové stránky s výročními zprávami o činnosti, statistiky a diskuzní fórum pro veřejnost. ČIŽP spolupracuje s MŽP a dalšími státními orgány, včetně Generálního ředitelství cel, České obchodní inspekce a Policie ČR, pokud jde o domácí i přeshraniční přepravu odpadů a dovozu baterií a akumulátorů ze zemí, které nejsou členy EU.

MPO koordinuje politiky v oblasti účinného využívání zdrojů, včetně energetické účinnosti a druhotných surovin. MŽP spolupracuje s MPO na účinném využívání zdrojů a vypracování nového zákona o výrobcích s ukončenou životností, a s Technologickou agenturou ČR (TAČR) na financování projektů oběhového hospodářství v oblasti odpadového hospodářství a účinného využívání zdrojů, včetně projektů v oblasti nanotechnologie. Ostatní ministerstva s působností související s nakládáním s odpady zahrnují Ministerstvo zdravotnictví, pokud jde o otázky týkající se ochrany veřejného zdraví v oblasti nakládání s odpady a posuzování nebezpečných vlastností odpadů; a Ministerstvo zemědělství, pokud jde o aspekty související s využíváním čistírenských kalů a vytěžených sedimentů v zemědělství.

Horizontální koordinace je zajištěna prostřednictvím Rady pro odpadové hospodářství, což je poradní orgán ministra životního prostředí, složený z předních odborníků ze všech ministerstev a nevládních organizací; a prostřednictvím Politiky druhotných surovin ČR MPO, jak je stanoveno v jejím akčním plánu a Zákoně o odpadech.

Od roku 2006 bylo praktické zavádění odpovědnosti 6 258 obcí a jejich úřadů a inspektorátů pro životní prostředí. Obce jsou považovány za původce odpadů a jsou zodpovědné za správu komunálního odpadu¹³ na jejich území. Mohou plnit své povinnosti přímo prostřednictvím svých služeb na zpracování komunálního odpadu nebo subdodávkami ze soukromého sektoru. Některé obce mají rozšířené pravomoci týkající se nakládání s odpady zděděné z bývalých okresních úřadů.

České obce mají značnou autonomii. Jsou mnohem menší, než je průměr EU; mnohé jsou příliš malé na to, aby mohly poskytovat vysoce kvalitní veřejné služby. Tak asi 90 % obcí je zapojeno do nějaké formy inter-komunální spolupráce, která je podporována orgány, jako je Svaz měst a obcí ČR. Spolupráce je ovšem často ad hoc a v závislém vztahu a nemusí vždy nastat tam, kde je fragmentace nejhorší (OECD, 2011, 2006). Následkem může být neefektivnost a nedostatek schopností absorbovat a realizovat nové politiky. Podpora účinnější meziobecní spolupráce v poskytování kvalitnějších služeb je v nakládání s odpady a surovinami zvláště důležitá. Přístupy by mohly zahrnovat vytvoření inter-komunálních organizací pro společné poskytování služeb a poskytování cíleného vzdělávání a harmonizovaných pokynů prostřednictvím MŽP. Ve Francii, například, je spolupráce mezi obcemi běžná, a komunální odpad je obvykle zpracováván prostřednictvím vyhrazených inter-komunálních sdružení (*syndicats intercommunaux*), které zřizují některé obce s cílem ušetřit náklady a získat efektivitu poskytovaných služeb.

4.3.4. Výdaje a financování

Hrubé výdaje na provoz služeb pro nakládání s odpady (vnitřní běžné výdaje) se zvýšily ve sledovaném období, a to zejména v letech 2005 a 2011, kdy se zdvojnásobily. Zhruba 60 % národních provozních výdajů na ochranu životního prostředí jde do nakládání s odpady. Investice (kapitálové výdaje) se téměř ztrojnásobily (+ 146 %), s viditelným

růstem zvláště ve veřejném sektoru (+ 183 %), kde podpořily zlepšení služeb pro nakládání s odpady, a v zařízeních na jejich zpracování a využití (např. třídění odpadu, sběrné dvory, zařízení na přeměnu odpadu na energii, zpracování biologického odpadu).

Finanční podpora investic pochází hlavně z fondů EU a Státního fondu životního prostředí (SFŽP). Posledně uvedená má podobu grantů a bezúročných půjček nebo půjček s nízkým úrokem. Finanční prostředky EU pochází ze strukturálních fondů a investičních fondů: v rámci Operačního programu „Životní prostředí“ pro projekty v oblasti odpadů a Operačního programu „Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost“ pro ty, které souvisejí s technologickými změnami a využíváním druhotných surovin. Provozní výdaje na sběr a svoz odpadu jdou z národních a místních rozpočtů. Finanční prostředky jsou pravidelně převáděny ze státního rozpočtu do SFŽP a místních rozpočtů.

V minulosti tak využilo mnoho projektů v oblasti odpadů prostředky EU, nebo dokonce na nich záviselo. V období let 2007-13 celkový součet výdajů ve výši 14 miliard korun na projekty nakládání s odpady v rámci Operačního programu „Životní prostředí“ pocházel z fondů EU. Existuje jen málo informací o výsledcích těchto projektů, ani o rozsahu, v jakém by přispěly k dosažení cílů POH. Podle Nejvyššího kontrolního úřadu (NKÚ), ukazatele makro úrovně, které MŽP používá ke sledování pokroku, nejsou vhodné pro vyhodnocení přínosů jednotlivých projektů a závěrečná hodnocení projektů ze strany SFŽP se provádí se značným zpožděním. (NKÚ, 2017).

I když finanční prostředky EU budou plynout i nadále, budou nižší a více zacílené. Veřejné financování odpadové infrastruktury bude muset být prioritou v souladu s POH a akčním plánem pro druhotné suroviny, a země bude muset najít jiné způsoby, jak financovat potřebné infrastruktury a technický rozvoj. To předpokládá dobrý přehled o stávajících kapacitách a finančních prostředcích potřebných k dosažení cílů POH a souvisejících cílů EU.

Je k dispozici jen málo informací o ekonomické výkonnosti českého nakládání s odpady nebo o skutečných nákladech na služby v nakládání s odpady. Neprovádí se žádná pravidelná hodnocení výsledků veřejné podpory investic, výkonnosti ekonomických nástrojů nebo nákladové efektivnosti služeb nakládání s komunálním odpadem (Kapitola 3. ; NKÚ, 2017). Měl by se vzít v úvahu vývoj specifických ukazatelů pro měření výkonu a účinnosti, a to i na úrovni projektu. Systém pro srovnávání nákladů, jak se předpokládá v POH, by pomohl zlepšit výkonnost místních orgánů při poskytování služeb nakládání s odpady. Takový systém by musel vycházet z harmonizovaného rámce účtování nákladů a ukazatelů a musel by být podpořen školeními a poradenstvím ze strany vlády.

4.3.5. Mezinárodní spolupráce a dosah

Česká republika je smluvní stranou Basilejské úmluvy od roku 1993 a jako země EU je vázána nařízením o přepravě odpadů z roku 2006, kterým se provádí Basilejská úmluva na úrovni EU.¹⁴ To je také stranou Rotterdamské úmluvy (ratifikované v roce 2000) a Stockholmské úmluvy o chemických látkách a environmentálních rizicích.

Dvoustranné vztahy se sousedními zeměmi probíhat zejména v rámci Smíšené česko-německé komise pro životní prostředí, Česko-polské mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci, a se zeměmi Visegrádské skupiny (V4).¹⁵ Pravidelné a dobře zavedené vztahy se Slovenskem jsou součástí smlouvy o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí z roku 1992. Příkladem konkrétní spolupráce v nakládání s odpady je kompostování českého bioodpadu v Polsku.

Po roce 2000 těžila Česká republika z 15 projektů dvoustranné spolupráce s partnerskými zeměmi EU, včetně projektů na modernizaci svého systému odpadového hospodářství a infrastruktury. V posledních letech bilaterální spolupráce zahrnovala mimo jiné výměnu zkušeností se Švédskem v nakládání s odpady. Od roku 2015 se spolupráce s Rakouskem, která několik let vážla především v důsledku odlišných názorů na jadernou energii od roku 2009, zlepšila v mnoha oblastech, včetně nakládání s odpady, a byla opakovaně svolána dvoustranná setkání ministrů životního prostředí obou zemí.

Spolupráce mezi zeměmi V4 vychází z pravidelných schůzek a kontaktů na všech úrovních: hlav států, premiérů, ministrů a odborníků. Každoroční setkání ministrů životního prostředí V4 se koná již od roku 1993. Země V4 koordinují své postoje s příslušnými legislativními a strategickými návrhy EU. V roce 1999 byl založen Mezinárodní visehradský fond na podporu spolupráce v oblasti kultury, vědy, výzkumu a vzdělávání, výměny studentů, přeshraniční spolupráce a propagace cestovního ruchu. Během předsednictví České republiky v letech 2015-16 řešená témata zahrnovala oběhové hospodaření a změny v legislativě EU o odpadech.

4.4. Informační a politické nástroje pro nakládání s odpady a řízení materiálů

4.4.1. Informační základ

Informace o odpadech

Dvěma informačními systémy České republiky pro tvorbu a zpracování odpadů jsou Informační systém odpadového hospodářství, který spravuje Česká informační agentura životního prostředí (CENIA) jménem MŽP; a statistické údaje o odpadech spravované ČSÚ (Box 4.1). Údaje se velmi liší, pokud jde o definice, limity pro hlášení a metody zkoumání. To vede ke zdvojení a nedostatku, stejně jako k nejistotě v zavádění dohledové politiky, a k plýtvání veřejnými penězi. Častá přerušení v časových řadách dále zhoršují již obtížné sledování. Například cíle pocházející z let před rokem 2002 nelze spolehlivě sledovat.

Rozdíly mezi údaji z obou systémů jsou velké, zejména pokud jde o toky konkrétních odpadů a metody zpracování, ale i o celostátní součty. ISOH hlásí celkem 37,3 milionu tun vytvořeného odpadu, z toho 5,3 milionů tun je komunální odpad; ČSÚ hlásí 26,9 milionu tun vytvořeného odpadu, včetně 3,3 milionu tun komunálního odpadu. To komplikuje posouzení třetí strany české odpadové politiky. Rozdíly také ovlivňují plánování kapacity nakládání s odpady a vedou k neshodám ohledně plánování rozšíření kapacity přeměny odpadu na energii.

Dostupnost spolehlivých informací o odpadech a materiálech je rozhodující pro zlepšení nakládání s odpady a materiály v České republice. Podle MŽP jsou rozdíly v nahlášených ukazatelích způsobeny rozdíly v klasifikacích odpadů používaných právními předpisy EU: Seznam odpadu použitý k Rámcové směrnici o odpadech a statistické nomenklatury používané pro Nařízení o statistice odpadů. Nicméně, hlavní příčina spočívá v nedostatečné spolupráci mezi orgány, což vedlo postupně k paralelnímu vývoji dvou samostatných průzkumných procesů, dvou procesů pro zajištění kvality dat a dvou databází, které jsou strukturovány a řízeny odlišně.

Oba systémy je nutné revidovat tak, aby mohly být sladěny a vznikla harmonizovaná informační základna. Nakonec by podkladové údaje měly být plně integrovány a založeny na jediném dobře strukturovaném průzkumu a procesu vykazování, s řádnými institucionálními ujednáními pro správu informačního systému. Jednotný, víceúčelový

informační systém by mohl sloužit jako centrální úložiště dat jak pro podporu, tak pro sledování státního i územního nakládání s odpady a mohl by poskytnout základ pro vypracování oficiálních statistik a mezinárodní hlášení. Měl by být vyvinut na základě povinného průzkumu, který je základem pro ISOH, ve spolupráci s hlavními uživateli, včetně MŽP, ČSÚ a ČIŽP, a po konzultaci s ostatními zúčastněnými stranami, jako jsou Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO) a místní úřady.

Obtíže spojené s existencí dvou konkurenčních informačních systémů jsou dobře známy a byly zdůrazněny i Evropskou komisí. Opatření k jejich řešení jsou zahrnuta v národním POH a v roce 2016 se oba systémy dohodly na spolupráci při přezkoumání a konsolidaci informační základny a na zahájení hloubkového auditu u ISOH. Byla ustanovena auditorská skupina, složená ze zástupců MŽP, CENIA, ČSÚ, Úřadu vlády a MPO, a také z Eurostatu a nezávislých odborníků. Ale práce v praxi je pomalá, zčásti kvůli zastupování zájmů různých zainteresovaných stran.

Realizace smlouvy o spolupráci stávajících systémů z roku 2016 je nezbytným prvním krokem pro vytvoření jednotného systému. Měla by se urychlit a podpořit ustanovením nového Zákona o odpadech. Postupně by se mohly přidávat nové informační potřeby a požadavky na podávání zpráv (např. druhotné suroviny, rozšířená odpovědnost výrobce, předcházení vzniku odpadů v průmyslu, náklady a financování). Revidovaný systém bude muset být snadno přístupný hlavním výrobcům a uživatelům informací s cílem umožnit jednotné sledování pokroku na všech úrovních. Jeho údaje budou muset být shromažďovány a strukturovány takovým způsobem, aby je bylo možné použít jako základ pro oficiální statistiky.

V krátkodobém horizontu je nutné přezkoumat a harmonizovat rozsah, definice a terminologie odvozených ukazatelů tak, aby nedošlo ke zmatkům mezi uživateli. To se týká například začlenění nebo vyloučení sekundárního odpadu, do jaké míry je odpad podobný komunálnímu z podniků součástí komunálního odpadu, a čísel a jmenovatelů pro výpočet poměrů recyklace a využití.

Existují i další slabé stránky. Snaha o snižování produkce odpadů v podnikatelském sektoru je sledována jen zřídka. Ekonomické informace o nakládání s odpady nejsou vypracovány systematicky a jsou neúplné. To brání hodnocení nákladové efektivity nakládání s odpady, a to zejména na úrovni obcí. Jsou nutné specifické ukazatele ke sledování výsledků veřejných výdajů na nakládání s odpady a řízení materiálů na národní, místní a projektové úrovni.

Informace o materiálových tocích

Účty materiálových toků jsou vypracovány na makroúrovni (toky na úrovni celé ekonomiky) ze strany ČSÚ a každoročně jsou aktualizovány. Jsou doplněny výzkumnými odhady materiálových stop Centra pro otázky životního prostředí UK. Ale výsledky nejsou integrovány se statistikou odpadů (klíčové ukazatele se používají pro státní politiku nakládání s odpady a materiály). Není tedy snadné získat úplný obraz o tocích materiálů v hospodářství a o tom, jak souvisí s toky odpadu a snahou v oblasti recyklace. Česká republika by mohla mnohem lépe využít získaných údajů, pokud by byly harmonizovány a integrovány.

Průmysl by měl být podporován tak, aby integroval tyto informace v oblasti podnikového výkaznictví, integrovaných posouzení výkonnosti a účetních uzávěrek, a zaváděl nákladové účty materiálových toků tak, aby bylo možné lépe pochopit environmentální a

finanční důsledky postupů spotřeby materiálů a energie a stanovit příležitosti pro zlepšení účinnosti.

Jiné údaje a informace

Seznam zařízení pro nakládání s nebezpečnými odpady a databáze uzavřených a opuštěných zařízení s těžebním odpadem, které představují vážná ekologická a zdravotní rizika, jsou vedeny Českou geologickou službou¹⁶ jménem MŽP. Rozpočtové a účetní informace ze všech úrovní správy jsou veřejně k dispozici na informačním portálu „MONITOR“ Ministerstva financí.¹⁷

Informace o ekologických technologiích jsou k dispozici v ENVIBASE, české databázi environmentálních technologií vedené MŽP. ENVIBASE obsahuje seznam českých firem, organizací a institucí, které poskytují služby v oblasti environmentálních technologií, včetně nakládání s odpady. Zde neexistuje žádné oficiální sledování ekologických inovací od roku 2013, ani zadávání ekologických veřejných zakázek od roku 2012.

Box 4.1. Český informační systém o odpadech: informace o řízení a oficiální statistiky

Informační systém odpadového hospodářství

Informační systém odpadového hospodářství byl zřízen na podporu rozvoje a zavádění státních a regionálních POH. Údaje ISOH se používají ke sledování politiky nakládání s odpady, odhadování trendů v nakládání s odpady, k identifikaci potřeb v oblasti infrastruktury a investic souvisejících s plánem. Používají se také k podávání hlášení o provádění směrnic EU v oblasti odpadů. Kromě toho ČIŽP používá ISOH data pro kontrolu dodržování nařízení v podnikatelské sféře (na úrovni zařízení), a Evropská komise je používá k určení, finanční podpory v rámci operačních programů strukturálních a investičních fondů EU.

ISOH vychází z údajů z povinného každoročního přehledu všech původců a zpracovatelů odpadu, tj. od firem pro nakládání s odpady, podniků a místních orgánů (zhruba 31 000 respondentů, včetně 5 000 obcí). Tyto údaje jsou shromažďovány podle druhů odpadů, podle seznamu odpadů EU, na úrovni zařízení, firmy a obce. Přímé výkaznictví je povinné pro všechny subjekty vytvářející více než 100 kg nebezpečných odpadů nebo 100 tun odpadu jiného než nebezpečného v daném roce. U producentů odpadů pod těmito prahovými hodnotami, záznamy (druh odpadu, množství, obchodí IČ původce odpadu, lokalita, atd.) jsou vedeny subjektem řídícím zpracování a nakládání s odpady ze strany obcí s rozšířenou působností.¹⁸

ISOH používá definice původce odpadů a odpadů uvedených v zákoně o odpadech a souvisejících předpisů (v souladu s právními předpisy EU pro nakládání s odpady), které se liší od těch, které se používají v mezinárodní statistice.

- Zákon o odpadech považuje obce za původce veškerého odpadu vznikajícího na jejich území, v souladu s kapitolou 20 Seznamu odpadů EU. Díky tomu je definice komunálního odpadu širší než v mnoha jiných zemích OECD, neboť se vztahuje na všechny druhy odpadů, včetně smíšeného netříděného komunálního odpadu, odpadu sebraného v rámci systému rozšířené odpovědnosti výrobce, i když je přímo dovezen občany do sběrného dvora nebo do sběren surovin, na některý nebezpečný odpad, odpad sebraný

ve veřejných prostorách a od malých podniků, jakož i na položky, jako jsou kontaminovaná půda a jiný odpad ze sanace skládek na území obce.

- Podporovat, aby rozhodnutí o plánování infrastruktury a investic zahrnovala údaje primárním i sekundárním odpadu, který musí být zpracován v rámci země. To může vést k dvojímu počítání při výpočtu národních součtů, které obecně představují spíše množství, které se má zpracovat, než množství vygenerované.

Oficiální statistické údaje o odpadech

Druhý informační systém zahrnuje statistiky o vyprodukovaných odpadech ČSÚ, které se používají k vypracování národních statistických zpráv a hlášení do OECD a Eurostatu v souladu se statistickými předpisy EU. Vychází z ročních vzorových průzkumů u asi 1 500 obcí a přibližně 6 500 podniků, vybraných z Registru ekonomických subjektů. Vzorové průzkumy jsou používány tak, aby nedošlo k přetížení respondentů, kteří již dokončil povinný roční průzkum ISOH. Přímé využití databáze ISOH doposud nebylo možné. Respondenti jsou vybráni na základě statistických kritérií. Od roku 2009 průzkum zahrnoval hlavní část, každoročně aktualizovanou a zahrnující nejvýznamnější původce a zpracovatele odpadu, a vzorovou část ukládanou na základě rotačního systému tak, aby jedna třetina podniků vykazovala data každé tři roky. Data za podniky, které nejsou v průzkumu v daném roce, jsou založeny na předchozí aktualizaci.

Tyto statistické údaje o odpadech používají definice a klasifikace stanovené v nařízení EU o statistice odpadů, a průzkumy jsou v souladu s těmi, které se používají v dotazníku OECD a statistického oddělení OSN o odpadech. Rozlišují odpady a druhotné suroviny, a jsou strukturovány podle materiálu, průmyslu (kódy NACE) a typu zpracování.

4.4.2. Nástroje politiky

Česká republika využívá řadu nástrojů na podporu snižování produkce odpadu, opětovného použití a recyklaci. Patří mezi ně požadavky na tříděný sběr a povinné recyklační cíle pro recyklovatelné materiály v souladu s právními předpisy EU, dobrovolné dohody o snižování objemu odpadů a jejich recyklaci ze strany podniků, ekonomické nástroje, jako jsou poplatky na bázi objemu komunálního odpadu (systém „zaplat, kolik vyhodíš“), systém záloh na pивní lahve, rozšířenou odpovědnost výrobce a systémy zpětného odběru pro vybrané toky odpadů. Většina z těchto nástrojů se týká fáze na konci životnosti. Jsou doplněny nástroji podle poptávky, včetně zeleného zadávání veřejných zakázek a informačními nástroji, jako jsou ekoznačky, osvětové kampaně a školení.

Cíle

Cíle a kvantitativní cíle hrají důležitou roli. Závazné cíle jsou stanoveny pro materiálové využití a odstraňování odpadů a pro recyklaci obalových materiálů, spotřební elektroniky, vozidel s ukončenou životností, atd., v souladu se směrnicemi EU a mezinárodními závazky. ISOH sleduje jejich plnění.

Země dosáhla v průběhu sledovaného období většiny kvantitativních cílů. Některé cíle POH pro období 2003-13 nebyly dosaženy a byly později posouzeny jako příliš ambiciózní MŽP (NKÚ, 2011). Patří mezi ně cíle pro využití odpadu (55 % využití všech druhů odpadů do roku 2012, 50 % využití komunálního odpadu do roku 2010). Cíl EU ohledně

skládkování biologicky rozložitelného komunálního odpadu (aby ne více než polovina z množství v roce 1995 nebyla skládkována do roku 2013) nebyl také splněn.

Obecné a specifické cíle POH v období 2015-24 se zaměřují především na splnění požadavků EU a dohnání zpoždění v oblastech, kde byl výkon je velmi skromný. Týkají se odklonu biologicky rozložitelného komunálního odpadu ze skládek, recyklace komunálního odpadu a snižování množství odpadů ukládaných na skládky v kombinaci se zákazem skládkování netříděného směsného komunálního odpadu a recyklovatelného a využitelného odpadu od roku 2024.

Ekonomické nástroje

Ekonomické nástroje jsou sice dobře zavedeny, ale jejich využívání, pokud jde o nakládání s odpady, dosud nebylo příliš efektivní. Kombinace nástrojů je nevyvážená, silně závislá na finanční podpoře spíše než na jiných finančních pobídkách.

Mezi hlavní nástroje patří systém „zaplat, kolik vyhodíš“ (PAYT) pro sběr směsného komunálního odpadu, který, spolu se sběrem recyklovatelných odpadů zdarma, by mohly být nástrojem ke snížení odpadu, který jde ke konečnému odstranění; poplatky za skládkování a pro provoz obecních systémů nakládání s odpady; finanční rezerva na obnovu skládek a dekontaminaci, který má být vytvořen provozovateli skládek;¹⁹ systém vratných záloh na nápojové obaly; a pokuty za nedodržení předpisů. Snížená sazba DPH se vztahuje na služby odstraňování komunálních odpadů (OECD, 2013).

Současné nástroje nevytvářejí správné podněty k následování hierarchie nakládání s odpady. Poplatky za komunální odpad jsou příliš nízké na to, aby pobízely ke snižování tvorby odpadu a k recyklaci, a pokryly náklady na poskytování služeb. Systém „zaplat, kolik vyhodíš“ pro sběr a zpracování směsného komunálního odpadu je zaveden pouze v 15 % obcí.

Ostatní poplatky za odpad jsou poplatky za sběr vozidel s ukončenou životností, zpracování, využití a odstraňování a za obalový materiál podle Zákona o obalech. Za účelem snížení spotřeby plastových tašek byl zaveden zákaz poskytování bezplatných plastových tašek v obchodech v lednu 2018. Obchody musí účtovat poplatek za tašku rovnající se alespoň nákladům na poskytnutí tašky zákazníkovi.

Finanční podpora (dotace) je poskytována z prostředků SFŽP a EU fondů pro využívání odpadů a ze státního rozpočtu na přepravu a sběr odpadů. Osvobození od daně se poskytuje na vybrané komodity a aktivity. Ostatní opatření finanční podpory zahrnují granty a půjčky od MPO pro výzkum a vývoj, podpůrné programy pro podniky od Českomoravské záruční a rozvojové banky a granty pro nápravu škod na životním prostředí.

Investice do zpracování odpadu a recyklačních zařízení, do recyklačních technologií a do výzkumu a vývoje pro čistou výrobu a eko-inovace plynou z vládních dotací a finančních prostředků EU ve formě grantů a úvěrů s nízkým úrokem.

Dobrovolné nástroje

Základními dobrovolné nástroje jsou součástí národních programů Systému environmentálního řízení EU (EMAS), programů pro čistší výrobu a environmentální značení. Nejrozšířeněji využívaným nástrojem je certifikace environmentálního řízení (ISO 14001 nebo EMAS). Speciální certifikace pro společnosti zabývající se nakládání s odpady přesahuje mezinárodní normy ISO 9001, 14001 a norem EMAS a usiluje o zlepšení kvality

nakládání s odpady. Dobrovolné dohody s podnikatelskými odvětvími existují, ale zaměřují se většinou na otázky energie, klimatu a leteckou dopravu.

Informační nástroje

Vláda využívá různé nástroje s cílem informovat veřejnost o problematice nakládání s odpady a zvýšit povědomí o důležitosti snižování objemu odpadů a jejich recyklace a nakládání s odpady s ohledem na životní prostředí. Informační kampaně jsou používány ke stimulaci třídění odpadu a recyklaci vybraných odpadů. Jako příklady lze uvést sérii seminářů pořádaných MŽP na podporu tříděného sběru bioodpadu (BIOTOUR 2015) a systému PAYT v obcích (PAYT TOUR 2017). Prevence a recyklace odpadu jsou integrovány do školních osnov. MŽP vydává manuály jak informovat a pokyny, včetně ohledně přeshraničního pohyb odpadů, o předcházení plýtvání potravinami u jídelen, restaurací a obchodů, o stavebním odpadu a o prevenci vzniku odpadů ve školách a v obcích. Komunikace a vzdělávání o nakládání s odpady byly propagovány v rámci akčního plánu pro environmentální vzdělávání a osvětu pro období 2010-12, s výhledem do roku 2015, a jako součást nového programu environmentálního vzdělávání, výchovy a povědomí o životním prostředí pro období 2016-25.

Česká republika má dva programy environmentálního značení spotřebitelských výrobků. Oficiální ekoznačka „ekologicky šetrný výrobek/služba“ Národního programu pro značení výrobků šetrných k životnímu prostředí je udělována agenturou CENIA jménem MŽP. Byla spuštěna v roce 1994, pak rozšířena na služby v roce 2004, počínaje s ubytováním pro turisty. Druhé značení je ekoznačka EU Ecolabel, která byla zavedena v roce 2004, kdy se Česká republika stala členem EU. Kritéria jsou v obou případech v podstatě stejná, ale liší se v produktových kategoriích. Existuje 72 držitelů licencí v národním programu a 16 v rámci programu EU. Výrobci také vydávají vlastní ekologická prohlášení k závazkům a prohlášení pro výrobky.

Podniky jsou několika způsoby podporovány k výměně informací a zkušeností. Od roku 2014 MŽP organizuje výroční konferenci o předcházení vzniku odpadů, na které mohou podniky vyměňovat zkušenosti v oblasti recyklace a prevence, technologií a přístupu k oběhovému hospodářství. V roce 2016 MPO spustilo soutěž s názvem Přeměna odpadů na zdroje na podporu recyklace a využívání druhotných surovin. Jejím cílem je zvýšit zájem tím, že se zaměří na podniky s využitím druhotných surovin a odpadů nebo recyklovaných materiálů namísto primárních surovin; na stavební firmy recyklující svůj odpad a využívající druhotné suroviny; obce a další veřejné subjekty zahrnující recyklovaný odpad a druhotné suroviny při zadávání veřejných zakázek na nová hřiště, cyklostezky, silnice, atd.; a na studenty a základní a střední školy.

4.5. Podpora recyklace a snižování odpadu

Recyklace a využití jsou podporovány především prostřednictvím tříděného sběru komunálního odpadu a rozšířenými povinnostmi zpětného odběru výrobců. Zálohové systémy na výrobky a rozšířená odpovědnost výrobce za obaly fungují dobře. Recyklační cíle se vztahují na určené toky výrobků a odpadu v souladu s právními předpisy EU. Budou dále podpořeny zákazem ukládání na skládky směsného komunálního odpadu od roku 2024 a postupným zvyšováním daně za skládkování u recyklovatelného a využitelného odpadu.

Když Česká republika vstoupila do EU v roce 2004, vyjednala si přechodné období do roku 2005 k dosažení závazných cílů týkajících se recyklace plastů a obalových odpadů. Těchto cílů dosáhla a od té doby rozšířila rozsah svých opatření k recyklaci. Celková regenerace a

míra opětovného použití je relativně vysoká (77 % ČSÚ; 86 % ISOH), ale zahrnuje zásypový materiál a jiné využití s nízkou hodnotou. Hodnocení Evropské komise ukázalo, že možnosti nakládání s odpady, jako je opětovné použití a recyklace, byly využity nedostatečně. K dispozici je tak dobrý potenciál pro další zlepšení. Zejména by Česká republika mohla být ambicióznější v podpoře recyklace s vysokou hodnotou.

4.5.1. Tříděný sběr a recyklace komunálního odpadu

Recyklace odpadu z domácností a malých podniků je podporována bezplatným odvozem tříděného odpadu vybraných materiálů a rozšířenými systémy odpovědnosti výrobců, ve spojení se systémem (PAYT) (poplatek podle objemu odpadu) pro sběr smíšeného komunálního odpadu. Průmysl spolupracuje s obcemi při zajišťování zpětného odběru obalů a vybraných produktů prostřednictvím tříděného sběru.

Tříděný sběr se rozšířil po první polovině prvního desetiletí po roce 2000 a je dobře zaveden pro obalový odpad, papír, plasty, sklo a nebezpečné složky komunálního odpadu, v souladu se zákonem o odpadech z roku 2001. Oddělený sběr kovů a biologického odpadu se stal povinným ve všech obcích v roce 2015. Zálohový systém pro skleněné láhve existuje již od roku 1950, ale jeho role se snižuje; že v současné době se vztahuje pouze na pивní láhve. Oddělený sběr biologického odpadu, i když zatím není dosud dobře vyvinutý, postupoval rychle, protože se stal povinným v roce 2015.

Aby byly minimalizovány náklady, recyklovatelné frakce se shromažďují ukládáním do kontejnerů a ve sběrných dvorech a prostřednictvím systému zpětného odběru spíše než prostřednictvím sběru od jednotlivých domácností:

- Země má dobře propracovanou a poměrně hustou síť sběrných dvorů, kde mohou občané ukládat speciální odpad, jako je nábytek, jiný objemný odpad, nebezpečné odpady a elektroodpad.
- Síť kontejnerů pro sběr obalových odpadů je dostupná a velmi hustá; počet kontejnerů dosáhl 304 000 v roce 2017 a průměrná vzdálenost do nejbližšího sběrného dvora je asi 100 metrů. V důsledku toho množství sebraných obalových odpadů k recyklaci a recyklovaných odpadů výrazně vzrostlo. Většina kontejnerů je na papír a lepenku, sklo a plasty. Jsou k dispozici také kontejnery na textil a odpadní elektrická a elektronická zařízení.
- Kovy se obvykle shromažďují v recyklačních střediscích a ve sběrných surovin a šrotu; tříděný sběr ve zvláštních kontejnerech hraje podružnou roli.

Náklady na tříděný sběr prostřednictvím dobrovolného ukládání odpadu dosahují asi 6 EUR na osobu a rok, což je pod průměrem EU. Celkové náklady na svoz komunálního odpadu, včetně třídění a zpracování jsou méně než 100 EUR/t. V obcích, které nepoužívají systém PAYT, domácnosti zaplatí roční poplatek za odpad k pokrytí sběru, přepravy, třídění a likvidaci. Poplatek se každý rok mění v závislosti na množství produkovaného odpadu, ale jen zřídka plně pokrývá náklady.

Navzdory tomuto slibnému vývoji a dobrým výsledkům v oblasti obalových odpadů, je zde velký prostor pro další pokrok a nárůst výkonnosti. Míra využití na 30 % (ČSÚ) nebo 35,6 % (ISOH) je pozoruhodná, ale nízká. Cíl pro 50% využití komunálního odpadu pro rok 2010 stanovený v Plánu odpadového hospodářství v roce 2003-13 nebyl splněn. Skládání je stále běžné. Podíl biologického odpadu ve smíšeném komunálním odpadu zůstává vysoký (asi 40-50 %) a míra kompostování je nízká.

4.5.2. Poplatky za komunální odpad a systém poplatků

Poplatky za komunální odpad

Obce mohou použít jednu ze tří typů poplatků na nakládání s odpady:

- Místní poplatek (podle Zákona o místních poplatcích, ve znění Zákona o odpadech) placený domácnostmi za sběrné služby, včetně přepravy, třídění, využívání a likvidace. Poplatek musí odrážet náklady pro obec, ale je omezen na 10 EUR (250 Kč) na osobu a rok za tříděný odpad, plus 10 EUR za netříděný směsný odpad.
- Volitelný poplatek (podle Zákona o odpadech), který může být použit v systému PAYT. Je stanoven na úrovni, která pokrývá náklady na systém nakládání s odpady a není omezen. Je často založen na počtu a objemu kontejnerů na odpad.
- Smluvním poplatkem stanoveným na základě smlouvy mezi městem a obyvatelem nebo původcem odpadu podobného komunálního odpadu. Není limitován.

Poplatky se vypočítávají na základě nákladů obcí, ale jen zřídka je pokryjí. Většina obcí používá pevný místní poplatek, který je jednodušší pro správu a je založen na počtu osob v domácnosti. Pouze 15 % ze získaných prostředků odráží počet a objem kontejnerů nebo frekvenci odvozu (IEEP, 2009). Výsledkem je, že obce stále v průměru pokrývají 30 % nákladů na nakládání s odpady ze svého rozpočtu.

Poplatky podle objemu za komunální odpad (systém „zaplat, kolik vyhodíš“)

Snížení komunálního odpadu a jeho odklon od skládkování jsou podporovány prostřednictvím PAYT systému aplikovaného na netříděný směsný komunální odpad. Poplatek závisí na odváženém množství. Způsob sledování množství se liší podle obcí. Některé váží odpady sebrané nákladními auty, jiné odhadují hmotnost na základě četnosti odvozu nebo velikosti kontejneru. Tento systém je však zaveden jen v 10 % až 15 % obcí, zejména malých a středních.

Systém poplatků tak dává domácnostem malou motivaci třídít recyklovatelné komponenty a snižovat množství směsného odpadu, který vytvářejí. Obce by měly být podporovány, aby zvýšily poplatky za odpady na úroveň, která zajišťuje plnou náhradu nákladů, a aby byly navázány na skutečnou tvorbu odpadů. Přednost by měla být dána systémům PAYT, které propojují poplatky podle hmotnosti nebo objemu shromážděného odpadu. V kombinaci s možností třídění odpadů zdarma by PAYT mohl hrát důležitou roli při dalším snižování množství skládkovaného odpadu. Použití těchto systémů by mělo být rozšířeno na všechny oblasti a mělo by být povinné. Nový očekávaný Zákon o odpadech zahrnuje revizi poplatků komunálního odpadu, s možností výjimek ze sociálních důvodů.

4.5.3. Rozšířená odpovědnost výrobců

Zákon o odpadech z roku 2001 obsahuje princip rozšířené odpovědnosti výrobce a ukládá výrobcům a dovozcům označených výrobků, aby výrobky odebírali zpět na konci jejich životnosti a zajistili jejich správné využití. Kromě obalových materiálů byla zavedena povinnost zpětného odběru výrobců a dovozců od února 2002 pro výrobky, jako jsou odpadní oleje, galvanické články a baterie, elektrické akumulátory, zářivky a pneumatiky a od ledna 2003 pro chladničky pro domácnost. Byly stanoveny cíle a lhůty pro sběr a využití těchto výrobků. Česká republika splňuje současné požadavky EU v oblasti obalů a obalového odpadu, elektrozařízení, baterií a akumulátorů.

Návrh zákona o výrobcích s ukončenou životností, další posilování systému rozšířené odpovědnosti výrobce a jeho rozšíření na OEEZ, baterie a akumulátory, pneumatiky a vozidla s ukončenou životností čeká na přijetí nového zákona o odpadech a balíčku EU k oběhovému hospodářství.

Zavedený systém umožňuje individuální nebo kolektivní odpovědnost výrobců. Systémy zpětného odběru jsou řízeny buď jednotlivými výrobci/dovozci nebo sdruženími zřízenými za daným účelem podle dohod s MŽP, jakou je dohoda z roku 2001 s Českou asociací výrobců a dovozců přenosných baterií. Organizace s výhradní odpovědností výrobce, EKO-KOM, se zabývá obalovými odpady. V roce 2015 byl zaveden sběrný systém pro pneumatiky.

Odpady z obalů

Systém rozšířené odpovědnosti výrobce pro obaly je poměrně vyspělý a má dobře fungující systém ukládání (kontejnery) pro obalové odpady. Pokud výrobci nebo dovozci neplní zákon o obalech, jsou prodejci a distributoři odpovědní převzít povinnosti za zpětný odběr. To dává maloobchodníkům silnou motivaci zajistit, aby dodavatelé zákon dodržovali a to se ukázalo jako velmi efektivní opatření proti parazitování (Monier et al., 2014).

Systém je řízen organizací odpovědnosti výrobce EKO-KOM, která byla založena v roce 1997 výrobci a dovozci obalů, a následují dobrovolné dohody mezi MŽP a obalovým průmyslem z roku 1999. Od roku 2000 je zaveden systém odpovědnosti výrobce založený na systému²⁰ Green dot.

Výrobci, dovozci a maloobchodníci se mohou připojit do systému EKO-KOM, který plní jejich sběrné povinnosti především prostřednictvím sběru tříděného komunálního odpadu. Více než 20 000 firem se podílí na systému EKO-KOM, což představuje více než 80 % českého obalového trhu, stejně jako více než 6 000 obcí, což představuje 99 % české populace. EKO-KOM spolupracuje také s provozovateli zpracování odpadů při sběru obalových odpadů z průmyslu a maloobchodu. EKO-KOM vybírá příspěvky od původců ve výši 12-240 EUR za tunu obalů uvedených na trh. Příspěvky závisí na obalovém materiálu a typu. U komunálního maloobchodního obalového odpadu, poplatky původců zahrnují veškeré náklady na odvoz, třídění a náklady na přepracování. U průmyslových obalů jsou pokryty pouze náklady spojené s využitím. Firmy a obce jsou pravidelně kontrolovány: každé tři roky velké firmy, jednou za pět let střední podniky. V případě nesouladu je ČIŽP požádána, aby uložila pokuty.

Tento systém se vztahuje na všechny typy obalů. Kontejnery na tříděný sběr obalů po spotřebě jsou ve vlastnictví obcí, organizace EKO-KOM a firem pro nakládání s odpady. EKO-KOM spolufinancuje obecní sběrný systém na základě vypočtených průměrných nákladů, použitých u všech obcí. To představuje asi 71 % výdajů EKO-KOM. Zbývajících 29 % je určeno na standardizované příspěvky na třídění odpadu a využití (16 %), komunikace (4 %), audit členských firem a obcí (3 %), statistické záznamů (3 %), administrativní úkony (2 %) a platby státu (1 %). Celkové náklady na tříděný odběr a recyklaci obalového odpadu jsou asi 5 EUR na obyvatele, což je mnohem méně než v mnoha jiných zemích EU. Recyklační cíle jsou rozděleny podle materiálu, v souladu s požadavky EU, ale nastaveny na mírně vyšší míru pro sklo, papír a plasty (75 % pro sklo a papír, 45 % na plasty). Jsou pravidelně přezkoumávány.

Tento systém funguje dobře a umožnil České republice splnit cíle EU v oblasti recyklace obalů. EKO-KOM odhaduje, že 70 % českých obyvatel odpad třídí. To je podporováno systematickými informačními kampaněmi, vzdělávacími programy pro děti a technickou

podporu pro místní úřady. V roce 2016, více než 3 miliony tun obalů byly uvedeny na trh členy EKO-KOM, a téměř 0,8 milionu tun obalových odpadů byly znovu použito a recyklováno. To představuje 45 kg na obyvatele (2016 EKO-KOM data). Celková míra recyklace 77 %.

Baterie a akumulátory

Dobrovolná dohoda mezi MŽP a výrobci a dovozci přenosných baterií, podepsaná v roce 2001, zřídila systém kolektivní správy na použité baterie a akumulátory, včetně baterií vyjmutých z OEEZ, z nichž některé již dříve unikaly povinnosti zpětného odběru baterií. V současné době existují dva takové systémy. Jsou efektivní a rozšiřují se, a umožnily České republice splnit cíle EU v oblasti recyklace a využití pro rok 2012 již předem (míra odběru ve výši 25 %). Dosažení cílů pro rok 2016 pro sběr přenosných baterií a akumulátorů (ve výši 45 %) bylo považováno za těžší a bylo podporováno informačními kampaněmi mezi koncovými uživateli (v roce 2015 úroveň sběru dosáhla 36,3 %).

Směrnice o odpadních elektrických a elektronických zařízeních

Služba zpětného odběru pro elektrická zařízení je poskytována několika systémy řízení sběru. Česká republika splňuje požadavky EU na minimální účinnost sběru OEEZ, ale otázkou zůstává, zda je možné splnit nový cíl na 65 % pro tříděný sběr OEEZ od roku 2021.

Všech 16 systémů pro OEEZ v současnosti působících v celé zemi řídí firmy a jsou schváleny MŽP. Je těžké stanovit jejich efektivnost nákladů. Počet systémů, jejich autonomie a nedostatek koordinace mezi nimi ztěžují MŽP sledovat jejich výkon a finanční toky. Konsolidace 16 systémů, spojená s pravidelným sledováním a vhodným clearingovým mechanismem je naléhavě zapotřebí. Mělo by ji doprovázet vyhodnocení konkurenceschopnosti s cílem zjistit, jak mohou být tržní síly dále posíleny. Návrh na vytvoření národního koordinačního centra OEEZ v rámci navrhovaného nového zákona o výrobcích s ukončenou životností byl zamítnut v roce 2016 ze strany zúčastněných společností. Současné plány uvažují o koordinačním mechanismu pod vedením MŽP ve spolupráci s MPO.

4.5.4. Vozidla s ukončenou životností

Systém řízení

VKŽ jsou shromažďována na vyhrazených místech, se souhlasem regionálních orgánů. Provozovatelé autorizovaných zpracovatelských zařízení musí přijmout vozidla bezplatně, zajistit účinné odstranění nebezpečných složek a dosáhnout určitého stupně recyklace materiálů z vozidel (ekologické odstranění). SFŽP poskytuje maximální finanční kompenzaci 700 Kč za vozidlo, v závislosti na druhu a množství komponentů získaných po demontáži. Zařízení pro VKŽ mohou použít Mezinárodní systém informací pro demontáž²¹ jako přístup k informacím výrobců automobilů ohledně typů vozidel uvedených na trh, jejich složení a způsobu demontáže.

Země má vysoký počet sběrných míst a zařízení na zpracování autovraků (na počátku roku 2018 bylo zaregistrováno 587 zařízení na zpracování). To může vést k neefektivnosti v systému, k obtížím dohledu a sledování a k problémům s kvalitou zpracování na konci životnosti. Počet zpracovaných vozidel s ukončenou životností je sledováno pomocí Modulu pro autovraky ISOH, do kterého provozovatelé zpracovatelských zařízení a podniků zadávají data přímo. Cíle EU pro využití a recyklaci těchto vozů (využití 95 %

s minimem recyklace 85 %, které jsou platné od 1. ledna 2015) byly splněny na úrovni využití na 95,4 % a na úrovni recyklace 90,3 % v roce 2016.

Poplatky za ojeté automobily

Od ledna 2009 se platí zvláštní daň z emisí za první převod u ojetých vozidel. Příjmy jdou do SFŽP, který přiděluje jejich část na zpracování vozidlech s ukončenou životností v podobě maximálního příspěvku 700,- Kč na vozidlo zpracovaného způsobem šetrným k životnímu prostředí v registrovaném zařízení. Tato daň, spravovaná MŽP a Ministerstvem dopravy, a vybíraná obcemi s rozšířenou působností, byla zavedena jako pobídka k obnovení vozového parku a podpora sběru a zpracování VKŽ. Vztahuje se na ojeté osobní a užitkové vozy o hmotnosti až 3,5 tuny.²² Platí se jednou, když se dovážené vozidlo registruje poprvé na území České republiky, nebo pokud vozidlo je již v centrálním registru vozidel a je poprvé přeregistrováno. Sazba je vyčíslena na základě mezních hodnot emisí výfukových plynů, v souladu s předpisy EU. Vozidla splňující alespoň emisní normy EURO 3 jsou osvobozena. Nový zákon o výrobcích s ukončenou životností omezí výjimky na vozidla podle EURO 4 a 5, zvýší sazby a rozšíří využívání příjmů na sběru VKŽ ve formě dotace majiteli vozidla.

4.5.5. Stavební/demoliční odpad

Zvláštní pozornost je věnována odpadu ze stavebnictví. Stavební a demoliční odpady (SDO) představují více než polovinu všech vyprodukovaných odpadů. Vzniklé množství rostlo v prvních letech po roce 2000, s mírným poklesem od roku 2010. Další zvýšení se očekává do roku 2020 v důsledku současných a plánovaných stavebních činností (včetně vytěžené zeminy z kontaminovaných míst).

Celková míra využití SDO je velmi vysoká, a již za cílem EU, který stanoví míru využití na 70 % do roku 2020. Míra vzrostla z 56 % v roce 2002 na 85 % v roce 2005 a 97 % v roce 2015 (podle ISOH). Asi jedna třetina získaného SDO se používá pro zásyp, a odhaduje se, že asi 10 % z použitých stavebních materiálů pochází z využitých materiálů. To ukazuje potenciál pro ambicióznější politiky řízení SDO, které zajistí větší podíl vysoce kvalitního recyklovaného výstupu a vysokou užitnou hodnotu využitých materiálů.

Současný POH navrhuje opatření, které by podporovaly takový posun, a jejich provádění by měla být dána přednost. Patří mezi ně plány pro povinné používání recyklovaných materiálů, které splňují stavební normy v projektech financovaných z veřejných prostředků, a ve vyhlášce o asfaltových směsích. Také se plánuje novela zákona upravujícího technické podmínky pro demolice budov s cílem usnadnit opětovné použití nebo recyklaci demoličního odpadu. V lednu 2008 MŽP vydalo pokyny pro řízení výstavby, údržby, rekonstrukce a demolice staveb včetně SDO. Nedávno byl vypracován průvodce na prevenci stavebního odpadu pro výrobce stavebních materiálů, projektanty, investory, stavební firmy i veřejnost. Uvádí stavební materiály s obsahem nebezpečných látek a látek s nepříznivými účinky na zdraví člověka a ekosystém. Recyklace SDO dále je podpořena Asociací pro recyklaci stavebních materiálů v České republice, která sdružuje hlavní recyklačních firmy a odborníky z univerzit a výzkumných ústavů.

Nicméně, cíl pro využití SDO v současném POH je na 70 % cíle EU. To je o to více překvapující, protože cíle stanovené v předchozím POH byly ambicióznější (50 % využití do konce roku 2005 a 75 % do konce roku 2012) a byly dosaženy s předstihem.

4.5.6. *Politika energetického využívání odpadů*

Pro vládu ČR je využití odpadů jako zdroje energie důležitým prvkem oběhového hospodářství a je chápáno jako způsob, jak odvrátit odpad ze skládek a dosáhnout cílů v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Státní energetická koncepce považuje odpad jako druhotný zdroj energie tuzemského původu, jehož použití by se mělo podporovat s cílem snížit závislost na dovozu. Odpad je také považován za obnovitelný zdroj energie v Národním akčním plánu pro obnovitelné zdroje energie u MPO a v Akčním plánu pro biomasu 2012-20 u Ministerstva zemědělství.

České systémy vytápění dlouho spoléhaly na domácí černé a hnědé uhlí jako na primární palivo, ale uhlí je v současné době postupně nahrazováno energií z odpadu. Od roku 2015, produkce tepla z bioplynu je alespoň ze 70 % vyrobeno z vedlejších produktů živočišného původu, hnoje a biologických odpadů, a dostává vládní podporu, zejména ve formě zelených bonusů pro malé teplárny (maximální výkon 500 kW).

Z celkového množství 3,3 milionu až 5,3 milionu tun komunálního odpadu je asi 12 % v současné době energeticky využíváno, a to především při spalování k výrobě tepelné a elektrické energie (ISOH). Nový POH předpokládá zvýšení kapacity odpadu pro výrobu energie ze současných 12 % na 18 % celkového zpracování do roku 2020 a 28 % do roku 2024. Údaje ČSÚ uvádějí aktuální podíl již na 18 %. Netříděný směsný komunální odpad, což představuje 54 % až 62 % z celkového komunálního odpadu, obsahuje více než 50 % biologicky odbouratelného materiálu, který by mohl být získán pro výrobu energie.

4.6. Podpora prevence vzniku odpadů

Veřejná účast na předcházení vzniku odpadů a jejich omezení v České republice je poměrně nedávná. To podporována prostřednictvím systému PAYT za komunální odpad, programy čistší výroby a ekologickými inovacemi a dalšími opatřeními v PPVO pro rok 2014 a POH. PPVO se vztahuje na veškeré odpady s výjimkou objemného odpadu a všechna odvětví s výjimkou zemědělství (na které se vztahuje Akční plán pro biomasu). Cílem je, aby se snížilo množství produkovaného odpadu a množství škodlivých látek v materiálech a výrobcích (v souladu s právními předpisy EU). Zvláštní pozornost je věnována snižování a nahrazování nebezpečných látek a materiálů ve stavebnictví. Kompostování biologicky rozložitelného odpadu u domácností (domácí kompostování) a obcí je podporováno technickými prostředky a osvětovými kampaněmi. Jsou prosazovány a podporovány i výzkumné programy a projekty týkající se prevence vzniku odpadů z potravin.

4.6.1. *Produktové politiky a eko-design*

Rámec pro eko-design je dán ve Směrnici EU o ekodesignu (2009/25/ES), která zahrnuje 35 skupin výrobků, zatímco nařízení REACH a směrnice RoHS²³ poskytují rámec pro snížení toxického obsahu v produktech.

Nezdá se, že by výsledky opatření ekodesignu a snížení toxického obsahu ve výrobcích byly dobře známy. Existuje jen málo informací o účincích směrnic REACH a RoHS na nakládání s odpady a se surovinami. Konkrétní opatření a požadavky na výrobce týkající se eko-designu upřednostňují energetickou účinnost výrobku spíše než materiálovou účinností a recyklovatelností dílů. To znamená, že by mohla být posílena součinnost politik pro nakládání s chemickými látkami, a že by podnikům měly být dány větší pobídky a pokyny ohledně projektů ohleduplných k životnímu prostředí, a to i prostřednictvím systému rozšířené odpovědnosti výrobce.

System rozšířené odpovědnosti výrobce v České republice povzbuzuje výrobce, aby navrhovali a vyráběli takové výrobky, jejichž opětovné použití, recyklace a odstranění na konci své životnosti jsou levné a jednoduché, jak je to možné, a které obsahují málo nebo žádné nebezpečné látky.²⁴ Koneční uživatelé musí být informováni o tom, jak a kde se mohou zbavovat výrobků s ukončenou životností a musí být podporováni, aby se jich nezbavovali spolu se směsným komunálním odpadem. V případě obalů je role systému nyní omezena na poskytování poradenství výrobcům a dovozcům. Vzhledem ke skromné výkonnosti českého systému nakládání s odpady je současným cílem nejprve snížit skládkování. Jiné cíle, jako je předcházení vzniku odpadů a eko-design, mají nižší prioritu, a obnovitelné materiály jsou stále skládkovány. To se může změnit, jakmile bude balíček EU oběhového hospodářství na území České republiky zaveden. Balíček vyžaduje, aby systémy rozšířené odpovědnosti výrobců převzaly v oblasti designu výrobku aktivní roli.

4.6.2. *Firmy a čistší výroba*

Česká republika již dlouhou dobu působí aktivně v oblasti čistší výroby, zejména proto, že restrukturalizace a modernizace průmyslu po roce 1989 nabízela možnost přejít od koncových technologií k technologiím čistější výroby. Principy Národního programu čistší produkce, který byl zahájen v roce 2000, mají být začleněny do práce všech resortů. MŽP a české Centrum inovací a rozvoje (bývalé České centrum čistší produkce) posuzují provádění programu.

Společnosti respektující určité podmínky, mohou získat půjčky nebo dotace z MŽP a MPO na základě Rámce programů pro udržitelnou spotřebu a výrobu a Programu podpory environmentálních technologií, z nichž oba obsahují prvky zeleného zadávání veřejných zakázek. Dobrovolná opatření čistší výroby v podnicích jsou podporovány ze strany SFŽP v rámci programu pro nejlepší dostupné technologie.

V rámci operačního programu „Životní prostředí“ pro období 2014-20, podniky, včetně malých a středních podniků (MSP), mohou získat dotace pokrývající až 85 % způsobilých nákladů projektu (spolufinancování je podmínkou). Specifická podpora pro malé a střední podniky s cílem zlepšit nakládání s odpady, recyklaci a prevenci zahrnuje bankovní úvěry na projekty nakládání s odpady (například od České spořitelny a UniCredit Bank).

4.6.3. *Inovace a technologický vývoj*

Eko-inovační politiky se řídí aktualizací z roku 2009²⁵ programu podpory ekologických inovací, která dosud neodráží orientaci Akčního plánu pro ekologické inovace EU z roku 2011. Odpovědnost za ekologické inovace je sdílena několika ministerstvy, s TAČR²⁶ hrající klíčovou roli v poskytování přístupu k vládní podpoře aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje. Opatření na straně poptávky na podporu ekologických inovací zahrnují zelené zadávání veřejných zakázek, finanční pobídky a podporu transferu technologií.

Některé projekty podporované TAČR se zaměřují na aspekty odpadového hospodářství a účinné využívání zdrojů (např. opětovné použití a recyklace toků konkrétních toků, zvýšené využívání druhotných surovin, snížení spotřeby zdrojů), které jsou důležité pro oběhové hospodářství. Mezi ně patří výzkum a vývoj kvality stavebních materiálů (recyklovatelnost, nebezpečný obsah) a recyklace stavebních a demoličních odpadů; zpracování biologicky rozložitelných odpadů, včetně do hnojiv a rekultivačních substrátů; použití zbytku odpadu z bioplynových stanic; a opětovné použití recyklovaného papíru.

Program Epsilon TAČR a Program ověřování environmentálních technologií podporují převzetí a komercializaci nových a inovativních technologií.

- Program Epsilon podporuje projekty, které rozvíjí průmyslové využití nových technologií a nových materiálů v oblasti energetiky, životního prostředí a dopravy. Bohužel, jen málo je známo o vývoji v posledních letech; neexistuje žádné oficiální sledování ekologických inovací od roku 2013.
- Česká republika se podílí na programu EU Ověřování environmentálních technologií (ETV), který pomáhá společnostem zavádět nejmodernější technologie na trh.²⁷ Český ověřovací orgán, České centrum environmentálního řízení, pracuje ve dvou oblastech: materiály, odpad a zdroje, a zpracování odpadní vody a monitorování. První ověřenou technologií, s uděleným prohlášením o ověření v roce 2016, byla aerobní fermentace pro zpracování biologického odpadu z farem a jatek, vyvinutá společností AGRO-EKO s.r.o.²⁸

Podle hodnocení Evropské unie (ES 2016), celkový výkon v ekologických inovacích v České republice se blíží průměru EU, s vysokou mírou zapojení podniků v inovačních procesech týkajících se materiálové a energetické účinnosti, ale úroveň výstupů ve formě patentů je poměrně nízká. I když aspekty české vědy, technologií a inovací dohánějí standardy OECD, systém jako celek stále zaostává (OECD, 2016). Rozvoji brání nedostatky v české inovační politice, což platí stejně i pro ekologické inovace a oběhové hospodářství, například:

- Navzdory zvýšení výdajů na výzkum a vývoj v posledních letech, výsledky jsou stále slabé a existují pochybnosti o účinnosti a efektivnosti výdajů.
- České firmy, z nichž mnohé jsou malé a střední podniky, zaostávají za zahraničními firmami z hlediska inovační kapacity.
- Zahraniční společnosti pohánějí český ekonomický růst a jsou hlavními faktory růstu a produkce českých firem. To znamená, že strategická rozhodnutí o budoucích investicích jsou vydávána mimo zemi a činnosti zahraničních firem v České republice se často zaměřují na výrobky a služby s nízkou přidanou hodnotou.
- Spolupráce mezi vysokými školami a podniky je omezená. To brání komercializaci výsledků výzkumu a jejich sladění s obchodními potřebami.

4.7. Směřování k oběhovému hospodářství?

Relativně nízká míra plnění České republiky v oblasti odpadového hospodářství znamená, že je nutné přijmout zásadní kroky, než přejde na oběhové hospodářství. Nicméně potenciál pro pokrok je pozitivní. Přejít na oběhové hospodářství je strategickým cílem současného POH. Klade důraz na hodnotu odpadu jako zdroje, s cílem zvýšit recyklaci a opětovné použití a předcházet vzniku odpadů, a existuje mnoho synergií s politikou pro druhotné suroviny země a programy pro ekologické inovace a čistější výrobu. Jejich zavádění musí jít ruku v ruce s modernizací českých podniků, s efektivním sladěním opatření a cílů napříč postupy a resorty, a s vyšší mírou podpory firem, které jsou na čele.

4.7.1. Přístupy oběhového hospodářství

Iniciativy oběhového hospodářství a podnikatelské modely jsou podporovány podnikatelskými sdruženími, jako je Česká asociace oběhového hospodářství, která sdružuje soukromé poskytovatele zpracování odpadů a vodohospodářských služeb, akademiky a další subjekty (www.caobh.cz); platforma EMPRESS, která podporuje

účinnost zdrojů a udržitelnou výrobu a spotřebu; a Institut cirkulární ekonomiky (INCIEN), který realizuje vzdělávací projekty se školami, firmami, místními orgány, nevládními organizacemi a dalšími. Podniky mohou také sdílet zkušenosti a osvědčené postupy s recyklací, předcházení vzniku odpadů, nové technologie a přístupy oběhového hospodářství na výroční konferenci předcházení vzniku odpadů organizované MŽP.

V praxi iniciativy oběhového hospodářství a modely oběhového podnikání nejsou dosud dobře vyvinuté, ale několik firem razí cestu (Box 4.2). Usilují zejména o posun v oblasti rozšířené odpovědnosti výrobce a aspekty spojené s energiemi.

Rada pro odpadové hospodářství ČR při MŽP je chápána jako důležitý orgán pro projednávání otázek oběhového hospodářství. Zahrnuje odborníky pro nakládání s odpady z vlády, průmyslové svazy, obchodní komory, výzkumné ústavy a nevládní organizace. Stále však neexistuje institucionální platforma pro širší spolupráci, která by řídila přechod na oběhové hospodářství a související investiční rozhodnutí. Přechod na oběhové hospodářství vyžaduje platformu, kde se zástupci obchodu, financí a dalších zúčastněných stran mohou setkávat. To vyžaduje opatření k řešení rozdílů nákladů mezi primárními a sekundárními surovinami, účinnější pobídky pro recyklaci a opětovné použití a lepší informovanost o dodávkách druhotných surovin.

Box 4.2. Recyklace a oběhové hospodářství

Podniky usilující o posun oběhového hospodářství v České republice zahrnují:

Kovohutě Příbram nástupnická a.s. kombinuje zpracování odpadů s následným využitím získaných surovin ve stejném zařízení. Nakupuje a zpracovává elektrický odpad, vyřazené elektrospotřebiče, odpady s obsahem olova, olověné autobaterie, odpady s obsahem drahých kovů a odpady z vyřazených vozidel. Výsledné druhotné suroviny se používají při výrobě výrobků pro stavebnictví, strojírenství, zdravotnictví, v chemickém průmyslu a elektrotechnice.

Replast Produkt s.r.o. v Plzni se zabývá vývojem a výrobou výrobků z recyklovaného PVC, včetně prvků dopravního značení, podlahových krytin pro vnitřní i venkovní použití v průmyslu, zemědělství a při sportovních akcích.

Transform a.s. Lázně Bohdaneč zpracovává a recykluje tříděné směsné plasty z komunálního odpadu a průmyslu na výrobu skleněných tvárnic, zahradních dlaždic, plotových latí, kabelových žlabů, přepravních palet, prken, fošen, protihlukových stěn a různých tyčových profilů.

SILON s.r.o. v Plané nad Lužnicí vyrábí vysoce kvalitní polyesterové vlákno (TESIL®) z recyklovaných použitých PET lahví. Konečnými výrobky jsou polyesterové sponky, PET pásky a PET fólie. Při výrobě jsou polyesterová vlákna natažena na tloušťku vhodnou pro použití v textilním průmyslu. V roce 2008, TESIL® polyesterové vlákno získalo ekoznačku Evropské unie a štítek Ekologicky šetrného výrobku pro textil.

4.7.2. Druhotné suroviny

Potenciál země v oblasti druhotných surovin je považován za vysoký. Politika druhotných surovin ČR a její akční plán na soběstačnost podporují používání těchto materiálů ve zpracovatelském průmyslu a stavebnictví, v souladu s principy oběhového hospodářství.

Plánovaná opatření zahrnují poskytování finanční podpory podnikům v rámci operačních programů EU a dalších podpůrných programů, a návrh kritérií pro vedlejší produkty a druhy odpadů, které již nejsou považovány za odpad v souladu se zásadami oběhového hospodářství.

Operační program „Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost“ (2014-20) poskytuje dotace na podporu technologických změn, například použití inovativních nízkouhlíkových technologií v hospodaření s energií a využívání druhotných surovin (v rámci specifického cíle 3.4). Tyto dotace jsou zvláště důležité pro mnoho českých podniků, které potřebují podstatně zdokonalit své technologické základny, ale nemohou si dovolit zastavit výrobu, aby tak učinily. Dotace, například, podporují technologie pro extrakci druhotných surovin z odpadů a na konci životnosti výrobků v kvalitě vhodné pro další použití v průmyslové výrobě; technologie pro efektivní extrakci hodnotných a vzácných druhotných surovin z výrobků s ukončenou životností (zejména kritické suroviny); a technologie na výrobu inovativních výrobků z druhotných surovin.

Tyto iniciativy budou muset být doplněny o lepší informace o nabídce a poptávce druhotných surovin v souladu s Akčním plánem na podporu zvyšování soběstačnosti České republiky v surovinových zdrojích substitucí primárních zdrojů druhotnými surovinami (MPO, 2015).

4.7.3. Recyklační trhy

Trhy s druhotnými surovinami jsou důležité pro českou ekonomiku, jejíž primární surovinová základna je nedostatečná. Odpad je považováno za významný zdroj surovin a jeho použití je podporováno povinností recyklace a politikou druhotných surovin ČR. Politika a její akční plán na soběstačnost také vyzývají ke zřízení systému pro obchodování s recyklovanými a recyklovatelnými materiály a výrobky na podporu firem. Trhy pro recyklované výrobky jsou dále podporovány v systému zeleného zadávání veřejných zakázek.

Trhy pro druhotné suroviny

Původně se očekávalo, že druhotné suroviny budou obchodovány na Burze odpadů, sekci Českomoravské komoditní burzy v Kladně (ČMKBK).²⁹ Burza odpadů navazuje na dohodu o dobrovolné spolupráci mezi ČMKBK a MŽP, která byla podepsána v roce 1996 a rozšířena v roce 2002. Cílem bylo podpořit trhy s odpady a druhotnými surovinami pomocí zásad komoditní burzy a tím, že se zajistí průhlednost transakcí. Systém se však nikdy nespustil. ČMKBK má licenci od MOP pro obchodování průmyslových komodit, jakož i recyklovatelného odpadu a druhotných surovin. V praxi je však obchodování omezeno na energii (elektřinu a zemní plyn) a dřevo.

Obchodování s OEEZ, odpadními bateriemi a akumulátory a odpadními pneumatikami je podporováno v rámci nového návrhu zákona o výrobcích s ukončenou životností, na jehož přijetí se čeká. Další zákonný vývoj závisí na novém Zákoně o odpadech, na který se čeká, na balíčku EU pro oběhové hospodářství.

Recyklační trhy tak zůstávají slabé, a potenciál odpadů jako zdroje druhotných surovin není dosažen. Posledně uvedená situace je zčásti dána proměnlivou povahou poptávky po druhotných surovinách. Během hospodářské krize poptávka klesla, a to zejména na papír, sklo a železný šrot, a některé recyklační společnosti zkrachovaly. Vláda později přijala opatření na posílení trhu s druhotnými surovinami, ale na rozdíl například od Německa, nevytvořila žádné konkrétní pobídky, aby je zvýhodnila. Při přechodu

na oběhové hospodářství by se účinná integrace druhotných surovin na vhodné komoditní burze, jakou je ČMKBK, mohla stát mocným nástrojem.

Opatření na straně poptávky plánovaných jako součást Politiky druhotných surovin ČR také nabízejí příležitosti k posílení trhů v oblasti recyklace. Patří mezi ně zákonná povinnost používat dané množství takových materiálů a povinnost upřednostňovat výrobky vyrobené z takových materiálů v oblasti veřejných zakázek. Tato opatření mají být podporována pomocí finančních pobídek zaměřených na podniky, včetně finanční podpory na kompenzaci vyšších nákladů spojených s využitím druhotných surovin, finanční podpory ekologického designu a dotací na inovativní technologie výroby a pro komercializaci výrobků z druhotných surovin. Tato opatření by měla být doplněna o veřejný katalog dostupných druhotných surovin (v rámci akčního plánu pro soběstačnost v surovinových zdrojích) a pravidelným vydáváním odborného časopisu o trhu s druhotnými surovinami.

Zelené nakupování ve veřejném sektoru

Po roce 2000 se Česká republika stala první východoevropskou zemí, která vytvořila akční plán o ekologických veřejných zakázkách a sociálně odpovědných veřejných zakázkách. V roce 2010, rozhodnutí vlády³⁰ stanovilo povinné uplatňování environmentálních požadavků na zadávání zakázek ze strany ústředních a místních orgánů. Pokyny GPP k rozhodnutí vycházejí z Vyhlášení Evropské komise „Zadávání veřejných zakázek v zájmu lepšího životního prostředí“ a z GPP Toolkit. I když se nazývá pravidly, jedná se spíše o vyjádření politické vůle spíše než o skutečně závazná pravidla.

Pravidla stanovují kritéria pro nákup konkrétních výrobků a služeb, přičemž přednost mají výrobky nesoucí české nebo evropské ekoznačky, a také i jiné, jako jsou například německý „Modrý anděl“ nebo „Severská labuť“ a výrobky vyrobené z recyklovaných materiálů. Dalšími prvky, které orgány musí vzít v úvahu při rozhodování o nákupu, jsou environmentální normy a certifikace (např. EMAS, ISO 14001), osvědčení o energetické náročnosti, štítky zaručující využití obnovitelného zdroje energie při výrobě a ekologickou účinnost v průběhu celého životního cyklu výrobku. Pro informační a komunikační technologie (ICT) a kancelářský nábytek byla přijata a realizována jako pilotní detailní metodika. Jelikož pilotní výsledky byly neprůkazné, bylo rozhodnuto, že provedení detailní metodik není závazné, aby byla zachována určitá flexibilita při jejich používání a usnadnila se jejich aktualizace s tím, jak se technologie a legislativa vyvíjejí.

V březnu 2016 spustilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s MŽP a MMR širší projekt, „Podpora zavádění a rozvoje sociálně odpovědných veřejných zakázek“, včetně požadavků na ochranu životního prostředí. Související usnesení vlády,³¹ přijaté v červenci 2017, zrušilo rozhodnutí vlády z roku 2010, které se vztahovala pouze na ekologické požadavky. Obsahuje „Pokyny pro uplatňování a zadávání odpovědných veřejných zakázek platné pro veřejnou správu a samosprávu“ s environmentálními požadavky týkajícími se energie, vody a spotřeby surovin, vzniku odpadů, úniků znečišťujících látek do ovzduší, vody a půdy a uhlíkové stopy. Rozsah, v jakém se oběh materiálů a výrobků odrazí v pokynech, není zatím jasný. Webová stránka (<http://sovz.cz/en/>) slouží jako platforma pro sdílení zkušeností a osvědčených postupů.

Uplatňování pravidel GPP monitoruje MŽP a související údaje vydává ve výroční zprávě ministerstva. Bohužel jen málo je známo o výkonu českého GPP v posledních letech. Sběr dat byl přerušen v roce 2012 a bude pokračovat, jakmile bude zaveden nový monitorovací systém podle nových pokynů pro odpovědné zadávání veřejných zakázek. Poslední

dostupné údaje naznačují podíl GPP na celkových veřejných zakázkách ve výši 78 % pro ICT vybavení a 56 % za nábytek v roce 2011.

Další vývoj bude záviset na celkovém pokroku v systému veřejných zakázek. Přes značné reformy od vstupu do EU není systém zadávání veřejných zakázek ještě v souladu s osvědčenými postupy EU. Audity ukázaly určité zlepšení transparentnosti a spravedlnosti, ale odhalily několik systémových problémů, které je třeba řešit. Česká správa má omezenou možnost používat při vyhodnocení nabídky kritéria jiná než cenová, proto je příliš často zakázka přidělena dodavateli nabízejícímu nejnižší cenu. Transparentnost chybí, existují problémy v oblasti odpovědnosti a střetu zájmů, a právní předpisy o zadávání veřejných zakázek mohou být obcházeny. NKÚ identifikuje zakázky jako jednu z oblastí s nejvyšším rizikem nedodržení zásad transparentnosti, nediskriminace a rovného zacházení. (EC 2015b).

Nové flexibilní, nezávazné pokyny pro odpovědné zadávání veřejných zakázek musí být dobře koordinovány, pravidelně sledovány a podporovány řádným školením a budováním kapacit, aby byla zajištěna jejich efektivita. Bylo by vhodné vytvořit centrální úřad pro veřejné zakázky.

4.8. Zlepšování účinnosti nakládání s odpady a odstraňování

4.8.1. Zpracování a odstraňování odpadů

Česká republika je soběstačná, pokud jde o skládkování a spalování, ale její kapacita pro zpracování a využití musí být významně rozšířena s ohledem na plánovaný zákaz ukládání na skládky smíšeného netříděného odpadu a množství generovaného komunálního odpadu: 3,3 milionu tun (ČSÚ)/5,3 milionů tun (ISOH).

Skládkování

Podíl skládkování je mnohem vyšší než v jiných zemích OECD. Navzdory lepší alternativě propagované v POH, a to navzdory finančním prostředkům EU na financování jiných metod, země stále skládkuje více než polovinu svého komunálního odpadu. Česká republika patří mezi země EU s největší mezerou zavádění opatření v této oblasti. Mezi nedostatky zjištěné na základě hodnocení Evropské komise jsou špatné nebo neexistující politiky předcházení vzniku odpadů, nedostatek podnětů k odklonu odpadu od skládkování a nedostatečná infrastruktura pro nakládání s odpady. Nedostatky v monitorování odpadu odváženého na skládky vedou ke skládkování nebezpečných odpadů, a poplatky rizikového skládkování je obcházen (NKÚ, 2013).

Zatímco Česká republika dosáhla cíle směrnice EU o skládkách týkající se biologicky rozložitelného komunálního odpadu ukládaného na skládky (maximálně 75 % úrovně z roku 1995) pro rok 2010, nesplnila cíl dalšího snížení pro rok 2013 na 50 %. Zda bude dosažen cíl pro rok 2020 ve výši 35 % není jasné a závisí na přijetí nového Zákona o odpadech.³² U tříděného sběru biologického odpadu, který se stal povinným v roce 2015, se očekává, že k dosažení cíle pro rok 2020 pomůže, ale bude muset být podporován informační a osvětovou kampaní a rozšířením kapacit pro kompostování a výrobu bioplynu.

Spalování a energetické využití

Vláda podporuje spalování s energetickým využitím, jako způsob, jak omezit skládkování odpadu. Země má čtyři spalovny s rekuperací energie pro směsný komunální odpad,

s kombinovanou kapacitou 777 kt ročně (což odpovídá 18 % z celkového množství podle údajů ČSÚ; 12 % podle ISOH). Jsou umístěny ve velmi zalidněných aglomeracích, které generují velké množství odpadu. Tři jsou v provozu krátce od roku 2000 (Brno, Praha a Liberec), zatímco čtvrtá (Chotíkov) je novější. Brněnské a pražské zařízení jsou provozována společnostmi, které rovněž provádějí sběr odpadu pro obec.

Výstavba mnoha zařízení pro nakládání s odpady do značné míry závisí na veřejné podpoře, často z fondů EU. Finanční podpora je zásadní zejména pro zařízení k přeměně odpadu na energii, která nejsou za stávajících tržních podmínek ekonomicky životaschopná. V minulosti několik projektů pro spalovny muselo být zastaveno z důvodu nedostatečných dotací z EU.

Konkurence v oblasti nakládání s odpady není regulována, a český Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ji považuje za neefektivní. Hlavními konkurenty spaloven jsou skládky, které nabízejí nejlevnější způsob likvidace. Skládkování stojí až šestkrát méně než spalování. Ceny za spalování, určené investičními a provozními náklady a druhem materiálu, jsou v rozmezí od 56 EUR do 108 EUR za tunu. (OECD, 2013).

V posledních letech vláda propaguje energetické a tepelné využití odpadů s cílem přispět k cílům v oblasti obnovitelných zdrojů a odklonit se od skládkování odpadu. Plán odpadového hospodářství volá po rozšiřování zařízení na přeměnu odpadu na energii, a to do roku 2024. Vzhledem k výši investic investovaných do této infrastruktury a riziku efektu pozastavení pokroku je důležité, aby byly dlouhodobé náklady a přínosy alternativních technologií nakládání s odpady a infrastruktura pečlivě prozkoumány, spolu s kapacitou spaloven v sousedních zemích.

4.8.2. Ekonomické nástroje pro nakládání s odpady

Daň ze skládkování komunálního odpadu je mnohem nižší než v ostatních zemích EU, a dosud není účinná ekonomicky ani ekologicky (Obrázek 4.4). Od roku 1998 se skládá ze:

- Základní složky zaplacené za všechny druhy odpadů, s příjmy převedenými na obce, na jejímž území se skládka nachází.
- Rizikové složky vztahující se na nebezpečný odpad, s příjmy převedenými do SFŽP.

Tyto ceny uvedené v zákoně o odpadech, se zvýšil v průběhu let 2004-09, ale od té doby již nikoli. V roce 2016 základní složka dosahovala výše 19 EUR za tunu nikoliv nebezpečného odpadu (asi jedna třetina průměrné sazby v dalších zemích EU) a 63 EUR za tunu nebezpečného odpadu. Poplatky jsou vybírány provozovateli skládek, kteří je převádí ve prospěch příjemců. Výjimky jsou udělovány za odpad ukládaný na skládkách jako technologický materiál na zaspávání a komunální odpad ukládaných na skládku na vlastním území obce.

S cenou skládkování ve výši 19 EUR za tunu nemůže žádná jiná varianta konkurovat. U obecních úřadů, které mají malou fiskální autonomii, skládkování zajišťuje pravidelný a vítaný příjem. Neexistuje tedy žádný skutečný podnět k přesměrování odpadu ze skládek a investicím do alternativních metod zpracování.

Naproti tomu rizikový poplatek za nebezpečný odpad je poměrně vysoký podle standardů EU. Tak „vlastníci“ nebezpečného odpadu jej často obcházejí tím, že jej deklarují jako technologický materiál na skládky pro zásypy a terénní úpravy, který je osvobozen od rizikového poplatku. NKÚ (2013) uvádí, že nejvíce nebezpečné odpady byly ukládaný na skládku téměř zdarma. To znamená menší příjmy pro SFŽP a vyšší riziko pro životní

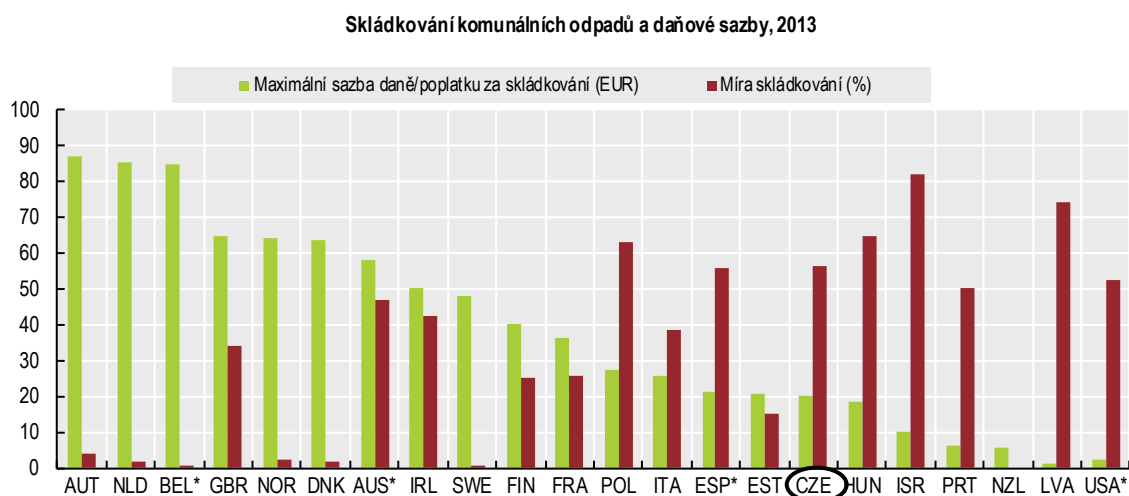
prostředí. To také odhaluje nedostatky v monitorování odpadu vstupujícího na skládky, a že v místní realizaci národních politik pro nakládání s odpady.

POH řeší tyto problémy, a návrh nového Zákona o odpadech obsahuje revidované zdanění skládkování, s nárůstem progresivní a diferencované sazby v souladu se zákazem ukládání využitelných materiálů na skládky od roku 2024. Sazba za využitelný odpad by měla dosáhnout 69 EUR v roce 2023, zatímco pro smíšený nevyužitelný odpad by měla dosáhnout 24 EUR (Tabulka 4.1). Výnos ze zvýšení poplatků, kromě kompenzačního poplatku pro obce, je třeba použít pro upgrade nakládání s odpady v rámci POH ČR a zpracování odpadů neznámého původu.

Zvýšení daňové sazby ale dosud není platné, protože se na schválení nového zákona čeká dva roky. Zpoždění zkracuje čas potřebný k tomu, aby se účinně odklonil recyklovatelný a spalitelný odpad ze skládek a omezuje finančních prostředky dostupné pro rozvoj alternativních zpracovatelských zařízení.

Neexistuje žádná daň či poplatek za spalování komunálního odpadu. Zavedení takové daně by mělo být považováno za užitečný nástroj pro dodržení hierarchie odpadu a podporu investic do recyklačních technologií a zařízení. Zkušenosti z jiných zemí EU by mohly sloužit jako reference.

Obrázek 4.4. Skládání komunálního odpadu je podporováno nízkými daněmi za skládkování

Poznámky: *daňové sazby se vztahují na Flandry pro Belgii, Nový Jižní Wales pro Austrálii, Katalánsko pro Španělsko a New Jersey, Severní Karolínu, Mississippi a Indianu pro Spojené státy americké. Míra skládkování: Austrálie má údaje za rok 2015, Irsko údaje za rok 2012.
Zdroje: OECD (2017), "Municipal waste", *OECD Environment Statistics* (database); OECD (2017), "Environmental policy instruments", *OECD Environment Statistics* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723492>

Tabulka 4.1. Zvýšení daně ze skládkování je plánováno, ale schválení bylo odloženo

	2002-04	2005-06	2007-08	Od roku 2009	plánované od 2020*	plánované od 2023*
	(EUR / t)	(EUR / t)	(EUR / t)	(EUR / t)	(EUR / t)	(EUR / t)
Odpad jiný než nebezpečný: komunální, ostatní (základní poplatek)	7	11	15	19	—	—
Nerecyklovatelný, nevyužitelný odpad		19	24
Recyklovatelný, využitelný odpad		50	69
Nebezpečné odpady	115	137	174	230	74	74
Základní poplatek	41	45	52	63	—	—
Rizikový poplatek **	74	93	122	167	—	—

*Navržen v zákoně o odpadech (projednává se, schválení se neočekává dříve než v roce 2019).

** Nebezpečný odpad deklarovaný jako technický materiál pro skládky na zásyp a nebezpečný odpadů obsahujících azbest jsou osvobozeni od rizikového poplatku.

Zdroj: MŽP (2017), Hlášení země.

Doporučení k nakládání s odpady, materiály a oběhovému hospodářství

Zlepšit informační základnu o odpadech a materiálech na podporu tvorby politik

- Harmonizovat národní informační systém o nakládání s odpady a oficiální statistiky o odpadech a materiálech, aby vznikl konsolidovaný transparentní integrovaný systém, který bude podporovat rozvoj, zavádění a sledování národních postupů a mezinárodní výkaznictví. Zajistit, aby související ustanovení bylo součástí nového zákona o odpadech.
- Povzbuzovat průmysl k využívání informací o odpadech a materiálových tocích v kombinaci s účetními údaji pro stanovení účtů materiálových toků tak, aby byly lépe chápány environmentální a finanční důsledky postupů v oblasti materiálů a spotřeby energie a bylo možné identifikovat příležitosti pro zlepšení účinnosti (např. výrobní procesy a zásobovací řetězce výrobků, kde by ztráty materiálu mohly být sníženy).

Zvýšit environmentální a ekonomickou efektivitu nakládání s odpady

- Urychlit přijetí nového zákona o odpadech, zajistit jeho schválení nejpozději do konce roku 2018.
- Přezkoumat zdanění související s odpady podle hierarchie způsobů nakládání s odpady: postupně zvyšovat poplatek za skládkování na úroveň dostatečně vysokou, aby došlo k odklonu od skládkování; zvážit zavedení daně za spalování opakovaně použitelného a recyklovatelného odpadu; zajistit, aby poplatky za komunální odpad pokrývaly veškeré náklady na poskytování příslušných služeb a rozšířit systém „zaplat, kolik vyhodíš“ ve všech oblastech.
- Poskytovat větší pobídky pro domácnosti k účasti na třídění odpadu zavedením odběru tříděného odpadu dům od domu.
- Zlepšit sazby za tříděný odpad u OEEZ a zlepšit efektivitu nákladů, monitorování a transparentnost rozšířené odpovědnosti výrobců za OEEZ.

Provádět konkurenční vyhodnocování s cílem zjistit, jak mohou být tržní síly dále posíleny.

- Posílit spolupráci na vládní úrovni a najít způsoby pro efektivnější spolupráci mezi obcemi v oblasti nakládání s odpady a to podporou vzniku meziobecních organizací.
- Podporovat využívání harmonizovaných ukazatelů nákladového účetnictví jako součást širšího systému hodnocení výkonu obcí při poskytování služeb zpracovávání odpadů.

Podporovat předcházení vzniku odpadů a modely oběhového hospodaření

- Zaměřit úsilí na počátek hodnotového řetězce pro snížení tvorby odpadu a obsahu nebezpečných látek v opakovaně používaných materiálech. Poskytovat pobídky a poradenství pro podniky v oblasti ekodesignu, a to i prostřednictvím systémů odpovědnosti výrobců.
- Posílit předcházení vzniku odpadů v průmyslu tím, že se bude v podnicích propagovat povědomí o hospodářských a environmentálních přínosech oběhového hospodářství, a tím, že se vytvoří pobídky pro zavádění nových technologií a environmentálních systémů řízení. Zkoumat součinnost mezi opatřeními pro čistší výrobu, eko-inovacemi, předcházení vzniku odpadů a druhotnými surovinami pomocí zavedení účinných koordinačních mechanismů a sledování činností všech zainteresovaných ministerstev.
- Posílit trhy s druhotnými surovinami a recyklovaným zbožím pomocí stimulace upcyklace odpadu, včetně stavebního a demoličního odpadu, do vysoce kvalitních produktů s vysokou přidanou hodnotou, a integrací druhotných surovin a recyklovatelného odpadu do příslušné komoditní burzy.
- Posilovat institucionální rámec k řízení přechodu na oběhové hospodářství a související investiční rozhodnutí, a stanovit platformu pro širší spolupráci, kde by se mohly setkávat podniky, banky a další zainteresované strany.

Poznámky

¹DMS je součet domácí těžby surovin využívaných v ekonomice a její fyzické obchodní bilance (dovoz minus vývoz surovin a výrobků zpracovatelského průmyslu).

² Včetně recyklace materiálů a kompostování.

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/28/ES o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů z 23. dubna 2009.

⁴ Nařízení vlády č. 352/2014 Sb., o Plánu odpadového hospodářství České republiky.

⁵ Poslední taková zpráva se týká předchozího POH. K dispozici pouze v češtině, je z roku 2010. Nicméně, nový POH obsahuje novější posouzení tohoto plánu. Žádné hodnocení není ještě k dispozici pro samotný nový POH.

⁶ Zákon č. 185/2001 Sb.

⁷ Zákon č. 477/2001 Sb.

⁸ Rozhodnutí vlády č. 465/2010 - Pravidla pro zavádění environmentálních požadavků při zadávání veřejných zakázek státní a místní správy.

⁹ Usnesení vlády České republiky ze dne 24. července 2017 č. 531 o Pokynech pro uplatňování odpovědného zadávání veřejných zakázek platných v rámci veřejné správy a samosprávy. <http://sovz.cz/wp-content/uploads/2017/11/resolution-no.-531.pdf>

¹⁰ Hierarchie je stanovena v souladu s rámcovou Směrnicí o odpadech EU: (1) prevence odpadu, (2) přípravu odpadů určených k opakovanému použití, (3) recyklace (materiálové využití), (4) jiné využití (například energetické využití) a (5) likvidace.

¹¹ Revize č. 229/2014 Sb.

¹² Biologicky rozložitelný komunální odpad byl vyloučen ze skládkování pro období 2013 a 2020; 50 % z recyklovaného odpadu do roku 2020; množství skládkovaného odpadu kleslo (zákaz skládkování netříděného směsného komunálního odpadu a využitelného odpadu do roku 2024).

¹³ Definováno v souladu se Seznamu odpadů EU (Kapitola 20).

¹⁴ Nařízení Rady (ES) č. 1013/2006 Evropského parlamentu a Rady ze dne 14. června 2006 o přepravě odpadů.

¹⁵ Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko.

¹⁶ www.geology.cz/extranet-eng/sgs/mining-waste.

¹⁷ <http://monitor.statnipokladna.cz/en/2017>.

¹⁸ Obce, které zdědily odpovědnosti z bývalých okresů (okresy zanikly ke dni 1. ledna 2003) a převzaly většinu správy bývalých okresních úřadů. Tyto obce mají rozšířené „pravomoci“ v oblastech jako je vodní hospodářství, nakládání s odpady a ochrana životního prostředí, evidence obyvatelstva a sociální otázky.

¹⁹ Majitelé skládek jsou aktuálním zákonem o odpadech nuceni odkládat finanční prostředky pro rekultivaci a následnou péči o lokalitu. Povinné částky představují 100 Kč za tunu nebezpečného a komunálního odpadu a 35 Kč za tunu ostatního odpadu, včetně odpadu kvalifikovaného jako technologický materiál a azbestový odpad.

²⁰ Green Dot znamená, že subjekt platí organizaci odpovědnosti výrobce za zpětný odběr, třídění a využití obalového odpadu v souladu se směrnicí EU 94/62 / ES. EKO-KOM byla schválena v roce 2000 u PRO Europe jako držitel licence tohoto systému.

²¹ www.idis2.com

²² Vozidla kategorie M1 nebo N1.

²³ Směrnice ES 1907/2006 o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek a směrnice 2002/95 / ES a 2011/65 / EU omezující používání některých nebezpečných látek v elektrických a elektronických zařízeních.

²⁴ Tento systém se vztahuje na obaly, vozidla, elektrická a elektronická zařízení, baterie a akumulátory, zářivky a výbojky, pneumatiky a olej.

²⁵ Rozhodnutí vlády č. 938 (20.7.2009).

²⁶ Technologická agentura České republiky je součástí systému státní podpory pro aplikovaný výzkum, vývoj a inovace. Byla založena v roce 2009 na základě Zákona o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. TAČR je odpovědná za realizaci inovačních politik cílenou podporu projektů aplikovaného výzkumu, které pomáhají zvyšovat konkurenceschopnost a

hospodářský růst. Jeho největším programem, Alpha Program, podporuje aplikovaný výzkum a experimentální vývoj v oblasti vyspělých technologií, životního prostředí, energetiky a dopravy. Program Epsilon se zaměřuje na zlepšení postavení českého průmyslu prostřednictvím podpory aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje s vysokým potenciálem pro rozvoj rychlého zavádění do nových výrobků, výrobních procesů a služeb; jednou z jeho prioritních oblastí je udržitelnost energetických a surovinových zdrojů.

²⁷ Ověřování environmentálních technologií ETV, které je součástí Akčního plánu pro eko-inovace EU (https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv/about-etv_en) je nový nástroj, který umožňuje potvrzení ověření inovativní environmentální technologie kvalifikovanými třetími osobami zvanými ověřovací orgány. Na konci procesu ETV je vydáno prohlášení o ověření, které může být použito jako důkaz, že prohlášení jsou důvěryhodná a vědecky podložená. Inovace pak může očekávat snadnější přístup na trh nebo větší podíl na trhu, a riziko pro ty, kdo technologii kupují, je sníženo.

²⁸ https://ec.europa.eu/environment/ecoap/etv/ewa-fermenter_en

²⁹ ČMKBK je v provozu již více než dvě desetiletí, organizuje trhy v oblasti energetiky, průmyslové a zemědělské komodity. To je centrální tržiště pro obchodování s elektřinou a zemním plynem pro koncové zákazníky a pro obchodování se dřevem.

³⁰ Rozhodnutí vlády č. 465/2010 - „Pravidla pro zavádění environmentálních požadavků při zadávání veřejných zakázek státní a místní správy“.

³¹ Usnesení vlády České republiky ze dne 24. července 2017 č. 531 o Pokynech pro uplatňování a udělování odpovědných veřejných zakázek platných pro veřejnou správu a samosprávu. <http://sovz.cz/wp-content/uploads/2017/11/resolution-no.-531.pdf>.

³² Česká republika původně získala čtyřletou výjimku pro dosažení cílů EU na skládkování biologicky rozložitelného komunálního odpadu.

Zdroje

CENIA (2016), *Statistical Yearbook of the Environment of the Czech Republic 2015* (Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2015), Czech Environmental Information Agency, Prague, <http://www1.cenia.cz/www/node/717>.

CENIA (2009), *Environmental Technologies and Eco-innovation in the Czech Republic*, Czech Environmental Information Agency, Prague, [www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFVKXSCW/\\$FILE/environmental_technologies_and_eco-innovation_in_the_cr.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFVKXSCW/$FILE/environmental_technologies_and_eco-innovation_in_the_cr.pdf)

EC (2016) *Eco-innovation in the Czech Republic – Country profile 2014-15*, European Commission, Brussels, https://ec.europa.eu/environment/ecoap/sites/ecoap_stayconnected/files/field/field-country-files/czech_rep_eco-innovation_2015.pdf;

EC (2015a), *Construction and Demolition Waste management in the Czech Republic*, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/waste/studies/deliverables/CDW_Czech%20Republic_Factsheet_Final.pdf.

EC (2015b), *Public procurement – Study on administrative capacity in the EU Czech Republic Country Profile*, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/how/improving-investment/public-procurement/study/country_profile/cz.pdf.

- EC (2013), *Support to Member States in improving waste management based on assessment of Member States' performance*, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/pdf/Final%20Report%20_130507.pdf.
- EC (2017), *The EU Environmental Implementation Review Country Report: Czech Republic*, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/eir/country-reports/index2_en.htm.
- EEA (2016), *Prevention of hazardous waste in Europe: the status in 2015*, EEA Report No 35/2016, European Environment Agency, Copenhagen, www.eea.europa.eu/publications/waste-prevention-in-europe.
- EEA (2016), *Waste prevention in Europe: the status in 2014*, EEA Report No 6/2015, European Environment Agency, Copenhagen, www.eea.europa.eu/publications/waste-prevention-in-europe-2015.
- EEA (2015), *More from less: Material efficiency in Europe*, EEA Report No 10/2016, European Environment Agency, Copenhagen, www.eea.europa.eu/publications/more-from-less.
- EEA (2013), *Municipal waste management in the Czech Republic*, ETC/ETP Working Paper, European Environment Agency, Copenhagen, www.eea.europa.eu/publications/managing-municipal-solid-waste/czech-republic-municipal-waste-management/view.
- Eurostat (2017a), "Generation of waste by waste category, hazardousness and NACE Rev. 2 activity", *Waste generation and treatment* (database), <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (accessed June 2017).
- Eurostat (2017b), *Material flows and resource productivity* (database), <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- MIT (2015), *Action plan to support increasing self-sufficiency of the Czech Republic in raw material resources by substituting secondary raw materials for primary resources*, Ministry of Industry and Trade, Prague, www.mpo.cz/en/industry/politics-of-secondary-raw-materials-czech-republic/action-plan--221855.
- MoE (2017), "Response to the questionnaire for the OECD Environmental Performance Review of Czech Republic", Ministry of the Environment, Prague.
- MoE (2014a), *Waste Management Plan of the Czech Republic for the period 2015–2024*, Ministry of the Environment, Prague, [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/plan_odpadoveho_hospodarstvi_aj/\\$FILE/OODP-WMP_CZ_translation-20151008.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/plan_odpadoveho_hospodarstvi_aj/$FILE/OODP-WMP_CZ_translation-20151008.pdf).
- MoE (2014b), *Czech Republic's waste prevention programme*, Ministry of the Environment, Prague, [www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/predchazeni_vzniku_odpadu_navrh/\\$FILE/OO-EN_WPP_Czech-20150407.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/predchazeni_vzniku_odpadu_navrh/$FILE/OO-EN_WPP_Czech-20150407.pdf).
- Monier, V., M. Hestin and J. Cavé (2014), "Packaging waste in the Czech Republic", *Development of Guidance on Extended Producer Responsibility (EPR)*, European Union, Environment Directorate, Brussels.
- Kovanda J. (2013), *Material Consumption in the Czech Republic: Focus on Foreign Trade and Raw Material Equivalents of Imports and Exports*, Charles University Environment Center, Prague.
- OECD, Green public procurement, website, www.oecd.org/gov/public-procurement/green.
- OECD (2017), *OECD Environment Statistics* (database), www.oecd-ilibrary.org/environment/data/oecd-environment-statistics_env-data-en.

OECD (2016a), *Extended Producer Responsibility: Updated Guidance for Efficient Waste Management*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264256385-en>.

OECD (2016b), *Policy Guidance on Resource Efficiency*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264257344-en>.

OECD (2016c), *Science, Technology and Innovation Outlook 2016*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/sti_in_outlook-2016-en.

OECD (2016d), *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-cze-2016-en.

OECD (2015), *Creating Incentives for Greener Products: A Policy Manual for Eastern Partnership Countries*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244542-en>.

OECD (2013), Competition Policy Roundtables, *Waste management services*, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/daf/competition/Waste-management-services-2013.pdf.

SAO (2017), *Audit No. 16/23 Funds earmarked for implementation of measures related to waste management*, Supreme Audit Office, Prague.

SAO (2013), *Audit conclusion from audit no. 12/20, Funds collected in accordance with Act on Hazardous Waste Management*, Supreme Audit Office, Prague.

SAO (2011), *Audit conclusion from audit No. 10/14 Financial Means Earmarked for Measures Regarding the Waste Disposal*, Supreme Audit Office, Prague.

Technology Agency of the Czech Republic, website, www.tacr.cz/index.php/en.

Kapitola 5. Udržitelný rozvoj měst v České republice

Tato kapitola pojednává o ekonomických a ekologických podmínkách městských oblastí v České republice, se zvláštním zaměřením na Prahu a Litoměřice. Zkoumá hlavní výzvy pro města, týkající se udržitelného rozvoje měst a reviduje klíčové politiky a opatření, které řeší tyto problémy, jako jsou politiky pro využívání území, udržitelné dopravy a energetiky a vodního hospodářství, stejně jako roli víceúrovňové správy, investic a financí.

Statistické údaje za Izrael jsou poskytovány v rámci odpovědnosti příslušných izraelských orgánů. Použití těchto údajů ze strany OECD nijak nezasahuje do status Golanských výšin, východního Jeruzaléma a izraelského osídlení na západním břehu Jordánu v souladu s podmínkami mezinárodního práva.

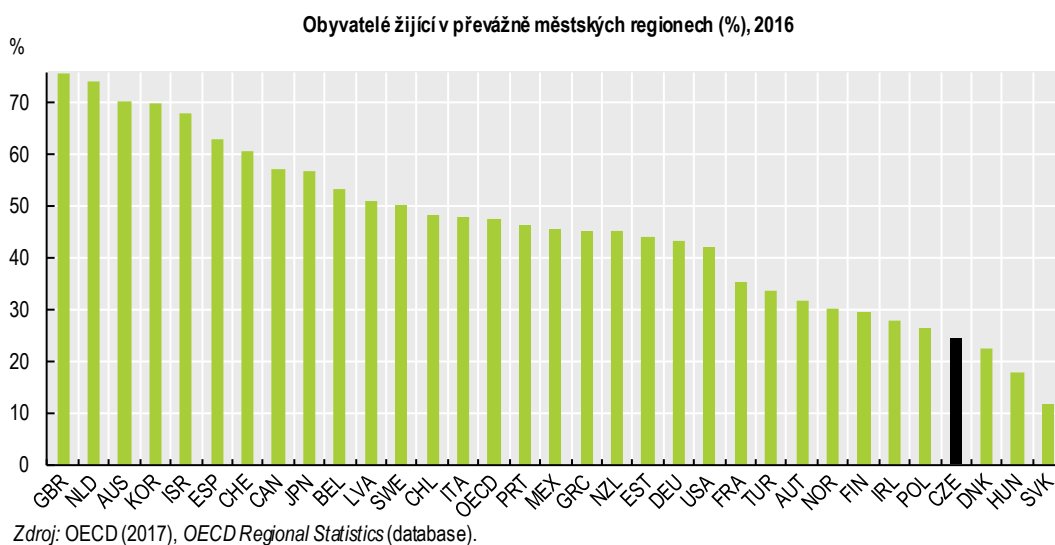
5.1. Přehled českých měst

Prosperita České republiky bude do značné míry záviset na tom, jak dobře zvládne podpořit svá města v oblasti hospodářského růstu a produktivity. Města se snaží pojmout více různorodé populace (starší osoby, přistěhovalci) a poskytovat služby lidem, kteří stále častěji mají bydliště mimo městská centra. Česká republika patří mezi nejméně urbanizované země OECD. Ovšem budování udržitelných měst a zlepšování kvality života v městských centrech při zachování životního prostředí a podpora ekonomického růstu, jsou kritickými otázkami.

5.1.1. Česká republika je suburbanizovanou zemí

Existují různé způsoby, jak urbanizaci definovat. Podle Českého statistického úřadu v roce 2016 žilo 73 % populace v městských oblastech⁸⁰ (ČSÚ, 2017a). Ovšem podle regionální typologie OECD,⁸¹ je Česká republika jednou z nejméně urbanizovaných zemí OECD, přičemž jedna čtvrtina obyvatel žije v převážně městských oblastech, což je polovina průměru OECD (Obrázek 5.1). Více než polovina české populace žije v přechodových regionech.

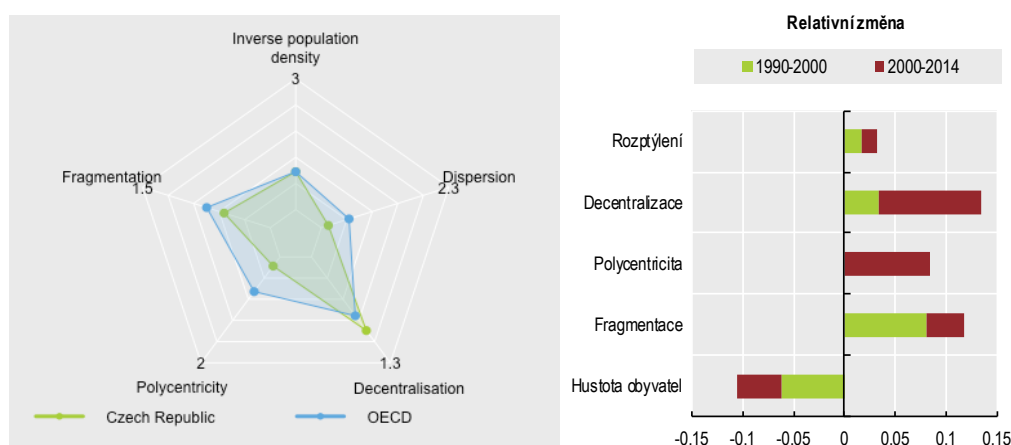
Obrázek 5.1. Česká republika patří mezi nejméně urbanizované země OECD.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723511>

Města s více než 100 000 obyvateli (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Liberec a Olomouc) představují 22 % z celkového počtu obyvatel a zabírají pouze 1,6 % území (ČSÚ, 2016). Od roku 2000 se počet obyvatel zvýšil v Praze, Plzni a Liberci a klesal v jiných velkých městech. Hlavní město a jeho okolí ve středních Čechách zažily nejsilnější populační růst, a u Prahy se očekává nárůst populace o 20 % do roku 2050 (OECD, 2017b). Jak ukazuje trend decentralizace na Obrázku 5.2, rostoucí podíl městského obyvatelstva žije mimo městská centra.

Obrázek 5.2. Zvyšující se podíl městského obyvatelstva žije mimo městská centra

Poznámka: Údaje založené na funkčních městských oblastech, ekonomická jednotka charakterizovaná hustě obydleným "městským jádrem" a "okolím", jehož trh práce je v součtu integrovaný s trhem jádra. Česká republika má 16 takových oblastí, které zahrnují téměř polovinu populace a 29% rozlohy. Hustota zalidnění průměrný počet obyvatel na 1km². Opačná hustota zalidnění: půda na obyvatele. Rozptýlení: standardní odchylka hustoty zalidnění. Polycentricita: počet tzv. vrcholů s vysokou hustotou zalidnění v městské oblasti. Fragmentace: počet fragmentů městské struktury na 1km² zastavěné plochy. Decentralizace: procento obyvatel žijících mimo oblasti s maximální hustotou zalidnění.

Zdroj: OECD (2018), *Towards Sustainable Cities: A New Perspective on Urban Sprawl*.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723530>

Vzhledem k tomu, že porodnost je nízká, hlavním přispěvatelem k růstu počtu obyvatel je vnitřní a mezinárodní migrace. V letech 2000-16 představovala 97 % nárůstu počtu obyvatel v Praze, 133 % v Plzni a 56 % v Liberci. Podíl v zahraniční narozených obyvatel na celkovém počtu obyvatel vzrostl ze 4 % v roce 2000 na 7 % v roce 2015 (z toho asi 40 % je ze Slovenska a Ukrajiny), což je výrazně pod průměrem OECD ve výši 13 %.

Populace ve velkých městech stárne. To má za následek dlouhodobé problémy spojené s bydlením, dopravou, vodou a dalšími veřejnými službami. Tyto problémy jsou spojeny s očekávaným nárůstem výdajů na důchody, zdravotnictví a dlouhodobou péči (OECD, 2016a). V Praze je největší věkovou skupinou v populaci skupina ve věku mezi 25 a 40 lety, částečně proto, že mladí lidé se tam stěhují za prací. Podíl dětí je menší, vzhledem k tomu, že se rodiny přesouvají na předměstí a k tomu, že porodnost je nižší než u předchozích generací (IPR, 2015).

Česká města mají relativně nízkou hustotu obyvatelstva podle standardů EU. Hustota obyvatelstva Prahy je v zemi největší, ale její úroveň hustoty je nízká ve srovnání s nejméně hustě obydlenými městy sousedních zemí (Tabulka 5.1). Samozřejmě že hustota obyvatelstva v Praze se liší podle městských částí (IPR Praha, 2015).

Tabulka 5.1. Česká města mají nízkou hustotu obyvatelstva

Hustota obyvatel místních správních celků,^a 2015

	Nejvyšší		Druhá nejvyšší		Třetí nejvyšší	
	Název	(Pop./km ²)	Název	(Pop./km ²)	Název	(Pop./km ²)
Rakousko	Vídeň	4 335	Rattenberg	3 641	Matrei am Brenner	2 617
Česká republika	Praha	2 538	Haviřov	2 340	Zastávka	2 139
Francie	Paříž 11. okrsek	42 138	Paříž 18. okrsek	33 798	Paříž 20. okrsek	33 117
Německo	Mnichov, zemské hlavní město	4 531	Ottobrunn	3 972	Berlin, město	3 837
Maďarsko	Budapešť	3 347	Szigethalom	1 860	Diósd	1 674
Polsko	Legionowo	4 008	Piastów	3 970	Swietochlowice	3 869
Slovinsko	Lublaň	1 044	Maribor	762	Isola	556
Slovensko	Košice - Sidliisko KVP	13 922	Košice – Západ	7 324	Košice - Nad jazerom	6 969

a) LAU2.

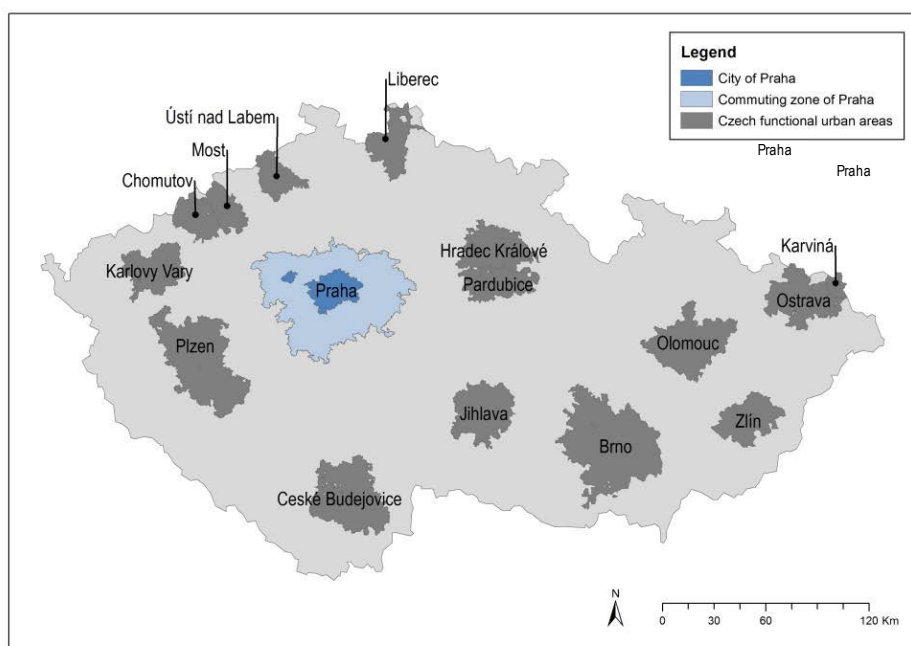
Zdroj: Eurostat (2016), *Města Evropy: statistické údaje o městech a předměstí*

Navzdory relativně stabilnímu trendu v množství zastavěné plochy v letech 2000-15, zábor ploch ze zemědělského půdního fondu pro silniční infrastrukturu po roce 2000 (Kapitola 1.) prudce vzrostl. Městské regiony zažily nejsilnější nárůst zastavěných území, ale protože tento růst byl předstižen růstem populace, plocha zastavěného území na obyvatele mírně poklesla (OECD, 2017c). Od roku 1990 jsou města stále více roztráštěná (Obrázek 5.2). Praha rostla díky nové výstavbě a začlenění odlehlých vesnic (IPR Praha, 2015).

5.1.2. Praha, Brno a Ostrava jsou důležitým zdrojem ekonomického růstu

S rozšířením definice měst o oblasti dojížděky má Česká republika 16 funkčních městských oblastí⁸² (FMO), které tvoří téměř polovinu z celkové populace (Obrázek 5.3).

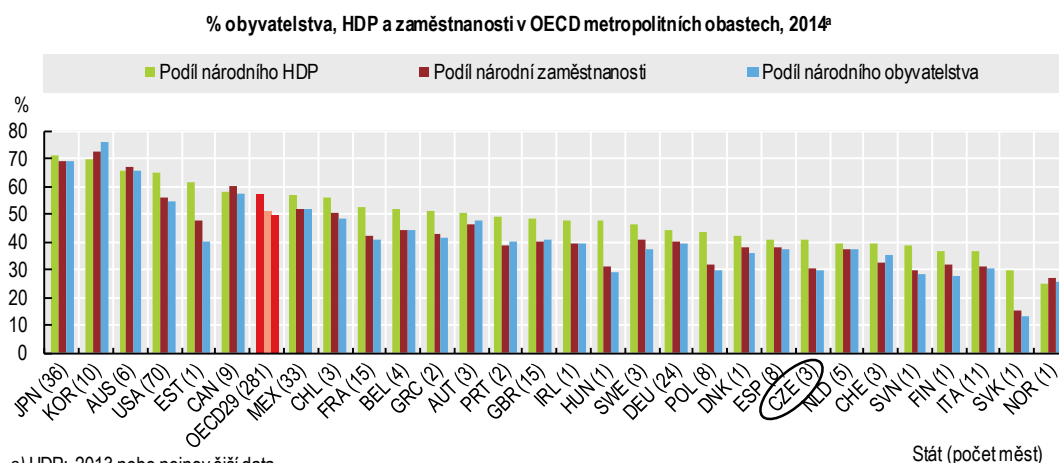
Obrázek 5.3. Česká republika má 16 funkčních městských oblastí

Poznámka: Tzv. jádro města Prahy podle definice OECD pokrývá celou oblast Prahy i nedaleké město Kladno.
Zdroj: OECD (2017), "The governance of land use in the Czech Republic - the case of Prague".

FMO Prahy, Brna a Ostravy jsou největší. Každá s více než 500 000 lidí zapadá do definice metropolitních oblastí. Představují 41 % HDP, 31 % pracovních míst a 30 % z celkové populace (Obrázek 5.4). To naznačuje, že jsou motorem hospodářského růstu země. Zvýšení produktivity a konkurenceschopnosti v těchto oblastech by tak mělo pozitivní dopad na celostátní úrovni. FMO Prahy zahrnuje území 435 obcí o různých velikostech, Brno 245 a Ostrava 67.

Obrázek 5.4. Metropolitní oblasti jsou hnací silou ekonomického růstu

a) HDP: 2013 nebo nejnovější data.

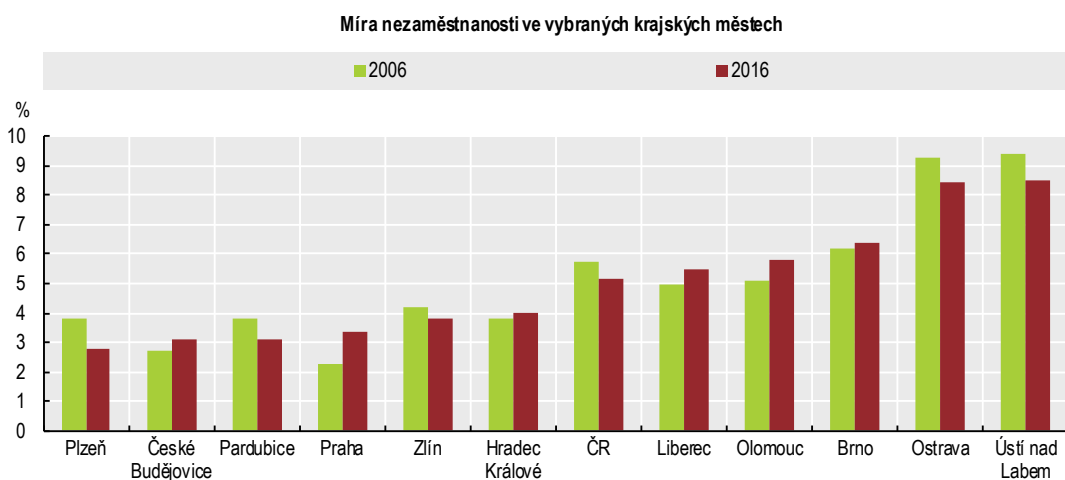
Zdroje: OECD (2017), "Metropolitan areas", *OECD Regional Statistics* (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723549>

Praha je zdaleka největší město s 1,27 milionu obyvatel v roce 2016. Vytváří téměř čtvrtinu HDP a jeho disponibilní příjem na obyvatele je o 30 % vyšší, než je celorepublikový průměr (ČSÚ, 2016). Sektor služeb představuje více než 80 % jeho přidané hodnoty. Druhým a třetím největším městem jsou Brno (377 000 obyv.) a Ostrava (292 000 obyv.). Většina ostatních měst je výrazně menší.

Míra nezaměstnanosti klesla od roku 2000 na úroveň, kterou se Česká republika dostala mezi ty nejlepší z OECD za rok 2016 (Kapitola 1.). Ovšem míra nezaměstnanosti v Brně a Ostravě zůstává vyšší, než je celorepublikový průměr (Obrázek 5.5). Míra nezaměstnanosti v Praze patří mezi nejnižší v zemi, ale v posledních deseti letech roste.

Obrázek 5.5. Míra nezaměstnanosti v některých velkých městech je nadále vysoká

Zdroj: CZSO (2017), "Employment, Unemployment" (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723568>

5.1.3. Městská populace je dobře vzdělaná

Městské populace obecně mají největší možnosti k dosažení vysokoškolského vzdělání. Praha a Brno mají největší podíl absolventů vysokých škol (24 %), dále pak Olomouc (21 %), Plzeň (16 %), Liberec (15 %) a Ostrava (14 %) (Krausová, 2014). Vysoký podíl vzdělaných obyvatel patří mezi výhody měst, neboť právě vysoce vzdělaní lidé jsou nejen v průměru produktivnější, ale také zvyšují úroveň produktivity méně vzdělaných rezidentů (OECD, 2015). Česká města dosáhla cíle stanoveného ve strategii Evropa 2020, aby alespoň 40 % z osob ve věku 30 až 34 let mělo dokončeno vysokoškolského vzdělání (EC/UN-Habitat, 2016). Nicméně, stejně jako v ostatních zemích EU, venkovské oblasti zaostávají.

V roce 2011 72 % osob zaměstnaných v Praze a 65 % v Brně a Olomouci pracovalo ve službách, zatímco v Ostravě, Plzni a Liberci téměř jedna třetina pracovala ve zpracovatelském průmyslu a stavebnictví (Krausová, 2014). Odborné a vědecké činnosti představují významný podíl pracovních míst v Praze a Brně: v roce 2016 56 % zaměstnaných v Praze pracovalo jako manažeři, odborníci, technici a pracovníci v příbuzných oborech, zatímco 26 % pracovalo v administrativní podpoře a ve službách a v prodeji.

Stejně jako v Maďarsku, Polsku a na Slovensku, riziko chudoby a sociálního vyloučení je nižší ve městech (8 %) než ve venkovských oblastech (11 %) a příměstských oblastech (10 %) (EC / UN-Habitat, 2016).

5.1.4. Města čelí hrozícímu propadu dostupnosti bydlení

Prístup k cenově dostupnému bydlení je velkým problémem

Cena, kvalita a dostupnost bydlení jsou závažným problémem. V Praze pouze 30 % obyvatel považuje za snadné najít dobré bydlení za rozumnou cenu ve srovnání s 65 % v Ostravě (EC / UN-Habitat, 2016). V Praze je poptávka vysoká, v roce 2016 průměrná cena za metr čtvereční bytu byla o 30 % vyšší než v Brně (OECD, 2017b).

Klíčovým problémem s bydlením je fyzická degradace sídlišť. Fyzická degradace se vztahuje nejen na stavby (nízká energetická účinnost, špatná technická kvalita, atd.), ale také na zanedbaná veřejná prostranství. Přestože již byly vynaloženy významné investice na regeneraci sídlišť zděděných ze sovětské éry, mnohá z nich postrádají dostatečnou údržbu. To má vliv na sociální soudržnost, jelikož bohatší rodiny se stěhují do lepších oblastí. Nedostatek finančních prostředků na komplexní regeneraci panelových sídlišť je zásadní problém. Regenerace je většinou omezena na fyzické rekonstrukce panelových domů (izolace, technická infrastruktura, okna). Obecně chybí systematický přístup k okolní zeleni, veřejným budovám a prostoru (Temelová et al., 2011).

Míra dokončených bytů se snížila i přes nárůst celkového bytového fondu

Celostátní celkový bytový fond vzrostl. Ovšem v průběhu let 2010-16 počet dokončených bytů poklesl: o 26 % u rodinných domů a 18 % u bytových budov (ČSÚ, 2017b). Z nové bytové výstavby v roce 2016 bylo 29 % bytových domů postaveno v Praze a 25 % domů ve středních Čechách. Počet vydaných stavebních povolení klesal rychleji v hlavním městě (o 37 %) než v okolním regionu (o 13 %), včetně povolení pro obytné budovy (pokles o 41 %, respektive 12 %). Zdlouhavý proces pro získání stavebního povolení přispěl ke zvýšení cen bydlení.

Česká republika má vysokou míru bydlení v osobním vlastnictví.

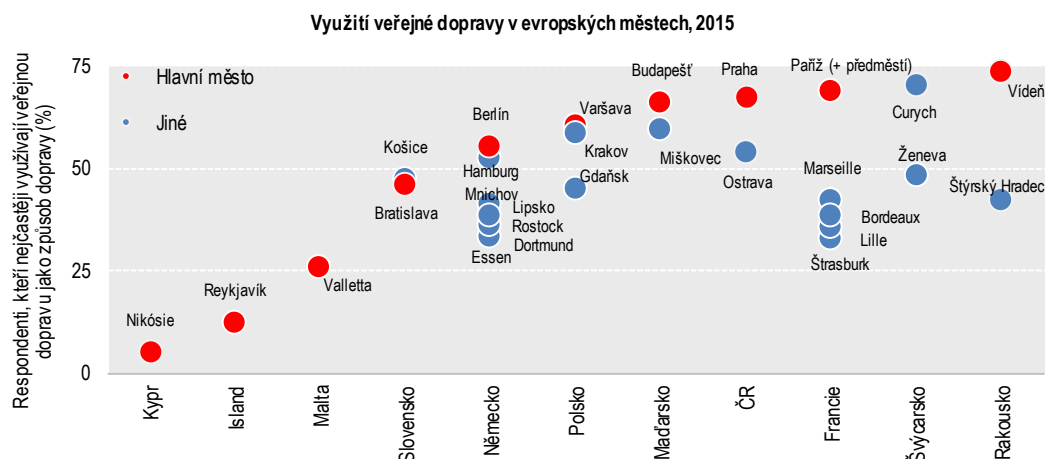
Stejně jako v dalších zemích východní Evropy, míra bydlení v osobním vlastnictví je vysoká (EC / UN-Habitat, 2016). Z obyvatel Prahy žije největší podíl v bytech v osobním vlastnictví (43 %), následuje nájemní bydlení (31 %), družstva a rodinné domy (11 % každé) a další ubytování (2 %) (ČSÚ, 2016). Stojí za zmínku, že 76 % nových domů postavených v Praze je určeno pro užívání majitelem a 24 % je na prodej. Procento bydlení v pronájmu je relativně nízké, což omezuje mobilitu pracovních sil. Neexistuje prakticky žádná výstavba bytů nebo domů k pronájmu. Co se týče bytových domů v Praze, počet nových družstevních domů dramaticky vzrostl, ze 70 dokončených v roce 2013 na až 252 v roce 2015. Velmi dostupná hypoteční sazba (2 % ročně) a hospodářský růst vedly v posledních letech ke zvýšení poptávky po domech a s tím rostly i ceny.

5.1.5. I přes efektivní síť veřejné dopravy vzrostlo, používání automobilů

Praha má integrovaný dopravní systém (metro, tramvaje, autobusy, vlaky, přívozy a lanovku), který pokrývá celé město a jednu třetinu Středočeského kraje. MHD je hlavním dopravním prostředkem obyvatel města (Obrázek 5.6). Od roku 2010 zhruba 1,2 milionu cestujících ročně využilo městskou hromadnou dopravu (MD, 2017). V roce 2016 většina lidí cestovala metrem (36 %), dále autobusem (32 %) a tramvají (29 %) (Hlavní město

Praha, 2017). Jako součást úsilí městské správy o modernizaci dopravní infrastruktury a její šetrnosti k životnímu prostředí stárnoucí vozy jsou nahrazovány vozy na CNG a elektrickými vozidly, se silným důrazem na zpřístupnění autobusů a tramvají osobám s omezenou pohyblivostí. Klíčovým výsledkem investice do městské dopravy je vysoká úroveň spokojenosti s kvalitou veřejné dopravy v Praze (86 %) a v Ostravě (81 %) (EC, 2016).

Obrázek 5.6. Veřejná doprava je hlavním způsobem používaným v Praze

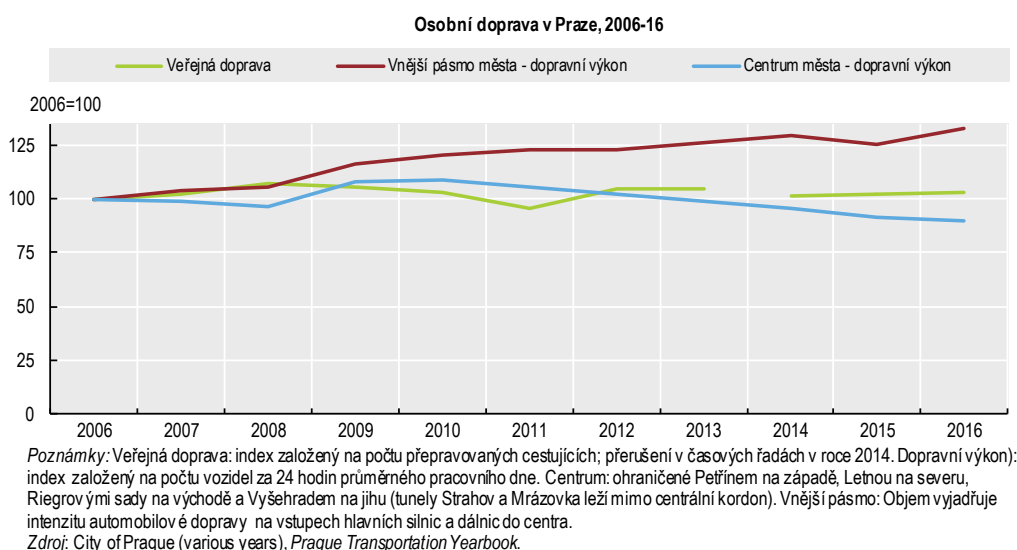

Poznámka: Respondenti mohli vybrat až dva druhy způsobů.

Zdroj: EC (2016), "Quality of Life in European Cities, Country report Czech Republic", *Flash Eurobarometer 41*.

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723587>

Přesto počet osobních automobilů vzrostl s tím, jak rostly příjmy a suburbanizace. V Praze se mezi roky 2010 a 2016 zvýšil o 25 %, rychleji než v jakékoli jiné oblasti. Výsledkem byly dopravní zácpy a problémy s parkováním, stejně jako hluk a znečištění ovzduší. V letech 2006-16, kdy počet cestujících, kteří využívají veřejnou dopravu, zůstal víceméně stabilní, se objem automobilové dopravy výrazně zvýšil ve vnějším pásmu města, ačkoli v centru poklesl (Obrázek 5.7) (Město Praha, 2017).

Obrázek 5.7. Objem automobilové dopravy ve vnějším pásmu Prahy roste.

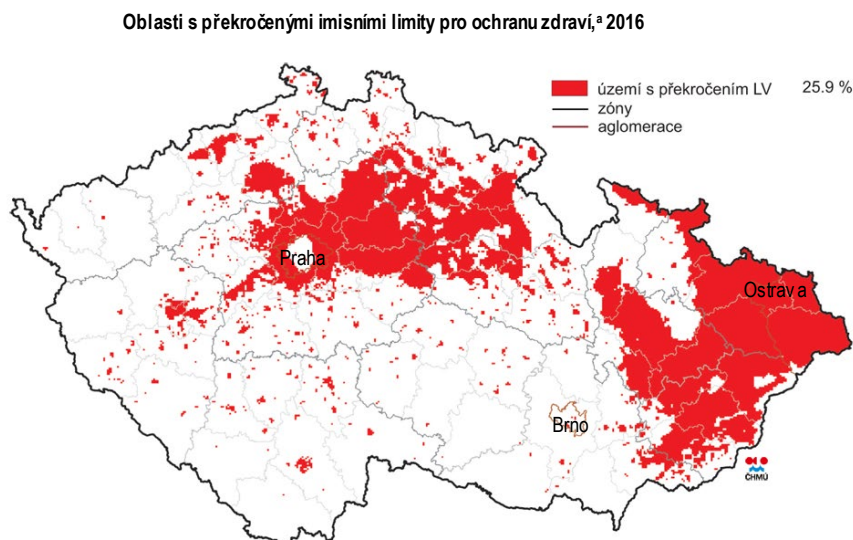
<http://dx.doi.org/10.1787/888933723606>

Praha postrádá infrastrukturu pro jiné typy dopravy. Je v pořadí 5 (z celkového počtu 100) podle indexu mobility udržitelných měst (Arcadis, 2017). Ovšem pouze omezený podíl obyvatel využívá kolo jako hlavní druh dopravy. Podpora cyklistické dopravy a zřízení potřebné infrastruktury jsou součástí městského územního plánu. Cyklistická řešení jsou integrována do nových budov a staveb.

5.1.6. Obyvatelé měst jsou vystaveni vyšším úrovním znečištění ovzduší

Obyvatelé měst jsou vystaveni vyšším úrovním znečištění ovzduší, i když v Brně v menší míře (Obrázek 5.8). V roce 2016 tvořily oblasti překračující mezní hodnoty pro ochranu zdraví 26 % území a 56 % obyvatelstva. Při zahrnutí ozonu, který zasahuje i do západních oblastí, podíl dosáhl 43 % a 59 %. Hlavními zdroji lokálního znečištění ovzduší jsou silniční doprava a spalování fosilních paliv pro vytápění obydlí. Moravskoslezský kraj je také zasažen průmyslovými zdroji a přeshraničním znečištěním ovzduší u polských hranic (Kapitola 1.). Kvalita ovzduší představuje nepřiměřeně vysoké zdravotní riziko pro obyvatele Ostravy (Tomášková et al., 2016).

Obrázek 5.8. Znečištění ovzduší je vyšší v městských, příměstských a průmyslových lokalitách

a) Roční imisní limit pro PM₁₀, PM_{2,5}, benzo(a)pyren, NO₂, olovo, kadmium, arsen, nikl a benzen, imisní limit pro CO (max. denní 8hodinový klouzavý průměr), denní imisní limit pro PM₁₀ a SO₂, hodinový imisní limit pro SO₂ a NO₂.
Zdroj: CHMI (2017), Grafická ročenka 2016.

Metropolitní oblasti jsou velkými spotřebiteli energie a emitenty skleníkových plynů. FMO v Karlovarském, Ústeckém, Moravskoslezském a Středočeském kraji a Praha představují tři čtvrtiny národních emisí CO₂ z výroby energie (EEA, 2017). I když nedostatek informací na územní úrovni brání srovnávání městských emisí skleníkových plynů, dostupné údaje naznačují, že emise v samotné Praze jsou nižší než v její zóně dojížděky (7 tun na obyvatele ve srovnání s 13 t/obyvatele ve FMO v roce 2008) (Hlavní město Praha, 2016; OECD, 2017d). V hlavním městě se celkové emise skleníkových plynů od roku 2005 snížily, ale podíl dopravy se do roku 2014 zvýšil na 29 %. Emise CO₂ na osobu v městských oblastech jsou obecně nižší než v méně hustě obydlených oblastech (OECD, 2013). České metropolitní oblasti by mohly být energeticky účinnější, pokud by byl dodržen kompaktnější model růstu města. Národní legislativa v oblasti ochrany životního prostředí, územního plánování a veřejného zdraví by měla být přezkoumána tak, aby podporovala kompaktní rozvoj měst.

5.1.7. Některá města směřují k udržitelnému přístupu k energii

Celkově se zdá, že povědomí o možnostech rozvoje obnovitelné energie je nízké. Města mají nedostatek informací o svém vlastním potenciálu, nemají žádné koncepční dokumenty a vykazují nízký podíl využívání obnovitelných zdrojů energie (Škopková, 2016). Nicméně v některých městech probíhají slibné iniciativy. Spotřeba paliva pro vytápění a ohřívání vody během posledního desetiletí klesá, zejména kvůli zvýšenému využívání plynových kotlů s vyšší účinností spalování. Spotřeba elektrické energie se neustále zvyšuje. Od roku 1994 správa města Prahy spustila Program čistá energie Praha, který poskytuje dotace na výměnu vytápění na tuhá paliva za to šetrné k životnímu prostředí a využívající obnovitelných zdrojů energie.

Litoměřice jsou jedním z průkopnických měst v podpoře čisté energie. Jejich strategické rozvojové a energetické plány mají za cíl, aby byly energeticky soběstačné město s nízkými emisemi uhlíku do roku 2030. Od roku 2000 Litoměřice prováděly opatření pro rozvoj

obnovitelných zdrojů energie v malém měřítku, například dotování soukromých solárních tepelných systémů. Od roku 2011 se městu podařilo uspořít 830 000 EUR prostřednictvím projektů v oblasti energetické účinnosti, a investovat finanční prostředky zpět do úspor energie prostřednictvím městského Fondu úspor energie. Město také pracuje na ambiciózní geotermální teplárně, která by mohla pokrýt potřeby 70 % jeho obyvatel, ale politická, technická a finanční podpora centrální vlády je zde zásadní. Jako poměrně malé město mají Litoměřice potíže získat přístup k finančním prostředkům na realizaci svých plánů a programů. Na podporu udržitelné energie, Litoměřice, města Chrudim, Kopřivnice a okres Brno-Nový Lískovec založila Asociaci energetických manažerů v roce 2014 (Pakt starostů pro klima a energetiku, 2014).

5.1.8. Obyvatelé měst mají téměř plný přístup k pitné vodě a zpracování odpadních vod

Většina českých obyvatel (94 %) má možnost připojení na veřejný vodovod, a ve velkých městech míra připojení dosahuje 100 %. Pitná voda je velmi vysoké kvality, a to zejména v dodavatelských zónách nad 5 000 obyvatel (SZÚ, 2017). Finanční podpora EU pomohla zlepšit vodohospodářskou infrastrukturu. Podíl vody ztracené přes úniky klesl z 21 % v roce 2006 na 15 % v roce 2016. V Praze míra klesla z 24 % na 14 %.

Podíl obyvatel připojených na veřejnou kanalizaci odpadních vod vzrostl ze 73 % v roce 2005 na 81 % v roce 2015, v souladu s průměrem zemí OECD (Kapitola 1.). Ve městech, včetně Prahy a Litoměřic, jsou téměř všechny domácnosti napojeny na kanalizaci. Česká republika splnila požadavky na sběr vody podle Směrnice EU o zpracování městských odpadních vod, ale ne cíle pro úroveň zpracování stanovených k roku 2010. Do roku 2014 pouze 3,5 % odpadní vody shromážděné v Praze prošlo přísnějším zpracováním, ve srovnání s 62,7 % celostátně (MŽP, 2017). To bylo z velké části způsobeno zpožděním při přestavbě centrální čistírny odpadních vod. Nová čistírna, která bude splňovat odpadních standardy EU, má být uvedena do provozu v roce 2018 (Wanner, 2015). Pražský kanalizační systém odvádí splaškovou a dešťovou vodu stejným potrubím, zatímco nová sídliště na okraji města mají oddílný systém kanalizace.

5.2. Městská správa

5.2.1. Územní rozdělení je roztržité

Česká republika je unitárním státem rozděleným do 14 krajů. Ústava (článek 99) předpokládá systém dvou úrovní místní správy, s obcemi jako základními územními samosprávnými celky a s kraji jako vyššími celky samosprávy. Mezi těmito dvěma úrovněmi neexistuje žádný hierarchický vztah. Stát může zasahovat do územní samosprávy jen tehdy, když to je stanoveno zákonem a za účelem prosazování práva. Ústava stanoví, že územní jednotky jsou společenství občanů, která mají právo na samosprávu. Statut určuje, kdy mají roli správních obvodů.

Ústava zaručuje nezávislou správu obcí zvoleným zastupitelstvem a radou. V roce 2016 komunální úroveň zahrnovala 6 258 obcí, včetně 604 měst, 26 statutárních měst a 223 městysů (ČSÚ, 2017c). Počet obcí je velmi velký ve srovnání se zeměmi podobné populační úrovně; například Švédsko má rovněž 10 milionů lidí, ale 290 obcí. Populace většiny českých obcí je nižší než 500. Podle zákona o obcích (zákon č. 128/2000 Sb.) obec s alespoň 3 000 obyvateli lze považovat za město. Statutární města (připadá na ně 34 % populace) mají zvláštní postavení udělené zákonem a mohou zřídit městské obvody s vlastním starostou, radou a zastupitelstvem (pouze osm měst zvolilo tuto možnost). Obce

mají právo hospodařit s obecním majetkem, přijímat obecní rozpočty, zakládat právnické osoby, přijmout program rozvoje obce, schvalovat místní územní plány a vydávat vyhlášky. Mají samostatnost ve správě svého majetku a finančních zdrojů a v oblasti místního strategického rozvoje a územního plánování. Počet obcí s postavením města vzrostl z 527 v roce 2004 na 604 v roce 2016.

Hlavní město Praha je na úrovni krajské správy. Zákon o hlavním městě Praze definuje práva a povinnosti jeho zastupitelstva a rady, jakož i těch pro městské obvody. Praha v rámci svých pravomocí vydává právní předpisy a nařízení, například stavební předpisy. Má pravomoci kraje a i obce. Souhra těchto úrovní vede ke komplexnímu plánování (OECD, 2017b). Město Praha je rozděleno do 57 městských částí (z nichž 22 jsou také správní obvody), ale rozhodující síla je na úrovni centrální pražské správy, na které se rozhoduje o decentralizaci odpovědností do čtvrtí. Například v Praze obec vlastní nemovitosti, ale decentralizuje řízení některých funkcí, jako je veřejné bydlení, na městské části. Na druhé straně se územní plánování provádí na centrální úrovni obce.

5.2.2. Rozdělení odpovědnosti v rámci různých úrovní řízení je složité.

Národní vláda hraje rozhodující roli v rozvoji měst prostřednictvím městské a regionální politiky, přijímáním právních předpisů a vypracováním národních strategií a programů.

Ministerstvo pro místní rozvoj má klíčovou roli při definování regionální, bytové a investiční politiky, v rozvoji bytového fondu, v poskytování rámce pro územní plánování, ve vydávání stavebních předpisů a v dohledu nad vyvlastňováním a v oblasti cestovního ruchu. Rovněž spravuje finanční prostředky na realizaci bydlení a regionální politiky a koordinuje činnosti spojené s bydlením s jinými ministerstvy a ústředními orgány státní správy. Kromě toho je národním koordinačním orgánem pro řízení a realizaci programů financovaných ze strukturálních fondů a kohezních fondů EU.

Kraje jsou odpovědné za středoškolské vzdělání, regionální silnice, veřejnou dopravu, zdravotnictví a všeobecné nemocnice, sociální pomoc a další oblasti, včetně několika funkcí souvisejících s plánováním a územním rozvojem: schvalují územně plánovací dokumentaci a dohlížejí na regionální hospodářský rozvoj a ochranu životního prostředí. Regionální samosprávy mohou vydávat závazné vyhlášky či nařízení v oblastech jejich nezávislé nebo pověřené správy. Obce jsou odpovědné za místní a územní plánování, veřejnou dopravu, místní komunikace, bydlení, využití území a prostorové uspořádání, ochranu životního prostředí a infrastrukturu (včetně vodního hospodářství a úpravy vody, dálkového vytápění a zpracování odpadu), zemědělství, poskytování základní zdravotní péče a sociální služby a místní rozvoj obecně. Kompetence a odpovědnosti místních samospráv, zejména obcí, v městských otázkách jsou stanoveny vnitrostátními právními předpisy.⁸³

Na obecní úřady jsou delegovány některé funkce centrální úrovně.⁸⁴ I když mají obce rovné postavení, jsou rozděleny do tří kategorií podle rozsahu své přenesené působnosti: 205 obcí s rozšířenou působností; 1 036 obcí s některými přenesenými pravomocemi (např. matriky, stavební úřady), včetně 388 pověřených obcí a „základní“ obce. Obce bez rozšířené působnosti jsou přiřazeny obci s rozšířenou působností, která pro ně plní řadu administrativních funkcí, jako například vedení záznamů o narozeních, úmrtích a svatbách. Většina obcí (přes 90 %) přenesla některé funkce na jiné obce. Obce s rozšířenou působností vypracují místní územní plány, regulační plány a urbanistické studie pro své území a pro přidružené obce bez rozšířené působnosti. Tyto plány musí být schváleny radou každé dotčené obce. Místní rady mohou také komentovat a podat námítky k zásadám územního rozvoje a územním plánům sousedních obcí (OECD, 2017b).

5.2.3. Chybí metropolitní přístup k plánování

Česká republika přijala integrovanější přístup k územnímu rozvoji tak, aby využila strukturálních a investičních fondů EU v určitých oblastech, a to nejen na podporu národní konkurenceschopnosti, ale také ke snížení územní nerovnosti. Nástroje pro použití těchto prostředků zahrnují integrované územní investice, integrované plány územního rozvoje a komunitně vedený místní rozvoj. Ovšem tyto investiční projekty brzdí nedostatek účinných opatření metropolitní oblastní správy, které podporují produktivitu a konkurenceschopnost. Integrované územní investice nemohou plně nahradit plánování metropolitní oblasti, protože se zaměřují na jednotlivé projekty. Například Praha nemá metropolitní územní plánování a její navrhovaný strategický plán pro metropolitní oblast nevypadá tak, že by zahrnoval významnou spolupráci s obcemi jinde ve středních Čechách. Vnitrostátní právní úprava neumožňuje Praze použití nástrojů plánování využití území mimo své administrativní hranice, na rozdíl od městského nebo funkčního přístupu k řízení metropolitní oblasti. Jakákoli budoucí opatření k posílení metropolitní koordinace by se měla zaměřit na územní plánování, včetně rozrůstání měst vyplývajícího z nedostatečné koordinace (OECD, 2016b). Navíc většina obcí je příliš malá na to, aby zajistila nákladově efektivní poskytování veřejných služeb. Nedostatek pobídek pro obce, aby se sloučily a vytvořily větší celky, má významné důsledky pro prostorové a územní plánování. Taková rozhodnutí jsou činěna na nejnižší místní úrovni, což často vede ke konfliktům, konkurenci a apatii, které brání kooperativnímu řešení. Území, která jsou funkčně spojena, nekoordinují společné prostorové strategie ani nevyužívají přístupů s důrazem na kolektivní veřejné blaho, jako je ochrana lesů, zemědělské půdy a přírodních lokalit. Aby smysluplně ovlivňovaly dopady otázek rozvoje měst, jako je využívání území a dopravy, na životní prostředí, musí orgány jednat na úrovni, která propojí centrální města a předměstí (OECD, 2015b).

V souvislosti s vysokou územní roztržitostí by přijetí metropolitního přístupu k řízení města mohlo posílit konkurenceschopnost a produktivitu a zajistit lepší výsledky městské politiky. Úsilí by mohlo stavět na tom, že obce mají právo spolupracovat s ostatními obcemi za účelem plnění úkolů v jejich kompetenci. Mohou dokonce vytvářet svazky obcí na ochranu a podporu svých společných zájmů v širokém spektru oblastí.⁸⁵ To znamená, že národní vláda by měla i nadále poskytovat podněty k inter-komunální spolupráci a společnému poskytování služeb. Smluvní ujednání a převody finančních prostředků by byly klíčovým nástrojem pro spolupráci: ústřední vláda by se zavázala k poskytování specifických výhod v metropolitních oblastech výměnou za silnější meziobecní spolupráci, stejně jako u francouzských inter-komunální grantů a mexického metropolitního fondu.

Identifikace konkrétních projektů pro metropolitní oblast (doprava, voda, kanalizace, dokonce i kulturní akce), budování metropolitního vlastnictví, nastavení spolehlivých zdrojů metropolitního financování, navrhování pobídek a kompenzací pro metropolitní kompromisy a prováděcí mechanismy pro monitorování a hodnocení by mohly vést k efektivním reformám správy metropolitních oblastí (OECD, 2015b). Reformy by mohly stavět na zkušenostech dopravního systému: metropolitní oblasti Prahy, Brna a Ostravy mají řídicí orgány (např. společně vlastněné společnosti), které provozují integrované dopravní systémy, úspěšně překonávají obecní hranice a snižují náklady, které jinak z fragmentace plynou (OECD, 2016a). Jedním ze slibných kroků k metropolitní strategii je, že Politika územního rozvoje z roku 2015 dává Ministerstvu pro místní rozvoj, hlavnímu městu Praha a Středočeskému kraji odpovědnost za provádění regionální studie zaměřené na interakci regionální infrastruktury pro koordinaci rozvoje a pro provádění územních studií o suburbanizaci a nesystémovém vývoji v této oblasti.

Další možností by bylo prozkoumat možnost vytvoření „metropolitních měst“, jako jsou ta v Itálii, kde 10 *città metropolitana* mají hlavní odpovědnost v oblastech, jako je územní plánování a hospodářský rozvoj. Italská vláda poskytla finanční pobídky prostřednictvím strukturálních fondů EU na podporu investic v metropolitním měřítku (OECD, 2015b). Česká republika má výhodu v tom, že některé obce mohou přenést odpovědnost na větší obce, které by mohly být základem pro česká metropolitní města. Pražský institut plánování a rozvoje (IPR Praha), hlavní plánovací orgán města, má nashromážděné zkušenosti, aby sloužil jako plánovací ústav na úrovni FMO (IPR Praha, 2017).

5.3. Politický rámec pro udržitelný rozvoj měst

5.3.1. Česká republika má silný strategický rámec pro udržitelný rozvoj

Česká republika 2030 stanovuje strategickou vizi pro udržitelný rozvoj (GOCR, 2017). Konsensuální rámec pro přípravu sektorových politik a akčních programů je východiskem pro strategické rozhodování v rámci jednotlivých resortů i pro meziresortní spolupráci. Každoroční Národní program reforem ČR, koncepční dokument pro stimulaci hospodářského růstu (GOCR, 2016) stanovuje priority a podává zprávu o klíčových opatřeních k provádění strategie Evropa 2020, a to i s ohledem na dopravu, životní prostředí, klima a energetiku. Strategie regionálního rozvoje 2014-20 se zaměřuje na podporu konkurenceschopnosti a snížení hospodářské, sociální a environmentální územní disparity (MMR, 2013). Definuje trvale udržitelný rozvoj jako jednu z prioritních oblastí pro metropolitní oblasti, velké aglomerace a regionální centra. Zahrnuje i) správu veřejných prostranství (budov, parků, přírodních stanovišť), ii) nakládání s odpady, iii) územní rozvoj (koordinaci územního plánování, funkční využití území, participace aktérů v územním plánování), iv) inteligentní řízení energie (úspora energie v budovách a dopravě, rozvoj biomasy a dalších místních obnovitelných zdrojů energie), v) snížení emisí do ovzduší a snížení hluku a vi) protipovodňová opatření.

Strategie Česká republika 2030 je hlavní platformou pro provádění cílů pro udržitelný rozvoj (CUR, Kapitola1.). Její prioritou je v regionech a obcích poskytnout rámec pro začleňování trvale udržitelného rozvoje v rámci regionálních a místních politik. Mezi jinými cíli přispívá k dosažení CUR 11 pro udržitelná města a obce. Rada vlády pro udržitelný rozvoj (RVUR) koordinuje provádění strategie České republiky 2030 a dalších otázek udržitelného rozvoje napříč ministerstvy (Kapitola2.). Její výbory pro udržitelné municipality a udržitelnou dopravu velmi souvisí s rozvojem měst. Ale národní vláda ne vždy plně implementuje doporučení RVUR, jelikož hlavní roli hraje politika. Navíc se zdá, že ne všechny zúčastněné strany mají stejnou úroveň vlivu na RVUR.

Politika územního rozvoje 2015 stanovuje priority plánování pro udržitelný rozvoj, koridory a plochy dopravní infrastruktury a oblasti očekávaného vývoje pro oblast energetiky a vodního hospodářství. Jejím cílem je zajistit integrovaný územní rozvoj ve městech a regionech, prevenci prostorové nebo sociální segregace v městském prostředí, podporu polycentrického rozvoje sídelní struktury, rozvoj zanedbaných lokalit a ochranu zemědělské a lesní půdy a zachování veřejné zeleně, zlepšení územní přístupnosti přes dopravní infrastrukturu při zachování propustnosti krajiny a minimalizovat fragmentaci krajiny, zlepšit veřejnou dopravní infrastrukturu, zajistit dopravní obslužnost bytových, rekreačních a výrobních prostor, a přijmout opatření ke zmírnění povodní. Politika stanovuje priority pro plánování rozvoje v metropolitních oblastech Prahy, Brna a Ostravy a v dalších velkých městech.

5.3.2. Zásady urbánní politiky poskytují specifický politický referenční rámec

V roce 2017 národní vláda aktualizovala Zásady urbánní politiky, rámcový dokument, aby tak navrhla pokyny a činnosti přispívající k udržitelnému rozvoji měst, koordinovala přístup přijatý na všech úrovních státní správy a zajistila realizaci Nové městské agendy UN Habitat (Box 5.1). Zásady, které odrážejí interdisciplinární a průřezový charakter městského rozvoje, jsou závazné pro ústřední vládu a jsou uváděny jako doporučení pro samosprávu měst. Jsou také základem pro nadcházející strategii regionálního rozvoje 2021+. Jsou platné do roku 2023, kdy mají být revidovány a znovu aktualizovány. Zásady mají za cíl zvýšit konkurenceschopnost a udržitelný rozvoj a zároveň podporovat koordinovaný a integrovaný rozvoj měst. Jedním z aspektů, který nové zásady možná zdůrazní, na základě zkušeností z Litoměřic a zemí OECD, jako je Švédsko, bude potřeba silného organizačního a individuálního vedení. Udržitelného rozvoje nelze dosáhnout bez politické a veřejné podpory. Stejně tak by měla být zdůrazněna podpora zapojení občanů do městského plánování.

Box 5.1. Zásady urbánní politiky v České republice

Zásady urbánní politiky předkládají výhled centrální vlády na postavení a význam měst pro hospodářský a regionální rozvoj.

- **Zásada 1: Strategický a integrovaný přístup k rozvoji měst.** Rozvoj měst vyžaduje dlouhodobou vizi a přiměřené nástroje plánování. Urbánní a regionální rozvoj nelze oddělit. Koncepce inteligentních měst by měla informovat o podpoře plánování na místní úrovni. Je nutné vytvořit vazby mezi městskými a venkovskými politikami a dalšími příslušnými politikami na různých úrovních řízení.
- **Zásada 2: Polycentrický rozvoj sídelní soustavy.** Růst a rozvoj velkých městských oblastí by neměly bránit rozvoji středně velkých a menších měst.
- **Zásada 3: Podpora rozvoje měst jako pólů rozvoje území.** Města by měla přispět k podpoře rozvoje venkova, znalostní ekonomiky a inovací ve výrobě. Obnova starých průmyslových areálů, investice do veřejné dopravy a zlepšení přístupu k bydlení a veřejným službám patří mezi klíčové priority.
- **Zásada 4: Péče o městské životního prostředí.** Strategické směry zahrnují přijímání opatření s cílem zabránit negativním dopadům změny klimatu, efektivní využívání zdrojů a energie, zachování zelených ploch, rovnováhu ve vztahu mezi venkovem a městy, ekologickou výchovou a osvětou.
- **Zásada 5: Zajištění implementace Nové městské agendy.** Rámec pro provádění Nové městské agendy musí být připraven.

Zdroj: MMR (2017), Zásady urbánní politiky, 2017 aktualizace.

5.3.3. Strategické plány měst jsou do značné míry v souladu s národními předpisy

Česká města mají strategické plány, jejichž cílem je poskytnout základní pochopení jejich dlouhodobého socio-ekonomického směru. Například Strategický plán rozvoje 2030 města Litoměřice dává přednost oblastem, jako je zvýšení atraktivity a prosperity města, prostřednictvím energetické nezávislosti a nízkých emisí a podpora efektivní správy města. Strategický plán hlavního města Prahy, aktualizovaná v roce 2016, se snaží podporovat

podnikání a kreativitu, podporovat účast a komunikaci občanů v městském každodenním životě, transformovat město na kulturní centrum, prosazovat sociální soudržnost a revitalizovat veřejná prostranství. Vypracování tohoto plánu vzešlo odspodu, protože zahrnovalo názory odborníků i obyvatel.

Strategický plán hlavního města Prahy rovněž stanoví základ pro zvládání povodní a odvodňovací plán pro město a plán rozvoje vodovodů a kanalizace. Předchozí plán přijatý v roce 2002 je strategickým nástrojem pro vedení plánování, investice a provoz opatření k řízení povodní a pro zajištění odtoku dešťové vody a odpadních vod. Plán vodovodů a kanalizací si klade za cíl zajistit dodávku pitné vody do města a čištění odpadních vod. Udává směr pro investice do vodovodů a výstavby kanalizační infrastruktury a vede společné akce se sousedními územími v oblasti vodního hospodářství. Město Litoměřice se naopak snaží udržet dešťovou vodu na svém území a provádí pilotní projekt na využití dešťové vody na radnici.

Ochrana životního prostředí a udržitelný rozvoj jsou klíčové priority českých měst. Například pro úsporu energie, diverzifikaci zdrojů energie a snížení emisí skleníkových plynů vypracovala správa města Prahy územní energetickou koncepci pro období 2013-33, v souladu se zákonem o národním hospodaření s energií a městským územním plánem. Koncepce usiluje o účinnosti v dodávkách a řízení spotřeby energie s cílem přispět k udržitelnému rozvoji města. Strategický plán Litoměřic si také klade za cíl do roku 2030 učinit město energeticky nezávislé, s vysokou mírou kvality života. Jejich Energetický plán města stanovila cíl pro rok 2030 a to snížit spotřebu energie o 20 % oproti roku 2012. V rámci svého akčního plánu se samospráva města snaží co nejvíce renovovat a rekonstruovat veřejné budovy pomocí obnovitelných zdrojů energie a přeměnit je na budovy s téměř nulovou spotřebou energie.

5.3.4. Uzavřená správa městské politiky převládá

Rozhovory pro toto hodnocení odhalily rozšířený názor, že městské, sociální a environmentální politiky jsou stále do značné míry prováděny samostatně, bez jednotného „zadání“ pro ministerstva co se týká provádění těchto politik. To naznačuje, že městská vize udržitelnosti nebyla komplexně zahrnuta do různých oblastí politiky. Zdá se, že sektorizace a specializace jsou v české státní správě velmi zakořeněné a i když tyto vlastnosti zajišťují jednoznačnost odpovědnosti, jejich nevýhodou je, že omezují schopnost ministerstev spolupracovat na celostních řešeních. Například na radnici Prahy neexistuje žádná správní jednotka zabývající se otázkami napříč sektory (Von Radecki et al., 2016).

Zdá se, že problémem není nedostatek koordinačních nástrojů, ale spíše v tom, jak nástroje fungují. Například RVUR neplní svoji roli mezioborové koordinátora politik udržitelného rozvoje, protože ne vždy dokáže rozhodování ovlivnit. Neexistuje žádná průřezová distribuce odpovědnosti za rozvoj měst napříč ministerstvy, která tak provádějí plánování a specifické činnosti pro svá odvětví nejen bez koordinace, ale také s malým odkazem na sebe navzájem. Alternativním přístupem by bylo, kdyby Česká republika provedla revizi fungování RVUR a jejích pracovních skupin v duchu švédské platformy udržitelných měst (Boverket, 2017). Pět centrálních agentur, které tvoří platformu, spolupracuje na klíčových otázkách udržitelného rozvoje. RVUR a její pracovní skupiny by měly podobně mít mandát pro konkrétní společné plnění a podporu spolupráce, koordinace, šíření znalostí a výměny zkušeností. Česká republika se mohla také rozdělit odpovědnosti napříč resorty více a jasněji stanovit jejich odpovědnost za rozvoj měst.

5.3.5. Model rozvoje 3C a větší podpora pro místní Agendu 21 by mohl zvýšit efektivitu urbánní politiky

České úřady by možná mohly chtít postupovat podle modelu rozvoje měst známého jako 3C (kompaktní, koordinovaný, propojený), kde bydlení a dopravní politika jsou ústřední součástí. Tento model může být explicitní ve strategických dokumentech rozvoje měst. Model 3C představuje ucelený přístup k rozvoji měst tím, že spojuje bydlení, územní plánování a dopravní politiku aby se usnadnila tvorba synergie v disciplínách rozvoje měst. Bydlení, například, není vnímáno jen jako základní infrastruktura, ale jako hodnota pro lokalitu, prostředí a služby. Toto spojení by bylo základem pro udržitelnost životního prostředí a napomáhalo orgánům v jejich úsilí o lepší hospodaření s vodou a prevenci před povodněmi, mimo dalších otázek.

Na místní úrovni by Česká republika mohla stavět na platformě Zdravá města, která je zaměřena na řešení determinantů zdraví prostřednictvím mezisektorových partnerství a zdůrazňuje spolupráci napříč organizacemi veřejného, soukromého, dobrovolného a komunitního sektoru.⁸⁶ Jak doporučovalo EPR z roku 2005, místní Agenda 21 (MA21) - dobrovolný nástroj udržitelného rozvoje na místní úrovni - má být realizována převážně prostřednictvím platformy Zdravých měst. U obcí, které agendu přijaly (180 v roce 2017, což představuje nárůst oproti 40 v roce 2006) se zdá, že vytvořily větší povědomí o životním prostředí mezi občany a hospodářskými subjekty (Květoň et al., 2014, CENIA, 2017). Národní vláda by měla dále podporovat iniciativu šířením jejích výhod mezi ostatními obcemi prostřednictvím Svazu českých měst a obcí a vyhodnocovat její výsledky. Pracovní skupina RVUR MA21 schválila metodické nástroje pro hodnocení iniciativ v rámci agendy. Doposud byly hodnoceny čtyři nejvýkonnější obce (Chrudim, Litoměřice, Jihlava, Kopřivnice).

5.4. Nástroje politiky

5.4.1. Územní plánování a využití území

Česká republika má relativně pevný, hierarchický systém plánování ...

Systém územního plánování v České republice je právně robustní; plánovací nástroje jsou jasně definovány a pravidelně aktualizovány, a mají jasnou víceúrovňovou strukturu (OECD, 2017b). V zemi je hierarchický systém, v němž plány na nižší úrovni musí být v souladu s plány vyšší úrovně. Národní Politika územního rozvoje 2015, na vrcholu hierarchie, obsahuje obecné pokyny pro plánování a specifické požadavky na udržitelný rozvoj, nastiňuje klíčové prostorové vztahy uvnitř země a související národní vládní cíle (např. oblasti důležité pro rozvoj technické a dopravní infrastruktury) a shromažďuje a analyzuje data související s regionálním a místním územním plánováním (MMR, 2015). Nicméně neurčuje vizi budoucího územního rozvoje. Spíše se většinou zaměřuje na identifikaci klíčových oblastí a koridorů pro rozvoj a ochranu - v některých případech i ve velmi podrobném měřítku.

Stavební zákon z roku 2007 zavedl zásady územního rozvoje jako nový nástroj krajské plánovací dokumentace. Poskytují podrobnosti o konkrétních oblastech politiky (jako jsou silnice) nebo pro území zvláštního významu, stanovují regionální priority územního rozvoje a koordinují městské územní plánování.

Na obecní úrovni existují tři druhy plánů. První územní plány ukazují povolené využití ploch a pokrývají celé území obce. Neexistuje žádná zákonná povinnost, aby byly místní

územní plány vydány, ale jakmile jsou vydány, jsou pro vlastníky půdy závazné. I když jsou přísně dodržovány, jsou často aktualizovány tak, aby vyhovovaly potřebám developerů. Druhé, regulační plány jsou připraveny pro specifické oblasti, jako jsou například zóny obnovy, a týkají se pouze malých částí obcí. Uvádějí další předpisy o podrobnostech povoleného rozvoje, jako jsou architektonické specifikace. Třetí územní studie jsou ad-hoc dokumenty, které regionální a místní orgány mohou zajistit pro vypracování řešení pro konkrétní problémy plánování. Nejsou závazné a nemají právní důsledky jak pro vlastníky pozemků, tak veřejné orgány. Územní studie nemají jasně definované obsahy a mohou být od široce pojatých strategických dokumentů až po přesné plány využití území.

Česká územní správa je ovlivněna nedostatkem koordinace mezi hospodářskou politikou a územním plánováním na všech úrovních státní správy. Regionální strategické a územní plány nejsou propojeny. Obecní územní plány nejsou vždy dobře napojeny na regionální územní plány. Neexistuje žádná přímá souvislost mezi prostorovým a územním plánováním a finančním plánováním: centrální vláda, kraje a obce často vypracovávají zákonné plány, aniž by je jasně ukotvili do veřejných rozpočtů. Zdroje a ambice se tak rozcházejí (OECD, 2017b). Je zapotřebí lepší integrace sektorových plánů v územním plánování za účelem koordinace investic.

System územního plánování je silně ovlivněn sektorovou politikou a zájmy, které může být obtížné sladit a přizpůsobit. Mezi příklady patří konflikty mezi i) ochranou památek a projekty v oblasti dopravní infrastruktury, a ii) přílehlými obcemi v případě nových investic do infrastruktury (např. silnice, cyklostezky, biokoridory) (OECD, 2017b). Účinnost strategického plánu měst je ohrožena tím, že jsou městskou správou vypracovány další komunální strategie a rámce, programy či sektorové koncepce, jakož i strategické plány na úrovni čtvrtí, a ty se nemusí řídit jeho cíli.

... ale v Praze intenzivní suburbanizace naznačuje laxní místní systém plánování využití území

Praha zaznamenala největší intenzivní urbanizaci a suburbanizaci ze všech obcí v České republice. Má velký podíl zemědělských a přírodních ploch na svém území,⁸⁷ ale urbanizace ovlivnila charakter krajiny a ochrana krajiny byla nedostačující (Hlavní město Praha, 2016). Pražská intenzivní suburbanizace naznačuje velmi tolerantní politiku využívání území, která přispívá k expanzivnímu a často rozpínavému vývoji. V letech 2000 až 2012 zastavěné pozemky v celém FMO Prahy vzrostly o 0,7 % ročně, ve srovnání s evropským průměrem OECD ve výši 0,4% (OECD, 2017b). Největší nárůst byl v zóně dojížděky, kde zastavěná plocha vzrostla o 1 % za rok ve srovnání s 0,3 % v městském jádru.⁸⁸ Zastavěná plocha na jednoho obyvatele v zóně dojížděky je mnohem vyšší, než je evropský průměr FMO OECD. To může částečně odrážet preferenci komerčních a průmyslových firem budovat provozy mimo administrativní hranice města, aby dosáhly na finanční prostředky EU ve Středočeském kraji. Mezi další faktory patří kulturní preference velkých předměstských domů. Zásady urbánní politiky naznačují, že formování venkovských a městských partnerství, s příslušnými venkovskými a městskými zúčastněnými stranami spolupracujícími na iniciativách zaměřených na kolektivní přínos pro všechny pomocí funkčního přístupu, může být cestou vpřed.

Praha potřebuje strategické územní plánování pro řízení urbanizace a ochranu životního prostředí

Pražský Strategický plán 2016 obsahuje tři strategické směry i) soudržná a zdravá metropole, ii) prosperující a kreativní metropole a iii) dobře fungující metropole. Metropolitní plán Prahy, na druhé straně, spíše než aby vymezil zóny a jejich funkce, popisuje vlastnosti plochy a to, jak může být zlepšena vzhledem k jejímu jedinečnému charakteru. Plán se zaměřuje na podporu rozvoje v zastavěných oblastech a na ochranu před zástavbou nezastavěných oblastí a polí. To tedy umožňuje zvýšit intenzitu využití ve vnitřních částech města a rozvoj zanedbaných zastavěných prostor.

Úřady v Praze pracují na plánu rozvoje veřejného prostoru se zaměřením především na charakter města. To zahrnuje strategii a manuál stanovující obecné zásady, pravidla a postupy pro rozvoj veřejných prostranství. Vypracování plánu je dlouhodobý proces aktualizací, které reagují na aktuální městské potřeby a investiční priority (IPR Praha, 2014).

Město je také v závěrečné fázi schvalování nového územního plánu pro omezování rozrůstání sídelní kaše a ochranu okolní zeleně. I když se nazývá Metropolitním plánem, zákonná omezení vedou k tomu, že se vztahuje pouze na obec, ne na větší metropolitní oblast, kde dochází k některým z největších růstů. Plán, postaven na kompaktním přístupu k rozvoji města, si klade za cíl soustředit a zintenzivnit využívání stávajících oblastí a rozvíjet brownfieldy, a téměř nepočítá ze zástavou na zelené louce. Dále si klade za cíl zalesnit otevřené plochy a tím co nejvíce zvýšit ekologickou stabilitu. Hlavní nevýhodou plánu se zdá být nedostatek odkazu na FMO či regionální priority. Slibnější strategii pro udržitelný rozvoj by bylo pracovat kooperativně napříč administrativou a sektory s cílem území chránit a spravovat.

Úřady by také mohly zajistit, aby se územní systém přeorientoval na prosazování obecných zájmů společenství. Důkladný regulační návrh naznačuje, že by územní rámce měly poskytovat co největší pružnost. Měla by se posoudit potřeba omezení a přínosů a nákladů, které vznikají, to vše s přihlédnutím k zájmům společenství jako celku. Úřady se poučily z minulé kritiky relativně uzavřených procesů, takže vypracování Metropolitního plánu bylo participativní, s velkým úsilím o zapojení veřejnosti, městských částí, developerů a dalších klíčových zúčastněných stran. Proces se také snažil řešit kritiku, že minulé plány využití území byly rigidní a neflexibilní, a že statické regulační dokumenty adekvátně nepodporují nová a inovativní využití. Nový plán činí z lokality základní jednotku, která je dána svou polohou ve městě, převažujícím charakterem zastavěné plochy a krajinou a kulturními a ekonomickými podmínkami. Rovnováhy zachování městské zeleně při vývoji kompaktního města, které poskytuje dostatek alternativ bydlení pro populaci, která roste, i když pomalu, není snadné dosáhnout.

Rozvoj brownfieldů je zásadní pro ochranu životního prostředí a překlenutí mezery finanční dostupnosti bydlení

Zanedbané lokality představují značný podíl na území většiny českých měst. Praha, například, má nepoužívané železniční stanice a továrny, které by mohly být nově použity. Dokonce sídliště vyžadují obnovu, aby byla pro obyvatele atraktivní. Rozvoj brownfieldů představuje cennou příležitost pro města, aby nedocházelo ke ztrátě zelených ploch, aby se rozvíjely městské prostory a byla provedena sanace již dříve kontaminované půdy. Taková místa jsou obvykle dobře napojena v rámci městských hranic, a nabízejí konkurenční alternativu pro investice na zelené louce. Avšak města mají potíže rekonstruovat tyto

oblasti, protože i) několik majitelů si nárokuje některé nemovitosti, ii) je jednodušší a levnější pro investory a atraktivnější pro potenciální uživatele stavět na novém pozemku, iii) je obtížné měnit využití území, neboť by se související plán musel upravit nebo by z něj musely být provedeny výjimky, iv) některá místa jsou vázána na historické využití a je obtížné pro města jej změnit, v) sanace území a dekontaminace může být nákladná a technicky složitá a vi) dialog mezi vlastníky a městskými úřady není vždy úspěšný.

Přestavba brownfieldů by nicméně mohla pomoci překlenout mezeru v dostupnosti bydlení a zvýšit udržitelné využívání hodnotného území. Zkušenosti z jiných zemí OECD naznačují, že finanční nástroje jsou klíčem k poskytnutí pobídky pro investice do brownfieldů a vedou k udržitelnějšímu využívání půdy; příklady zahrnují dotované pojištění, výstavbu osvobozenou od poplatků a daně z nemovitosti. Například Portugalsko ukládá vyšší daňovou zátěž pro výstavbu mimo městské oblasti a poskytuje daňové úlevy na podporu přestavby v centru města. Česká města by také mohla prozkoumat možnost zavedení i) revolvingových fondů rozvoje měst, ii) finančních nástrojů pro hodnotné území, jež mají pokrýt kapitálové náklady na investice v městě tím, že zachytí některé nebo všechny z výnosů z pozemku plynoucí z investic, nebo iii) partnerství veřejného a soukromého sektoru. Je důležité zdůraznit, že kvalita krajiny hraje důležitou roli v rozvoji brownfieldů. Belgické zkušenosti ukazují, že použití kulturního dědictví a zelených ploch jako pák pro získání veřejné podpory pro obnovu vedou k pozitivním výsledkům. Česká města by mohla prozkoumat kombinaci nástrojů, oceňování a ukazatelů, které mají za cíl se vyrovnat se složitostí regenerace brownfieldů. Místní samosprávy by měly zajistit, aby občané a investoři chápali zanedbané lokality jako cennou příležitost k zachování životního prostředí a k tvorbě hospodářského rozvoje spíše než jako nákladný problém. České úřady by mohly použít koncepce Smart City a strategií pro řízení obnovy měst. Korea, například, propojuje svou vizi chytrého města s regenerací měst a projekty veřejného bydlení. Chytrá města jsou vnímána jako nástroj pro řešení problémů měst a zlepšování kvality života použitím nových technologií ve městech.

Je zapotřebí specifického přístupu k regeneraci bydlení, se zaměřením na konkrétní aspekty, jako je fyzický úpadek nemovitostí, stárnutí obyvatelstva a sociálně-ekonomické struktury. Praha, například, by měla i nadále usilovat o rozvoj brownfieldů, o strategii využití půdy a kombinovat urbánní a sociálně-ekonomické politiky. To vyžaduje svou vlastní strategii, protože centrální zanedbané lokality představují největší možnosti rozvoje, které mají potenciál transformovat celé čtvrti a městské části. V jiných městech, například v Karviné, jsou zanedbané lokality mimo město (bývalé lokality těžby uhlí) nebo v blízkosti sídlišť (průmyslové zóny), a městské úřady i občané nemají povědomí o sociálních a environmentálních problémech s nimi spojených. Národní, regionální a místní politiky v oblasti brownfieldů ukazují rozdíly v tom, jak je problém pojat (Martinát et al., 2016).

5.4.2. Pražské stavební předpisy podporují lepší urbanizaci ...

Praha má nové stavební předpisy, schválené v květnu 2016, které jsou založené na urbanistických principech, jejichž cílem je vytvořit atraktivní čtvrti pro pěší a cyklisty s vysokou kvalitou veřejných a zelených ploch. Předpisy zdůrazňují, aby nové nebo změněné objekty vyhovovaly stávajícímu charakteru okolí. Také zdůrazňují význam stromů a zeleně v městské krajině, spolu s důležitostí nakládání s dešťovou vodou. Na rozdíl od jiných českých měst Praha může vydávat vlastní stavební předpisy, i když je národní vláda reviduje a může odmítnout ty, které budou posouzeny jako v rozporu se standardy. Nařízení z roku 2016 se zaměřuje na řešení roztržitosti městské struktury a s tím související ekonomické, environmentální a sociální dopady. Text obsahuje také tradiční městské plánovací nástroje, jako jsou uliční a stavební čáry.

Pražský územní plán je klíčový dokument upravující to, co se kde bude stavět. Je doplněn a uveden do praxe podle stavebních předpisů, které stanovují technické normy jako stavební výšku, umístění na pozemku, vzdálenost mezi budovami, výšku jednotlivých místností, počet parkovacích míst, atd.

5.4.3. ... ale zdlouhavý proces povolování výstavby ohrožuje jejich účinnost

Praha má zdlouhavý dvouступňový proces povolování výstavby, jehož součástí jsou i) územní řízení a ii) stavební povolení. Správní náklady jsou podle evropských měřítek nízké, ale doba k získání povolení je mnohem delší a proces je složitější, protože vyžaduje závazná stanoviska 23 úřadů. Naproti tomu administrativní náklady berlínského systému jsou vyšší, ale stavební úřad zajišťuje veškeré dokumenty potřebné pro projekt (OECD, 2017b).

Investor je zodpovědný za získání vyjádření od všech příslušných orgánů státní správy před zahájením procesu schvalování. Dále jsou informováni jednotliví sousedé o navrhovaném projektu přímo a jsou shromažďovány jejich připomínky nebo námitky. Mohou se zapojit i nevládní organizace. Během procesu stavebního povolení se kontroluje stavba a projekt. Opět platí, že investor musí získat vyjádření zúčastněných stran; proces je podobný územnímu řízení. Pokud projekt nesplňuje požadavky územního plánu, je nutná změna územního plánu, což může trvat jeden až dva roky a zahrnuje několik fází. Dvoufázový proces nabízí více prostoru pro námitky, které musí krajské orgány plánování řešit. Pokud některý z dotčených subjektů nesouhlasí s výsledkem, je možné požádat o stanovisko nebo rozhodnutí Ministerstva pro místní rozvoj. Nakonec je zde i možnost soudního odvolání.

5.4.4. Problémy přetrvávají v rozvoji udržitelné městské dopravy

V Praze, například, jsou naplánovány nebo byly nedávno dokončeny významné dopravní projekty (Box 5.2). Nicméně, nedostatek veřejné dopravy spojující město a odlehlé oblasti vedl ke zvýšení vlastnictví automobilů a dopravy. Praha plánuje postavit nové vnější a vnitřní obchvaty, které by měly snížit dopravní zácpy. Ale stavbu brzdí snahy převést silniční tranzitní dopravu pryč ze zastavěných částí města.

Prostřednictvím projektu s názvem P + rozvíjí Praha udržitelný plán mobility pro město a jeho předměstí, který by měl být dokončen v roce 2018.⁸⁹ Bude základním koncepčním dokumentem v oblasti mobility a dopravní infrastruktury, poskytující komplexní pohled na dopravní politiky k hlavním městě. Vize mobility s názvem Efektivní Praha je založena na zlepšení železniční dopravy s cílem usnadnit hromadnou dopravu s malým dopadem na životní prostředí. Zaměřuje se také na regulaci automobilové dopravy. Očekávaný přímý dopad provádění udržitelného dopravního plánu zahrnuje zlepšení přístupnosti, snížení znečištění, zvýšení efektivity přepravy osob a zboží, vytváření atraktivních, vysoce kvalitních veřejných prostor a zvýšení bezpečnosti silničního provozu.

Zdá se, že politická podpora pro alternativní druhy dopravy chybí. Nicméně vedení Prahy plánuje výstavbu cyklistické infrastruktury a podporovat infrastrukturu pro pěší. Vzhledem k rostoucímu používání automobilů v regionu bude mnohem více potřeba podporovat udržitelnou mobilitu, například sdílení automobilů, systém parkovišť park&ride a jed', regionální železnici a zóny s nízkými emisemi (OECD, 2017b). Program ke zlepšení kvality ovzduší v Praze 2016 je právem spojen s dopravními strategiemi zohledňujícími integrovanější přístup k rozvoji měst. Ministerstvo dopravy vede průřezové ministerské úsilí pro nalezení způsobů, jak podporovat zelenou mobilitu. Menší obce, jako Litoměřice, také podporují udržitelnou mobilitu, například prostřednictvím zavedení elektromobilů a elektrokol pro zaměstnance města.

Box 5.2. Zlepšení veřejné dopravy v Praze

S cílem vypořádat se s rostoucím používáním automobilů podniklo hlavní město Praha řadu opatření, jako jsou parkovací místa s preferencí pro obyvatele, a zároveň zvýšení cen a omezení doby parkování. Zlepšení veřejné dopravy se zaměřilo na rozšíření a modernizaci metra, systém tramvají a autobusů a integraci jízdného, jízdenek, tras a koordinaci mezi 17 provozovateli veřejné dopravy v metropolitní oblasti. Od roku 1990 do roku 2016 se metro v Praze rozšířilo z 39 km na 65 km a tramvajové sítě z 130 km na 143 km. Autobusová síť (městské, příměstské a regionální autobusy) byla rozšířena na 2 611 km. Bezpečnost silničního provozu se také zlepšila, úmrtnost klesla z 94 osob v roce 1990 na 21 v roce 2016. Integrovaný dopravní systém provozuje 3 linky metra, 33 tramvajových linek, 320 autobusových linek, 29 železnic, 1 lanovku a 6 přívozů. Jednou z největších priorit je stavba čtvrté trasy metra. Rozšíření trasy A v roce 2015 byl jeden z hlavních úspěchů veřejné dopravy města posledních let.

Zdroj: EC/UN-Habitat (2016), Stav evropských měst 2016; Město Praha (2017), Ročenka dopravy města Prahy 2016; Kruml (2015), Plány na rozšíření trasy A metra a další výstavby sítě.

Praha, aby zlepšila mobilitu a snížila úroveň znečištění, stejně jako ostatní metropolitní oblasti v zemi, potřebuje propojit nová dopravní řešení s politikami pro bydlení a územní rozvoj. Mnoho lidí dojíždí do města každý den z koncentrované sítě přilehlých obcí. Počet těchto oblastí rapidně vzrostl, přesto, že je dostatek pozemků na území města k zástavbě. V americkém státě Kalifornie je dopad nové výstavby na přepravní vzdálenosti výslovně vázán na ambiciózní cíle ke snížení emisí skleníkových plynů. Zvýšení nabídky cenově dostupného bydlení a spojení pro obyvatele s nízkými příjmy s oblastmi zaměstnanosti jsou také důležitou hybnou silou státních předpisů. I když kompaktní výstavba není zmiňována jako priorita, požadavek na posouzení dopadu nové výstavby na dopravu podporuje kompaktnější výstavbu a konektivita je výslovně uvedena jako cíl v dokumentech státní politiky.

5.4.5. Pokrok v oblasti energetické účinnosti je pomalejší, než se očekávalo

Podpora udržitelné energie je jedním ze základních cílů Státní energetické koncepce (Kapitola 1.). Zlepšování energetické náročnosti budov má dle Národního akčního plánu energetické účinnosti přispět největším objemem úspor energie (Kapitola 3.). Ovšem dotačním programům pro renovaci budov⁹⁰ chybí koordinace. Existuje také prostor pro zlepšení dodržování povinností vyplývajících ze Směrnice EU o energetické náročnosti budov (2010/31 /EU).

V rámci Operačního programu „Praha – Pól růstu České republiky 2014-2020“ Evropská unie finančně podporuje udržitelnou mobilitu a projekty úspory energií (Hlavní město Praha, 2015). I když žádosti o dotace na projekty na úsporu energie ve veřejné dopravě a na vybavení městských komunikací pokračovaly, čerpání z fondů EU pro renovaci městských budov bylo nízké (Hope Group a Naviga 4, 2017). Výsledkem je, že Praha není na správné cestě ke splnění svého střednědobého cíle na úsporu energie ve veřejných budovách. V Litoměřicích mohou občané kombinovat malé dotace od města se státními dotacemi a dostat se až na šest let finanční návratnosti u solárních zařízení. Město získalo několik ocenění v České solární lize. Asi 5 % domácností ohřívá vodu solárním systémem, což pomáhá snížit emise částic a SO₂ (Dutkevicova, nd). Energetický plán města z roku 2013 očekává úspory 20 % energie do roku 2030 ve srovnání s úrovní roku 2012.

Fotovoltaické systémy byly instalovány ve veřejných budovách a školách. Část vytvořených úspor slouží k úhradě dalších projektů energetické účinnosti a obnovitelných projektů - 30 % úspor připadá do Fondu úspor energie pro tento účel, 35 % do obecního rozpočtu, 30 % se vrací příspěvkovým organizacím, kde byly úspory dodrženy a 5 % je použito na odměny pro kompetentní pracovníky.

5.4.6. Česká města čelí trvalému ohrožení povodněmi a suchem.

Česká republika již má vysoký stupeň povodňového rizika a od změny klimatu se očekává, že povede k větším srážkovým extrémům a proměnlivosti klimatu obecně (Evropská platforma přizpůsobení se klimatu, 2016). Stojí také za zmínku, že zpevnění povrchů při peri-urbanizaci vedou ke spuštění environmentálních dopadů, včetně rizika povodní. Národní vodní politika si klade za cíl i) chránit vodu jako složku životního prostředí, ii) chránit před povodněmi a dalšími škodlivými účinky vod, a iii) podporovat dlouhodobě udržitelné využívání vodních zdrojů, zejména pro zásobování pitnou vodou.⁹¹

V případě Prahy se město nachází v srdci české pánve a je obklopeno vysokými kopci. Rozděluje jej řeka Vltava, která je náchylná k občasným záplavám. Eroze podél jejích břehů a ochrana před povodněmi jsou rozhodujícími prvky územního plánování pro město. V roce 2002 zažila Praha rozsáhlé záplavy, kdy došlo k silnému poškození infrastruktury, bydlení a životního prostředí. Intenzivní způsoby zemědělství, lesnických postupů a správy vodních toků a povodí výrazně snížili retenční kapacitu krajiny, což zvyšuje riziko povodní. Město investuje do protipovodňových opatření podél řeky (Box 5.3). V roce 2014 městské úřady schválily Koncepti pražských břehů, zaměřenou na koordinaci plánů a investic ústřední správy, hlavního města Praha a soukromých investorů, aby se oblast kolem řeky stala veřejným prostorem, s volně dostupnými břehy v rámci celého prostoru města.

Box 5.3. Protipovodňová opatření v Praze

Silné záplavy Praha zažila v roce 2002 a způsobily škodu ve výši 24 miliard korun (1 miliarda EUR) na infrastrukturu, bydlení a životním prostředí. Klimatická změna zvyšuje pravděpodobnost podobných situací v budoucnu, ale město dosud nemá strategii pro řešení dopadů změny klimatu. Jeho strategický plán, v současné době aktualizovaný, zmiňuje předběžná opatření pro adaptaci. Očekává se, že do roku 2018 město vypracuje svou strategii adaptace. Po povodních v roce 2002 magistrát zavedl protipovodňová opatření spočívající hlavně v šedé infrastruktuře, například v pevných a mobilních bariérách nebo v bezpečnostních ventilech v kanalizační síti podél řeky Vltavy. Město také urychlilo rozvoj odolnějšího systému pro zvládnutí povodňových rizik.

Náklady a přínosy protipovodňových opatření byly vypočteny pro 20, 50, 100 a 500leté povodně. Odhadované celkové náklady dosáhly v roce 2013 částky 145,94 milionů EUR. Odhadované výhody zahrnují ochranu před poškozením obytných budov, infrastruktury, průmyslových budov a zařízení, vyhnutí se evakuací občanů a čištění a dalších nákladů spojených s ochranou životního prostředí a kulturního bohatství. Odhaduje se, že i v případě pouze jedné 50leté povodně v průběhu očekávané životnosti v délce asi 80 let by výhody převážily nad náklady, a to i včetně každoroční údržby a skladování. Systém protipovodňové ochrany Prahy je nyní hotov a chrání většinu města před dopadem až 500leté povodně. Celkem je 52,5 km² dřívě ohrožené oblasti nyní chráněno. Méně hustě osídlené oblasti mají omezenější ochranu.

Zdroj: Evropská platforma přizpůsobení se klimatu (2016), Realizace protipovodňových opatření na ochranu hlavního města Prahy.

Kritickým problémem pro česká města je vybudování systémů, které by odváděly dešťovou vodu, a zároveň ji nemíchaly s odpadní vodou. V Praze má oddělené systémy pro dešťovou vodu a odpadní vody pouze nová výstavba. Je to drahý a technicky náročný projekt pro všechna města. V některých z nich, jako v Praze, opravy pěších tras zahrnují budování odvodnění zpevněných ploch takovým způsobem, aby voda nebyla odváděna na ulici, ale vsakovala se do trávy. K uspokojení poptávky po vodě Praha nadměrně využívá své zdroje podzemní vody, které se nemohou dostatečně obnovovat, a voda musí být přiváděna odjinud, což zvyšuje náklady. Aby Praha restrukturalizovala svou vodohospodářskou politiku, musí město přijmout holistický přístup, s ohledem na své jedinečné vlastnosti, a to i na úrovni předměstí. Vývoj v oblastech, jako je zeleň, turistická zařízení, budovy a dojížděkové trasy by měly být harmonizovány s řešeními v oblasti vod. Dlouhodobé úvahy v plánování v oblasti vod, spojené s územním plánováním, by byly cestou k vyrovnání potřeby a dodávek vody.

5.4.7. Města vyžadují různé ekonomické nástroje pro rozvoj měst*Fiskální nástroje jsou někdy v rozporu s územními cíli*

Praha má širokou škálu fiskálních nástrojů, které by mohla využít efektivněji ke splnění svých prostorových cílů (OECD, 2017b). Například, nízké poplatky za parkování motivují dojížděku autem, ale národní legislativa omezuje částku, která má může být vybrána za poplatky na parkování a za umožnění vjezdu. Jedná se o důležité nástroje pro prostorové a dopravní řízení a jejich použití by mělo být přehodnoceno.

Daně z nemovitostí by mohly být rozlišeny podle územní úrovně, aby podporovaly kompaktnější města. Sazba by měla vycházet z hodnoty daně nemovitosti, spíše než z velikosti, aby odrážela externalitu vývoje a podporovala více udržitelné využívání území. Praha nevyužívá fiskálních nástrojů na podporu hustoty i přes to, že se jedná o klíčový prostorový cíl. Město by mohlo využít například přenos práv na výstavbu⁹² na zachování otevřených prostorů a omezenou hustotu v okrajových oblastech s nižší úrovní služeb a zvýšit hustotu v oblastech s dobrou úrovní služeb. Další důležitý nástroj, investiční pobídky na obnovu brownfieldů, by mohl pomoci rychleji splnit cíle města v tomto ohledu tím, že nabídne dotace či granty. Takové pobídky mohou také obsahovat další kritéria, jako je například vytváření vysoce kvalitních veřejných prostor v rámci projektu. Diferencovaná hotelová daň, s vyšší úrovní v městském jádru, by mohla podporovat návštěvníky, aby pobývali v odlehlých oblastech, a tím se zmenšil dopad na životní prostředí z cestovního ruchu v oblastech s vyšším využitím.

Fiskální a územní plánování jsou nedostatečně koordinované. Například se neposuzují fiskální důsledky územních plánů. IPR Praha analyzuje rozdílové náklady mezi výstavbou ve vnitřních oblastech a v okrajových oblastech.

Využití environmentálních daní a poplatků by se mohlo zlepšit

Řada environmentálních daní a poplatků je zavedena, ale jejich sazby jsou příliš nízké k dosažení cílů v oblasti životního prostředí (Kapitola 3.). Česká města by mohla použít kombinaci fiskálních nástrojů ke snížení dopravních externalit, včetně poplatků za přetížení dopravy, daně z vozidel, dotací pro čistá vozidla a veřejnou dopravu, a vyšších poplatků za parkování. Rozhodnutí o kombinaci nástrojů by měla vycházet z typu problému a nákladů na řešení.

Sazby za vodu v Praze jsou pod průměrem statutárních měst (PVS, 2016). Další města, včetně Brna, Ostravy a Olomouce, mají ještě nižší ceny. Poplatky za vodu pokryjí provozní náklady pro zásobování pitnou vodou a kanalizační infrastrukturu (OECD, 2012b). Ovšem sazby zůstávají příliš nízké na to, aby pokryly obnovu infrastruktury a nové investice, částečně proto, že právní předpisy brání tomu, aby odpisové náklady byly v nastavení sazeb plně zohledněny (Kapitola 3.). Národní vláda by měla zvážit změnu poplatků za vodu, aby pokrývaly údržbu infrastruktury a obnovu.

Poplatky za komunální odpad jsou příliš nízké na to, aby pobízely ke snižování tvorby odpadu a k recyklaci (Kapitola 4.). V Praze poplatky zahrnovaly 56 % nákladů na poskytování služeb v roce 2014 a podíl neustále v uplynulém desetiletí klesal (Město Praha, 2016). Tvorba komunálního odpadu rostla v letech 2005-11, poté se stabilizovala. Zatímco energetické využití vzrostlo, materiálové využití neprokázalo skutečný pokrok od roku 2009.

5.4.8. Zapojení komunit se zdá silné, ale je třeba udělat víc, aby se udržela dynamika

IPR Praha podporuje participační plánování, aby se sladily názory nejrůznějších zainteresovaných stran, předcházelo se konfliktům a přispělo k dlouhodobému konsensu. Předpokladem je, že se ušetří čas i lidské a finanční zdroje, a usnadní se zapojení okrajových skupin do městského plánování. IPR Praha vydalo Manuál participace, aby zaměstnanci veřejné správy chápali participační procesy a aby se zlepšila jejich schopnost zapojit obyvatele do územního a strategického plánování a navrhování veřejných prostranství a infrastruktury. Například v roce 2015 se během rekonstrukce Vinohradské třídy občané zapojili do přípravných prací a zlepšení koncepce městského projektu

připraveného ze strany IPR Praha.⁹³ Nedávno byli do participativního procesu o aktualizaci strategického plánu Prahy zahrnuti odborníci i široká veřejnost.⁹⁴ Hlubkové rozhovory, semináře, pracovní skupiny a konzultace byly organizovány tak, aby vytvořily společnou vizi, a nastavily priority rozvoje. Ovšem Veselý a Vacek (2013) tvrdí, že většina českých obcí stále nedůvěřuje participačním procesům, protože se obávají občanských protestů. Přesto je to právě nedostatek participace a informací, které vedou k sociální nespokojenosti. Autoři tvrdí, že účast obyvatel je na revitalizaci veřejných prostranství nezbytná, aby se zvýšila identifikace místních obyvatel s veřejným prostorem.

Litoměřice také mají mechanismy, které podporují účast veřejnosti, například prostřednictvím Fóra Zdravých měst, kde veřejnost určuje prvních deset problémů, které by obec měla řešit v daném roce. Konají se kulaté stoly a diskusní skupiny s cílem analyzovat konkrétní problémy a projekty. Obec také vydala akční plán pro rozvoj spolupráce s podnikateli. Každý projekt města musí být v souladu s plánem a podroben posouzení o udržitelnosti s ohledem na ekonomické, ekologické a sociální dopady.

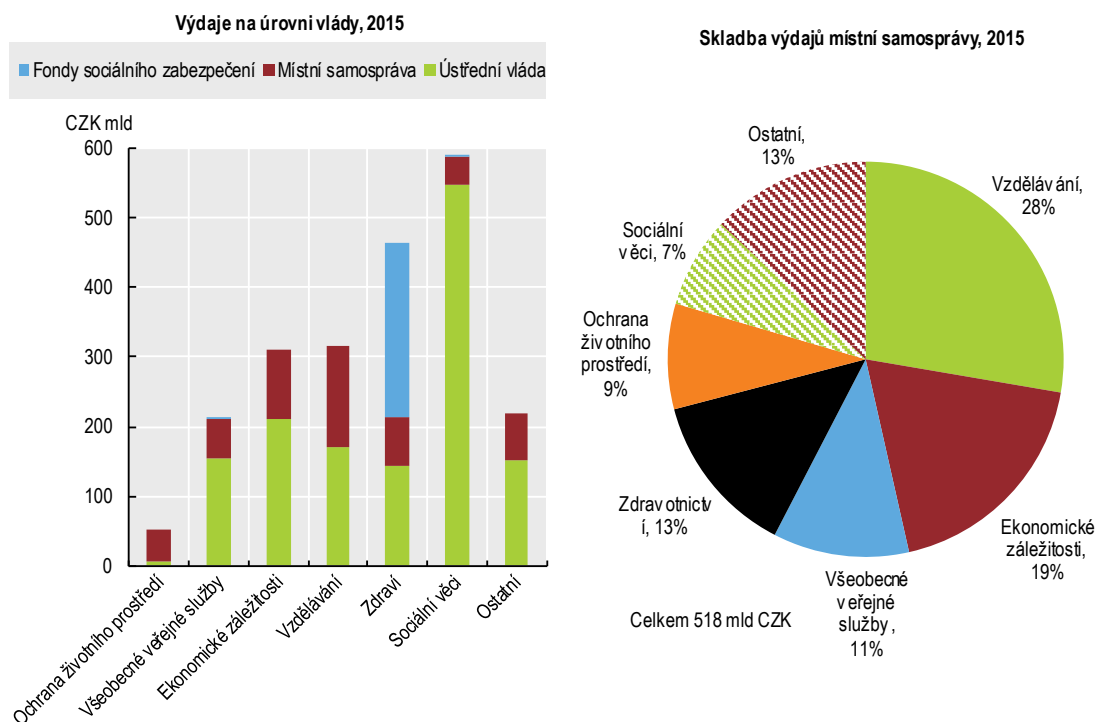
5.5. Financování a investice

5.5.1. *Obce jsou velmi závislé na centrálním státním financování*

Český veřejný systém financování je vysoce centralizovaný. Ústřední vládní výdaje tvoří dvě třetiny celkových veřejných výdajů a výdaje nižší samosprávy asi jednu čtvrtinu (OECD, 2017e). Obce mají větší odpovědnost za výdaje než kraje (OECD, 2016a). Státní výdaje na nižší úrovni se vztahují na vzdělání, ekonomické záležitosti (zejména dopravu), všeobecné veřejné služby a ochranu životního prostředí (zejména nakládání s odpady a odpadními vodami) (Obrázek 5.9). Nicméně, libovolné pravomoci správy na nižší úrovni jsou omezené, protože mnoho výdajů se investuje jménem ústřední vlády. V praxi místní samosprávy mají omezenou fiskální a výdajovou autonomii a v mnoha ohledech jsou centrálně regulovány. Například ústřední vláda reguluje část ceny vody a určuje platy zaměstnanců místní správy (Bryson, 2010).

Správa na nižší úrovni je financována většinou prostřednictvím kombinace sdílených daní (daň z příjmu osob a firem a daň z přidané hodnoty), dotací a převodů od centrální vlády a poplatků za poskytování veřejných služeb (OECD, 2016a). Asi 60 % příjmů obcí vychází ze sdílených daní, zatímco většina příjmů krajů pochází z dotací a převodů (kolem 60 %). Místní samosprávy vybírají 1,2 % z celkových daňových příjmů - což je druhý nejmenší podíl v OECD (Kapitola 3.). Tak jsou obce silně závislé na ústřední vládě při zajišťování programů, služeb a infrastruktury. Podíl daní přidělených obcím je většinou založen na populaci, což může působit jako pobídka pro větší rozvoj.

Obrázek 5.9. Vládní výdaje na nižší úrovni jsou v některých oblastech významné

Poznámka: "Ostatní" zahrnuje veřejný pořádek a bezpečnost; obranu; bydlení a společenskou infrastrukturu; rekreaci, kulturu a náboženství.
Zdroje: OECD (2017), "General Government Accounts". OECD National Accounts Statistics (database).

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723625>

Rozdělování daní se projednává již dlouho. Podíl příjmů nižší úrovně se stanovuje každoročně. V roce 2016 byl stanoven na přibližně jednu desetinu pro kryje a jednu pětinu pro obce (OECD, 2016a). Změny v rozdělování příjmů z daní posílily příjmy menších obcí, ale přineslo jen málo pobídek ke sloučení. Nedávné změny snížily příjmy čtyř největších měst. Vzorec rozdělování není průhledný při rozlišování mezi schopností obce daní vybírat a převodem, který potřebuje od centrální vlády.

Pravidelná daň z nemovitostí je nízká, tvoří 0,7 % vládních daňových příjmů, ve srovnání s průměrem OECD ve výši 3,3 % (OECD, 2016a). To je částečně proto, že většina obcí neukládá daňové sazby nad minimum, a to i přesto, že mají pravomoc účtovat až pětkrát tolik. Rostoucí pravidelná daň z nemovitostí by zvýšila podíl komunálního příjmu, který je řízen přímo. To by mohlo pomoci zlepšit poskytování veřejných služeb pomocí posílení vazby mezi zdaněním a službami. Kromě toho daň z nemovitostí by mohla být rozlišena tak, aby snižovala podíl zástavby na zelené louce a zvyšovala hustotu ve městě (OECD, 2017b).

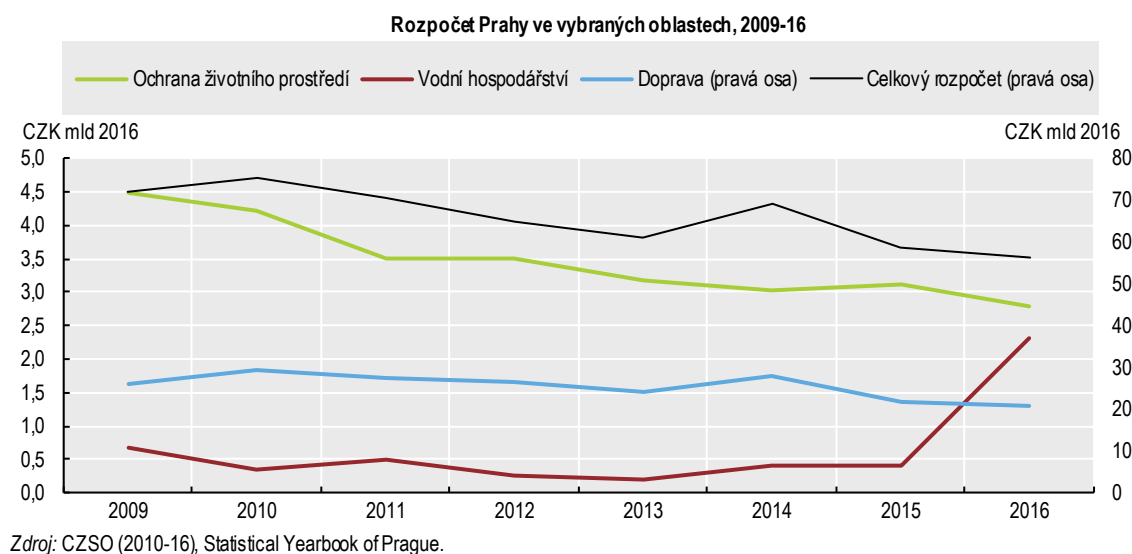
V roce 2015 většina z příjmů Prahy pocházela ze sdílených daní. Největším přispěvatelem do příjmu byla daň z přidané hodnoty (29 %), následuje daň z příjmu právnických osob (17 %) a daň z příjmu fyzických osob (16 %) (ČSÚ, 2016). Daň z nemovitostí představovala pouze 1 % celkových příjmů. Převody a dotace od centrální vlády představovaly zhruba čtvrtinu příjmů v Praze. Drtivá většina je vyčleněna především pro oblast vzdělávání a investic (OECD, 2016a).

5.5.2. Výdaje na infrastrukturu a služby měst související s životním prostředím

Výdaje na ochranu životního prostředí v Praze

Veřejné a soukromé investice do ochrany životního prostředí⁹⁵ v Praze dosáhly kolem 4-5 miliard korun během let 2009-15 (ČSÚ, 2017d). V roce 2016 se v důsledku zvýšených investic do ochrany ovzduší a klimatu a čištění odpadních vod téměř zdvojnásobily. V důsledku krize environmentální rozpočet Prahy výrazně v reálných hodnotách poklesl (Obrázek 5.10). Pokles výdajů městského kapitálu je obecný trend, který odráží rostoucí provozní náklady a splácení dluhu. Sektor hospodaření s vodou je výjimkou, kterou vysvětlují dodatečné investiční potřeby pro splnění požadavků EU v oblasti nakládání s odpadními vodami. Investice v této oblasti jsou téměř plně financovány z vlastních zdrojů města; naopak méně rozvinuté regiony těžily z podpory EU. Operační program „Životní prostředí“ je hlavním zdrojem financování environmentální infrastruktury na celostátní úrovni (Kapitola 3.). Strategický plán hlavního města Prahy 2016 předpokládá trvalý pokles investic do roku 2021 a zdůrazňuje, že je třeba dát přednost projektům s nejvyšší sociální návratností.

Obrázek 5.10. Environmentální rozpočet Prahy výrazně klesl

<http://dx.doi.org/10.1787/888933723644>

Udržitelná doprava a čistá energie

Rozpočet pražské dopravy je většinou (66 %) věnován na veřejnou dopravu, kvůli vysokým provozním výdajům (Město Praha, 2017). Nicméně podíl veřejné dopravy v dopravních investicích města klesá, což svědčí o rostoucím důrazu na silnice. Praha mohutně investuje do výstavby vnitřního a vnějšího obchvatu s cílem odvádět tranzitní dopravu z města. I když by to mohlo mít vliv na snižování emisí CO₂ a místních emisí do ovzduší, mohlo by to také podpořit větší používání automobilů. Hodnoticí kritéria pro výběr dopravních projektů jsou nejasná. Pražský Dopravní podnik plánuje v roce 2017 investovat 6,6 miliardy korun (245 milionů EUR), i do příprav na novou linku metra, do modernizace bezpečnostní techniky metra a rekonstrukce a výstavby tramvajových linek (UITP, 2017).

Operační program „Praha“ přiděluje 121 milionů EUR (polovina z toho z prostředků EU) na podporu úspor energie ve veřejné a městské silniční dopravě a v městských budovách a do výstavby zachytných parkovišť v období 2015-20 (Hlavní město Praha, 2015). Město, jeho městské části, organizace zřízené a provozované městem, pražský Dopravní podnik, Pražská integrovaná doprava, Správa železniční infrastruktury a organizace předávání výzkumu a znalostí mohou žádat o finanční prostředky z tohoto operačního programu.

V roce 2015 vláda přijala národní akční plán pro čistou mobilitu, který plánuje až 250 000 elektromobilů do roku 2030. To zahrnuje opatření, jako jsou dotace, daňové pobídky a veřejné zakázky na podporu čistých vozidel. Ve městech budou řidiči elektromobilů moci parkovat zdarma a používat preferenční dopravní trasy. V roce 2014 měla správa Prahy 15 elektromobilů v roce 2014 (Hlavní město Praha, 2016).

V Praze se Program čistá energie Prahy zaměřuje na podporu obnovitelných zdrojů energie pro vytápění, ohřev vody a elektřiny v obytných budovách. V roce 2016 město podpořilo 92 projektů z prostředků, které činily 13 milionů korun (asi 480 000 EUR). Litoměřice investují do instalace solárních panelů s dotací občanům až do výše 40 000 Kč (1 480 EUR). Cílem je zlepšení životního prostředí snížením emisí skleníkových plynů prostřednictvím snížení spotřeby paliv a energie, odstranění lokálních topidel na tuhá paliva, a zejména snížení emisí částic.

Doporučení pro udržitelný rozvoj měst

Městská správa

- Posílit systém městské správy pomocí i) zpřísnění rozdělení odpovědnosti za výdaje napříč úrovněmi státní správy; ii) použití funkčního a nikoli správního přístupu při vymezení metropolitních oblastí; iii) posouzení vzniku metropolitních řídicích orgánů (např. mít Institut pro plánování a rozvoj Prahy, který by pokrýval celou metropolitní oblast nebo integroval odpovědnost za dopravu a plánování bydlení v jednom metropolitním úřadu); a iv) vytvářením pobídek ke spolupráci prostřednictvím konkrétních projektů mezi obcemi (např. v oblasti infrastruktury nebo i kulturních akcí).
- Posílit horizontální spolupráci napříč vládními úřady v oblasti obecní politiky pomocí i) zajištění, že budou zaváděna související doporučení Rady vlády pro udržitelný rozvoj a ii) tím, že ministerstva, agentury a městská oddělení budou mít stanoveny své odpovědnosti napříč a jejich role v rozvoji měst bude více jednoznačná.

Politický rámec

- Zvýšit udržitelnost prostřednictvím zahušťování pomocí i) přijetí kompaktního, koordinovaného, propojeného modelu vývoje, s holistickým přístupem k rozvoji měst; zvyšování povědomí o výhodách kompaktního modelu města pro dosažení udržitelnosti mezi veřejnými, soukromými a neziskovými zúčastněnými subjekty; a ii) zmírněním administrativní zátěže procesu schvalování staveb podpořit obnovu měst a regeneraci nevyužitých zastavěných ploch (brownfieldů).
- I nadále podporovat místní Agendu 21, mimo platformu Zdravých měst, pomocí rozvoje využívání evaluačních nástrojů a šířením výhod prostřednictvím vhodné komunikační strategie.

- Zajistit, aby Zásady urbánní politiky zdůrazňovaly i) sledování a vyhodnocování trvalých vlastností systému městského plánování a jejich programů; ii) potřebu silného politické a organizačního vedení, dlouhodobou vizi a zapojení občanů do života ve městě (na základě zkušeností z Litoměřic v oblasti energetické účinnosti); iii) integrované politiky pro rozvoj měst, které spojují dopravní řešení pro bydlení a politiky využití půdy a umožňovaly budování součinnosti různých oblastí politiky zahrnující všechny obce ve funkční městské oblasti; a iv) budování venkovských a městských partnerství pro regionální rozvoj.

Nástroje politiky

- Přezkoumat systém územního plánování k podpoře městského udržitelného rozvoje prostřednictvím: i) učinění územního plánování, včetně realizačních strategií, povinným; ii) přijetí integrovaného územního plánování za účelem koordinace investic; iii) využití daňových pobídek pro doplnění cílů územního rozvoje; iv) podpory metropolitního územního plánování prostřednictvím daňových pobídek a regulačních rámců stanovených národní vládou; v) zajištění, aby města, zejména Praha, sladila sektorové plánování a plánování na úrovni městských čtvrtí se strategickým plánem; vi) spojení řešení městské dopravy a bydlení a územní plánování pro zlepšení mobility a snížení znečištění ovzduší; a vii) sledování vlivu plánů územního rozvoje ve vztahu k urbanizaci, využívání půdy a environmentálním cílům.
- Přijmout rozsáhlou řadu opatření s cílem řešit nedostatek bydlení prostřednictvím i) revize stavebních zákonů, aby se omezily zbytečné postupy, které vedou ke zvýšení nákladů na výstavbu; ii) zavedení jednorázového procesu pro stavební povolení tak, aby developer nenesl břemeno povinnosti získat vícero schválení od jednotlivých oddělení; iii) zajištění domácnostem s nízkými příjmy přístup k bydlení (např. rozvoj trhu s nájmy); a iv) v případě potřeby zvýšením dostupnosti půdy pro novou výstavbu prostřednictvím územního plánování, zejména na zanedbaných zastavěných územích.
- Podporovat rozvoj brownfieldů a napomoci tak k řešení výzev životního prostředí ve městě a překlenout tak nedostatek bydlení. Za tímto účelem: i) revidovat fiskální nástroje, aby bylo možné poskytovat pobídky pro investice do brownfieldů a směřovat k udržitelnému využívání půdy; a ii) usnadnit přístup k cenově dostupným stavebním materiálům, šetrným k životnímu prostředí.

Financování a investice

- Zlepšit využívání ekologických poplatků a daní na městské (obecní) úrovni v boji proti znečištění ovzduší ve městech a dopravnímu přetížení, s ohledem na náklady různých možností (poplatku z přetížení dopravy, daně z motorových vozidel, dotací, parkovacích poplatků); revidovat poplatky za úpravu vody a čištění odpadních vod tak, aby pokryly náklady na investice, provoz a údržbu vodovodní a kanalizační infrastruktury.
- Odstranit kritéria počtu obyvatel pro rozdělování daní, a velikost populace by se brala v úvahu pouze pro stanovení povinností místních úřadů. Tak by větší města mohla mít odpovědnost za některé služby poskytované centrální vládou v řídněji obydlených oblastech. To by mohlo odstranit snahu bojovat o populaci s cílem získat více zdrojů z daní.

- Zvýšit pravomoci obcí v oblasti úpravy příjmů nebo výdajů (daňová autonomie, mandatorní výdaje) a zvýšit možnost půjček (přístup k úvěrům, fiskální pravidla), pod pečlivým dohledem státního finančního úřadu. Poskytovat finanční pobídky na podporu spolupráce mezi obcemi pro poskytování služeb a/nebo projektů v oblasti infrastruktury, a to prostřednictvím sladění grantů nebo spolufinancování městských projektů národní vládou a sdruženími na nižších úrovních. Mohly by být zavedeny i zvláštní smluvní dohody na podporu metropolitních oblastí.

Poznámky

- ⁸⁰ Obce s více než 2 000 obyvatel.
- ⁸¹ OECD klasifikuje regiony jako převážně městské, převážně venkovské nebo přechodné, aby tak bylo možné provést srovnání na mezinárodní úrovni (OECD, 2017a).
- ⁸² Funkční městské oblasti jsou ekonomické jednotky vyznačující se hustě obydleným městským jádrem a zázemím, jehož trh práce je vysoce integrován do jádra.
- ⁸³ Například odpovědnost za zpracování vody je stanovena ve Vodním zákoně, a ta za územním plánování, výstavbu a urbanistické plánování ve stavebním zákoně. Zákon o obcích a Zákon o krajích regulují vztahy mezi místní samosprávou a územní veřejnou správou.
- ⁸⁴ Místní samospráva v České republice je založena na principech decentralizace, vymezených kompetencí, podřízenosti a účasti občanů.
- ⁸⁵ Oblasti zahrnují vzdělání, sociální péči, zdravotní péči, veřejný pořádek, ochranu životního prostředí, správu veřejné zeleně a veřejného osvětlení, svoz komunálního odpadu, nakládání s odpadními vodami, zásobování vodou, městskou hromadnou dopravu, ochranu ovzduší (podporu využívání ekologicky šetrných zdrojů tepelné energie) místní správu silnic, lesů, bytových fondů a bydlení a kulturní aktivity.
- ⁸⁶ Koncept sítě Zdravých měst byl inspirován a podporován strategií Evropské zdraví pro všechny SZO a cíli Zdraví 21. Obecně chápe zdravá města v definici procesu, nikoli výsledku, a zdravé město chápe jako takové, které neustále vytváří a zlepšují své fyzické a sociální prostředí a rozšiřuje prostředky komunity, které umožňují lidem, aby se vzájemně podporovali při plnění životní funkce a rozvíjelo tak svůj maximální potenciál.
- ⁸⁷ Zemědělská půda zaujímá 40 % městské celkové plochy, následuje ostatní půda (37 %), lesy (10 %) a zastavěné oblasti (10 %).
- ⁸⁸ Pražská jádro, podle definice OECD, pokrývá celou oblast hlavního města Prahy, stejně jako nedalekou obec Kladno.
- ⁸⁹ To je podmínkou pro čerpání prostředků EU.
- ⁹⁰ Patří mezi ně nový program Zelená úsporám, Integrovaný operační regionální program a Operační program „Životní prostředí“ 2014-2020.
- ⁹¹ Vodní zákon z roku 2001 uvádí, že systém plánování vodního hospodářství se skládá z hlavního plánu povodí, plánů povodí a programů s opatřeními. Jeho cílem je chránit povrchové a podzemní vody, zlepšit kvalitu vody a snížit účinek povodní a sucha. Systém hospodaření s vodou má za cíl zajistit dlouhodobě udržitelné využívání vodních zdrojů a úsporné hospodaření s vodou. Tyto plány jsou klíčové pro regionální územní plánování, regionální rozhodování a stavební povolení.
- ⁹² Převody práv na výstavbu jsou tržními pobídkami pro vlastníky půdy, aby se vzdali svých práv na výstavbu v oblastech určených pro zachování, a prodali je kupujícím, kteří chtějí zvýšit hustotu zástavby v oblastech, které místní orgány určily jako oblasti růstu.
- ⁹³ V roce 2015 IPR Praha a město zahájili pilotní projekt na revitalizaci sídliště Vybíralka a jeho okolí. Občané byli klíčovou zúčastněnou skupinou, jelikož se projekt snažil o udržitelné řešení, které bude vyhovovat místním potřebám.
- ⁹⁴ Asi 4 000 jedinců se podílelo na jeho vývoji prostřednictvím různých nástrojů (např. semináře, konference, on-line akce).
- ⁹⁵ Investice z veřejného a podnikatelského sektoru (včetně specializovaných poskytovatelů služeb na ochranu životního prostředí). Zahrnuje investice na ochranu ovzduší a klimatu, nakládání s odpady a odpadními vodami, ochranu a sanaci půdy a podzemních vod, další činnosti ochrany

životního prostředí (VaV, administrativa, vzdělávání) a na ochranu biologické rozmanitosti a krajiny. Nezahrnuje investice do zásobování vodou.

Zdroje

- Arcadis (2017), “Sustainable Cities Mobility Index 2017, Bold Moves”, www.arcadis.com/assets/images/sustainable-cities-mobility-index_spreads.pdf.
- Boverket (2017), “Platform for sustainable cities”, webpage, Swedish National Board of Housing, Building and Planning, Karlskrona, www.boverket.se/en/start-in-english/planning/platform-for-sustainable-cities (accessed November 2017).
- Bryson, P.J. (2010), “Taxes on real property in the Czech Republic”, *The Economics of Centralism and Local Autonomy*, Palgrave Macmillan, New York.
- CENIA (2017), Local Agenda 21 Information System, Czech Environmental Information Agency, Prague, <http://ma21.cenia.cz> (accessed December 2017).
- CHI (2017), *Graphic Yearbook 2016*, Czech Hydrometeorological Institute, Prague, http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/grafroc/16groc/gr16cz/Obsah_CZ.html.
- City of Prague (2017), Ročenka dopravy, Praha 2016 (Prague Transportation Yearbook 2016), Department of Transportation Engineering, www.tsk-praha.cz/static/udi-rocenka-2016-cz.pdf.
- City of Prague (2016), Praha – životní prostředí 2014 (Prague – Environment 2014), Department of Environmental Protection, www.envis.praha-mesto.cz/rocenky/Pr14_pdf/ElzpravaZP14_komplet.pdf.
- City of Prague (2015), Operational programme “Prague: Growth Pole of the Czech Republic, Version 8.0” City Institute of Planning and Development, EU Funding Department, Prague, http://prahafondy.ami.cz/userfiles/File/budoucnost2014plus/OPP/OP_Prague_-_Growth_Pole_of_the_Czech_Republic.pdf.
- City of Prague (2009), *Programme for the Implementation of the Prague Strategic Plan for the 2009-2015 period*, Strategic Planning Department, www.iprpraha.cz/uploads/assets/Realizace_komplet_angl.pdf.
- Covenant of Mayors for Climate & Energy (2014), <https://www.covenantofmayors.eu/news-and-events/news-and-events/news/1237-four-czech-cities-set-up-a-municipal-energy-manager-association.html>.
- Curinova, P., D. Drahomíra and S. Lukavcová (2014), *Construction on the rise?* (Stavebnictví na vzestupu?), Department of Statistics, Industry, Construction and Energy, Czech Statistical Office, www.czso.cz/csu/czso/cris/stavebnictvi-na-vzestupu-6mpam877fo.
- CzechInvest (2016), *Green Mobility – Investment Opportunities*, CzechInvest, Prague, <https://www.czechinvest.org/getattachment/6ee11e57-fb2f-4e28-8870-354f3049c119/Green-mobility>.
- CZSO (2017a), *Demographic Yearbook of the Czech Republic 2016*, Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/demographic-yearbook-of-the-czech-republic-2016.
- CZSO (2017b), Public Database, Czech Statistical Office, Prague, <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/en/index.jsf> (accessed November 2017).
- CZSO (2017c), *Statistical Yearbook of the Czech Republic 2017*, Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/statistical-yearbook-of-the-czech-republic.

- CZSO (2017d), *Environmental protection expenditure-2016*, Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/environmental-protection-expenditure.
- CZSO (2016), *Statistical Yearbook of Prague 2016*, Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/statistical-yearbook-of-prague-2016.
- Dutkevicova, T. (n.d.), “Litoměřice: Towards 100% RES with geothermal energy”, webpage, www.100-res-communities.eu/czech_bul/best-practices/litomerice-towards-100-res-with-geothermal-energy, (accessed November 2017).
- European Climate Adaptation Platform (2016), *Realisation of flood protection measures for the city of Prague*, <http://climate-adapt.eea.europa.eu/metadata/case-studies/realisation-of-flood-protection-measures-for-the-city-of-prague> (accessed February 2017).
- EC (2017), Commission Staff Working Document, EU Environmental Implementation Review, Country Report: Czech Republic, European Commission, Brussels, http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_cz_en.pdf.
- EC (2016), *Quality of Life in European Cities, Country Report Czech Republic*, Flash Eurobarometer 419, European Commission, Brussels, <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/70290>.
- EC/UN-Habitat (2016), *The State of European Cities 2016: Cities Leading the way to a Better Future*. European Commission/UN-Habitat, Brussels/Luxembourg, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/cities-report/state_eu_cities2016_en.pdf.
- EEA (2017), European Pollutant Release and Transfer Register, E-PRTR (database), European Environment Agency, Copenhagen, <http://prtr.ec.europa.eu> (accessed November 2017).
- Eurostat (2016), *Urban Europe: Statistics on Cities, Towns and Suburbs*, Eurostat, Luxembourg, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/7596823/KS-01-16-691-EN-N.pdf/0abf140c-ccc7-4a7f-b236-682effcde10f>.
- GOCR (2017), *Strategic Framework for Sustainable Development*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, www.vlada.cz/en/ppov/council-for-sustainable-development/cr-2030/strategic-framework-for-sustainable-development-2010-2030-153076.
- GOCR (2016), *National Reform Programme of the Czech Republic 2016*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-semester-national-plan_czech_2016_en.pdf.
- GOCR (2006), *Act on Town and Country Planning and Building Code (Building Act)*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, www.uur.cz/images/uzemnirozvoj/stavebnirad/183_2006_EN.pdf.
- GOCR (2001), *The Water Act*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, eagri.cz/public/web/file/10629/The_Water_Act.pdf.
- GOCR (2000), *Act No. 129/2000 Coll., on Regions (Establishment of Regions)*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, www.mvcr.cz/soubor/act-on-regions-2000-pdf.aspx.
- GOCR (2000), *Act No. 128/2000 Coll., on Municipalities (the Municipal Order)*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, www.mvcr.cz/soubor/act-on-municipalities-2000-pdf.aspx.
- GOCR (2000), *Act No. 248/2000 Coll., on Support to Regional Development*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, www.mvcr.cz/mvcren/article/legal-framework-of-public-administration.aspx.

- GOCR (1993), *Czech Republic's Constitution*, Office of the Government of the Czech Republic, Prague, http://europam.eu/data/mechanisms/FOI/FOI%20Laws/Czech%20Republic/Czech%20Republic_Constitution_1992.pdf.
- Hope Group and Naviga 4 (2017), “První průběžná evaluace Operačního programu Praha – pól růstu ČR”, Závěrečná zpráva k evaluačním úkolům 1 a 2 (First Evaluation of the Operational Programme “Prague – Growth Pole of the Czech Republic”, final assessment report on priority 1 and 2), 15 Mars, Prague, <http://penizeproprahu.cz/wp-content/uploads/2017/09/Závěrečná-zpráva-1.-průběžná-evaluace-OP-PPR.pdf>.
- Hulbert, C. and C. Vammalle (2014), “A Sub-national Perspective on Financing Investment for Growth I- Measuring Fiscal Space for Public Investment: Influences, Evolution and Perspectives”, *OECD Regional Development Working Papers*, 2014/02, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/5jz5j1qk8fhg-en>.
- IPR Prague (2017), “What we do”, webpage, Prague Institute of Planning and Development, Prague, <http://en.iprpraha.cz/clanek/1358/ipr-prague> (accessed November 2017).
- IPR Prague (2015), *Do you know Prague? The city in maps, graphs and figures*, Prague Institute of Planning and Development, Prague, www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/obecne/do_you_know_prague.pdf.
- IPR Prague (2014), *Prague Public Space Development Strategy – proposal*, Urban Design Section, 2015/06, Prague Institute of Planning and Development, Prague.
- Kveton, V., J. Louda, J. Slavik, and M. Pelucha (2014), “Contribution of Local Agenda 21 to Practical Implementation of Sustainable Development: The Case of the Czech Republic”, *European Planning Studies*, Vol. 22, No. 3, pp. 515-36, www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09654313.2012.753994.
- Krausova, T. (2014), Metropolis of the Czech Republic according to the 2011 census (*Velkoměsta České republiky podle sčítání 2011*), Czech Statistical Office, Prague, <https://www.czso.cz/csu/czso/velkomesta-ceske-republiky-podle-scitani-2011-xy39adgnsj>.
- Kruml, L. (2015), “Extending Prague Metro Line A and ongoing network construction plans”, *Eurotransport*, www.eurotransportmagazine.com/17715/past-issues/issue-6-2015/extending-prague-metro-line-a-and-ongoing-network-construction-plans.
- Lukavcová, S. (2015), *Analysis of housing construction in 2014*, (Analýza bytové výstavby v roce 2014), Czech Statistical Office, Prague, www.czso.cz/csu/czso/ci/analiza-bytove-vystavby-v-roce-2014.
- Lukeš, M., M. Kotek and M. Růžička (2014), Transport demands in suburbanized locations, *Agronomy Research*, Vol. 12, No. 2, pp. 351-58.
- Martinat, S. et al. (2016), “Sustainable urban development in a city affected by heavy industry and mining? Case study of brownfields in Karvina, Czech Republic”, *Journal of Cleaner Production*, Vol. 118, pp. 78-87.
- MoE (2017), *Implementation Report on the Urban Waste Water Treatment Directive*, Ministry of the Environment, Prague.
- MOT (2017), *Transport Yearbook 2016*, Ministry of Transport, Zlín.
- MRD (2017), *Principles of Urban Policy*, 2017 update, Ministry for Regional Development, Prague, www.mmr.cz/getmedia/ede18d30-7bc2-4d2b-9011-f527446872e8/ZUP_2017.pdf?ext=.pdf.
- MRD (2015), *Spatial Development Policy of the Czech Republic*, Ministry for Regional Development, Institute for Spatial Development, Prague, www.uur.cz/images/1-uzemni-planovani-a-stavebni-rad/politika-uzemniho-rozvoje-aktualizace-1-2015/publikace-ipur-cr-2015-en.pdf.

- MRD (2013), *Strategy for Regional Development of the Czech Republic 2014–2020*, Ministry for Regional Development, Prague, www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf?ext=.pdf.
- MRD (2010), *Principles of Urban Policy*, Ministry for Regional Development, Prague, www.mmr.cz/getmedia/f333120b-88d5-4bd8-bec9-dd58a26f9812/principles_of_urban_policy.pdf?ext=.pdf.
- OECD (forthcoming), “A new perspective on urban sprawl” *OECD Environment Working Papers*.
- OECD (2017a), "Regional demography", *OECD Regional Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/a8f15243-en> (accessed October 2017).
- OECD (2017b), *The governance of land use in the Czech Republic: The case of Prague*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264281936-en>.
- OECD (2017c), *Land-use Planning Systems in the OECD: Country Fact Sheets*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264268579-en>.
- OECD (2017d), "Metropolitan areas ", *OECD Regional Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/data-00531-en> (accessed October 2017).
- OECD (2017e), "General Government Accounts", *OECD National Accounts Statistics* (database), <http://dx.doi.org/10.1787/data-00019-en> (accessed November 2017).
- OECD (2016a), *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2016*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-cze-2016-en.
- OECD (2016b), *Water Governance in Cities, City Profile, Prague*, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/gov/regional-policy/water-governance-in-cities-prague.pdf.
- OECD/UCLG (2016c), *Subnational Governments around the World: Structure and Finance*, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/regional/regional-policy/sngs-around-the-world.htm.
- OECD (2016e), *OECD Regional Outlook 2016: Productive Regions for Inclusive Societies*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264260245-en>.
- OECD (2015a), *The Metropolitan Century: Understanding Urbanisation and its Consequences*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264228733-en>.
- OECD (2015b), *Governing the City*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264226500-en>.
- OECD (2014), *Education at a Glance 2014, Country Note Czech Republic*, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/edu/Czech%20Republic-EAG2014-Country-Note.pdf.
- OECD (2013), *Regions at a Glance 2013*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/reg_glance-2013-en.
- OECD (2012), *Redefining “Urban”: A New Way to Measure Metropolitan Areas*, OECD Publishing, Paris, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264174108-en>.
- OECD (2011), *OECD Economic Surveys: Czech Republic 2011*, OECD Publishing, Paris, http://dx.doi.org/10.1787/eco_surveys-cze-2011-en.
- OECD (2005), *OECD Environmental Performance Reviews: Czech Republic*, OECD Publishing, Paris.
- PVS (2016), *Water price determination*, Pražská vodohospodářská společnost a.s., Prague, www.pvs.cz/en/pvs/water-price-determination.

- Sidorov, E. and I. Ritschelová (2008), *Impact of air pollution fee rates on enterprises in the Czech Republic*, http://dspace.upce.cz/bitstream/handle/10195/35094/SidorovE_Impact%20of%20air_SP%20FES_2008.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Škopková, Hana (2016), *Strategy Paper of Litoměřice towards a Past-Carbon City*, POACITO, http://pocacito.eu/sites/default/files/workshop_reports/Strategy%20Paper%20of%20Litomerice.pdf.
- Sýkora, L. (2007), “Social Inequalities in Urban Areas and their Relationships with Competitiveness in the Czech Republic”, *Social Inequalities in Urban Areas and Globalization: The Case of Central Europe*. Discussion Papers, Centre for Regional Studies, Pécs, pp. 77-104 <http://discussionpapers.rkk.hu/index.php/DP/article/download/2398/4490>.
- Sýkora, L. (2006), “Urban Development, Policy and Planning in the Czech Republic and Prague”, U. Altrock, S. Guntner, S. Huning, and D. Peters (eds), *Spatial Planning and Urban Development in the New Member States: From Adjustment to Reinvention*, Ashgate, UK, pp.113-40, https://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_2006_Urban%20development%20and%20planning.pdf.
- Sýkora, L. (2002), “Global competition, sustainable development and civil society: three major challenges for contemporary urban governance and their reflection in local development practices in Prague”, *Geographica*, Acta Universitatis Carolinae, No. 2, pp. 65-83 https://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_2002_AUCGeographica_37_2_Urban%20governance%20and%20local%20development%20practices.pdf.
- SZU (2017), *Environmental Health Monitoring System in the Czech Republic, Summary Report 2016*, National Institute of Public Health, Prague, www.szu.cz/uploads/documents/chzp/souhrnna_zprava/Souhrnna_zprava_2016.pdf.
- Temelová, J., J. Novák, M. Ouredníček, P. Puldová (2011), “Housing Estates in the Czech Republic after Socialism: Various Trajectories and Inner Differentiation”, *Urban Studies Journal*, Vol. 48, No. 9, pp. 1811-34, <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0042098010379279>.
- Tomášková, H., et al. (2016), “A summary of environmental health studies in the city of Ostrava and the surrounding region in the Czech Republic”, *Central European Journal of Public Health*, December; 24 (Supplement): S18–S25, <https://dx.doi.org/10.21101/cejph.a4537>.
- UITP (2017), “2017 investments in Prague Public Transport reach EUR 245 million”, webpage, www.ceec.uitp.org/prague-investment (accessed November, 2017).
- UN (2015), *World Population Prospects*, United Nations Department of Economic and Social Affairs, New York, https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf.
- UN-Habitat (2015), *International Guidelines on Urban and Territorial Planning*, United Nations Human Settlements Programme, Nairobi, www.uclg.org/sites/default/files/international_guidelines_on_urban_and_territorial_planning_un_habitat.pdf.
- Vaselý, M. and L. Vacek (2013), “To the problems of revitalization of public spaces in Eastern Bloc housing estates”, *Journal of Architecture and Urbanism*, Vol. 73, No. 3, pp. 165-72, www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3846/20297955.2013.841332?needAccess=true.
- Von Radecki, A. et al. (2016), “City lab Prague: Executive summary”, Fraunhofer Institute for Industrial Engineering, Stuttgart, Germany.
- Wanner, J. (2015), *Prague Wastewater Treatment: Today and in the Future*, <http://docplayer.net/37851413-Prague-wastewater-treatment-today-and-in-the-future-jiri-wanner.html>.

ORGANIZACE PRO EKONOMICKOU SPOLUPRÁCI A ROZVOJ

OECD představuje unikátní fórum, v rámci kterého vlády společně řeší ekonomické, sociální a environmentální výzvy globalizace. OECD stojí také v čele úsilí, které má napomoci vládám porozumět novým vývojovým trendům a politickým zájmům a reagovat na ně. Mezi takové oblasti patří správa a řízení společností, informační ekonomika a výzvy spojené se stárnoucí populací. Organizace poskytuje platformu, na které vlády mohou porovnávat zkušenosti s různými typy politiky, hledat odpovědi na společné problémy, seznamovat se s dobrými příklady řešení a pracovat na koordinaci domácí a zahraniční politiky.

Členskými státy OECD jsou: Austrálie, Belgie, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Chile, Irsko, Island, Itálie, Izrael, Japonsko, Kanada, Korea, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Mexiko, Německo, Nizozemsko, Norsko, Nový Zéland, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, USA a Velká Británie. Na práci OECD se podílí také Evropská unie.

OECD Publishing rozšiřuje výsledky OECD shromažďování statistik a výzkumu v oblasti hospodářských, sociálních a environmentálních otázek, jakož i úmluv, směrnic a norem schválených jeho členy.

Hodnocení politik životního prostředí OECD

ČESKÁ REPUBLIKA

Česká republika dosáhla pokroku při oddělování hospodářského růstu od čerpání pitné vody, spotřeby energie, emisí skleníkových plynů a dalších znečišťujících látek v ovzduší. Její silná průmyslová základna a spoléhání se na uhlí však řadí Českou republiku mezi energeticky a uhlíkově nejnáročnější země OECD a znečištění ovzduší představuje vážné zdravotní riziko. Pokrok směrem k udržitelnému rozvoji bude vyžadovat posílení politického závazku k nízkouhlíkovému hospodářství a provádění nákladově efektivnějších environmentálních politik.

Toto je třetí Hodnocení politik životního prostředí České republiky. Vyhodnocuje pokrok směrem k udržitelnému rozvoji a zelenému růstu se zaměřením na oblast nakládání s odpady a materiály a oběhové hospodářství a na udržitelný rozvoj měst.